

ექლპნეზა სამცხე-ჯავახეთის სანელმნიჭო
უნივერსიტეტის 25-ე წლისთავს
DEDICATED TO THE 25TH ANNIVERSARY OF
SAMTSKHE-JAVAKHETI STATE UNIVERSITY

გულანი

GULANI

Samtskhe-Javakheti State University

GULANI

18

Publishing-House
„Akhaltsikhe University”
Akhaltsikhe -2015

სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

გულანი

18

გამომცემლობა
„ახალციხის უნივერსიტეტი“
ახალციხე – 2015

УДК (უაკ) 81+82+93/94+37
UDC გ 936

რედაქტორი შერაზ ბერიძე

*სარედაქციო საბჭო: ნესტან სულავა (რედაქტორის მოადგილე),
მაკა კაჭკაჭიშვილი-ბერიძე (პასუხისმგებელი მდივანი),
თინა იველაშვილი, მარინე შონია, რომან გოგოლაური*

მდივანი: მანანა იოსელიანი

რეზიუმეები თარგმნა გულნარა ჯანოვამ
რედაქციის მისამართი: ახალციხე, რუსთაველის ქ. №106

უნივერსიტეტის ოცდახუთწლოვანი იუბილე*

მერაბ ბერიძე

მეოთხედი საუკუნე გავიდა მას შემდეგ, რაც საუნივერსიტეტო ცხოვრებით ცხოვრობს სამხრეთ საქართველო, ახალციხე, ახალქალაქი. ყველაფერი კი მე-20 საუკუნის 70-იანი წლებიდან დაიწყო, როდესაც თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტმა, მისმა ახალგაზრდა მეცნიერებმა კურსი სამხრეთისაკენ აიღეს. დაუვიწყარია მაშინდელი დღეები, უნივერსიტეტელი ახალგაზრდა განმანათლებლები დაიძრნენ სამხრეთისაკენ, ყველაზე შორეულ სოფელშიც შეაღწია ახალგაზრდულმა ენერგიამ. მერე იყო ტერასების აღდგენა, ხერთვისის რესტავრაცია წლების განმავლობაში კიბერნეტიკის ინსტიტუტის მიერ, აწყური, ტამაღის წმ. გიორგი, კუშურდოს ტაძრის გაწმენდა, უბრალოდ კოლმეურნეობებში სტუდენტთა საზაფხულო სემესტრები და მრავალი სხვა. დედაქალაქმა ხელახლა აღმოაჩინა მესხეთი, რომელიც ყოველთვის ჩვენი პატრიოტიზმისა და ეროვნული თვითყოფადობის, ქართული კულტურის სათავეების სიმბოლო იყო.

ტაო-კლარჯეთის საგანმანათლებლო სკოლები, ადრე შუასაუკუნეებიდან მოყოლებული, ტონს აძლევდა ქართულ ლიტერატურულ ცხოვრებას, შემდეგ რუსთველი და ისტორიული ქრონიკები... დიდ აღმავლობას დიდი დაცემა მოჰყვება ხოლმე.

ახალციხეში ბოლო წიგნები მე-20 საუკუნის დასაწყისამდე იბეჭდებოდა.

აი, ამ ტრადიციის ფონზე იშვა დიდი ეროვნული აღმავლობა მე-20 საუკუნის 70-იან-80-იან წლებში, რასაც შედეგად მოჰყვა ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ახალციხის ფილიალის გახსნა 1990 წელს.

დღეს ალბათ კარგი იქნება გავიხსენოთ უკვე ისტორიული დოკუმენტის - „საქართველოს სსრ სახალხო განათლების სამინისტროს კოლეგიის გადაწყვეტილება“ 1990 წლის 6 თებერვლის №1-2დ.

* 2015 წლის 16 ოქტომბერს სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საიუბილეო შემაჯამებელ ღონისძიებაზე წარმოთქმული სიტყვის ვრცელი ვარიანტი.

რესპუბლიკის ზოგიერთი უმაღლესი სასწავლებლის ახალი სასწავლო დანაყოფების შექმნის შესახებ, რომელსაც ხელს აწერს კოლეგიის თავმჯდომარე, მინისტრი გურამ ენუქიძე.

საქართველოს სსრ მოსახლეობის მიერ **წარმოებისაგან მოუწყვეტივ** უმაღლესი განათლების მიღების ორგანიზაციის მიზნით, რესპუბლიკის ზოგიერთი უმაღლესი სასწავლებლის რექტორატების წინადადებების გათვალისწინებით, კოლეგიამ გადაწყვიტა:

1. 1990 წლის 1 სექტემბრიდან გაიხსნას:

1.1. თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფაკულტეტი **ქ. ახალციხეში** - სპეციალობებით: ქართული ენა და ლიტერატურა /30 კაცი/, ისტორია /30კაცი/, სოციალური და ეკონომიკური დაგეგმვა /სოფლის მეურნეობის ეკონომიკის სპეციალიზაციით - 40 კაცი/

1.2. თბილისის სულხან-საბა ორბელიანის სახელობის პედაგოგიური ინსტიტუტის ფაკულტეტი **ქ. ბოლნისში** - სპეციალობებით: ქართული ენა და ლიტერატურა /35კაცი/, რუსული ენა და ლიტერატურა /35 კაცი/, ისტორია /35 კაცი/, დამატებითი განათლების პედაგოგიკა და მეთოდოლოგია /35 კაცი/.

1.3. თბილისის სამედიცინო ინსტიტუტის ფაკულტეტი **ქ. ზუგდიდში**.

1.4. საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტის სასწავლო-საკონსულტაციო პუნქტი ახალციხის რაიონის დაბა **ვალეში**;

1.5. საქართველოს ზოოვეტერინალური ინსტიტუტის სასწავლო-ექსპერიმენტული მეურნეობა ბოგდანოვკის რაიონში /სოფ. **გორელოვკა**/;

2. დაევალოს საქართველოს ზოოვეტერინალური ინსტიტუტის რექტორს /ამხ. გ. აგლაძე/ უზრუნველყოს ინსტიტუტის სასწავლო-ექსპერიმენტალური მეურნეობის შექმნა **დმანისის** რაიონში.

3. ცნობად იქნეს მიღებული, რომ ფუნქციონირება დაიწყო საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის მარნეულის **/კაზრეთის/** ფილიალმა;

4. ცნობად იქნეს მიღებული, რომ ფუნქციონირებს საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტის საცდელ-საკონსულტაციო პუნქტი მარნეულის რაიონის ა. წერეთლის სახელობის **კოლმეურნეობაში**.

5. დაევალოს მინისტრის მოადგილეს ამხ. რ. ხუროძეს ზემოთ აღნიშნული დანაყოფების მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის უზრუნველყოფა.

სახოგადოების ყურადღებას მივაქცევ იმ ფაქტს, რომ ყველა დანაყოფი უნდა შექმნილიყო მხოლოდ „**წარმოებისაგან მოუწყვეტილ**“, ე.ი. დაუსწრებელი სწავლების ფორმა იყო ამ ბრძანებაში. ფილიალის არსებობის ერთი წლისთავზე ვწერდით: „თავიდანვე უნივერსიტეტის პოზიცია ამ საქმეში გამოკვეთილი იყო. თუ გვინდა გავამართლოთ მიზანი, რისთვისაც იხსნება უმაღლესი სასწავლებელი ახალციხეში, **აუცილებელია სწავლების დასწრებელი ფორმა**. განათლების მაშინდელ მინისტრთან საუბრით და ზეპირი შეთანხმებით გადავწყვიტეთ, მძიმე გზას დავდგომოდით – დაგვეწყო არაფრისგან, ჩამოგვეყალიბებინა ახალციხეში შესაბამისი დონის უმაღლესი სასწავლებელი“ (გაზეთი „მესხეთი“ №5, 1991 წ.). მინდა გავიხსენო მნიშვნელოვანი შეხვედრა ბატონ თემურ ხუროძესთან, რექტორი გახლდათ ბატონი ნოდარ ამალლობელი, ხოლო ბატონი თემური იყო პრორექტორი და კურირებდა ჩვენს საქმეს.

გადაწყვეტილების შეუსაბამობა გახლდათ ის, რომ ახალციხეში სხვა დანაყოფებთან ერთად უნდა შექმნილიყო ფაკულტეტი სამი სპეციალობით.

1. ქართული ენა და ლიტერატურა;
2. ისტორია;
3. სოციალური და ეკონომიკური დაგეგმარება

კარგა ხნის მსჯელობისა და განსჯის შემდეგ გადაწყდა, ახალციხეში ჩამოყალიბებულიყო არა ფაკულტეტი, არამედ **ფილიალი** სამი მიმართულებით, რომელიც მალე სამ ფაკულტეტად იქცა და **დაუსწრებელი** სწავლების ნაცვლად სწავლების ფორმად ავირჩიეთ **დასწრებული**. ეს იყო ყველაზე სწორი გადაწყვეტა საკითხისა და სწორი გზის არჩევა.

აქვე შემიძლია ვთქვა, რომ თბილისის გარეთ გახსნილი ჩამოთვლილი დანაყოფებიდან, რამდენადაც მე ვიცი, ვერც ერთმა ვერ გაუძლო დროს და დღევანდლამდე მხოლოდ ჩვენ შემოვრჩით. თანაც ეს არ არის მხოლოდ შემორჩენა...

„ამავე სამინისტროს კოლეგიის №172 ბრძანებით განისაზღვრა ადგილი, სადაც უნდა მოთავსებულიყო უნივერსიტეტის ფილიალი. შეერთდა ახალციხის №101 და №122 საშუალო პროფტექნიკური სასწავლებლები და მათ ბაზაზე ჩამოყალიბდა ერთი სასოფლო-სამეურნეო სასწავლებელი, დიდი წვალე-

ბით გამოთავისუფლდა საჭირო ფართობი“ (გაზეთი „მესხეთი“ №5, 1991 წ.). სიზუსტისათვის წარმოგიდგენთ ზემოთ მოყვანილი ბრძანების ტექსტს:

სახალხო განათლების სამინისტრო
ბრძანება №172 13. 04. 1990 წ.

ახალციხის №101 და №122 საშუალო პროფტექნიკური
სასწავლებლების გაუქმებისა და მათ ბაზაზე ახალციხის
სასოფლო-სამეურნეო სასწავლებლის შექმნის შესახებ

ახალციხის №101 და № 122 საშუალო პროფტექნიკური სასწავლებლები ფუნქციონირებენ ახალციხის რაიონის აგრო-სამრეწველო გაერთიანების ბაზაზე. ორივე სასწავლებელი ამზადებს ერთსა და იმავე პროფესიის მუშათა კადრებს. იმის გამო, რომ ახალციხის რაიონის სასოფლო-სამეურნეო საწარმოებს არ ესაჭიროება იმ რაოდენობის მუშათა კადრები, რამდენიც მზადდება ყოველწლიურად ორივე სასწავლებელში მიღებული სპეციალობის მიხედვით, გაძნელებულია კურსდამთავრებულთა განაწილება და დამაგრება.

№122 პროფტექნიკური სასწავლებელი (ერთწლიანი სწავლების ვადით) გახსნილია №101 სასწავლებლის კომპლექსში. მას არ გააჩნია სპეცსაგნებში პროგრამით გათვალისწინებული მეცადინეობების ჩასატარებლად სასწავლო სახელოსნოები, ლაბორატორიები და მანქანების ტექნიკური მომსახურების პუნქტი.

საქართველოს კპ ახალციხის რაიონულ კომიტეტსა და ახალციხის სახალხო დეპუტატთა რაიონული საბჭოს აღმასკომს მიზანშეწონილად მიაჩნია №101 და №122 საშუალო პროფტექნიკური სასწავლებლის შეერთება და 101 სასწავლებლის სასწავლო კორპუსის ერთ ბლოკში განთავსდეს ქ. თბილისის ივ. ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილიალი.

აღნიშნულიდან გამომდინარე

ვბრძანებ:

1. 1990 წლის 1 აგვისტოდან გაუქმდეს ახალციხის №101 და 122 საშუალო პროფტექნიკური სასწავლებლები და მათ ბაზაზე შეიქმნას ერთიანი სასწავლო კომპლექსი და ეწოდოს

ახალციხის სასოფლო-სამეურნეო სასწავლებელი (პროფესიულ-ტექნიკური სასწავლებლის უფლებით).

2. ახალციხის სასოფლო-სამეურნეო სასწავლებლების დირექტორის მოვალეობის შემსრულებლად დაინიშნოს ყოფილი ახალციხის №122 საშუალო პროფტექნიკური სასწავლებლის დირექტორი ამხ. თ. სამსონიძე.

3. მიღებულ იქნას ცნობად, რომ ყოფილი ახალციხის №101 საშუალო პროფტექნიკური სასწავლებლის დირექტორი ამხ. კ. გელაშვილი საქართველოს კპ ახალციხის რაიონული კომიტეტის მიერ გადაყვანილია სხვა სამუშაოზე.

4. ეთხოვოს საქართველოს კპ ახალციხის რაიკომსა და ახალციხის სახალხო დეპუტატთა რაისაბჭოს აღმასკომს სასწავლებლების გაუქმების შედეგად გამოთავისუფლებულ მუშათა შრომითი მოწყობის საკითხის მოგვარება.

5. ახალციხის №101 და №122 საშუალო პროფტექნიკური სასწავლებლების ბალანსზე რიცხული შენობა-ნაგებობანი, მატერიალური ფასეულობა, მოსწავლეთა კონტიგენტი და სასწავლო მეურნეობები მთლიანად გადაეცეს ახლადშექმნილ ახალციხის სასოფლო-სამეურნეო სასწავლებელს.

6. ახალციხის სასოფლო-სამეურნეო სასწავლებლის სასწავლო კორპუსის ბლოკში დროებით იჯარით განთავსდეს თბილისის ივ. ჯავახიშვილის სახელობის უნივერსიტეტის ფილიალი.

7. საგემო-საფინანსო სამმართველომ (ამხ. ი. ისაშვილი):

- დააყენოს საკითხი საქართველოს სსრ ფინანსთა სამინისტროს წინაშე, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილიალის ახალციხის სასოფლო-სამეურნეო სასწავლებელში განლაგებასთან დაკავშირებით შენობა-ნაგებობის კაპიტალური შეკეთებისა და შიდა სარეკონსტრუქციო სამუშაოების დასაფინანსებლად 750 ათასი მანეთის გამოყოფის შესახებ.

- შეიტანოს პროფესიულ-ტექნიკური სასწავლებლების შეერთებასთან დაკავშირებით სათანადო ცვლილებები ამ სასწავლებლის 1990 წლის საწარმოო მაჩვენებლებში, საფინანსო და შრომის გეგმაში.

8. ტექნიკური ზედამხედველობის სამმართველომ (ამხ. რ. ბიწაძე) და ამავე სამინისტროს საპროექტო კანტორის დირექტორმა (ამხ. თ. თავართქილაძე) ა/წ 15 აპრილამდე უზრუნველყონ გამოთავისუფლებული შენობა-ნაგებობების სარეკონ-

სტრუქციო-სარემონტო სამუშაოების ტექნიკური დოკუმენტაციის მომზადება.

9. ეთხოვოს ახალციხის სახალხო დეპუტატთა რაისაბჭოს აღმასკომს (ამხ. ო. შ. ჯინჭველაძე), გამონახოს სამშენებლო-სარემონტო ორგანიზაცია, პირდაპირი ხელშეკრულებით სარემონტო-სარეკონსტრუქციო სამუშაოების ჩასატარებლად და საქართველოს სსრ სახალხო განათლების სამინისტროს მომარაგება-გასაღების სამმართველოსთან (ამხ. გ. გოდერძიშვილი) ერთად უზრუნველყოს ზემოთხსენებული სამუშაოები საჭირო სამშენებლო მასალებით.

10. საქართველოს სსრ სახალხო განათლების სამინისტროს საბუღალტრო აღრიცხვისა და ანგარიშგების სამმართველომ (ამხ. ზ. იანტბელიძე) უზრუნველყოს ახალციხის ყოფილი №101 და 122 საშუალო პროფტექნიკური სასწავლებლების ბალანსზე რიცხული მატერიალურ ფასეულობათა გადაბარების ორგანიზაცია.

11. ახალციხის №101 და 102 სასწავლებლებმა გაუქმების შემდეგ ბეჭედი და შტამპი გაანადგურონ არსებული წესის მიხედვით და განადგურების აქტი წარმოადგინონ სამინისტროს საერთო განყოფილებაში, ხოლო მკაცრი აღრიცხვის ბლანკები გადაეცეს ახლადშექმნილ სასოფლო-სამეურნეო სასწავლებელს.

12. აღნიშნული ბრძანების შესახებ ეცნობოს საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს.

13. ბრძანების შესრულებაზე კონტროლი დაევალოს საქართველოს სსრ სახალხო განათლების მინისტრის მოადგილეს (ამხ. რ. ხუროძე).

საფუძველი: ახალციხის სახალხო დეპუტატთა საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტის 1990 წლის 21 მარტის №335 და 337 მომართვები.

მინისტრი გ. ენუქიძე

სახალხო განათლების სამინისტროს ბრძანების საფუძველზე, რომელიც ჩვენ მოვიძიეთ, საინტერესოა უნივერსიტეტის ისტორიისათვის და ახალციხის საზოგადოებისათვის. მასში ჩანს თსუ ახალციხის ფილიალის გახსნისადმი სამხრეთ საქართველოს ინტერესი და დამოკიდებულება. მიმართვებს ხელს აწერს ახალციხის მაშინდელი რაიონის სახალხო დეპუტატთა საბჭოს აღმასკომის თავმჯდომარე **ოთარ ჯინჭვე**

ლაძე. ორივე მიმართვა ერთი და იმავე დღეს გახლავთ გაგზავნილი.

**ახალციხის რაიონის სახალხო დეპუტატთა საბჭო
აღმასრულებელი კომიტეტი
21 მარტი, 1990 №335
საქართველოს სსრ სახალხო განათლების მინისტრს
ამხ. გ. ენუქიძეს**

როგორც თქვენთვის ცნობილია, ქ. ახალციხეში №101, №122 პროფსასწავლებლების შეერთების შედეგად გამოთავისუფლდა №101 პროფტექსასწავლებლის ადრე კუთვნილი შენობა-ნაგებობები, გთხოვთ თქვენს თანხმობას აღნიშნულ შენობაში აგროსამრეწველო კომიტეტის სისტემაში არსებული ახალციხის სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკუმის მასში გადასვლის თაობაზე.

ახალციხის რაიონის სახალხო დეპუტატთა საბჭოს
აღმასკომის თავმჯდომარე: **ო. ჯინჭველაძე**

**ახალციხის რაიონის სახალხო დეპუტატთა საბჭო
აღმასრულებელი კომიტეტი
21 მარტი, 1990 №337
საქართველოს სსრ სახალხო განათლების მინისტრს
ამხ. გ. ენუქიძეს**

ახალციხის რაიონის სახალხო დეპუტატთა საბჭოს აღმასკომი გაცნობებთ, რომ ქ. ახალციხეში ფუნქციონირებს ორი სოფლის ტიპის №101 და №122 პროფტექსასწავლებელი, რომლებიც ყოველწლიურად ამზადებს 550-600-მდე კვალიფიკაციურ მუშას, რომლის სამუშაოზე მოწეობა და კვლავ სოფელში მათი დაბრუნება გაძნელებულია და სოფლის კადრებით განმტკიცების ნაცვლად ყოველწლიურად ვკარგავთ გარკვეული რაოდენობის მუშა-ხელს, გამომდინარე აქედან, გთხოვთ ამ სასწავლებლების გაერთიანებას და მათ ბაზაზე იყოს მხოლოდ ერთი №122 პროფტექსასწავლებელი.

აღნიშნული გამოთავისუფლებული შენობები გამოიყენება **ივანე ჯავახიშვილის სახელობის უნივერსიტეტის ახალციხის ფილიალის შემდგომი ფორმირებისათვის.**

ახალციხის რაიონის სახალხო დეპუტატთა საბჭოს
აღმასკომის თავმჯდომარე: **ო. ჯინჭველაძე**

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში დიდი ხანი მიმდინარეობდა წინასწარი სამუშაოები, რომელშიც აქტიურად ვიყავი ჩართული. ვმუშაობდი ახალი ქართული ენის კათედრასთან არსებულ ტოპონიმიკის ლაბორატორიაში. ინტენსიური ურთიერთობა მქონდა ჩემს მშობლიურ კუთხესთან – მესხეთთან, ამიტომ შემთხვევითი არ იყო ფილიალის დირექტორად ჩემი დანიშვნის ბრძანება:

**თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი
ბრძანება №3/179**

02. 28. 1990.

ქ. თბილისი

§1

შეიქმნას ა/წ 16.02-დან თბილისის ივ. ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილიალი ქ. ახალციხეში შემდეგი სპეციალობით: ქართული ენა და ლიტერატურა (30 კაცი), ისტორია (30 კაცი), ეკონომიკური და სოციალური დაგეგმვა (სოფლის მეურნეობის ეკონომიკის სპეციალიზაციით 40 კაცი).

§2

დაინიშნოს ა/წ 16.02-დან თბილისის ივ. ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ახალციხის ფილიალის დირექტორად ტოპონიმიკის ს/კ ლაბორატორიის უფროსი მეცნიერ თანამშრომელი **მერაბ იოკიმეს ძე ბერიძე**, ხელფასი თვეში 325 მან.

§3

გადაყვანილ იქნას ა/წ 16.02-დან ტოპონიმიკის ს/კ ლაბორატორიის უფროსი მეც. თანამშრომელი მერაბ იოკიმეს ძე ბერიძე შემთავსებელი უფრ. მეც. თანამშრომლის 0,5 შტატში ს/წ 1.07-მდე, ხელფასით თვეში 150 მან.

საფუძველი: საქ. სსრ სახალხო განათლების სამინისტროს კოლეგიის გადაწყვეტილება №1-2 6.02.1990 წ.

რექტორი, აკადემიკოსი ნ. ამბლლობელი

მაღევე ამ ბრძანებას მოჰყვა **სერგო მეღიჭიძის** სასწავლო ნაწილად დანიშვნის ბრძანება, №3/366 (16 მაისი, 1990 წ.) და მთავარი ბუღალტრის **რუსუდან სტეფანიანის** დანიშვნა, ბრძანება №3/485 (3 ივლისი, 1990 წ.).

თავიდანვე ავიღეთ ჩვენი მოღვაწეობის პრინციპად რეგიონის პრობლემებზე ფიქრი. სამცხე-ჯავახეთი მხოლოდ ახალციხე არ არის, მთელი 12 წელი მოვანდომეთ მუშაობას, რომ შექმნილიყო კიდევ ერთი დანაყოფი ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტისა **ჯავახეთში, ახალქალაქში**, მართლაც უნივერსიტეტის რექტორის ბატონი როინ მეტრეველის აქტიური მხარდაჭერითა და დახმარებით, მაშინდელი საქართველოს პრეზიდენტის **ედუარდ შევარდნაძის** თანადგომით 2002 წელს გაიხსნა კიდევ ერთი ფილიალი. კიდევ ერთ ისტორიულ დოკუმენტს მოვიყვან, რომელიც ნათლად ასახავს მაშინდელ დამოკიდებულებასა და განწყობას საუნივერსიტეტო განათლებისადმი სამცხე-ჯავახეთში:

**ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ბრძანება**

№19 7. 02. 2002 წ.

ჯავახეთის რეგიონის განვითარების პერსპექტივების განხილვის საფუძველზე და პარლამენტის სათანადო კანონის შესაბამისად, თსუ დიდი საბჭოს გადაწყვეტილების თანახმად
ვბრძანებ:

1. გაიხსნას ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჯავახეთის ფილიალი **ქ. ახალქალაქში**.

2. ფილიალის დირექტორის მოვალეობის შემსრულებლად დაინიშნოს თსუ ახალციხის ფილიალის დირექტორი დოცენტი **მერაბ ბერიძე**.

ასევე დაევალოს სასწავლო-სამეცნიერო პროცესთან დაკავშირებული საორგანიზაციო საქმიანობის ოპერატიულად წარმართვა. მ.წ. მარტის თვიდან დაიწყოს ფუნქციონირება აბიტურიენტთა მოსამზადებელმა კურსებმა.

საფუძველი: თსუ სამეცნიერო საბჭოს 2001 წ. 2 ივლისის სხდომის გადაწყვეტილება (ოქმი№9).

რექტორი, აკადემიკოსი რ. მეტრეველი

ახალქალაქში ფილიალის გახსნა მნიშვნელოვანი მოვლენა იყო ჩვენი ქვეყნის ცხოვრებაში. მაშინდელი პოლიტიკურ-საზოგადოებრივი სიტუაცია ითხოვდა სწორი ნაბიჯების გადადგმას

ამ მიმართულებით. ამიტომაც მოჰყვა ამ ბრძანებას პრეზიდენტის მილოცვა:

თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჯავახეთის ფილიალის თანამშრომლებს

ქალბატონებო და ბატონებო, თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ინიციატივით ჯავახეთის ფილიალის გახსნა საქართველოს სამეცნიერო-კულტურული ცხოვრების კიდევ ერთი მეტად მნიშვნელოვანი და სასიხარულო მოვლენაა.

იმედი მაქვს, რომ ეს ახლად გახსნილი სასწავლო კერა, მესხეთის ფილიალთან ერთად, განსაკუთრებულ როლს შეასრულებს დამოუკიდებელი საქართველოს მშენებლობისა და განმტკიცების საქმეში, რაც კავკასიაში მშვიდობის დამყარების კიდევ ერთი გარანტი გახდება.

ჩემი ღრმა რწმენით, ჩვენი მეცნიერები არ დაიშურებენ ცოდნასა და ენერჯიას, რათა ახალქალაქი იქცეს საუნივერსიტეტო ქალაქად.

კიდევ ერთხელ გილოცავთ ამ მნიშვნელოვან მოვლენას და მოგესალმებით ფილიალის ხელმძღვანელებს, პედაგოგებს, პირველკურსელებს, მთელი ჯავახეთის მოსახლეობას, ყველას, ვისთვისაც ძვირფასია ჩვენი ქვეყნის მომავალი.

**პატივისცემით
ედუარდ შვეარდნაძე**

ამ დღიდან მოყოლებული ახალციხის ფილიალი, რომელიც მესხეთის ფილიალის სახელით არსებობდა, უკვე აღარ ზრუნავდა მხოლოდ საკუთარ პერსპექტივაზე, განვითარებაზე. წინასწარ, წლების განმავლობაში იყო შემზადებული ჯავახეთში საუნივერსიტეტო ცხოვრებისათვის საფუძველი.

ახალციხესა და ახალქალაქში პირველ რიგში იდგა კადრების პრობლემა. სისტემა, რომელიც 90-იანი წლების დასაწყისში შეიქმნა, დღესაც მუშაობს. თბილისიდან მოწვეული პროფესორ-მასწავლებლები ჩამოდიოდნენ ახალციხეში, ხოლო ახალციხიდან აღიოდნენ ახალქალაქში. ჩვენი ავტობუსი დღესაც იმავე გრაფიკით მოძრაობს და რეისი არ ჩავარდნილა.

თანდათან მომზადდა ადგილობრივი კადრები. ეს 25 წელი ია-ვარდით ვერ იქნებოდა მოფენილი და ამის ილუზია არც

არასოდეს გვექონია. ურთულესი გზა გამოიარა ჩვენმა უნივერსიტეტმა ფილიალობიდან სახელმწიფო უნივერსიტეტამდე.

მის ნათელსაყოფად წარმოადგენთ სამართალმემკვიდრეობის დინამიკას 1990 წლიდან დღემდე:

1990 წ. თსუ ახალციხის ფილიალი

2002 წ. თსუ მესხეთის ფილიალი

2007 წ. ახალციხის ინსტიტუტი

2009 წ. ახალციხის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტი;

პარალელურად ყალიბდება ჯავახეთის ფილიალი

2002 წ. თსუ ჯავახეთის ფილიალი

2007 წ. ახალქალაქის უმაღლესი დაწესებულება კოლეჯი, რომელიც არსებობდა 2011 წლამდე.

2012 წელს სამთავრობო ბრძანებით ხდება ახალციხის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტისა და ახალქალაქის კოლეჯის გაერთიანება და ყალიბდება **სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტი**.

2014 წელს კი **სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი**.

ამგვარად, დღეს ჩვენი უნივერსიტეტი არსებობს ერთმანეთისაგან საკმაოდ დაცილებულ (70კმ) გეოგრაფიულ პუნქტებში ახალციხესა და ახალქალაქში. იგი არის თსუ მესხეთისა და თსუ ჯავახეთის ფილიალების სამართალმემკვიდრე.

უნივერსიტეტში არის 4 ფაკულტეტი

1. განათლების, ჰუმანიტარულ და სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი;

2. იურიდიული ფაკულტეტი;

3. ბიზნესის ადმინისტრირების ფაკულტეტი

4. ინჟინერიის, აგრარულ და საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა ფაკულტეტი;

აქვე უნდა ითქვას, რომ ფაკულტეტები გამსხვილდა და მათში გაერთიანებულია ბევრი ისეთი მიმართულება, რომელიც მანამდე ცალკე ფაკულტეტი იყო. მაგალითად, ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტზე დღეისათვის მიმართულების სახით არსებობს ყოფილი ფილოლოგიის, ისტორიის, დაწყებითი განათლების პედაგოგიის, უცხო ენათა ფაკულტეტები.

ახალციხესა და ახალქალაქში ერთსა და იმავე სპეციალობებზე უხდებოდა სტუდენტებს სწავლა, მაგრამ ეს არ არის საბოლოო სახე ჩვენი უნივერსიტეტისა. სამომავლოდ, უკვე მომავალი წლისათვის, ვგეგმავთ ერთი მსხვილი ფაკულტეტის გა-

დატანას ახალქალაქში. საბოლოოდ ახალქალაქს ექნება თავისი ნიშა, გამსხვილებული მიმართულებები. განსაკუთრებით განვავითარებთ, როგორც სამეცნიერო, ისე სასწავლო პროცესებს პედაგოგიური მიმართულებით, კერძოდ, ბილინგუური სწავლების ხაზით.

ჩვენი კურსდამთავრებულები დასაქმებული არიან რეგიონების ყველა უბანზე განათლებაში, საბანკო სისტემაში, ადმინისტრაციაში, ძალოვან სტრუქტურებში და სხვა.

ამ 25 წლის განმავლობაში უნივერსიტეტი დაამთავრა 7000 - ზე მეტმა სტუდენტმა. უნივერსიტეტს ბევრ მათგანთან აქვს დღესაც კავშირი, შექმნილია კურსდამთავრებულთა ასოციაცია. სამომავლოდ ეს კავშირი კიდევ უფრო გაღრმავდება და ვფიქრობთ, ერთად გადავწყვეტთ ჩვენი მხარის საჭირობო პრობლემებს, რომელიც ძალიან ხშირად იცვლება და მუდმივ ყურადღებას საჭიროებს. ბაზრის შესწავლა ერთ-ერთი აქტუალური საკითხია და ამიტომ საუნივერსიტეტო ტრადიციული სპეციალობების გვერდით დროის მოთხოვნების შესაბამისად იქმნება ახალი სპეციალობები. საამისოდ კარგი მაგალითია საჯარო მმართველობის მიმართულება იურიდიულ ფაკულტეტზე, რომელიც საჯარო სამსახურის მოხელეთა მომზადებას ემსახურება და ერთ წელიწადში პირველი გამოშვება გვექნება. დღეს აქტუალური, პოპულარული სპეციალობები ხვალ შეიძლება ნაკლებ მოთხოვნადი იყოს, ამიტომ უნივერსიტეტი, როგორც ქვეყნის ერთ-ერთი ყველაზე აქტიური ცოცხალი ორგანიზმი, მუდმივ ცვალებადობაშია და დროის მაჯისცემას განსაზღვრავს.

საქართველოს ყველა კუთხე თავისებურია, ამა თუ იმ კუთხეში არსებობს შიდა საინტერესო სპეციფიკური საკითხები, რომლის განსაზღვრა და სწორი კვალიფიკაციაა საჭირო, რის შემდეგაც პროგრესი თვალსაჩინოა და თითოეული თავისებურება სასიკეთო სამომავლო ურთიერთობების საფუძველი შეიძლება გახდეს.

საქართველო მრავალეროვანი ქვეყანაა. ეს, ისევე, როგორც მრავალკონფესიურობა, ჩვენი სიმდიდრეა. უნივერსიტეტი ამ შემთხვევაში კულტურათა, ტრადიციათა, ენათა კავშირებს სწავლობს და სახავს მათ სამომავლო თეორიულ თუ პრაქტიკულ პერსპექტივებს. სამცხე-ჯავახეთში სხვა ეროვნებებთან ერთად ორი ძირითადი ერი ცხოვრობს. ქართველებთან ერთად ჩვენს მხარეს აშენებენ სომხებიც, ამიტომ უნივერსიტეტისათვის

ყოველთვის აქტუალური იყო ეს საკითხი. ჩვენ გვენდობა არა მხოლოდ ქართული, არამედ სხვა ეროვნებებთან ერთად სომხური მოსახლეობა. საბჭოთა პერიოდში ადგილობრივ, ერთად მცხოვრებ სხვადასხვა ეროვნების ადამიანთათვის საურთიერთობო ენა იყო რუსული, ამიტომ ხშირად გვერდიგვერდ მცხოვრები ადამიანები გაუცხოებულები იყვნენ ერთმანეთისაგან.

უნივერსიტეტში დღეისთვის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნაწილია (როგორც ახალქალაქში, ისე ახალციხეში) სომეხი სტუდენტობა, ისინი სწავლაში არ ჩამორჩებიან ქართველებს და წარმატებულნი არიან. ჩვენ ვზრდით საქართველოს მკვიდრ მოქალაქეებს, რომლებიც ჩვენი ქვეყნის პატრიოტები არიან.

სერიოზულ ინტერესს იჩენენ ჩვენი უნივერსიტეტის მიმართ საქართველოს დეპორტირებული მოსახლეობის მეკვიდრეები, მესხები, რომელთაგან ერთი ჯგუფი უწყვეტი განათლების ცენტრში სწავლობს ქართულ ენას და მომავალ წელს სტუდენტები იქნებიან.

სტუდენტი ყველგან ერთნაირია, მთავარია, მათ ჩვენგან ჰქონდეთ სერიოზული ხელშეწყობა დღევანდელი ეკონომიკური და სოციალური გაჭირვების ფონზე.

ჩვენი სახელმწიფო უნივერსიტეტად ჩამოყალიბების შედეგად, უფასო სწავლების საშუალება აქვთ (სახელმწიფო დაფინანსებით) ეკონომიკის, ქართული ფილოლოგიის და ისტორიის მიმართულების სტუდენტებს. ჩვენ, რა თქმა უნდა, ყველაფერს გავაკეთებთ სადოქტორო პროგრამის გაფართოების გზით ამ უფლებების კიდევ უფრო გამრავალფეროვნებისათვის, მაგრამ საჭიროა სხვაგვარი ხელშეწყობაც. ახალქალაქში უკვე აღვადგინეთ და საუკეთესო მდგომარეობაშია 200 კაციანი საერთო საცხოვრებელი. ასევე, საჭიროა გაკეთდეს საერთო საცხოვრებელი ახალციხეში, სადაც ჩვენს სიხლოვეს ინგრევა და ნადგურდება შენობები, აუცილებელია, ვიდრე არ დაგვიანებულა, გადმოგვეცეს ეს შენობები, რომ, როგორც ახალქალაქში, აქაც მოვახერხოთ მათი რეაბილიტაცია. ჩვენ ხომ ეს საცხოვრებელი ჩვენი მომავლისთვის, ქვეყნის მომავალი პატრონების აღზრდისათვის გეჭირდება. საკითხი არაერთგზის იქნა დაყენებული და იმედი გვაქვს ბოლოს და ბოლოს გადაწყდება.

ჩვენ კარგი ახალგაზრდობა გვყავს. საყოველთაო ჭეშმარიტებაა. რომელმა ქვეყანამაც განათლებაში ჩადო სამომავლო ინვესტიცია, დღეს მსოფლიოს წამყვან ქვეყნად მოიაზრება. განსაკუთრებული მადლობა ეთქმით უნივერსიტეტის პროფე-

სორ-მასწავლებლებს, რომელთაგან ბევრი უნივერსიტეტის გახსნის დღიდან მუშაობს უნივერსიტეტში. 90-იან წლებში ბევრს არ სჯეროდა, თუ შეიძლებოდა სამსახური ჰქონოდა სახლიდან დაშორებულ ადგილას, განსაკუთრებით 200 კილომეტრის მოშორებით. ჩვენმა უნივერსიტეტებმა ეს ტრადიცია დაამკვიდრა და დღევანდლამდე აგერ 25 წელია პროფესორები დადიან თბილისიდან ყოველკვირა. გვყავს შესანიშნავი ადგილობრივი კადრი. ჩვენივე კურსდამთავრებულები დღეისათვის წამყვან ადმინისტრაციულ და აკადემიურ თანამდებობებზე მუშაობენ, შეიქმნა საუნივერსიტეტო ინტელიგენცია, სტუდენტური ოჯახები და სხვა.

დღეს განსაკუთრებული აღნიშვნაა საჭირო იმ მნიშვნელოვანი ფაქტორისა, რომ ბევრი ჩვენი თანამებრძოლი აღარ არის ცოცხალი, ისინი უნივერსიტეტის მშენებლობის გზაზე დაეცნენ, წაყიდნენ ამ ქვეყნიდან. გავიხსენებდი ზოგიერთ მათგანს. ისინი ჩვენი პროფესორებიც არიან და ადმინისტრაციის წარმომადგენლებიც: ომარ ზარნაძე, ჯულიეტა გეგეშიძე, ანუელა კარაკაშიანი, ვასილ კუზიბაბაშვილი, გალინა წერეთელი, სულიკო ხმალაძე, ალექსანდრე ნებაძე, გივი ახვლედიანი, ვასილ კაკულია, ლალი კურტანიძე, დოდო გელაშვილი, ვალერი სილოგავა, გიორგი ხუტაშვილი, ოთარ ღამბაშიძე, კოტე კაკიტაძე, ია გეგეშიძე, ნინო ქაჯაია, ღია თათეშვილი, სოსო მახარაშვილი, მერუჟან აბრამიანი, ზურა ქუჭიშვილი, სერგო მელიქიძე და სხვანი.

შრომას უქმად არ ჩაუვლია. დღეს 25 წელს ზეიმობს არა მხოლოდ ახალციხე, მთლად საქართველო, კიდევ ერთხელ მადლობას მოვახსენებ ყველა იმ ადამიანს, ვინც გვესტუმრა, დაგვაფასა და გაითავისა, გაინაწილა ჩვენი სიხარული, ვინც მოგვილოცა, დაგვაიმედა, ჩვენ ყველა გვეიმედება, რადგან დიდ საქმეს დიდი ძალისხმევა სჭირდება და ჩვენ თითოეული მათგანის იმედი გვაქვს.

1990 წლიდან ჩვენი უნივერსიტეტის მისიას ვხედავდით გიორგი მერჩულის სიტყვებში: „ქართლად ფრიადი ქვეყანად აღირიცხების, რომელსაცა შინა ქართულითა ენითა ჟამი შეიწირვის და ლოცვაჲ ყოველი აღესრულებოს“. ჭეშმარიტად!

იზბილუს შამაჯამიბელი დღე

მაკა კაჭკაჭიშვილი-ბერიძე

ისტორია ითვლება დღეებით, წლებით, ათწლეულებით, ასწლეულებით . . . მაგრამ ისტორიისთვის მხოლოდ ჟამთასვლა არ არის საკმარისი. ისტორიას ქმნიან ჩვეულებრივი ადამიანები, გამორჩეული პიროვნებები, ღირსეული მოღვაწენი. იგიფასდება ასეთი დამიანების ნამოქმედართ და თვით აფასებს მათ ღვაწლს. სამწუხაროდ, თანამედროვენი ხშირად ცდებიან, ისტორია – არასოდეს!

ქვეყნისთვისრთულ პერიოდში სამხრეთში დაფუძნებულმა საგანმანათლებლო კერამ – სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტმა თავისი ისტორიის ათვლა 25 წლის წინ დაიწყო. მეოთხედი საუკუნე საკმარისი აღმოჩნდა იმისათვის, რომ ფაქტები დაფიქსირებულიყო, მოვლენებს შესაფერი სახელი დარქმეოდა, ბევრ კითხვას პასუხი გასცემოდა, ეჭვები გაქარწყლებულიყო, შედეგები გამოკვეთილიყო, მიღწევები და წარმატებები წარმოჩენილიყო.

მთელი წლის განმავლობაში გადანაწილდა სამცხე-ჯავახეთის დაარსებიდან 25 წლისადმი მიძღვნილი ღონისძიებები. ამდღეობული განწყობა გასდევდა სხვადასხვა მასშტაბის სამეცნიერო კონფერენციებს, პროფესორ-მასწავლებელთა წიგნების პრეზენტაციებს, საჯარო ლექციებს, საქმიან შეხვედრებს, საღამოებს.

16 ნოემბერი; 14.00- სტუდენტთა რეაბილიტირებული საერთო საცხოვრებლის გახსნაახალქალაქში; 18.00 – სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტის 25 წლისთავისადმი მიძღვნილი საიზბილეო ღონისძიება, - ასე ჩაიწერა საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მიერ ორგანიზებული მეცნიერებისა და ინოვაციების საერთაშორისო კვირეულის პროგრამაში დღე, რომელმაც შეაჯამა წლის საიზბილეო ღონისძიებები, იქცა კულმინაციად. პროგრამაშიც მონიშნა როგორც დღის მთავარი მოვლენა.

მოსაწვევები სტუმართა მრავალრიცხოვანი სიიდან თითოეულს კონკრეტულ ღონისძიებაზე თუ ღონისძიებებზე ეპატიუბოდა. ამგვარმა მიდგომამ გაამართლა – თითოეული ადამიანი ჩაერთო პროგრამის იმ ნაწილში, რომელიც ახლობელი, საინტერესო იყო მისთვის ან პირადად მას უკავშირდებოდა.

აკადემიური საბჭოს გაფართოებულმა სხდომამ საიუბილეო დღეს სხვაგვარი სერიოზულობა შემატა. საბჭომ გადაწყვეტილებით, საპატიო დოქტორის წოდება მიენიჭებინა აკადემიკოს როინ მეტრეველისათვის, თსუ-ს რექტორ, აკადემიკოს ვლადიმერ პაპავასათვის, არტაანის უნივერსიტეტის რექტორ, პროფესორ რამაზან ქორქმაზისთვის, ართვინის ჭოროხის უნივერსიტეტის რექტორ, პროფესორ მეჰმედ დუმანისთვის, გამოსატა მადლიერება და პატივისცემა წარსულში გაწეული ღვაწლისადმი, მხარი დაუჭირა მომავალში თანამშრომლობასა და ურთიერთობებს, გამოკვეთა პრიორიტეტები. აკადემიური საბჭოს სხდომას წარმართავდა სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტის რექტორი, პროფესორი მერაბ ბერიძე, რომლის ფუნქცია იმ დღეს მხოლოდ უნივერსიტეტის ხელმძღვანელობა არ გახლდათ. რექტორი გადაუჭარბებლად აფასებდა უნივერსიტეტის საპატიო დოქტორებს ღვაწლს, როგორც წლების წინ მათი ამაგის უშუალო მოწმე. უნივერსიტეტის პირველი და ამჟამინდელი მესვეურის თითოეული სიტყვა იყო ამაღელვებელი, გულწრფელი, რეალური და სარწმუნო: „**მნიშვნელოვანი დღეა იმიტომ, რომ მეგობრები, უახლოესი ადამიანები არიან ჩვენ გვერდით. ისინი, ვისაც დიდი წვლილი აქვს ჩვენი უნივერსიტეტის უნივერსიტეტად ჩამოყალიბებაში. მისი მასშტაბების, მისი საფუძვლებისა და მომავლის განსაზღვრაში. ამიტომ უნივერსიტეტმა გადაწყვიტა, რომ პროფესორებს, აღიარებულ მეცნიერებს, რომელთაც განსაკუთრებული დამსახურება აქვთ მეცნიერებასა და ჩვენი უნივერსიტეტის ცხოვრებაში, შესთავაზოს მეგობრობის ახალი საფეხური – საპატიო დოქტორის წოდება**“.

აკადემიკოსმა როინ მეტრეველმა ხაზი გაუსვა სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტის არსებობის მრავალმხრივ მნიშვნელობას: „**თქვენი უნივერსიტეტი ჩვენი ქვეყნის ისტორიაში არის უდიდესი მნიშვნელობის მქონე უმაღლესი სასწავლებელი. აქ ბევრი ფაქტორია გადამწყვეტი. პირველი-გეოგრაფიულ გარემოს მივაქციოთ ყურადღება. ეს არის სამცხე-ჯავახეთის უნივერსიტეტი და ის საქართველოს ამ კუთხეში გაიხსნა. დიდი ამოცანები იყო ჩადებული მასში, ბევრი ვალდებულება იკისრა პროფესურამ, რექტორატმა. უნივერსიტეტს ჰქონდა საპასუხისმგებლო მისია**“. აკადემიკოსმა როინ მეტრეველი შეეხო გლობალიზაციის ეპოქაში საერთო გამოწვევებს, მძლავრი საგანმანათლებლო კერის მნიშვნელო-

ბას და დასძინა: „ეს არის საქართველოს ძირძველი მიწა-წყალი. ეს არის ფუძე საქართველოსი, აქედან დაიწყო ჩვენი კულტურა. აქედან წამოვიდა ქრისტიანობა, აქედან წამოვიდნენ ბაგრატიონები, ერთადერთი დინასტია საქართველოს ისტორიაში. ამდენად, აქ ქვეყნის კულტურულ-მეცნიერულ აღორძინებას უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა. მე ვხედავ უნივერსიტეტს ფეხზე დამდგარს და ჩემთვის ეს არის უდიდესი სიხარული. საპატიო დოქტორობა პირველად თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ივანე ჯავახიშვილმა შემოიტანა. ღირსეულ ხალხს, ვისაც დამსახურება ჰქონდა ამა თუ იმ უმაღლესის მიმართ, ირჩევდნენ დოქტორად. მეც დიდ მადლობას მოგახსენებთ, რომ იმათ რიგში ვართ მოხსენებულნი. გულწრფელად გეუბნებით, მსოფლიოს სხვადასხვა უნივერსიტეტის დოქტორიც გახლავართ, მაგრამ სამცხე-ჯავახეთის უნივერსიტეტის დოქტორობა ჩემთვის ძალიან მნიშვნელოვანია“. უნივერსიტეტებს შორის არსებულ განსაკუთრებული ურთიერთობები გახსნა აკადემიკოსმა ვლადიმერ პაპავამ: „ჩვენთვის თქვენი უნივერსიტეტი განუყოფელი ნაწილია. ვამაყობთ იმით, რომ ბატონი როინის ხელმძღვანელობით შექმნილი უნივერსიტეტი დღეს დაფრთიანდა და ასეთი წარმატებულია. ჩვენი ურთიერთობა გამტკიცებულია 25-წლიანი მეგობრობით. დარწმუნებული ვარ, ეს ასეც გაგრძელდება, ვინც არ უნდა იყოს უნივერსიტეტის რექტორი. ჩვენთვის ძალიან დიდი პატივია დღეს ამ წოდების მიღება“.

პერსპექტივებისადმი იყო მიმართული თურქეთის ორივე უნივერსიტეტის რექტორის სიტყვა. „სადაც არსებობს კავშირ-ურთიერთობები, იქ არსებობს ბედნიერება, იქ არსებობს წარმატება. ქართველები და თურქები ძალიან ახლოს მყოფი ერები არიან. ვფიქრობ, აუცილებელია, გავხადოთ უფრო ელასტიური ის სათქმელი, რაც ჩვენ შორის არსებობს და დავამყაროთ უფრო მჭიდრო კავშირი. მე ბატონი მერაბის მხრიდან გადმოცემულ დიპლომს ვუყურებ, როგორც კიდევ ერთ წინ გადადგმულ ნაბიჯს ჩვენს ურთიერთობაში. ამისათვის განსაკუთრებულ მადლობას მოგახსენებთ. ვფიქრობ, რომ ქართველები და თურქები – ეს ორი ერთი ქმნის ძირითად საფუძველს კავკასიაში მშვიდობისათვის. ჩვენ თუ ვიქნებით ერთმანეთის გვერდით, მაშინ მთელ კავკასიაში იქნება მშვიდობა“, - თქვარტაანის უნივერსიტეტის რექტორმა რამაზან ქორქმაზმა. უცხოელი რექტორების გამოსვლებმა დაადასტურა, რომ ურ-

თიერთობები, რომელთაც საფუძველი ჯერ კიდევ 90-იან წლებში ჩაეყარა, მყარია, გრძელდება და თავის ფუნქციას ასრულებს. ართვინის ჭოროხის უნივერსიტეტის რექტორმა მეჰმედ დუმანმა აღნიშნა: „**მე დიდად ბედნიერი გახლავართ, რომ ვიმყოფები თქვენ შორის და მივიღე თქვენგან საპატიო დოქტორის წოდება. დიდ მადლობას გადავუხადი ბატონ მე-რაბს. მინდა გამოვხატო ჩემი აზრი იმასთან დაკავშირებით, რომ ჩვენი ორი ქვეყანა, ეს არის მეგობრული ქვეყანა, ჩვენი ურთიერთობები არის მეგობრული. ვფიქრობ, რომ ჩვენი თანამშრომლობა უნდა გავაღრმავოთ მტკიცე ნაბიჯებით. ეს არის ჩვენი აზრი, ჩვენი დამოკიდებულება ამ საქმისადმი**“.

უნივერსიტეტების თანამშრომლობაში შეტანილი წვლილისთვის მადლობის სიგელი გადაეცა საქართველოს ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტის რექტორს, პროფესორ სერგო ვარდოსანიძეს.

დასრულდა აკადემიური საბჭოს სხდომა. მასპინძელი უნივერსიტეტის რექტორი საპატიო დოქტორებს, სტუმრებს გაუძღვა ახალქალაქისკენ. იქ, სადაც წლების წინ მისი ხელმძღვანელობით გაიხსნა ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჯავახეთის ფილიალი, დღევანდელი უნივერსიტეტის მესამე კორპუსი.

სტუმრებს ჯავახეთში ნოემბრის მზიანმა დღემ უმასპინძლა. ოთხსართულიანი რაბილიტირებული, კეთილმოწყობილი სტუდენტთა საერთო საცხოვრებლის ეზოში ყველა მოწვეული სტუმარი შეკრებილიყო. შეხვედრის დასაწყისში უკვე ცხადი იყო, რომ ქალაქმა იგრძნო 16 ნოემბრის განსაკუთრებულობა. ეს არ იყო ერთი ეროვნების აღამიანების, ერთი კოლექტივის, ერთი დაწესებულების ღონისძიება. ეს ეხებოდა მუნიციპალიტეტებს, მოქალაქეებს, თითოეულ ოჯახს. უნივერსიტეტის მესამე კორპუსის ეზოში შექმნილი განწყობა თავისთავად ადასტურებდა, რომ სასწავლებელმა თავისი სიტყვა თქვა, წლების განმავლობაში გაწეულმა შრომამ შედეგი გამოიღო. იუბილეზე მოწვეულ სტუმრებს ახალქალაქში შემოურთდა საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრითამარ სანიკიძე, სამინისტროს წარმომადგენლები, სახელმწიფო რწმუნებულ-გუბერნატორი სამცხე-ჯავახეთის მხარეში აკაკი მაჭუტაძე.

„**დღეს ჩვენთან შეკრებილი სტუდენტობა შედარებით ნაკლებია და ამას თავის მიზეზი აქვს. 50 სტუდენტიდან დავი-**

წყვეთ შარშანწინ. წელს უკვე 80 სტუდენტი გვყავს. შეიძლება ეს დიდი უნივერსიტეტებისთვის ბევრი არ არის, მაგრამ ჩვენთვის, იმ გარემოსთვის, სადაც დღეს ვიმყოფებით, ძალიან სერიოზული სტაბილიზაციისა და პროგრესის გზა ჩანს“, - აღნიშნა პროფესორმა მერაბ ბერიძემ. რექტორმა გაიხსენა 2002 წელი, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჯავახეთის ფილიალი ახალქალაქში. საინტერესო პერიოდი, როდესაც, მისი თქმით, ახალქალაქში სასწავლებლად არა მარტო სამცხე-ჯავახეთიდან, მთელი საქართველოდან დაიძრა ახალგაზრდობა. პირველ წელს, კონტიგენტის საკმაოდ დიდი რაოდენობა მოვიდა დასავლეთ საქართველოდან. 2004 წელს ახალქალაქში 300-ზე მეტი სტუდენტი სწავლობდა. ხაზი გაესვა იმასაც, რომ „პირობები იმ წლებთან შედარებით უკეთესი ვგაქვს, მაგრამ გარკვეული მიზეზების გამო სტუდენტთა რაოდენობა შემცირდა. პირველ რიგში იმის გამო, რომ სტატუსი შეიცვალა ჯავახეთის ფილიალმა, ის იყო სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილიალი და იქცა კოლეჯად. ამან სერიოზული დადი დაასვა ახალქალაქს“. უნივერსიტეტის რექტორმა განსაკუთრებით გაამახვილა ყურადღება იმ თანადგომაზე, რომელიც გამოხატა საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრომ. ისაუბრა უშუალოდ მინისტრის თამარ სანიკიძის დამოკიდებულებასა და პოზიციაზე: „2012 წლის შემდეგ, რეორგანიზაციის საფუძველზე, იქმნება სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტი, ხოლო შემდეგ – სახელმწიფო უნივერსიტეტი. ჩვენი სამინისტროსგან ძალიან სერიოზული მხარდაჭერის საფუძველზე ამ დროიდან მოყოლებული უკვე იწყება ახალქალაქში რეაბილიტაცია იმ სტუდენტური საერთო საცხოვრებლისა, რომლის განხილვაც შევიკრიბეთ დღეს. მინდა განსაკუთრებული მადლიერება გამოვხატო სამინისტროს, ჩვენი მინისტრის მიმართ, რომელმაც სერიოზულად მიიტანა გულთან ჩვენი მაშინდელი მდგომარეობა და ამ ხნის განმავლობაში იდეა იქცა რეალობად. ამ გარემოში, დარწმუნებული ვარ, რომ განათლების სერიოზული კერა ყალიბდება და ვიცი, რომ აქაური მოსახლეობა, სომხები, ქართველები ამას გააკეთებენ ისე, როგორც მათ კულტურას, როგორც ტრადიციას, განათლებას ეკადრება“.

საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრმა თამარ სანიკიძემ ყურადღება რამდენიმე მნიშვნელოვან საკითხზე გაამახვილა. სამინისტროს დახმარება შეაფასა რო-

გორც სისტემური მიდგომა, როგორც სახელმწიფოს დამოკიდებულების გამოხატულება, როგორც განათლების რეფორმის მდგრადობის ინდიკატორი. მინისტრის აზრით, განათლების ხარისხის გაუმჯობესება შეუძლებელია რეგიონის უნივერსიტეტების მომქალაქების გარეშე. განსაკუთრებით სასიამოვნო იყო მისი მხრიდან უნივერსიტეტის მისიის, მისი ფუნქციის შეფასება. ნდობა, რომელიც გამოიხატა სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტისადმი, იყო ერთდროულად საგულისხმო და საპასუხისმგებლო. „ამ რეგიონში უნივერსიტეტს ნამდვილად აქვს წამყვანი როლი. ეს სწორია და კარგია, რომ აქედან დავიწყეთ მუშაობა, იმიტომ რომ პირველი შედეგები თუ აქ დავინახეთ, დანარჩენი შედეგები იქნება აბსოლუტურად თანმდევი. უნდა მივალწიოთ იმას, რომ უნივერსიტეტი მივიყვანოთ ისეთ კონდინციამდე, რომ მან შეძლოს და მოემსახუროს მთელ რეგიონს. ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ დღეს, როდესაც ესაუბრობთ უკეთეს განათლებაზე, განათლების ხარისხზე, შეუძლებელია ყველაფრის კეთება თბილისიდან. აუცილებელია მდგრადი განვითარებადი ინსტიტუციები შესაბამის რეგიონებში, იმისთვის, რომ იმ რეგიონის მოთხოვნებს უპასუხო. ამიტომ არის ჩვენი ყურადღება აქეთ მომართული. დაწყებული პედაგოგებიდან, დამთავრებული კვლევით, აქ უნდა არსებობდეს იმ დოზით და იმ რაოდენობით, რაც სჭირდება რეგიონს. უფრო მარტივი იქნება დედაქალაქთან მუშაობა, უფრო მარტივი იქნება სხვა უნივერსიტეტებთან მუშაობა, უფრო მარტივად მოხდება იმ პრობლემების გადაჭრა, რომელსაც დღეს, ვეჭვიდან ვხედავთ. ამიტომ, ვფიქრობ, რომ კარგი დასაწყისია, წინ წადგმული ნაბიჯია“, – აღნიშნა თამარ სანიკიძემ. სამინისტროს, მინისტრის მისამართით სამადლობელ სიტყვებს გვერდი ვერ აურა იმ დღეს ვერცერთმა გამომსვლელმა. გამოიკვთა, რომ კეთილ, საჭირო და მომავალზე გათვლილ საქმეს შემფასებელიც მრავლად ჰყავს და დამფასებელიც.

აკადემიკოსმა როინ მეტრეველმა მიულოცა ყველას საერთო საცხოვრებლის გახსნა: „გილოცავთ შესანიშნავი უნივერსიტეტის 25 წლისთავს. მე შემთხვევით არ ვამბობ სიტყვას „შესანიშნავი“ იმიტომ, რომ ეს არის უნივერსიტეტი, რომელმაც გაუძლო წლებს და დღეისთვის მოვიდა მძლავრ სამეცნიერო კერად, ეს არის სამცხე-ჯავახეთის უნივერსიტეტი“. აკადემიკოსმა გამოკვეთა უნივერსიტეტის რექტორის დამსახურება, მისი სერიოზული დვაწლი ჯერ ახალციხის ფილიალის, შემდეგ

ჯავახეთის ფილიალის გახსნის საქმეში. გაიხსენა ადგილობრივი მთავრობის წარმომადგენლები, რომელთა უშუალო თანადგომით შესაძლებელი გახდა ახალქალაქში მძლავრი კერის არსებობა – მაშინდელი გამგებელი აშოტ ამბარცუმიანი, ახლანდელი პარლამენტის დეპუტატი სამველ პეტროსიანი. მადლობა გადაუხადა თითოეულ მათგანს.

სტუდენტებს საერთო საცხოვრებლის გახსნა მიუღოცა აკადემიკოსმა ვლადიმერ პაპავამ. ქართულ-თურქულ უმაღლეს სასწავლებლებს შორის ურთიერთობებში სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ლიდერის როლზე გაამახვილეს ყურადღება თურქეთიდან ჩამობრძანებულმა რექტორებმა. გამოხატეს თანამშრომლობისთვის, კიდევ უფრო მჭიდრო კავშირებისთვის მზადყოფნა. მნიშვნელოვანი იყო ერევნის სახელმწიფო უნივერსიტეტის რექტორის, პროფესორ არამ სიმონიანის მილოცვა, რომელიც მან იუბილემდე რამდენიმე დღით ადრე გამოგზავნა: „მინდა მოგილოცოთ სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დაარსებიდან 25 წლის იუბილე. ერევნის სახელმწიფო უნივერსიტეტი სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტთან თანამშრომლობას უდიდეს მნიშვნელობას ანიჭებს. უნივერსიტეტის დაარსებიდან ცოტა დროა გასული, თუმცა მისი როლი როგორც საგანმანათლებლო და კვლევის კუთხით, ასევე კულტურის მხრივ, დიდია თქვენს რეგიონსა და მთელ ქვეყანაში. თქვენი სტუდენტობა და აკადემიური პერსონალი მიჰყვება უმაღლესი სტანდარტის ტრადიციას. უნივერსიტეტის სამეცნიერო პოტენციალი მეცნიერების სხვადასხვა დარგში ინტერდისციპლინარული კვლევისა და ინოვაციურ შრომების უნიკალურ შესაძლებლობას ქმნის. მის ისტორიულ, სოციალურ-კულტურულ და პოლიტიკურ საფუძველზე დაყრდნობით, ასევე კვლევებისა და სწავლების პროფილის მიხედვით, შესაძლებელი ხდება დავინახოთ საქართველოში თქვენი უნივერსიტეტის პრესტიჟის ზრდა ... ჩვენ დარწმუნებულნი ვართ, რომ აკადემიური თანამშრომლობა, რომელიც ჩვენ შორის არსებობს, გაგრძელდება და კიდევ უფრო განვითარდება უნივერსიტეტებისა და ქვეყნების საკეთილდღოდ“.

შესაძლებელია თუ არა ერთნაირი ხარისხის განათლების მიღება კორპუსებში, რომლებსაც ორ გეოგრაფიულ არეალში, ერთმანეთისგან 70 კილომეტრის დაშორებით არსებობს. თანაც განსხვავება მხოლოდ მანძილში როდია, განსხვავდება კლიმატი, საყოფაცხოვრებო პირობები. ამ და მსგავს კითხვებს უპა-

სუხა ქართული ფილოლოგიის მეოთხე კურსის სტუდენტმა ვართუჰი კულოიანმა, რომელსაც აღდეგებისგან საკუთარი სახელისა და გვარის დასახელება დაეიწყა, თუმცა ძირითადი სათქმელი დამაჯერებლად, გამართული ქართულით ჩამოაყალიბა: „ამ უნივერსიტეტში სწავლა დაეიწყე 2011 წლიდან. მაშინ თითქმის არ ვიცოდი ქართული ანა და შიში მქონდა, რომ ვერ გაგიგებდი ლექციებს, მაგრამ ჩემი პედაგოგების დახმარებით ვისწავლე ქართული, გავეცანი საქართველოს ისტორიას, კულტურას, შევიძინე ქართველი მეგობრები და ძალიან მიხარია, რომ იმ უნივერსიტეტში ვსწავლობ, სადაც ცოდნა ფასდება“.

უნივერსიტეტის სტუდენტებისადმი, ზოგადად ახალგაზრდობისადმი იყო მიმართული საქართველოს წმ.ანდრია პირველწოდებულის ქართული უნივერსიტეტის რექტორის პროფესორ სერგო ვარდოსანიძის სიტყვები: „მე-19 საუკუნის 70-იან წლებში, 1874 წელს, ციურიხში შეიკრიბნენ ქართველი და სომეხი ახალგაზრდები და მოაწერეს ხელი მეგობრობის დეკლარაციას. ხელმოწერა მელნით კი არ მომხდარა, თითოეულმა ხელმომწერმა გაიჭრა თითი და სისხლით მოაწერა ხელი ამ მეგობრობის დეკლარაციას. იქ ეწერა, რომ კავკასიაში ეს ორი ხალხი ერთმანეთის მეგობრობით აშენდება, ისინი შექმნიან ძლიერ თვითმყოფად კულტურას, ხოლო ერთმანეტის მტრობით – დაიქცევიან. ჩვენ ამ გზით უნდა ვიაროთ. იუბილარი უნივერსიტეტი ამ გზის გამგრძელებელი იქნება და დარწმუნებული ვარ, ჩვენი ისტორიული მეგობრობა გაგრძელდება, განვითარდება ჩვენი სახელმწიფოს წინსვლისათვის“.

მამა ალექსანდრეს დალოცვის სიტყვები და რწმენა, რომ აუცილებლად აღდგება დრო, როდესაც არა ასეულობით, არამედ ათასეულობით სტუდენტი ისწავლის ჯავახეთში, რომ ადგილობრივ ახალგაზრდებს მიეცემათ საშუალება, აქ მიიღონ განათლება და ეს იქნება საწინდარი ჩვენი კუთხისა და ჩვენი ქვეყნის სიძლიერისა, გაუძღვათ სტუმრებს საერთო საცხოვრებლის დათვალიერებისას.

წინ იუბილეს დასკვნითი ღონისძიება იყო, მაგრამ ახალქალაქში, საერთო საცხოვრებლის ეზოში გამართული შეხვედრა საკმარისი აღმოჩნდა იმისთვის, რომ გამოკვეთილიყო მთავარი: უნივერსიტეტი ადგას სტაბილური განვითარების გზას, წინ მიდის არა ინერციით, არამედ გააზრებულად, ნაბიჯ-ნაბიჯ. სახელმწიფო მხარს უჭერს უნივერსიტეტს და მის პროგრესს განიხილავს როგორც მდგრადი განვითარების მექა-

ნიშნს, როგორც განათლების ხარისხის გაუმჯობესებაზე ზრუნვას არა მხოლოდ ცენტრში, არამედ რეგიონების ჩართულობით. დაარსებიდან დღემდე არსებული სირთულეების მიუხედავად სახეზეა შედეგი, უქმად არ ჩაუვლია არც ერთი იმ ადამიანის შრომას, რომელიც საქმიანობდა უმაღლეს სასწავლებელში.

უნივერსიტეტს ბევრი ღირსეული სტუმრისთვის უმასპინძლია, მაგრამ არასდროს შეკრებილან ერთად ადამიანები, რომელთაგან თითოეულს თავისი განსაკუთრებული სიტყვა ეთქმოდა ზოგადად და უნივერსიტეტთან მიმართებით. ყველა სტუმარი სისხლხორცეულად იყო დაკავშირებული განათლებასთან, სახელმწიფოებრივ აზროვნებასა და მის აღმშენებლობასთან. ახალქალაქში გამართული საიუბილეო შეხვედრის მთავრი გზავნილი იყო მომავლისკენ ორიენტირება. რწმენა იმისა, რომ, როგორც რექტორმა აღნიშნა, ჯავახეთის მიწაზე, ამირანის გორასთან, აბულის მთის ძირში ადამიანების გულწრფელი ძალისხმევა შედეგს გამოიღებს და ჩამოყალიბდება მძლავრი საგანმანათლებლო კერა.

დასკვნითი ღონისძიება მესხეთის სახელმწიფო თეატრში გაიმართა. იუბილეს ამ ნაწილს განსხვავებული დატვირთვა ჰქონდა. 16 ნოემბერს უნივერსიტეტმა, როგორც ძლიერმა კერამ, გააერთიანა სახელმწიფო მოხელეები, (სამინისტროები, პარლამენტი, რეგიონული და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები), მეცნიერები, აკადემიკოსები, საგანმანათლებლო დაწესებულებების, საქართველოსა და უცხოეთის უნივერსიტეტების წარმომადგენლები, სასულიერო და სამხედრო პირები, მეცენატები, საზოგადო მოღვაწეები, უნივერსიტეტის თანამშრომლები, სტუდენტები, კურსდამთავრებულები, ახალციხის მკვიდრნი. ასეთი წარმომადგენლობითი თავყრილობა ალბათ მხოლოდ 25 წლის ინტერვალით არის შესაძლებელი. შწორი არმოჩნდა შერჩეული ფორმატიც. თეატრის სცენაზე არ გამართულა კონცერტი, მაგრამ ცეკვებსა და სიმღერებზე არანაკლებ ემოციური აღმოჩნდა გამომსვლელთა სიტყვები.სავსე დარბაზი გარინდებული ისრუტავდა სცენაზე წარმოთქმულ თითოეულ სიტყვას, ფრაზას, რომელიც წარმოთქმისთანავე ისტორიის კუთვნილებად იქცეოდა და რომელთა უმრავლესობასაც, გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, ისტორიული პიროვნებები წარმოთქვამდნენ. ყველა გამოსვლა იყო დამუხტული დიდი ენერგიით, სიყვარულით, სიამაყით, რწმენით, იმ-

ედით, მაგრამ არც ერთი მათგანი არ გასცდენია აკადემიზმის ზომიერ ფარგლებს.

„მეოთხედი საუკუნე გავიდა მას შემდეგ, რაც საუნივერსიტეტო ცხოვრებით ცხოვრობს სამხრეთ საქართველო, ახალციხე, ახალქალაქი. ყველაფერი კი მე-20 საუკუნის 70-იანი წლებიდან დაიწყო, როდესაც თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტმა, მისმა ახალგაზრდა მეცნიერებმა კურსი სამხრეთისაკენ აიღეს. დაუვიწყარია მაშინდელი დღეები, უნივერსიტეტული ახალგაზრდა განმანათლებლები დაიძრნენ სამხრეთისაკენ, ყველაზე შორეულ სოფელშიც შეადწია ახალგაზრდულმა ენერჯიამ. მერე იყო ტერასების აღდგენა, ხერთვისის რესტავრაცია წლების განმავლობაში კიბერნეტიკის ინსტიტუტის მიერ, აწყური, ტამალის წმ. გიორგი, კუმურდოს ტაძრის გაწმენდა, უბრალოდ კოლმეურნეობებში სტუდენტთა საზაფხულო სემესტრები და მრავალი სხვა. დედაქალაქმა ხელახლა აღმოაჩინა მესხეთი, რომელიც ყოველთვის ჩვენი პატრიოტიზმისა და ეროვნული თვითმყოფადობის, ქართული კულტურის სათავეების სიმბოლო იყო“, - უნივერსიტეტის რექტორის, პროფესორ მერაბ ბერიძის თეატრის სცენაზე წარმოთქმული სიტყვა რეალურ დოკუმენტურ მასალაზე, ბრძანებებზე, დადგენილებებსა და გადაწყვეტილებებზე დაფუძნებული მოკლე ისტორიული ექსკურსით დაიწყო. ფაქტები თითქოს ცნობილი იყო, მაგრამ აღმოჩნდა, რომ ბევრი რამ საზოგადოებამ პირველად მოისმინა. გახმოვანდა დოკუმენტები, მაგრამ ეს არ იყო მშრალი მასალა. რექტორმა გაიხსენა ყველა ის ღირსეული ადამიანი, რომლებიც წლების განმავლობაში ემსახურებოდნენ მესხეთის საგანმანათლებლო კერას და გარდაიცვალნენ. რექტორისთვის ჩამოთვლილი სახელები და გვარები არ იყო მხოლოდ თანამშრომლების სია, მერაბ ბერიძე იხსენებდა მეგობრებს, როგორც თვითონ უწოდა, თანამებრძოლებს, რომლებიც გვერდით დაუდგნენ და ერთგულად ემსახურნენ საერთო საქმეს. თეატრში საზოგადოებამ ერთგვარი ანგარიში ჩაიბარა იმ ადამიანისაკენ, რომლის პირადი ცხოვრების გზასაც ახალციხეში უნივერსიტეტის გახსნის, მისი ხელმძღვანელობის პირველივე დღეებიდან 25 წლის განმავლობაში სწორედ საუნივერსიტეტო ცხოვრება განსაზღვრავდა. ხაზი გაესვა უნივერსიტეტის მრავალმხრივ საქმიანობას: „საქართველო მრავალეროვანი ქვეყანაა. ეს, ისევე როგორც მრავალკონფესიურობა, ჩვენი სიმდიდრეა. უნივერსიტეტი ამ შემთხვევაში კულტურათა,

ტრადიციათა, ენათა კავშირებს სწავლობს და სახავს მათ სამომავლო თეორიულ თუ პრაქტიკულ პერსპექტივებს. სამცხე-ჯავახეთში სხვა ეროვნებებთან ერთად ორი ძირითადი ერი ცხოვრობს. ქართველებთან ერთად ჩვენს მხარეს აშენებენ სომხებიც, ამიტომ უნივერსიტეტისათვის ყოველთვის აქტუალური იყო ეს საკითხი. ჩვენ გვენდობა არა მხოლოდ ქართული, არამედ სხვა ეროვნებებთან ერთად სომხური მოსახლეობა“. გამოსვლის ბოლოს 25 წლის შემდეგაც გავლილი წლების, გაწეული შრომის, სამომავლო გეგმების, ზოგადად უნივერსიტეტის არსებობის მთავარ საყრდენადმერაბ ბერიძემ უმთავრესიდეის ერთგულება დაასახელა: „1990 წლიდან ჩვენი უნივერსიტეტის მისიას ვხედავდით გიორგი მერჩულის სიტყვებში: „ქართლად ფრიადი ქვეყანაა აღირიცხების, რომელსაცა შინა ქართულითა ენითა ჟამი შეიწირვის და ლოცვაჲ ყოველი აღესრულებინს!“

იუბილემდე რამდენიმე დღის წინ უნივერსიტეტის თანამშრომლებსა და სტუდენტებს შეხვდა და დალოცა საქართველოს კათოლიკოს პატრიარქმა, უწმინდესმა და უნეტარესმა ილია მეორემ. რექტორმა ერთგვარი ანგარიში ჩააბარა მის უწმინდესობას 25-წლიანი საქმიანობის შესახებ. თბილი, საქმიანი, დაუგოწყარი შეხვედრის შემდეგ კიდევ ერთი საჩუქარი იყო პატრიარქის მილოცვა, რომელსაც გაცნო საზოგადოება.

სადამოს ვერ დაესწრნენ, თუმცა გულთბილი მილოცვებით საკუთარი დამოკიდებულება გამოხატეს საქართველოს პრემიერ-მინისტრმა ირაკლი ღარიბაშვილმა, საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარემ დავით უსუფაშვილმა, პარლამენტის წევრებმა.

საიუბილეო სადამოწე ითქვა არაერთი სამადლობელი სიტყვა, ბევრი ადამიანისადმი გამოიხატა მაღლიერება სხვადასხვა ფორმით. უნივერსიტეტის განვითარებაში შეტანილი განსაკუთრებული წვლილისათვის უნივერსიტეტის მედლების პირველი მფლობელები გახდნენ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრი თამარ სანიკიძე, აკადემიკოსები როინ მეტრეველი და ვლადიმერ პაპავა, უნივერსიტეტის დეაწმოსილი პედაგოგები ნათელა ბერიძე და თინა იველაშვილი. ერთ სცენაზე თბილისის სახლმწიფო უნივერსიტეტის, ანუ იმ უმაღლესი სასწავლებლის ყოფილი და ამჟამინდელი რექტორების ყოფნა, რომლის წიაღშიც იშვა ჯერ ახალციხის, ხოლო შემდეგ ჯავახეთის ფილიალები, ადასტურებდა იმ ტრადიცი-

ბისადმი უწყვეტ ერთგულებას, რომელიც არსებობდა საქართველოს პირველ უნივერსიტეტში, დედაუნივერსიტეტში და რომელზე დაფუძნებითაც დაიწყო ფუნქციონირება სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტმა. იუბილარმა სასწავლებელმა უამრავი საჩუქარი მიიღო. ისეთი, როგორც ეკედრეობდა სტუმრებს და მასპინძელს: ფერწერული ტილოები, უნიკალური გამოცემები, ადრესები.

მესხეთში სასულიერო ცხოვრების აღმავლობას დაემთხვა საგანმანათლებლო კერის ჩამოყალიბება. ერთად იღვწოდნენ პროფესორები და ბერები, მართლაც რომ შეზრდილი იყო სულიერი და ხორციელი სიკეთე. ახალციხისა და ტაო-კლარჯეთის მიტროპოლიტის, მეუფე თეოდორეს, ცაგერისა და ლენტეხის მიტროპოლიტის, მეუფე სტეფანეს მიერ გამოხატული დამოკიდებულება ორ ათეულ წელზე მეტი ხნის განმავლობაში უნივერსიტეტსა და ეკლესიას შორის მჭიდრო და უწყვეტ ურთიერთობებს დაეფუძნა: „ამ 25 წელმა თითქმის მთლიანად ჩემ თვალწინ გაიარა. მე 1989 წელს მოვხვედი ახალციხეში, 1990 წელს გაიხსნა უნივერსიტეტი და ჩვენთვის, ბერებისთვის, რომლებიც საფარის მონასტერში ვმოღვაწეობდით, უნივერსიტეტი განსაკუთრებულ ადგილს წარმოადგენდა. ხშირად ვსტუმრობდით მას, უნივერსიტეტის პროფესორები, სტუდენტები, ხშირად გვსტუმრობდნენ საფარის მონასტერში. ამის შემდეგ, ერთად ძალიან დიდი გზა განვვლეთ“, - აღნიშნა მეუფე თეოდორემ.

უნივერსიტეტში გამოყენებითი ხელოვნების ფაკულტეტის დაარსების პირველივე დღეებიდან სტუდენტების ნამუშევრები მიზნობრივად ეკლესია-მონასტრებისთვის მზადდებოდა. ამ მხრივ განსაკუთრებით ჭულევის მონასტერი გამოირჩევა, რომელსაც მაშინ წინამძღოლობდა ცაგერისა და ლენტეხის ამჟამინდელი მიტროპოლიტი, მეუფე სტეფანე. მეუფემ გამოკვეთა უნივერსიტეტის განსაკუთრებული მნიშვნელობა, ისაუბრა როგორც პირველმა კურსდამთავრებულმა: „მქონდა დამთავრებული პოლიტექნიკური ინსტიტუტი თბილისში, მაგრამ როდესაც ეს უნივერსიტეტი გაიხსნა, გადავწყვიტე ჩამებარებინა, თავიდან ბოლომდე გამეგლო ყველაფერი, რაც კი აქ ხდებოდა, ჩემ თავზე გამომეცადა. მაინტერესებდა, რამდენად რეალური იქნებოდა უნივერსიტეტი ახალციხეში, შემიძლია ვთქვა, შედგა ეს უნივერსიტეტი ყველანაირად. მადლობა ბატონ მერაბს, რომელსაც განსაკუთრებული ღვაწლი აქვს, რომ ეს ყველაფერი

კვლავ გრძელდება, მადლობა პროფესორ-მასწავლებლებს, იმ გარდაცვლილ პროფესორ-მასწავლებლებს, რომლებიც დიდ ღვაწლში იყვნენ“.

თვითმმართველი ორგანოების მესვეურებს ჰქონდათ საშუალება, შეეფასებინათ უნივერსიტეტის ფუნქცია რეგიონის, მუნიციპალიტეტის თუ ქალაქის განვითარების კონტექსტში. დაფიქსირდა თანამშრომლობის სურვილი და მზადყოფნა.

სამცხე-ჯავახეთის უნივერსიტეტის განვითარების მხარდაჭერად აღიქმებოდა საქართველოს სხვადასხვა უნივერსიტეტის წარმომადგენელთა სტუმრობა. თსუ-ისა და საპატრიარქოს უნივერსიტეტის ხელმძღვანელთა გარდა სადამოს ესწრებოდნენ: აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის რექტორი, პროფესორი გიორგი ღვთაძე, სოხუმის უნივერსიტეტის რექტორი, პროფესორი ჯონი ავაქიძე, გორის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტის რექტორი, პროფესორი გიორგი სოსიაშვილი, თბილისის სახელმწიფო სამედიცინო უნივერსიტეტის რექტორის მოადგილე პროფესორი გიორგი აბესაძე, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის რექტორის მოადგილე პროფესორი ინგა შამილიშვილი, ბათუმის ხელოვნების სასწავლო უნივერსიტეტის რექტორი პროფესორ ერმილე მესხია. რექტორები ხაზს უსვამდნენ, თუ რამდენად ძნელია საქართველოს რეალობის გათვალისწინებით არა მარტო გაუძლო სირთულეებს, შეინარჩუნო სიცოცხლისუნარიანობა, არამედ გადადგა სასიკეთო ნაბიჯები, განავითარო მიღწეული. სამცხე-ჯავახეთის უნივერსიტეტი შეფასდა წარმატებულ საგანმანათლებლო კერად.

სტუდენტთა სახელით მიულოცა სასწავლებელს 25 წლის-თავი იურიდიული ფაკულტეტის სტუდენტმა ლევან აფციაურმა. გამონჩდა, რომ ქალაქი გრძნობს სტუდენტური ცხოვრების ხიბლს, სტუდენტები – უნივერსიტეტის პროგრესს: „**მიხარია, რომ ვარ ერთ-ერთი იმ თაობის წარმომადგენელი, ვისაც უსწავლია, ან სწავლობს ამ უნივერსიტეტში და ატარებს სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სტუდენტის სახელს. მინდა მადლობა გადაგუხადო ჩვენს რექტორს და თითოეულ ჩვენს პროფესორ-მასწავლებელს იმ შრომისთვის და ღვაწლისთვის, რომელიც მათ სტუდენტური ცხოვრების ჩამოყალიბებაში გასწიეს. მინდა ასევე დიდი მადლობა გადაგუხადო ყველა იმ ადამიანს, ვისაც წვლილი მიუძღვის ჩვენი უნივერსიტეტის დაარსებაში. უნივერსიტეტი განიცდის მუდმივ**

პროგრესს და მასთან დაკავშირებულ თითოეულ ადამიანს აძლევს საშუალებას განვითარებისა და პროფესიონალად ჩამოყალიბებისა“. ისტორიის სპეციალობის სტუდენტის ვიქტორია მინასიანის სიტყვებს მის შემდეგ თითქმის ყველა გამომსვლელი შეეხო. დაბნეულობა დაემოცია თითქოს მოუხდა კიდევ მის გამოსვლას. ვიქტორიამ თავი დახვეწილი ქართულითაც მოიწონა და პროფესიაში წარმატებიტაც: „ჩვენს უნივერსიტეტში პირველი ნაბიჯები გადავდგი, როდესაც ჩავირიცხე ქართული ენის მოსამზადებელ პროგრამაზე. ალბათ იმ დროს, ერთ წინადადებასაც კი ვერ ვამბობდი უშეცდომოდ. მაგრამ დღესდღეობით, ქართულად თავისუფლად ვლაპარაკობ და ვარ წარჩინებული სტუდენტი. ეს არის ქალბატონი ნათელა ბერიძისა და ყველა ჩემი უსაყვარლესი ლექტორის დამსახურება. მრავალწლიანი გამოცდილების მქონე ლექტორებთან ურთიერთობამ, სწორედ ეს შედეგი გამოიღო. ყველა იმ სტუდენტი სახელით, ვინც ისწავლა და სწავლობს ქართული ენის მოსამზადებელ პროგრამაზე, დიდი მადლობა მინდა გადაგიხადოთ სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტის რექტორსა და პროფესორ-მასწავლებლებს“.

უნივერსიტეტმა ბევრი უცნობი ადამიანის ცხოვრების გზა მესხეთში გადაკეთა და მათ მეგობრობას ჩაუყარა საფუძველი, ბევრის მეგობრობა რთულ ცხოვრებისეულ კატაკლიზმებში გამოსცადა და გამოაწრთო. ყველა დროში წარმატებულ საქმეებს ადამიანური ურთიერთობები ამყარებდა. უნივერსიტეტს იუბილე მიულოცეს ცნობილი სახელებისა და გვარების პიროვნებებმა, რომლებმაც საზოგადოების წინაშე გამოსვლა ერთადერთი ლეგალით – მეგობრის სტატუსით ისურვეს: „პროფესორი, დოქტორი თუ სხვა წოდება ამ წუთში არ მაინტერესებს. მე განხლავართ მერაბ ბერიძის მეგობარი. განხარებული ვარ, რომ ჩემი მეგობარი, სახელოვანი კაცი ამ უნივერსიტეტის რექტორი განხლავთ და უდგას ისეთ დიდ საქმეს სათავეში, როგორიც არის ეს ჩვენი უბრწყინვალესი უნივერსიტეტი. ილია ჭავჭავაძე ბრძანებდა მესხეთის შესახებ: „ჩვენი ყოფილი ცხოვრება აქ აყვავებულა, ჩვენ სიცოცხლეს აქ უჩქეფნია, ჩვენი ერის ძლიერებას აქ აღუმართავს თავისი სახელოვანი დროშა, ეს მიწა, ყველა გოჯი, გაჟღენთილია ქართველი კაცის სისხლითა და ძვალით.“ ამიტომ უადრესად საპატიო მიწაა ეს მიწა. აქ ჩემი წამოსვლა იყო დღესასწაული, ერთი ის, რომ ვესწრები სახელოვან იუბილეს, მეორე ის, რომ

მოვდიოდი მესხეთის მიწაზე. არ შემიძლია არ აღვნიშნო, ურთიერთობა, რომელიც მქონია ამ ბრწყინვალე უნივერსიტეტთან, მის პროფესორ-მასწავლებლებთან“ - აღნიშნა პროფესორმა ელდერ ნადირაძემ. ნაყოფიერი და აქტიური საქმიანი ურთიერთობის საფუძვლად იქცა ასევე თბილი პირადი ურთიერთობები რექტორსა და კახური ტრადიციული მეღვინეობის დამფუძნებელ, გენერალურ დირექტორ ზურაბ ჩხაიძეს შორის, რომელმაც გადატვირთული სამუშაო რეჟიმის მიუხედავად, „ბული გულობდესო“ და ვერტმფრენით ჩამოუსწრო საიუბილეო საღამოს: „აქ ბევრი ისაუბრეს, მაგრამ ჩვენი კუთხით წარმოგიჩენთ ბატონ მერაბს, რომელმაც გარკვეული წვლილი შეიტანა ჩვენი კომპანიის განვითარებაში. ის გახლავთ ჩვენი უხუცესთა საბჭოს გამორჩეული წევრი. მინდა იმ გაწეული დახმარებებისათვის, ხმამაღლა, საჯაროდ მადლობა გადავუხადო. არცერთი მნიშვნელოვანი საკითხი ჩვენს კომპანიაში არ დაგეგმილა, რომ არა მისი გამოცდილება. აქვე მინდა აღვნიშნო, რომ ზუსტად მისი დაუღალავი შრომით, ჩვენ ამ რეგიონში ორჯერ ჩავატარეთ კონფერენცია მიძღვნილი თამარ მეფისადმი, ვალეში დაახლოებით ხუთი წლის წინ და ორიოდ წლის წინ უნივერსიტეტში. მადლობა ამისთვისაც. გარდა ამისა, ფესტივალ „ქართული სულის“ ფარგლებში ჩატარდა ღონისძიება და ბატონ მერაბს მიენიჭა „დიდი მესხის“ წოდება. მინდა გითხრათ, რომ ძალიან კარგად ერკვევა ღვინოში ბატონი მერაბი. ვისურვებ, რომ ის ჩანაფიქრი, რაც აქვს მას, რომ სამცხე-ჯავახეთის რეგიონი განვითარდეს როგორც მეღვინეობის რეგიონი, ეს გახლავთ აკვანი ქართული მევენახეობისა, აესრულებინოს.“

მეგობრობამ უფრო მომიყვანა, ვიდრე პარლამენტის წევრობამო, - აღიარა თემურ ჭკუასელმაც, რომელიც, როგორც მწერალი, ადრეც სტუმრობდა უნივერსიტეტს. დაუვიწყარი იყო შემოქმედებითი საღამო დამსწრეთათვის და, როგორც აღმოჩნდა, მწერლისათვისაც: „ჩამოვედი როგორც ბატონი მერაბის დიდი ხნის მეგობარი. ჩამოვედი იმიტომ, რომ ვთვლი - ეს უნივერსიტეტი ჩემი მეგობარია, მთელი უნივერსიტეტი. რამდენიმე ხნის წინ აქ შეხვედრა მომიწყვეს, ბრწყინვალე შეხვედრა, ძალიან ამაღელვებელი. როგორც დღეს სცენაზე იდგა ჩვენი სომეხი ეროვნების გოგონა, ბრწყინვალე გოგონა, რომელსაც შევეციცინებდით თვალებში მისი ბრწყინვალე ქართულის გამო, მაშინაც გამოვიდა ერთი სომეხი გოგონა, რომელმაც ჩემი

მოთხრობა გააჩნია ქართულად და გააჩნია ბრწყინვალედ. ეს იყო ამბულელებელი . . . დღეს მანქანით რომ მოვიდიოდი, რადიოთი ვისმენდი გადაცემას „წარმატების ფორმულა“ . . . შემიძლია ის ვთქვა, რომ 25 წლის წინ იწყება ის წარმატების ფორმულა, რომელიც დაიწყო ბატონმა მერაბმა და ეს 25 წელიწადი გრძელდება. წარმატების ფორმულაა ყველა ის საქმე, რაც ამ უნივერსიტეტმა გააკეთა, წარმატების ფორმულაა თუნდაც ის, რომ სომეხი ეროვნების გოგონა ლაპარაკობდა ასეთი ქართულით, წარმატების ფორმულაა ყველა ის პროფესორ-მასწავლებლები, რომლებიც ამ უნივერსიტეტში მოღვაწეობენ, რომლებიც ჩამოდიან თბილისიდან, აქაური ადგილობრივები, სტუდენტები. მე ვნახე წიგნი, რომელიც მაჩუქეს და რომელსაც ჰქვია „სიყვარულის უნივერსიტეტი“. ძალიან კარგი სახელმწოდებაა „სიყვარულის უნივერსიტეტი“, მაგრამ ერთი წამით დავფიქრდეთ და ვთქვათ, რომ ამ წარწერის ნაცვლად შეიძლება ეწეროს: „სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი - საქართველოს იმედის უნივერსიტეტი“. მართლაც საქართველოს იმედის უნივერსიტეტი“.

იუბილეს მთავარი თავისებურება ის გახლდათ, რომ წარსულზე მეტად მომავალზე გამახვილდა ყურადღება. საზეიმო ნაწილს საქმიანიც მიემატა, რამაც შესაძლოა უახლოეს მომავალში თავისი შედეგები გამოიღოს. უნივერსიტეტის მხრიდან დასმულ პრობლემებს, საჭიროებებს გამოეხმაურა საქართველოს პარლამენტის წევრი, ზაქარია ქუცნაშვილი: „ახალქალაქში საერთო საცხოვრებლის შემდეგ, დიანაც, ახალციხის სტუდენტთათვისაც უნდა იყოს საერთო საცხოვრებელი, რომ შეჭირვებული ოჯახების სტუდენტებმა შეძლონ ჩამოსვლა რეგიონში საქართველოს სხვადასხვა კუთხიდან და შეძლონ აქ ცხოვრება, აქ სწავლა“.

სადამო დასასრულამდე ისე მივიდა, რომ დარბაზი არ დადლილა. ახალციხემ ერთი ისტორიული დღე მიიმატა. საიუბილეო სადამო უნივერსიტეტის რექტორმა პროფესორებისადმი მადლობის სიგელების გადაცემით დაასრულა. როგორი მრავალმხრივიც არ უნდა იყოს უნივერსიტეტის საქმიანობა, ის მიმართულია სტუდენტისაკენ და ეფუძნება პროფესორ-მასწავლებელთა დეაწლს, ყოველდღიურ შრომას, ხშირად მათ თავგანწირვამდე მისულ სამსახურს. იუბილემ დაადასტურა, რომ ასე იყო 25 წლის წინ, ასეა დღეს და ასე იქნება უახლოესი 25 წლის განმავლობაში.

ქართული და ზოგადი ენათმეცნიერება

ნათელა ბერიძე

„ცნობილი“ თუ „ცნობადი“

თანამედროვე ქართულ ზეპირ თუ მწიგნობრულ მეტყველებაში ხშირად გავიგონებთ ვითარებითი ბრუნვით წარმოქმნილ სახელებს. მათი რაოდენობა ენაში ამ ბრუნვის გააქტიურებაზე მიგვანიშნებს. ზოგიერთი მათგანი მართებულად გამოხატავს შინაარსს, ანუ ფორმა და შინაარსი ერთმანეთს შეესაბამება, უფრო ხშირად კი ანალოგიის საფუძველზე მიღებული არასწორი ფორმები გარკვეულ უხერხულობას ქმნის.

უნდა აღინიშნოს, რომ ვითარებითი ბრუნვის ნიშანი -ად ზედსართავ სახელებს არსებითისაგან აწარმოებს: თვალ-ად-ი, ტან-ად-ი, ფერ-ად-ი, პურ-ად-ი, სულ-ად-ი... ამის გარდა, იგივე წარმოებაა: დიდ-ადი, დიადი, მცირე↔მცირედი (ზედსართავის ვითარებითი ბრუნვის ფორმით არის მიღებული ისევე ზედსართავი სახელი); რიცხვითი სახელი პირველისაგან პირველად-ი ... ეს უკანასკნელი ახალშექმნილი ტერმინია“ (შანიძე, 1973: 145-146).

ასევე „ტექნიკური ლიტერატურის ენაში ჩვეულებრივ გვხვდება მსგავსად გაკეთებული ფორმები საწყისისაგან: ჭედ-ად-ი, ფეთქვ-ად-ი „ხურ-ებ-ად-ი, კუმშვ-ად-ი“ (შანიძე, 1978: 146).

დღეისათვის გვხვდება ასეთი ფორმები:

დღევანდელ სიტუაციაში გვხვდება ასეთი ფორმები:

აგზნებადი	კრისტალებადი	შთაგონებადი
არაცვალებადი	კუმშვადი	თელვადი
არჩევადი	ღპობადი	ტევადი
ბრუნებადი	მალფუჭებადი	ტეხადი
ბრუნვადი	მატებადი	თვისებადი
გაფართოებადი	მიღევადი	თვითანთებადი
გამოსხივებადი	მოუნელებადი	თვითნაბადი
განსხივებადი	მსხვრევადი	უღვლილებადი
განვითარებადი	მტვრევადი	უხსნადი

განვითარებადი ქვეყნები	მწვადი	ვალდონახადი
გასაძღვებადი	ნახშირწყალბადი	ჭედადი
გაყინვადი	ქრობადი	ცვალებადი
დანაწილებადი	ღუნვადი	ცვივნადი
დასაშვებადი	რყევადი	კლებადი
დაშლადი	სახეცვალებადი	წელვადი
დნობადი	შეცნობადი	წილადი
დრეკადი	შექცევადი	წრთობადი
ზრდადი	შრომატევადი	წყალბადი
ფეთქვადი	შეუცნობადი	ხილვადი
ფორმაცვალებადი	შეხორცებადი	ხრწნადი
ფუჭებადი	შრობადი	ხსნადი
ჟანგვადი		

ზემოთ ჩამოთვლილ სიტყვებს დაესმის კითხვა – *როგორი?* მათ სინტაქსური ფუნქციებიც ერთნაირი აქვს. ორივე ჯგუფის ლექსემა განსაზღვრების ფუნქციას ასრულებს წინადადებაში, მაგრამ მორფოლოგიურად ზოგი ზედსართავი სახელია, ზოგი კი სახელზმნა, რომელიც საწყისის ვითარებით ბრუნვას ეყრდნობა და ბევრი მათგანი პარალელურ ფორმებს იკეთებს მხოლოდ -ულ სუფიქსის მეშვეობით და ვნებითი გვარის წარსული დროის მიმდევობის ფორმად აღიქმება.

გასხივებადი	გასხივებული
გამოსხივებადი	გამოსხივებული
თვითაალებადი	თვითაალებული
ადვილადაალებადი	ადვილადაალებული
ცვალებადი	შეცვლილი
კრისტალებადი	დაკრისტალებული
მონელებადი	მონელებული
მოუნელებადი	მოუნელებელი
უღლებადი	უღლილებული (ნაუღლებელი)
დანაწილებადი	დანაწილებული
კლებადი	დაკლებული

შეტანებადი	შეტანებული
აგზნებადი	აგზნებული
შთაგონებადი	შთაგონებული
ინდუქტირებადი	ინდუქტირებული
შეხორცებადი	შეხორცებული
ფუჭებადი	გაფუჭებული

საკითხის ნათელსაყოფად წარმოგიდგინთ მოქმედებითი გვარის ზმნებისა და მიმღეობებათა სქემას

ზმნები		მ ი მ ღ ე ო ბ ა		
მოქ. გვ.	მოქ.გვ.	ენებ. გვ.წარს.დრო	საშ. გვ.	ადი-ანი ფორმები
ასხივებს	დასხივებელი	დასხივებული	მსხივარე	სხივადი
აალებს	ამაალებელი	აალებული	-	აალებადი
აკრისტალებს	მაკრისტალებელი	გაკრისტალებული	-	კრისტალებადი
ინელებს	მონელებელი	მონელებული	-	მონელებადი
აუღლებს	მაუღლებელი	ნაუღლებელი	უღლებარე	უღლებადი
ანაწილებს	განაწილებელი	განაწილებული	-	განაწილებადი
აკლებს	მკლებელი	მოკლებული	მკლებარე	კლებადი
ატანს	გამტანებელი	გატანებული	მტანებარე	ტანებადი
აგზნებს	აღმგზნებელი	აგზნებული	მგზნებარე	გზნებადი
შთააგონებს	შთამაგონებელი	შთაგონებული	-	შთაგონებადი
ინდუქტირებს	მინდუქტირებელი	ინდუქტირებული	-	ინდუქტირებადი
ახორცებს	შემხორცებელი	შეხორცებული	მხორცებარე	ხორცებადი
აფუჭებს	გამფუჭებელი	გაფუჭებული	-	ფუჭებადი
აფრქვევს	მფრქვეველი	დაფრქვეული	მფრქვევარე	ფრქვევადი
აშენებს	მშენებელი	აშენებული	მშენებარე	შენებადი
აკერებს	მკერებელი	დაკერებული	-	კერებადი
ამყნობს	მყნობელი	დამყნობილი	-	მყნობადი
ატკნობს	მტკნობელი	დამტკნარი	-	ტკნობადი
ზრდის	გამზრდელი	ზრდილი	-	ზრდადი

ყველა ზმნას არ აქვს უნარი აწარმოოს სამივე გვარის მიმღეობა. ცხრილში ნაჩვენებია, რომ საშუალო გვარის მიმღეობის წარმოება ენას უჭირს, გრამატიკულად, ბუნებრივად წარმოქმნილი მიმღეობის მცირე რაოდენობაა მხოლოდ, მაგრამ ენა თხოულობს საშუალებას საშუალო გვარის მიმღეობის შინაარსის გამოსახატავად, ამიტომ ააქტიურებს ად-იან ფორმებს აზრის შესაბამისი გამოხატვისათვის და ცდილობს მის დამკვიდრებას. ჩვენი აზრით, ად-იანი ფორმები უნდა გამოვიყენოთ იმ შემთხვევაში, სადაც საშუალო გვარის მიმღეობას გრამატიკული მ-არ-ე აფიქსები ვერ აწარმოებს. ხოლო თუ ბუნებრივ-

ვად ეს აფიქსები მიმღეობას აქვს, მაშინ მას აღარ სჭირდება -ად სუფიქსით ნაწარმოები მიმღეობის ფორმა, თუმცა დღევანდელ სალიტერატურო ენაში -ად-იანი ფორმა ენაცვლება და ფეხს იკიდებს ვნებითი გვარის წარსული დროის მიმღეობებთან, რაც, რა თქმა უნდა, ენას ბუნებრივ სახეს უკარგავს და მართებული არ არის (იხ. ცხრილი). -ად-იანი მიმღეობის ფორმა შინაარსობრივად გამოსატავს დაუსრულებელ, მიმდინარე, დინამიკურ შინაარსს თანადროულობაში (როდესაც ჩვენი ქმედება ემთხვევა მიმღეობით გამოსატულ შინაარსს, ანუ თანამდევრობის მიხედვით ერთდროულია, ე.ი. თანადროული).

-ად-იანი მიმღეობის ფორმა ენაცვლება საშუალო გვარის ზოგიერთ ავტოტივურ და მედიოპასიურ მიმღეობებსაც:

ავტოტივები	საშუალო გვარის მიმღეობა	საშუალო გვარის ად-იანი ფორმები
ქუსს	მ-ქუს-არ-ე	-
წუსს	მ-წუს-არ-ე	-
დულს	მ-დულ-არ-ე	-
დუმს	მ-დუმ-არ-ე	-
სძინავს	მ-ძინ-არ-ე	-
ღვიძავს	მ-ღვიძ-არ-ე	-
შფოთავს	მ-შფოთვ-არ-ე	შფოთვ-ად-ი
ჭმუნავს	მ-ჭუნვ-არ-ე	ჭმუნვ-ად-ი
ბრწყინავს	მ-ბრწყინვ-არ(ღ)-ე	ბრწყინვ-ად-ი
ბზინავს	მ-ბზინვ-არ-ე	ბზინვ-ად-ი
ცხავს	მ-ცხ-არ-ე	-

მედიოპასივი		
ღგას	მ-ღგომ-არ-ე	-
ზის	მ-ჯდომ-არ-ე	-
სხედს	მ-სხედვ-არ-ე	-
წევს	მ-წოლ-არ-ე	-
ძევს	მ-დებ-არ-ე	-

„მ-არე აფიქსები მედიოპასიურ ზმნათაგან წარმოებულ მიმ-
ლეობებში მდებარეობას გამოხატავს“ (შანიძე, 1973: 580).

ზემოთ აღნიშნეთ, რომ -ად-ი წარმოების მიმლეობები
გამოხატავს პროცესს, დაუსრულებელ მდგომარეობას. ამას
ნათლად გვიდასტურებს პუბლიცისტური თუ პოლიტიკურ-
ეკონომიკური ხასიათის ტექსტები. ხშირად ვკითხულობთ ან
გვესმის „განვითარებადი ქვეყნების მიმართ გატარებული
ღონისძიებები“; „განვითარებადი ქვეყნების პოლიტიკურ-ეკონო-
მიკური ცხოვრების პროგრამა მკვეთრად, იერარქიულად გან-
სხვავდება „განვითარებული ქვეყნებისაგან“ ...

ბუნდოვანებას ქმნის ტერმინი „განვითარებადი“. „თანამედ-
როვე მსოფლიოში არაერთმა განვითარებადმა ენამ გამოა-
ცხადა თავი სახელმწიფო ენად“. თუ ენა განვითარებული და
სრულყოფილი, ჩამოყალიბებული არ არის, სახელმწიფო ენად
მისი მიღება საეჭვო ხდება.

როგორც ვნახეთ, „განვითარებადი“ აღნიშნავს პროცესს,
„განვითარებული“ კი შედეგს. გარდა სემანტიკისა, ისინი
მორფოლოგიურადაც განსხვავებულ ფორმას წარმოადგენს.
ამიტომაც მათი ერთ კონტექსტში გამოყენება შეუძლებელია.

დღევანდელ ქართულ ენაში აქტიურად გამოიყენება ერთი
და იმავე მნიშვნელობით კიდევ ერთი წყვილი – „ცნობილი“
და „ცნობადი“. ორივე სიტყვას დაესმის კითხვა – როგორი?
„ცნობილი“ გვხვდება ზმნისწინითაც - „გაცნობილი“, „შეცნო-
ბილი“, „გამოცნობილი“, ამიტომ ის წარმოადგენს ვნებითი გვა-
რის წარსული დროის მიმლეობის ფორმას. მასზე ვერ
ვიტყვი, რომ ზედსართავია. მისი სინტაქსური ფუნქციაც
განსაზღვრებით შემოიფარგლება.

რა არის „ცნობადი?“ – (ცნობა // გაცნობა, შეცნობა)
საწყისის ვითარებითი ბრუნვის ფორმაა და გამოხატავს იმავე
შინაარსს, რასაც „ცნობილი“. კითხვასაც იმავეს დაისვამს –
„როგორი?“ ისიც განსაზღვრების ფუნქციას ასრულებს
წინადადებაში, მაგრამ შინაარსობრივ დაპირისპირებას ქმნის.
როგორც წინა შემთხვევაში -ულ-იანი ფორმა შედეგზე მიგვი-
თითებს, -ად-იანი ფორმა კი პროცესზე. მიმართებითი დროის,
თანამდევრობის მიხედვითაც განსხვავებულია; I ფორმა
წარსული, უწინარესია; II ფორმა კი ჩვენ თვალწინ ხდება,
ანუ, თანადროულია. ჩვენ შევეცდებით, დავაკონკრეტოთ ამ
ორი ფორმის გამოყენების არეალი. ამისათვის არ იქნება

ურიგო, გადავხედოთ თითოეული ლექსემის მნიშვნელობას, მისი გამოყენების ქრონოლოგიას.

„ცნობილი“ და „ცნობადი“ ფორმების ამოსავალია „ცნობს“ ზმნის საწყისი – „ცნობა“. ძველი ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის თანახმად, მას რამდენიმე მნიშვნელობა გააჩნია: „ცოდნა“, „გაგება“, „გრძნობა“, „მიხვედრა“, „სწავლა“, „გულისხმისყოფა“, „უწყება“, „გონიერება“. „გამომეცნება“ - გაცნობა. მაგალითად:

1. „ვცან“ - გულისხმა-ყვაჲ; ცნეს (გულისხმა-ყვეს, რამეთუ ჩუენებაჲ რამჲე იხილა“.

2. „ცანთ იგავი ესე“ - „ისწავლეთ იგავი“ („ცანთ-ისწავლეთ“).

3. „ვეცნობე მათ ქვეყანასა შინა ეგუპტისასა – გამოვემეცნე მათ ქუეყანასა ეგუპტესასა“.

4. „კაცი ნუ სცნობნ სიტყუათა ამათგანსა“ – „კაციმცა ნუ ვინ აგრძნობს სიტყუათა ამათ“;

5. „დაღათუ უცებ ვარ სიტყვითა, არამედ არა ცნობითაცა (გონიერებით)“.

6. „ცნობად იცის ხმისად“ – „ალიარებს, ვითარმედ ცნობად აქუს ღმრთისად“.

7. „არ იყო მათ თანა ცნობად – არღარა იყო მათთანა გონებაი“.

8. „ყური ისმენს გარეშეთა სიტყუათა მისცემს ცნობასა გონებისასა“.

9. „დაამტკიცა... ხილული და ცნობილი შორის სიმდიდრესა“.

ტერმინ ცოდნასთან დაკავშირებულია მრავალი ჩვენთვის საინტერესო ლექსემა...

გამოცნობა – ცოდნა: „სჯულისგან არს გამოცნობად ცოდვისად“.

მეცნავი – მეცნიერი; უცნაური – უცნობი, უგნური, უმნიშვნელო, გამოუჩინებელი; საცნაური - ცხადი, ცნობილი შესაცნობი; საცნობელი – ცნობიერება, მგრძნობელობა, გასაგები, უცნობელი - უგუნური, უგრძნობელი; უცნობო-უგუნური, უმეცარი უცნობობა – უგუნურობა.

შემეცნება – ცნება; შეცნობა – ცოდნა, შეტყობა.

„მე არარად ესევეითარი საქმე შემეცნა თავისა ჩემისადა“; „ასევე ვერარად შევაცან ცოდვად თავსა ჩემსა“.

ესე იგი, ძველ ქართულში, განმარტებითი ლექსიკონის მიხედვით, ტერმინის ერთ-ერთ შინაარსს ცოდნა წარმოადგენს. და ფორმა ცნობადიც „ცნობა“ ფორმის ვითარებითი ბრუნვის ხელმეორედ ნაბრუნები ფორმაა.

ცნობს ზმნა მიმღეობის ფორმებს აწარმოებს:

ცნობს-ის მას; მ-ცნობ-ელ-ი; ცნობილ-ი; მცნობარე.

„მცნობარეს“ ფორმა არ გვაქვს, რომ გვექონოდა, უნდა გამოეხატა მიმდინარე პროცესი, ადამიანი ან მოვლენა, რომელიც შეიგრძნობა, შეიცნობა. ამ შინაარსს კი გამოეხატავს დღევანდელ ქართულ ენაში ტერმინი „ცნობადი“, რომელსაც თანამედროვე შინაარსი ენის ისტორიის სხვადასხვა ეტაპზე განსხვავებული ჰქონდა.

ძველ ქართულში გვხვდება „ცნობადი“, რომელიც ნიშნავს „ცოდნას“. მაგალითად, „ხე არს ცნობადისა, კეთილისა და ბოროტისა“ (აბულაძე, 1973: 518).

ი. აბულაძის ლექსიკონში დასტურდება ფორმა „ცნობადი“ მხოლოდ არა დღევანდელი მნიშვნელობით. „ცნობადი“, ანუ ცნობიერი, თანამედროვე გაგებით, ნიშნავს პოპულარულს და ხშირად ცვლის უადგილოდ „ცნობილ“ ფორმას... ზურაბ სარჯველაძის აზრით, ცნობადი იგივეა, რაც ცოდნა ცნობადობად – მისახვედრობა: „კაცთა სიტყუერთასა უხენავს არს უნივთოებითა და ცნობადობითა“ (სარჯველაძე, 1995: 253).

ამავე საკითხთან დაკავშირებით ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი ასეთ ინფორმაციას გვაწვდის: ზმნას „აღცნობს“ აქვს შემდეგი მნიშვნელობები – ხვდება, იცნობს, მიიხრევა ჩათვლის შემოქმედების აღიარებას; გონიერება, ცნობიერება, ამბავი. ტერმინი „ცნობადი“ აქაც ფიქსირდება ასეთი განმარტებით – ცნობადი (ცნობადისა) არის ის, რისი შეცნობაც შეიძლება, ანუ შეცნობადი. ამასთან დაკავშირებით დიბ. უზნაძე განმარტავდა: „ყოველი განცდის ფაქტი უკვე იმით, რომ იგი განცდაა, სუბიექტისათვის იმთავითვე ცნობადია“ (ქეგლი, 1964, VII: 642).

საბოლოოდ შეიძლება ასეთი დასკვნა გამოვიტანოთ: ცნობადია ყველაფერი, რაც არსებობს და რისი გაგება, შეცნობაც შეიძლება და არავითარი „პოპულარულის“ სემანტიკა არ დევს მასში.

როგორც აღვნიშნეთ, „ცნობადი“ „ცნობილის“ პარალელურად გამოიყენება; ტერმინი ძველი ქართულისათვის არ არის დამახასიათებელი. ძველი ქართული ენის ლექსიკონში

იგი არ გვხვდება, მაგრამ გვხვდება ახალ ქართულში, კერძოდ, შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანში“ დაფიქსირებული ტერმინი „ცნობილი“, თუმცა „პოპულარულს“ და „სახელგანთქმულს“ ჯერ კიდევ არ ნიშნავს.

1. „სწუროდეს, წყალსა ვინ დაღერის, კაცი უშმაგო ცნობილი“;
2. „უბრძანა: ნუ სტირ, ასულო, ისმინე ჩემი თხრობილი, ხარცა ბრძნად მქმნელი საქმისა, იყავ წყნარი და ცნობილი“;
3. „მას ქალსა ნესტან დარეჯან იყო სახელად ხმობილი, შვიდისა წლისა შეიქმნა ქალი წყნარი და ცნობილი“.

როგორც ვხედავთ, ტერმინს „ცნობილს“ ახლავს მსაზღვრელები „უშმაგო“, „წყნარი“, რომლებიც მიგვანიშნებს იმაზე, რომ უშმაგო, წყნარი პიროვნება აუცილებლად ჭკვიანი და გონიერიც იქნება. ამას გვიდასტურებს „ვეფხისტყაოსნის“ ლექსიკონიც (რუსთაველი, 2014: 102). „ცნობილი“ ახალი ქართული ენის პირველ ეტაპზე XII-XIII სს-ში დაფიქსირებულია და ნიშნავს „ჭკვიანს“, „გონიერს“.

დღევანდელ ქართულ ენაში ტერმინი „ცნობილი“ (ცნობილისა) გრამატიკული ფორმა ვნებითი გვარის წარსული დროის მიმღეობაა. აღნიშნავს:

ა) ის, რაც იციან – ნაცნობი, იგივეა რაც გამოცნობილი; ბ) რასაც ან ვისაც ბევრი იცნობს, ძალიან გავრცელებული პოპულარული, განთქმული; გ) ვინც ან რაც ცნეს – აღიარებული, მიჩნეული (ქეგელი, 1964: 642).

ყველა სიტყვა პასუხობს კითხვაზე – „როგორი?“

დღევანდელ ქართულ ენაში, განსაკუთრებით პერიოდიკასა და ტელეგადაცემებში, ინტერნეტში ხშირად ვხვდებით მსაზღვრელის ად-იან ფორმებს, -ილ-იანი ფორმების ნაცვლად. მაგალითად:

1) „ჩვენ გყავს მომღერლები, რომლებიც არ მღერიან; მსახიობები, რომლებსაც წლებია, არსად უთამაშიათ; შოუშენები, რომლებსაც შოუ არ აქვთ და ისინი ყველანი მაინც ცნობილები არიან ...“

უბრალოდ მაინტერესებს „ცნობადი“ სახეები, რომ არ გამოსულიყვნენ, ვინ იქნებოდნენ?“

2) „მსოფლიო სპორტი, 2013 წლის 3 მაისი, გიორგი ბარბაქაძე „10 ყველაზე ცნობადი სახე ჩოგბურთის გულშემატკივართა შორის“.

„მათ შორის უამრავი საქვეყნოდ ცნობილი სახეა“ ...

3) სტატიაში წარმოდგენილია შოუბიზნესის ცნობადი წარმომადგენლების ფოტოები თავიანთ მშობლებთან ერთად...

4) „ცნობადი სახე, ფრედერიკ შოპენი, ერთ-ერთი უდიდესი კომპოზიტორი, მართალია ცხოვრების დიდი ნაწილი საფრანგეთში გაატარა“ ...

5) „ცნობადი სახე, მიხეილ გორბაჩოვი, საბჭოთა კავშირის უკანასკნელი ხელმძღვანელი, სწორედ მის პერიოდში დასრულდა ცივი ომი“ ...

6) „ცნობადი სახე, ტროელი ელენე, ქალთა შორის უღამაზესი, ზევსის ქალიშვილი სპარტასა და ტროას შორის ომის მიზეზი გახდა...“

7) „ცნობადი სახე „სანტა კლაუსი“ დასავლური თოვლის ბაბუა ჰოლანდიიდან მოდის..“

8) „ცნობადი სახე ჟოზე მაურინიო, თანამედროვეობის ერთ-ერთი უდიდესი მწვრთნელი.

9) „ცნობადი სახე, პედრო ალმადოვარი, თანამედროვეობის ერთ-ერთი ყველაზე მოდური რეჟისორი“.

10) „ცნობადი სახე, ვორნ ივანიშვიევიჩი, ამ ხორვატმა ჩოგბურთელმა უაღრესად მომთხონი ინგლისური პუბლიკაც კი დაიპყრო“.

11) „ცნობადი სახე, სერ ტერი ვოგანი, ირლანდიური რადიოსა და ტელევიზიის ლეგენდა, 1971 წლიდან 2008 წლამდე BBC - სთვის ევროვიზიის რეპორტაჟები მიჰყავდა“.

12) „ცნობადი სახე ლეონიდ სტადნიკი, ყველაზე მაღალი ადამიანი, მისი სიმაღლე 257 სანტიმეტრია“.

13) „ცნობადი სახე, ჯესიკა ენისი, ბრიტანელი მრავალჭიდელი, ქვეყანაში ერთ-ერთი პოპულარული ადამიანია (პოპულარული-ცნობადი)“.

14) „ცნობადი სახე, სტივ ლარსენი, საკულტო მწერალი, რომელმაც გასულ წელს პოპულარობა მოიპოვა“.

15) „ცნობადი სახე, ანდრე ვაგანტი, კიდევ ერთი დიდი ადამიანი ჩვენს სიაში.“

16) „ცნობადი სახე, სილვიო ბერლუსკონი, იტალიის პრემიერმა პოლიტიკური საქმიანობით როდი მოიპოვა საქვეყნო პოპულარობა.“

17) „საიფორმაციო სააგენტო „საქართველო და მსოფლიო“ 2014 წლის 27 თებერვალთ: „შეზარხოშებული ცნობადი სახეები“.

18) „უურნალი რეიტინგი: ცნობილი სახეებიც ადამიანები არიან და მათაც სჭირდებათ დასვენება“.

19) „ჯონ მალკევიჩი, მართალია, ცნობილი კინომსახიობი ამერიკაში დაიბადა და თავსაც ამერიკელად თვლის, მაგრამ მისი ბაბუა ხორვატი იყო“.

20) „ცნობადი სახე, რვაფეხა პაული, ცნობილი რვაფეხა მსოფლიოში“.

21) „როდესაც ცნობილ სახეებთან დასვენების თემაზე გასაუბრება გადავწყვიტეთ, არ გვეგონა, თუ ეს გახდებოდა ჩვენი საუბრის მთავარი თემა“.

მოსმობილი მასალის საფუძველზე, საქმე უფრო შორს მიდის ... ცნობადის პარალელურად (პოპულარობის) გამომხატველი ახალი ტერმინია გამოყენებული „ცნობადობა“. ერთი და იგივე ავტორი სტატიაში გამოიყენებს „ცნობილი ადამიანები“, „მათი ცნობადობის გამო შეეძლოთ აერჩიათ კიდევ ... (პარტიაში). „ცნობადობა“, როგორც ტერმინი, რამდენად გამოსატყვეს შესაბამის შინაარსს, ჯერ კიდევ საკითხავია.

22) „ცნობილი სახეები მანდატებს ვერ მიიღებენ, თუ პარტიას არ აქვს კარგი რეპუტაცია და სუფთა ქართული“.

23) (გ. ასანიძე) ... „მისმა ცნობადობამ და იმ სიხარულმა, რომელიც მან თავისი გამარჯვებით მოჰგვარა, თითქოს გააჩუმა საზოგადოება“.

24) ... „სიის პირველი ნომერი თბილისში უახლოეს დღეებში გახდება ცნობილი“.

25) „გვინდა ამ არჩევნებზე წარმოდგენილი იყოს როგორც ცნობადი სახეები, ასევე ახალი სახეები“.

ტერმინი „ცნობადი“ „ახალ სახეებს“ ნიშნავს იმიტომ, რომ ცნობადი ჯერ კიდევ არ ნიშნავს ცნობილს. „ცნობადი სახე“ პოპულარობისა და ცნობილობის გზაზე დგას და მისთვის ჯერ არ მიუღწევია, უპრიანი იქნება, ყოფილიყო „ცნობილი სახეები“, ასევე ახალი სახელები ან სახეები.

„ცნობადი“ და „ცნობილი“ სემანტიკურად რომ განსხვავებული ტერმინებია, და მათ ერთდროულად ხმარებას აბსურდამდე მივყავართ, ამას შემდეგი წინადადება მოწმობს: „ერთი გოგოა ეგეთი, ადრე ნუცას სკოლაში იმღერა და მერე ცნობილი თუ ცნობადი გახდა... (რისი თქმა უნდოდა ავტორს?)“

ჩვენ მიერ წარმოდგენილ ტექსტებში (სტატიები) „პოპულარობის“ (სახალხოობის) მნიშვნელობით „ცნობადი“, „ცნობილი“ ტერმინის წინადადებაში გამოყენების რამდენიმე მომენტი გამოიკვეთა:

I. გამოყენებულია მხოლოდ -ილ-იანი (*ცნობილი*) ფორმა (იხ. წინადადებები №№18,19,21,22,23,24,26);

II. გამოყენებულია მხოლოდ -ად- იანი ფორმა (*ცნობადი*) იხ. წინადადება №№ 4,5,6,7,8,9,10,11,12,15,25,27);

III. როდესაც ტექსტში გამოყენებულია პარალელურად -ად-იანი და ულ-იანი ფორმები (იხ. წინადადება №№2,20);

IV. გამოყენებულია -ად-იანი, ულ-იანი ფორმების პარალელურად გამოიყენება სიტყვა პოპულარული ან პოპულარობა (იხ.წინადადებები №№1,13,16,14).

ჩნდება კითხვა, რატომ იშველიებს -ად-იანი ფორმა ხან -ილ-იანს, ხან კი -ულ-იანს.

ჩვენი აზრით, ფორმა „*ცნობადი*“ ენაში ჯიუტად ცდილობს ადგილის დამკვიდრებას, მაგრამ შესაბამისი (ზუსტი) აზრის გამოსატყვისათვის რაღაც აკლია და ამიტომაც იგი იშველიებს პარალელურ ფორმას, რის გამოც ერთსა და იმავე წინადადებაში გამოყენებულია ტერმინები „*ცნობილი*“, „*პოპულარული*“. ამ ლექსემის დახმარებით ხდება ნათელი წინადადებით გადმოცემული შინაარსი, ამიტომ „*ცნობადი*“ და „*ცნობილი*“ სინონიმები არ არის. ჩვენი აზრით, *ცნობადი* სახე, რომელიც ცდილობს იყოს პოპულარული, მაგრამ ჯერ არ არის: „*ცნობილი* სახე“ კი მიზანს მიღწეულ პიროვნებაზე მიგვითითებს. „*ცნობადი*“ ფორმა არ შეიძლება გამოვიყენოთ წარსულში ან დღევანდელობაში მიზანმიღწეული პიროვნების დასახასიათებლად. უკეთესია მათ გამოსახატავად „*ცნობილი*“ ფორმა გამოვიყენოთ.

ადამიანის *ცნობილობა*//„*ცნობადობა*“ მისი პოპულარობის, წარმატებლობის და დამსახურების მიხედვით შეიძლება შეფასდეს. ხდება ერთგვარი დიფერენციაცია. არ შეიძლება ითქვას – „*ილია იყო ცნობადი სახე*“, რადგან ილია არის „*ცნობილი*“. ასევე აწმყოში შეუძლებელია ვთქვათ: „*ილია არის ცნობადი სახე*“.

„*ცნობადი*“ ფორმა უნდა გაჩენილიყო ბოლოხანს ენაში დამკვიდრებული „*განვითარებული*“ და „*განვითარებადი ქვეყნების*“ ტერმინთა და სხვათა ანალოგიით. ამ შემთხვევაში -ად-იანი და -ილ-იანი ფორმები ზუსტად და შესაბამისად გამოსატყვის სიტუაციის, მდგომარეობის შინაარსს, რასაც ვერ ვხედავთ „*ცნობადისა*“ და „*ცნობილის*“ სინონიმურ გაგებაში.

მართალია, ენა ქმნის კანონებს და არა კანონი ენას, მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, ენაში დავამკვიდროთ გრამატიკუ-

ლად მცდარი, არამართებული ფორმები. აქედან გამომდინარე, ე.წ. ად-იანი ფორმები მეტყველების რომელი ნაწილია – ზედსართავი თუ სახელზმნა?! მსგავსად თვალი – თვალად – თვალადი; ტანი – ტანად – ტანადი; ეს გასაგებია, ნიშნავს გარეგნობით ღამაზს და მაღალს, მაგრამ ყურ-ებ-ად-ი რაღაა? – ყურება „ყუყურებს“ ზმნის საწყისია, მისი მიმღეობის ფორმებია: მა-ყურ-ებ-ელი, ნა-ყურ-ები, საშუალო გვარის მიმღეობის ფორმა არ გააჩნია, რომ ჰქონოდა, უნდა ყოფილიყო მ-ყურ-ებ-არ-ე (მ-ჭექქარ-ე, მბზინვარ-ე, მჩქეფარ-ე) ყურებადი შესაძლებელია საშუალო გვარის მიმღეობის ფორმას წარმოადგენდეს მხოლოდ შინაარსით, ანუ იძენს ახალ მნიშვნელობას.

ჩვენ თვალწინ ყალიბდება ახალი საშუალო გვარის მიმღეობა, კერძოდ, ხდება საშუალო გვარის მიმღეობად ჩამოყალიბება საწყისის ად-იანი ფორმებისა, ყურ-ებ-ად-ი და სხვა ად-იანი ფორმებიც ასეთ შინაარსს გამოხატავს, გვაქვს მთელი რიგი -ად-იანი, სუფიქსით წარმოქმნილი სიტყვები, რომლებიც პარალელურად არსებობენ საშუალო გვარის მიმღეობის ტრადიციული წარმოების მ-არ-ე მიმღეობის ფორმებთან:

ბზინავს (მ) – ბზინვარ-ე – ბზინვადი;

გრძნობს – გრძნობიარ-ე – გრძნობადი;

ფშვინავს (მ) – ფშვინვარ-ე – ფშვინვადი;

ბრწყინავს (მ) – ბრწყინვარ-ე – ბრწყინვადი;

შესაძლებელია, „ცნობადის“, როგორც მსაზღვრელის (განსაზღვრების) გამოყენება პროცესის და არა შედეგის გამოსახატავად თანმიმდევრობის მიხედვით თანადროულ სიტუაციაში. საერთოდ კი გამოკვლევამ ასეთი შედეგი გვიჩვენა:

„ცნობადი“ არის დაფიქსირებული ი. აბულაძის ძველი ქართული ენის ლექსიკონში, ოღონდ არა პოპულარობის მნიშვნელობით. ტერმინი „ცნობილი“ ამ ლექსიკონში არ არის შეტანილი. იგი დასტურდება „ვეფხისტყაოსანში“. ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონში ორივე ფორმაა შეტანილი, ოღონდ „ცნობადი“ არ არის „პოპულარობის“ სემანტიკით. „ცნობილი“ ერთ-ერთი მნიშვნელობით „პოპულარულსაც“ ნიშნავს. ორთოგრაფიული ლექსიკონის თანახმად, სალიტერატურო ნორმად გვევლინება „ცნობილი“ ფორმა და „ცნობადი“ საერთოდ არ ფიქსირდება.

როგორც ჩანს, ავტორიკები და აქტიური ზმნები, გარდა ცნობილი კატეგორიების მსგავსებისა, საშუალო გვარის მიმღეობის წარმოებითაც ემსგავსებიან, კერძოდ, როდესაც მოქ

მედებითი გვარის ფორმებიდან გვინდა ვაწარმოთ საშუალო გვარის მიმღობა, უმეტეს შემთხვევაში იგი – ად-იანი ფორმით იწარმოება, ასევე, ად-იან ფორმებს აწარმოებს უმეტეს შემთხვევაში მედიოაქტიური ზმნები, კერძოდ ან მხოლოდ -ად-იან ფორმებს აწარმოებს, ან პარალელურად –არ-ე აფიქსისა. მედიოპასიურ ზმნებს მ-არე ტიპებიდან აწარმოებს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

აბულაძე, 1973 – აბულაძე ი., ძველი ქართული ენის ლექსიკონი, თბ., 1973.

არაბული, 2008 – არაბული ა., ქართული მეტყველების კულტურა, თბ., 2008.

აფრიდონიძე, 2002 – აფრიდონიძე შ., ჩვენი ენა ქართული, თბ., 2002.

თოფურია, გიგინეიშვილი, 1998 – თოფურია ვ., გიგინეიშვილი ი., ქართული ენის ორთოგრაფიული ლექსიკონი, თბ., 1998.

რუსთაველი, 1966 – რუსთაველი შოთა, „ვეფხისტყაოსანი“, თბ., 1966.

რუსთაველი, 2014 – რუსთაველი შოთა, „ვეფხისტყაოსანი“, თბ., 2014 (ნ. ნათაძის გამოც., აღ. ჭინჭარაულის რედაქციით).

სარჯველაძე, 1995 – სარჯველაძე ზ., ძველი ქართული ენის ლექსიკონი, 1995.

საღინაძე – საღინაძე რ., ძველი ქართული ენის გრამატიკა, თბ. 1964.

შანიძე, 1973 – შანიძე ა., ქართული ენის გრამატიკის საფუძვლები, თბ., 1973.

შანიძე, 1976 – შანიძე ა., ძვ. ქართული ენის გრამატიკა, თბ., 1976.

ქეგლ, 1962 – ქართული ენის გამარტებითი ლექსიკონი, VII, 1962.

ქეგლ, 1964 – ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, VIII, თბ., 1964.

მაგალითები დამოწმებულია შემდეგი გამოცემებიდან:

[http: 24 saatige/haws/story/29217 – mouriniodan – bitzamdes-thash.vhivilez.dput](http://24saatige/haws/story/29217-mouriniodan-bitzamdes-thash.vhivilez.dput)

ინვერსიული ლექსიკონი, თბ., 1967.

საიფორმაციო სააგენტო „საქართველო და მსოფლიო“, 2014, 27 თებერვალი.

ჟურნალი „რეიტინგი“, 2014, 27 ივლისი.

კვირის პალიტრა, 2014, 25 ივნისი.

სააგენტო „საფეხბურთო ლიგა“, 2014, 26 აგვისტო.

სააგენტო „ნიუსჯი“, 2014 26 აპრილი.

სააგენტო „თავისუფალი ზონა“, 2014, 19 ნოემბერი.

Natela Beridze

“TSNOBILI“ AND “TSNOBADI”

Summary

Modern Georgian literary language contains a lot of words in the Adverbial Case. Among them special attention is given to adjectival and participial samples such as: tanadi (well-built), tvaladi (good-looking), feradi (colorful), diadi (great), mtsiredi (a little), brunebadi (rotational), ganvitarebadi (developmental), danawilebadi (dividable), dashladi (splitable), drekadi (flexible) and so on. Besides, the article singles out the -ad participial forms which became very active the last days.

The word “tsnobili” (famous) is Past Participle of the Passive Voice. It indicates the result, while the word “tsnobadi” (not famous yet) expresses the process of becoming famous. Therefore, it is impossible to express the past tense with -ad form.

The article deals with the process of transforming adverbial forms into -ad participial forms and the semantical function connected with it to find out the essence of “tsnobili” and “tsnobadi”. It can be said: “Ilia Chavchavadze is a famous (tsnobili) person”, but we can’t say that “Ilia Chavchavadze is a “tsnobadi” (is not famous yet) person”.

**წუთისოფლის გაახრება ალექსანდრე ყაზბეგის
პოეზიაში**

ალექსანდრე ყაზბეგმა უკვდავ პროზაულ ნაწარმოებებთან ერთად საკუთარი პოეზიითაც ღრმა კვალი დაამჩნია ქართულ მწერლობას, აჩვენა მხატვრული სიტყვის დიდი ხელოვნება, რომლითაც ასახა თავისი ეპოქის ჩარჩოებში მოქცეული პრობლემები ისე, რომ ისინი დღევანდელობასაც ეხმიანება.

ქართული მხატვრული სიტყვის ძალა არანაკლები სიღრმისეულობით და ამაღლებულობით გამოიქვანდა ალექსანდრე ყაზბეგის პოეზიაშიც, სადაც მისმა ფსიქოლოგიამ, პიროვნულმა „მემ“, სულისკვეთებამ საკმაოდ მყარი დასაყრდენი და ასახვა ჰპოვა, რადგან ამ ჟანრში ძირითადი აქცენტი მხატვრის მიერ გადატანილია ადამიანის შინაგან სამყაროში, მის მოძრაობებში, გადაზრდილი სულის ტკივილსა თუ სიხარულში, რაც გამოვლინებაა პოეტის დაუღალავი ფიქრისა, ოცნებისა, მომავლის უშუალო იმედით აღვსილი და გამოვლენილი იმ დრამატიზმით, რომელიც დასადგურებულია პოეტის ცნობიერებაში. იგი რომელიც ნაყოფია იმ მღელვარე ეპოქისა, რომელშიც ცხოვრობდა ავტორი და მისი ბედნიერება თუ უბედურება სწორედ მასთან არის დაკავშირებული. პოეზიაშიც ალექსანდრე ყაზბეგს დიდი ემოციური მხატვრული ელფერი ემჩნევა, რაც მეტყველებს ავტორის ფსიქოლოგიურ „მეზე“, მის მწუხარებასა თუ ტკივილზე და, სწორედ, ამ ნიშნითაა მისი პოეზიის თითოეული ნიმუში გამორჩეული, მეტი მიმზიდველობა და ექსპრესიულობა რომ ახასიათებს.

ალექსანდრე ყაზბეგის მხატვრული შესაძლებლობები გამოიქვანდა პოეზიაშიც, რომლის თითოეულ ნიმუშში, როგორც ყველა სხვა ჟანრის ნაწარმოებში, ავტორი თავის სათქმელს მიმართავს ადამიანის შინაგანი სულიერი სამყაროსკენ, მიადწიოს მის სიღრმეებს, შეიცნოს მასში არსებული ნაფიქრ-ნააზრევი და ცდილობს მის გადმოცემას, რადგან ამით მეტად ვლინდება მისი მიზანდასახულობა, სათქმელი, რაც მეტად იზიდავს მკითხველს და ამიტომაც, რომ მისმა პოეზიამაც გაუძლო დროთა მსახვრად ხელს, მოადწია ჩვენამდე და მათში

დავანებული სათქმელი, რაც ანარეკლია მაშინდელი ეპოქის სულისკვეთებისა და სათქმელისა, არ კარგავს ინტერესს. პოეზიაშიც ალექსანდრე ყაზბეგი თავისი დროის სათქმელს არ ერიდება, გაბედულად, ემოციურად და აზროვნების სიღრმით აჩვენებს იმ პრობლემებს, რომლებიც აწუხებდა და აფიქრებდა დროთა განმავლობაში ქართულ მწერლობას, ქართველ შემოქმედთ. აღსანიშნავია, რომ ალექსანდრე ყაზბეგის ყურადღების მიღმა არ დარჩენილა. სიცოცხლის, სიკვდილის, მწუხარების, სიყვარულის, არც ერთი საკითხი, რაც მნიშვნელოვანი იყო ქართველი ადამიანისთვის, მის ცხოვრებას და არსებობას რომ განსაზღვრავდა, ყოველივე ამით ავტორმა ღრმად წარმოაჩინა საკუთარი მსოფლმხედველობრივი მრწამსი, ქართველი ადამიანის არსებობის მთავარი საზრისი და ეპოქისეული მოთხოვნილებები.

დასახელებული პრობლემის გასააზრებლად ამჯერად განვიხილავთ ალექსანდრე ყაზბეგის მხოლოდ რამდენიმე ლექსს: „წუთისოფელი“, „ტიალი წუთისოფელი“, „მე მთიელი ვარ“, „მთვარეს“, „ჩემს რეველს“. ალექსანდრე ყაზბეგის პოეზია შეუსწავლელია, ამიტომ ჩემი მხრიდან შევეცდები ჩემეული ანალიზი წარმოგიდგინოთ და გადმოვცე ის სათქმელი, რაც თითოეულ ლექსში ძევს.

სანამ დასახელებულ ლექსებს განვიხილავთ, წინასწარვე აუცილებლად უნდა ითქვას, რომ წუთისოფლის პრობლემა, მისგან გამომწვეული მწუხარება, სევდა, სიცოცხლისა და სიკვდილის ღირებულებები ავტორის მიერ აღქმული და გააზრებულია ღმერთის სიყვარულთან მჭიდრო კავშირში, რადგან ღმერთის სიყვარულია ის ძალა, რომელიც დააძლევინებს ადამიანს წუთისოფლისგან მიყენებულ ჭრილობებს, მძიმე განცდებს; თითქოსდა სიყვარულის ირგვლივ იყრის თავს ყველა ის მწარე რეალობა, რაც ადამიანის ყოფნას თან სდევს: მწუხარება და სიხარული, ნათელი და სიბნელე, უიმედობა და იმედი, არსებობის რწმენა... მათი გათავისება სწორედ ღმერთის სიყვარულს უკავშირდება, მხოლოდ ამგვარად არის შესაძლებელი სამყაროს ერთიანობა და ადამიანის არსის დანიშნულების გააზრება, რაც ამაღლებულ და ღრმა შინაარსს სძენს ალექსანდრე ყაზბეგის პოეზიას.

წუთისოფლის, სიკვდილ-სიცოცხლის პრობლემა ალექსანდრე ყაზბეგის მიერ გაგებული და გაცნობიერებულია, როგორც ქრისტიანული აზროვნებიდან გამომდინარე აუცილებელი კა-

ნონზომიერება, და არა მარტო ქრისტიანული, არამედ ყველა რელიგია ერთსა და იმავეს მეტყველებს, რომ აღნიშნული პრობლემა აუცილებელიც კი არის, რათა სამყარომ უწყვეტად იარსებოს; სიცოცხლეც და სიკვდილიც ღმერთის სიყვარულით წარმართება, მეტიც, სიკვდილის დაძლევა ღმერთის სიყვარულით ხდება, ის უხსნის გზას ადამიანს ცოდვადაბნელებული სხეული შეიცვალოს და დაიბრუნოს ღვთის ხატება და მსგავსება, დაიბრუნოს ღვთაებრივი არსობა და შემდეგ სიკვდილსაც გაუშკლავდეს...

სიკვდილის გაბატონება ადამიანის მიერ ღმერთის ხატებასთან დაშორებით გაბატონდა. ადამიანი ღმერთმა მისი ხატებისაებრ გააჩინა, მაგრამ ცოდვის ჩადენასთან ერთად დაშორდა ღვთის ხატობას; უდიდესი ღვთისმეტყველი წმინდა იოანე დამასკელი განმარტავს: „ხატებისაებრ“ მიუთითებს ადამიანური ბუნების უნარზე გონიერ და თავისუფალ არსებად ყოფნას“ (იოანე დამასკელი, 1991: 249).

ღვთის ხატების დასაბრუნებლად უფლის მცნებების შესრულება, მისი ცხოვრების გზით არსებობაა აუცილებელი, რაც ადამიანის ზნეობრივად სრულყოფას და სულიერად ამაღლებას იწვევს: „და რომელი იმარხვიდეს მცნებათა მისთა, მის თანა ჰგიეს და იგი თავადი მის თანა და ამით უწყით, რამეთუ ჰგიეს ჩუენ თანა სულისა მისგან, რომელი მომცა ჩუენ“ (I იოან. 3, 24).

„წუთისოფელი ქართულ ენაში მოიაზრება, როგორც ადამიანის მიწიერი საცხოვრებელი, რომელიც სიკვდილის შემდგომ წარმავალი ხდება. სიკვდილის შემდეგ ადამიანი გადადის სხვა განზომილების მარადიულ მყოფობაში და ამ სოფლად გატარებული დრო მისთვის წუთის სახეს იღებს. თუ რა წესით უნდა იცხოვროს ადამიანი წუთისოფელში, რა უნდა გაიხადოს ცხოვრების აზრად და მიზნად, ეს კითხვა სხვადასხვა მსოფლმხედველობისა და რელიგიის საფუძველია“, - წერს თ. შარაბიძე (შარაბიძე, 2005: 184).

წუთისოფლის პრობლემაზე ფიქრი ნათელ ზოლად გასდევს მითოლოგიას, ძველ ხალხურ წარმოდგენებს, ბიბლიურ მსოფლმხედველობას, მთელ ქართულ მწერლობას... თითოეულ მათგანზე მსჯელობა შორს წაგვიყვანს, ამიტომ ამჯერად მხოლოდ აღვნიშნავთ, რომ ზოგიერთი ეპოქის ქართულ მწერლობაში წუთისოფლის პრობლემა, მისი მტკივნეული განცდა უფრო მეტადაა გამოხატული, თანაც მკვეთრ ხაზებში მოქცეული,

მის შესახებ გამოთქმულ მოსაზრებებს დიდი ადგილი ეთმობა თითქმის ყველა ქართველ შემოქმედთან: შოთა რუსთველთან, დავით გურამიშვილთან, ვაჟასთან და ა. შ. და, რა თქმა უნდა, აღნიშნული საკითხით დატვირთული და აღბეჭდილია ალექსანდრე ყაზბეგის შემოქმედებაც, მათ შორის, პოეზია, რომელშიც ავტორის მიერ წუთისოფელი გააზრებულია, როგორც სინათლისა და სიბნელის, სიკეთისა და ბოროტების, სიკვდილისა და სიცოცხლის ჭიდილად...

ალექსანდრე ყაზბეგის დასახელებული ლექსებიდან გამორჩეული ადგილი უკავია შინაგანი განცდით, ტკივილით, ფსიქოლოგიური სიღრმით აღბეჭდილ ლექსს „წუთისოფელი“. ავტორი ცდილობს ისე აღბეჭდოს სათქმელი, რომ არ დაუკარგოს ეპოქისეული სუნთქვა; მას სურს ადამიანს აჩვენოს წუთისოფლის ის გარდაუვალი ხვედრი, რაც ყველა ადამიანის თავზე მოიყრის თავს და მას ვერ ასცდება. წუთისოფლის ტვირთი მძიმეა, ყოველ წამს უნდა ელოდო მისგან ოცნების ან წადილის ასრულებას, ანდა შეიძლება ისეთი მოაწიოს მოკვდავის თავზე, რომ სიკვდილი ანატრებინოს ადამიანს, ბევრჯერ წუთისოფელი ისეთს აძლევს ფართო გზას, რომელიც არ იმსახურებს და, პირიქით, ქვეყნისთვის სასიკეთოდ მომუშავე ადამიანს გაწირავს და სულს უხუთავს. თქმულის ნათელსაყოფად საჭიროდ მიმჩნია საანალიზო ლექსის, სულ სამი სტროფი დავიმოწმეთ:

„წუთისოფელო, მიაყრი
ზოგს სარჩოს, ქონებასაო,
ყოველ წადილსა უსრულებ,
ნდომას თუ ოცნებასაო;
ზოგსაც გაჩენით სიკვდიმდე
არგუნებ ღონებასაო,
მუდამ სატირლად გაუხდი
ჭკუას თუ გონებასაო!
ზოგჯერაც მართალს სულს ხუთავ,
გზას აძლევ შარიანსაო,
მშრომელსა მუშას გასწირავ,
ხელს უსვამ ქონიანსაო!“ (ყაზბეგი, 1949: 107).

უშუალოდ წუთისოფლის პრობლემას ავტორი ეხება აგრეთვე შემდეგ ლექსში „ტიალი წუთისოფელი“, ერთი სტროფი, მაგრამ, სათქმელის თვალსაზრისით, ბევრის ტევადი; თითქოს

გაცხადებულია წუთისოფლის მთელი სიმძიმე და საშინელი სოციალური მდგომარეობა:

„ტიალმა წუთისოფელმა,
რა რიგად მომატყუაო!?
მე გამოვაცხვე ნაზუქი
სხვამ კი შეჭამა ყუაო!“ (ყაზბეგი, 1949: 175).

აღექსანდრე ყაზბეგის ამ ლექსებში „წუთისოფელი“ და „ტიალი წუთისოფელი“ სათქმელი მიწიერი გარსის ფარგლებშია მოქცეული, მაგრამ მხერა ღმერთისკენაა მიპყრობილი, რადგან ის არის იმედის მომცემი, შემწე, მეოხი, ღმერთი არის იმ ძალის მიმნიჭებელი, რომელიც ეხმარება მოკვდავს გადალახოს წუთისოფლისგან მოწვევნილი ის სიმძიმე, რაც ამქვეყნად აწევს ადამიანს და გამოსავალი ღმერთის ძიების, მისკენ მიმავალ გზაზე არის აღბეჭდილი და არეკლილი. ყოველივე ეს კი სათავეს და საფუძველს ღმერთის უსაზღვრო სიყვარულში ჰპოვებს.

ღმერთის სიყვარულთან ერთად წუთისოფლის მტკივნეული განცდა იკითხება აღექსანდრე ყაზბეგის მორიგ ლექსებში, უსათაურო „მე მთიელი ვარ“ და „მთვარეს“, სადაც პოეტის მახვილი მხერა მეორე არსებობისკენ არის მიპყრობილი. დასახელებული პოეზიის ნიმუშებში სამშობლოს სიყვარულზეა ყურადღება გამახვილებული, მაგრამ ქვეტექსტში ღმერთის სიყვარული მოიაზრება. ღმერთის სიყვარული კი ადამიანს წუთისოფლის მძიმე ხვედრს გაუნელებს და შეუმსუბუქებს, რაც ცოდვის ძლევაში ეხმარება მოკვდავ ადამიანს. ლექსში „მე მთიელი ვარ...“ პოეტი წერს:

„ვინც მიყვარს, მიყვარს ნამდვილად,
მისკენ მაქვს ფიქრი, გონება,
ცხადათა, ძილში, სიზმარში
გული მას დაეკონება.
მის ყოფნით მხოლოდ ქვეყანა
თვალს და გულს მოეწონება,
სულიცა გალადებული
თუნდ ზეცას აეწონება.
ედემში ღზინად რო ვიყო,
გრძნობას ის მოეჩვენება,
თუნდ ჯოჯოხეთში ვიწოდე,
წინ ხატად დამესვენება.

უმისოდ ყველა ფუჭია –
ლხინიც კი მომეწყინება,
მთად ცვარსა მზე თუ განშორდა,
სიცივით გაიყინება“ (ყაზბეგი, 1978: 317).

მოტანილი ლექსის სტრიქონები სახისმეტყველებითადაა გასააზრებელი. მასში, უპირველესად, ღმერთის ხატ-სახეა მოხმობილი და მისი დახმარებით წარმოჩნდება ავტორი და მისი მსოფლმხედველობა „მის ყოფნით“, როგორც თვით ავტორი ამბობს, ღმერთის არსებობითაა განპირობებული თუ განსაზღვრული. ღმერთის ხატია ის საყრდენი, რომელიც ეხმარება ავტორს დაადგენოს ჯოჯოხეთი... ადამიანს ღმერთის მფარველი სხივისგან დაშორება, მისი სითბოს და სიყვარულის მოკლება გაურკვევლობას, სიცივესა და სიკვდილს მოუვლენს, მაგრამ პოეტს სწამს, რომ იქ, ჯოჯოხეთშიც კი ხატებას არ დაშორდება და მისი იმედით საზრდოობს ამქვეყნადვე.

საანალიზო ლექსის სტრიქონებში ნამდვილ სიყვარულში გაიაზრება ჭეშმარიტი ღმერთის სიყვარული, რომელთანაც შემოქმედი ფიქრით და გონებით ცხადში, ამ რეალობაში, ძილსა თუ სიზმარში მთელი გულით მასთან იმყოფება, რომელიც სულის გაღაღებას, თავისუფლებას იწვევს, რაც ზეციურობას უტოლდება; ღმერთის სიყვარულის გარეშე ფუჭია სამშობლოს, ადამიანის სიყვარული, არსებობის განცდა, სიცოცხლისა და სიკვდილის ღირებულებები, საკუთარი ღმერთი, რაც გრძნობის მექანიზმია, ამიტომ სჯობს ჯოჯოხეთში იწვოდეს ღმერთის ხატების მეტად გათავისებისათვის. ლექსში „მთვარეს“ პოეტისთვის გრძნობა, წუთისოფლის მძიმე ხვედრით გამოწვეული ამქვეყნიურობა მიუღებელია, თუკი მას რაიმე არ ანელებს, სხვა შემთხვევაში კაცის შებრალება არ მოხდება:

„... გრძნობაე! შენ მაინც განმშორდი,
მოიღე მოწყალებაო!“ (ყაზბეგი, 1978: 319).

მიწიერი გრძნობის დაჩრდილება, წუთისოფლის ძლევისკენ სწრაფვა და სულიერის აღზევება ჩანს ლექსში „მთვარეს“ (დაწ. 1889 წ.), სადაც პოეტი მთვარის გრძნობიერ აღერსს თავს არიდებს, რადგან სურს მიწიერს, წუთისოფელს ჩამოშორდეს და სიკვდილი ედირსოს:

„... არა მწამს შენი ალერსი,
სიკვდილი დამაცალო“ (ყაზბეგი, 1978: 319).

შემოქმედი ვერ ეგუება მთვარის დამცინავ ღიმილს და ნატრობს:

„... შენც განახავ მტირალს მალე,
შენც ჩემებრ დაიბურები

ნისლით დღეს, ანუ ხვალეო!” (ყაზბეგი, 1978: 319).

დამოწმებული ლექსის სტრიქონებში ჩანს სიცოცხლის მარადმედინობა, წუთისოფლის წარმავლობას სხვა ცხოვრება მოჰყვება... აგრეთვე დაბაბული, მღელვარე, აფორიაქებული ადამიანის დაუდგრომელი, მოუსვენარი შინაგანი სულიერი სამყარო იხატება. პოეტს მიაჩნია, თითქოს მთვარეც, ე. ი. ამქვეყნიურობა ვერ უგებს, ვერ თანაუგრძნობს ცხოვრებაში, თუმცა მთვარის ღიმილით სიცოცხლის სავსეობაც დროებითია და სიკვდილის შემდეგ ნისლი და გაურკვეველობა დაჩრდილავს მის სახეს, მაგრამ ამ ნისლს და გაურკვეველობას ნათელს ჰყვნს და სიცოცხლეს ანიჭებს ღმერთის სიყვარული, მისით მონიჭებული არსებობის მარადიულობა, უკვდავება მისი რწმენა შეეწევა მეორე სიცოცხლის დამკვიდრებაში, რაც წუთისოფლის მიძიმე მეოფობის ძლევას განაპირობებს:

„გეყოფა! ღმერთი იწამე,

გრძნობა ნუ დამაძაღუო,

ცას ვფიცავ, სულით ხორცამდის

სრულიად მოვიშაღუო!” (ყაზბეგი, 1978: 319).

ლექსის დასასრულს ავტორი კიდევ ერთხელ თხოვს მთვარეს განშორდეს:

„... სულთმობრძავს სულის ამოსვლა,

სიკვდილი დამაცაღუო!” (ყაზბეგი, 1978: 319).

ავტორს წუთისოფელში ყოფნა სულის ტანჯვად მიაჩნია, როდესაც მატერიალურსა და სულიერს შორის მუდმივი ბრძოლა, წინააღმდეგობები არსებობს და ამ ჭიდილში ადამიანი ცდილობს ჭეშმარიტებას მიაღწიოს და ეზიაროს მარადიულს.

ალექსანდრე ყაზბეგის ლექსი „მთვარეს” ფსიქოლოგიური შინაარსის მატარებელია, მასში მკვეთრ ხაზებში მოხაზული და გადმოცემულია ავტორის ფსიქოლოგიური სამყარო, სულის დაუდგრომლობა და სწრაფვა ამ რეალობიდან სიკვდილისაკენ, ანუ მეორე აუცილებელი რეალობისაკენ, რაც გამოიხატება უხენაესის წიაღისაკენ სღვაში, და ეს გზა უკვდავებას აზიარებს. ღმერთთან მიახლოება და უკვდავებასთან ზიარება ისევ უხენაესი ღმერთის სიყვარულში ძევს, რაც ღმერთის ხატების აღდგენისკენ მზერის მიპყრობითაა შესაძლებელი, რათა დაიძლიოს მიწიერი გრძნობადი სამყარო, რაზეც თვით პოეტიც ჩი-

ვის ლექსში „მთვარეს“ და, ცაში, ზეციურ საუფლოში დამკვიდრდეს.

საანალიზო საკითხის თაობაზე, სათქმელის თვალსაზრისით, მეტად ღრმა და შთამბეჭდავია ალექსანდრე ყაზბეგის ერთი ლექსი „ჩემს რვეულს“ (დაწ. 1889 წ.), სულ ორი სტროფი, რომელშიც ერთდროულად ჩადებულია ავტორის გულისტკივილიც – ისევ მიწად რომ იქცევა, მაგრამ იმედიც – მისი გარდაცვალების შემდეგ სიცოცხლე კვლავ გაგრძელდება და მკვიდრობას მიანიჭებს სხვა სიცოცხლეს, რაღაც ხომ იცოცხლებს მისი კაღმის ნაღვაწის დახმარებით, თითქოს მისი ნაწერები – რვეული მიაჩნია მისი სიცოცხლის გაგრძელებად და უკვდავსაყოფად:

„რვეულო, მე თუ მოვკვდები,
შენ ხომ დარჩები ამიერ,
მე მიწის მიწად ვიქცევი
შენ ივლი დღე და ღამიერ.
გემუდარები, ჩასძახო
ერობას ყოველ წამიერ,
რომ მხოლოდ ძმურის ერთობით
იცოცხლებს მრავალჯამიერ“ (ყაზბეგი, 1978: 328).

დამოწმებული მცირე მოცულობის ლექსში პრობლემა ფართო ჭრილშია ავტორის მიერ გადმოცემული, თან არაერთი საკითხია წინა პლანზე წამოწეული და სათქმელიც ბევრია და შთამბეჭდავი. ამ ლექსში წამოჭრილია სიცოცხლის ორივე მხარის – ამქვეყნიური ხორციელი ცხოვრების წარმავლობის და მიღმური სიცოცხლის არსებობის რწმენა, რაც, ფაქტობრივად, განსაზღვრავს ადამიანის ორმაგი სიცოცხლის ერთიანობას და მის განუყოფლობას; აღნიშნული ლექსის აზრი ორმაგად შეიძლება გავიაზროთ: სულიერ პლანში და მატერიალური კუთხით. სულიერი მხარე მოიაზრებს სიცოცხლის განგრძობის შესაძლებლობას, რომელიც ხორციელდება ადამიანის ამქვეყნიურობიდან გასვლის შემდეგ, რაც ბიბლიური მსოფლმხედველობიდან გამომდინარეა და ამჯერად მასზე აღარ გავაგრძელებთ საუბარს, მასზე ბევრია თქმული ჩვენს ადრინდელ შრომებში; მატერიალური ჭრილით მის განხილვაში კი მოიაზრება ის, რომ ავტორს სურს მის შემდეგ საკუთარი ნაწერები მაინც არსებობდეს, რაც უმთავრესია მისი შემდგომი თაობის გამოსაცოცხლებლად, მასწავლებლად და სულიერ საზრდოდ; ავტორს ეს ლექსი სიცოცხლის გაგრძელე-

ბად დაუსახავს და ერის გამოფხიზლების, შემდგომი არსებობისათვის შემართების საფუძველია. წუთისოფლისგან მოწვეულ ადამიანის სიცოცხლის მიძიმე ხვედრს გვაცნობს ალექსანდრე ყაზბეგი ლექსში „სამშობლო“:

„სამშობლოვ, შენი ნაშობი
შენს წინ დავიხრი ქედსაო,
შენთვის სიცოცხლეს ვინატრებ,
შეგებრძოლები ბედსაო.
შენს სადიდებლად კერაზედ
მსხვერპლად დავურთობ გულსაო.
შენივ ალერსი ახარებს
შენთვისვე დადაგულსაო.
თუმცა ამ დღეში მყოფელი
ვერ შევაქებდი ბედსაო,
რა მაფიქრებდა, სიცოცხლე
მბრძანებლად შემყრის ხელსაო“ (ყაზბეგი, 1978: 320).

ლექსის მიხედვითაც ნათლად ჩანს, რომ ადამიანი, ღმერთისგან გაჩენილი, ამავე დროს წუთისოფლის ნაშობია, ამიტომ მას უნდა ემსახუროს. ავტორი მზად არის საკუთარ ბედსაც კი დაუპირისპირდეს, თუკი ამით გარკვეულ დახმარებას გაუწევს სამშობლოს და ერს, მხოლოდ ღმერთისთვის და მის მიერ განჩინებული წუთისოფლის წინაშე გრძნობს სიცოცხლის მთავარ დანიშნულებას, მზად არის, რომ ყოველ ღირებულს, რამაც მას ორმაგი სიცოცხლე მიანიჭა, მსხვერპლადაც კი შესწიროს საკუთარი თავი, ესაა ადამიანის მთავარი დანიშნულება და არსებობის გამართლება... სიცოცხლე ადამიანის მბრძანებლად მიიჩნია, რადგან ის აყენებს მოკვდავს იმ მოთხოვნების წინაშე, რასაც ღმერთი უწესებს და წუთისოფელი უყენებს ადამიანს ამქვეყნადვე მეორე არსებობის წინაშე მდგომს.

ალექსანდრე ყაზბეგის პოეზიაში ერთი უცილობელი გზა ისახება – ესაა წუთისოფლის ხვედრის მოუცილებელი კავშირი ღმერთის მიერ დაწესებულ კანონებთან, რომელიც შემოქმედმა განუწესა და დაუკანონა წარმავალ ცხოვრებას; უზენაესმა აჩვენა, რომ ღმერთის სიყვარულით, უფლის ჯვარცმით შეიმოსა ადამიანი და შინაგანი არსით განასრულა, რაც მაჩვენებელია იმისა, რომ ადამიანს დაუტოვა შესაძლებლობა ამქვეყნადვე იბრძოლოს უკეთესი, მარადიული სიცოცხლისათვის, უკვდავების რწმენით შეიმოსოს და იარსებოს წარმავლობაში.

ადამიანის არსებობის საზრისი, მისი დანიშნულება და წუთისოფლისგან გამოწვეული მძიმე ხვედრი ალექსანდრე ყაზბეგმა მასშტაბურად და ღრმად აჩვენა პოეზიაში, რომლის თითოეულ ნიმუშში გადმოცემული სათქმელის გაცოცხლებით უფრო მკვეთრად წარმოაჩინა ეპოქის სულისკვეთება, სამყაროს არსებობის უწყვეტობაში წარმოსახვა – წუთისოფელი-წარმატლობა და მარადიულობა, რომლის გათავისებაში ადამიანს ღმერთის უკვდავების და მის მიერ დაწესებული სიცოცხლის განგრძობის რწმენა ეხმარება.

დამოწმებული ლიტერატურა:

- ყაზბეგი, 1949 – ყაზბეგი ალ., თხზულებანი, ტ. III, თბ., 1949.
ქართული პოეზია, 1978 – ქართული პოეზია, XIX ს. – XX ს. დასაწყისი, ტ. X, თბ., 1978.
ახალი აღთქუმა, 1963 – ახალი აღთქუმა, საკათალიკოსო საბჭოს გამოცემა, თბ., 1963.
დამასკელი, 1991 – იოანე დამასკელი, მართლმადიდებელი სარწმუნოების ზუსტი გადმოცემა, წიგნში: „სიტყვა მართლისა სარწმუნოებისა“, წ. III, თბ., 1991.
შარაბიძე, 2005 – შარაბიძე თ., ქრისტიანული მოტივები ვაჟა-ფშაველას შემოქმედებაში, თბ., 2005.
ბეთხოშვილი, 2015 – ბეთხოშვილი დ., სიყვარულის გააზრებისათვის ალექსანდრე ყაზბეგის პოეზიაში, „გულანი“, 2015, №17.

UNDERSTANDING THE WORLD IN ALEXANDRE KAZBEGI'S POETRY

Summary

Poetry occupies a magnificent place in Alexandre Kazbegi's work. It shows the author's sense, soul pains and tragedy. His poetry is full of thoughts and discussions about different issues. Besides, the writer's work is psychologically rathdeep.

The main thing is that in his poetry the author showed the feelings of sorrow and happiness, thoughts about evanescence of the world and eternity existed in him personally and generally.

Alexandre Kazbegi bravely and emotionally shows the problems that suffered Georgian writers and Georgian literature for a long time. He paid attention to life, death, sorrow and love issues that were important for the Georgians. Doing it the author showed his personal belief, epoch requirements and main sense of existence of a Georgian.

**შალვა ამირეჯიბი – ქართული ემიგრანტული
მწერლობის წარმომადგენელი**

მე-20 საუკუნის ქართველ ემიგრანტთა შორის საკმაოდ ბევრი იყო გატაცებული მწერლობით, რომელთა შემოქმედებამ არა მარტო ქართული ლიტერატურული საზოგადოების ფართო აღიარება მოიპოვა, არამედ უცხოელთა დიდი მოწონებაც დაიმსახურა. ამ თვალსაზრისით განვიხილავთ შალვა ამირეჯიბის შემოქმედებას.

შალვა ამირეჯიბმა პუბლიცისტურ წერილებში დოკუმენტური სიზუსტითა და ემოციური შთაბეჭდაობით ასახა ის მოვლენები, რომლებიც მე-20 საუკუნის პირველი ნახევრის საქართველოს ისტორიის სისხლხორცეულ ნაწილად არის დამკვიდრებული. გარდა შემოქმედებითი საქმიანობისა, შალვა ამირეჯიბი აქტიურ პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ მოღვაწეობასაც ეწეოდა.

შალვა ამირეჯიბი დაიბადა 1887 წელს, გორის მაზრის სოფელ ხურვალეთში, დედუღეთში, სადაც თავადი გიორგი ამირეჯიბი, შალვას მამა, ზედსიძედ იყო შესული მეუღლის – თავად მალაღაშვილის ოჯახში. შალვას გარდა, გიორგისა და სოფიოს სამი შვილი ჰყოლიათ: ანასტასია (1885-1968 წწ.), – გერონტი ქიქოძის მეუღლე, ცაცა (1889-1975წწ.), ქართული კინოსა და თეატრის ცნობილი მსახიობი და ირაკლი (1891-1938 წწ.) – მამა ჭაბუა, ნათია და როდამ ამირეჯიბებისა (შარაძე, 1991: 215).

მომავალ პოეტს წერა-კითხვა ოჯახში დედამ სოფიომ, მალაღაშვილის ასულმა, შეასწავლა.

თბილისის სათავადაზნაურო ქართულ გიმნაზიაში სწავლის დროს შალვა ამირეჯიბს არ აკლებდა მზრუნველობას გიმნაზიის დირექტორი ექვთიმე თაყაიშვილი. შალვა ამირეჯიბმა გიმნაზიაში სწავლის დროსვე დაიწყო ლექსების წერა, მაგრამ ბეჭდვას ვერ ბედავდა. ამასთან, იგი გაიტაცა რევოლუციურმა მოძრაობამ, ამიტომ, დაპატიმრების შიშით, მშობლებმა საზღვარგარეთ წასვლა ურჩიეს. 1906 წლის გაზაფხულზე შალვა ამირეჯიბი უმაღლესი განათლების მისაღებად ევროპაში გაემგზავრა: ვარშავისა და ბერლინის გაე-

ლით იგი ჩავიდა ვენაში და ლექციებს ისმენდა იქაურ უნივერსიტეტში.

დედისა და დისადმი ვენიდან გამოგზავნილი მისი წერილებიდან, რომელიც გ. შარაძის ზემოსხენებულ წიგნშია გამოქვეყნებული, ნათლად ჩანს, ეკონომიკურად როგორ მძიმე პირობებში უწევდა ცხოვრება უცხოეთში წასულ მწერალს. 1907 წელს დისადმი გამოგზავნილ ერთ-ერთ წერილში წერს: „დედას ამბავი შემატყობინეთ, მამაჩემი რაღას იქმს: უთხარით პალტოს ფული გაღესოს, თორემ ჩემი პალტოთი ორი კვირის შემდეგ აღარ დაიდგომება. იტყვიო, სახლში იჯექი და არ შექცივო, მაგრამ სახლში უფრო ეცივება, რადგანაც ცეცხლის დასანთები უნდა ცალკე ვიხადო და მე რომ ყოველდღე ცეცხლი ვანთებინო, სადილის ფულიც აღარ დამჩნება. როგორც ვატყობ, ცხოვრება აქ არც ისე იაფია... ნახევრად მშიერი ვარ, ვერა ვძღები. რესტორანში ძვირია და უნივერსიტეტის სასაილოში კი ნება არა მაქვს, როგორც არა სტუდენტს“.

როგორც შალვა ამირეჯიბის ავტობიოგრაფიული მონათხრობიდან ირკვევა, მძიმე მატერიალური მდგომარეობის გამო, 1909 წლის ბოლოს მწერალი იძულებული გამხდარა სამშობლოში დაბრუნებულიყო, რის შემდეგაც იგი ენერგიულად ჩაება ქვეყნის საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ და ლიტერატურულ ცხოვრებაში. 1909-1910 წლებში მან აქტიური მონაწილეობა მიიღო ჟურნალ „ერის“ გამოცემაში (რედაქტორი პეტრე სურგულაძე). ეს პერიოდული გამოცემა, ცენზურული დევნისაგან თავის არიდების მიზნით სხვა სახელწოდებებითაც გამოდიოდა, „ჩვენსი ერი“, „ქართველი ერი“, „საქართველოს მოამბე“.

შალვა ამირეჯიბი აღნიშნული ჟურნალისა და მის ირგვლივ შემოკრებილ ეროვნულ მოღვაწეთა წრის აქტიური წევრი ხდება. იმპერიული ხელისუფლების წინააღმდეგ ბრძოლისა და მკვეთრად გამოხატული ეროვნულ-დემოკრატიული იდეების გამო შალვა ამირეჯიბი 1910 წელს დააპატიმრეს და მეტეხის ციხეში ჩასვეს. ამ ფაქტის შესახებ დაკავშირებით სოციალისტ-ფედერალისტთა ცნობილი წარმომადგენელი გიორგი ლასხიშვილი წერდა: „სარდაფის“ კარი გაიღო და ორი კაცი ჩამოგზავნეს. ერთი იყო მაღალ-მაღალი, შავ სერთუკში გამოწყობილი, თავზე პატარა ცილინდრით; მე ვიღაც უცხოელი მეგონა: უკან დაბალი ტანის ახალგაზრდა მოსდევდა, რომელიც ჟანდარმებს აგინებდა, რაღაცას ჰკითხავდა მაღალ-მაღალ პატიმარს. პატარა ხნის შემდეგ მაღალი კაცი მომიახ-

ლოდა და პაპიროსის მოკიდება მთხოვა. როცა ჩემსკენ დაიხარა, მხოლოდ მაშინ ვიცანი, რომ ეს იყო შალვა ამირეჯიბი. ხმა არ გავეცი. გავიდა ნახევარი საათი. „სარდაფი“ კვლავ გაიღო, ახალგაზრდა ზევით გაიწვიეს, როცა მარტო დავრჩით, შალვამ მითხრა: ეს ვიღაც ჯაშუში აგადვენეს, ალბათ იმის გასაგებად, თუ როგორ შევხვდებოდით ჩვენ ერთმანეთს და რას ვილაპარაკებდითო. მაცნობა, აგრეთვე, რომ ბევრი ჩვენები დაეტუსალებინათ იმ დამეს. სხვათა შორის მას დაენახა სამსონ ფირცხალავა, მიხეილ ადამაშვილი (ჯაგახიშვილი), შაქრო ბილანიშვილი და სხვები“ (დასხიშვილი, 1992: 230).

პატიმრობიდან გათავისუფლებულ მწერალს განახლებული ძალით გაუგრძელებია ბრძოლა რუსეთის კოლონიური უღლისაგან საქართველოს გასათავისუფლებლად. რევაზ გაბაშვილის ცნობით, შალვა ამირეჯიბი იყო ეროვნულ-დემოკრატიული მიმართულების ჟურნალ „კლდის“ ერთ-ერთი აქტიური თანამშრომელი (დაარსდა 1912 წელს რ. გაბაშვილის რედაქტორობით), სადაც იგი „ფარსმან-ფარუხის“ ფსევდონიმით იბეჭდებოდა. 1915 წლიდან შალვა ამირეჯიბი გახდა გაზეთ „სამშობლოს“ და ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის მთავარი ორგანოს გაზეთ „საქართველოს“ მუდმივი ავტორი.

შალვა ამირეჯიბის მეგობრული ურთიერთობა ჰქონია დამყარებული „ცისფერყანწელთა“ ლიტერატურული ჯგუფის წევრებთან (გ. ლეონიძე, პ. იაშვილი, ტ. ტაბიძე). სახელდობრ, მისი ორი ლექსი „მასკარადი“ და „ლეკური“ დაბეჭდილია 1919 წელს ქუთაისში გამოცემულ „ახალი პოეზიის ანთოლოგიაში“.

1920 წელს გამოვიდა მისი ერთ-ერთი პოეტური კრებული „მინანქრების“ სახელწოდებით.

შალვა ამირეჯიბმა აქტიური მონაწილეობა მიიღო ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის შექმნის საქმეში. იგი იყო სპირიდონ კედიას, რევაზ გაბაშვილის, გიორგი გვაზავას, ალექსანდრე ასათიანისა და ამ პარტიის სხვა თვალსაჩინო წარმომადგენლების აქტიური თანამშრომელი და თავისი დროისათვის ფრიად აქტიური პოლიტიკოსი. ამის დადასტურებაა თუნდაც ის ფაქტი, რომ შალვა ამირეჯიბი იყო 1917 წლის 4-16 ივნისს თბილისში გამართული ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის დამფუძნებელი ყრილობის ერთ-ერთი ორგანიზატორი (გრძელიძე, 1998: 105).

მაგალითად, „კლდის“ 1912 წლის მე-8 ნომერში დაბეჭდილ წერილში „დიდებული ადამიანი“ შალვა ამირეჯიბმა მსჯელო-

ბის საგნად აქცია აკაკი წერეთლის დამარცხება 1912 წელს ქუთაისის გუბერნიაში, საჩხერეში, გამართულ სახელმწიფო სათათბიროს არჩევნებში. ამ ფაქტით გულნატკენ და შეურაცხყოფილ მწერალს ეს მოვლენა მისთვის ჩვეული ენამახვილობით შეუფასებია: „უზომოდ მიხარია, - მასაც მოვესწარი, რომ ჩემს სამშობლოში ყველაზე უდიდესი მე აღმოვჩნდიო“ (ასათიანი, 1953: 477).

აღსანიშნავია ვაჟა-ფშაველას გარდაცვალებასთან დაკავშირებით გაზეთ „სამშობლოს“ 1915 წლის 29 ივლისის ნომერში გამოქვეყნებული წერილის ფრაგმენტი: „ღარიბი ჩოხა, ჩვეულებრივი სახე სადა ქართველისა და ავადმყოფი, მუდამ აცრემლებული თვალი. განა ეს სურათი არ არის მთელი საქართველოსი?.. მისი სიკვდილი ბუხარში ჩამქრალ ცეცხლსა ჰგავს, რომლისაგან ყველა სითბოს ვღებულობთ... მისი სიკვდილით ჩვენ მოგვაკლდა ეს სითბო და ერთი ხმით მაინც შემცირდა ის ძახილი, რომელიც ტანჯვაში და უბედურებაში მყოფ ერს ახალისებდა მომავლისათვის ბრძოლაში“ (ამირეჯიბი, 1998: 226).

შალვა ამირეჯიბის პოეტური მემკვიდრეობა რაოდენობრივად მცირეა. იგი თბილისში 1920 წელს გამოცემული ლექსების ერთადერთი კრებულის, „მინანქრები“, და პრესაში გამოქვეყნებული რამდენიმე პოეტური ნაწარმოების ავტორია. აქვე უნდა მოვისხენიოთ გ. ლეონიძის სახელობის ქართული ლიტერატურის სახელმწიფო მუზეუმის ხელნაწერთა ფონდში დაცული მისი გამოუქვეყნებელი ლექსებიც, რომელთა რჩეული ნიმუშები იზა ორჯონიკიძის რედაქტორობით მუზეუმის საგამომცემლო განყოფილების მიერ 1997 წელს გამოცემული შალვა ამირეჯიბის ორტომეულის პირველ ტომშია დაბეჭდილი.

მიუხედავად იმისა, რომ შალვა ამირეჯიბის პოეზია განსჯის საგნად არასოდეს ქცეულა, პოეტის თანამედროვეებს შეუმჩნეველი არ დარჩენიათ ის ტენდენციები, რითაც მისი შემოქმედება ხასიათდებოდა. ამ თვალსაზრისით, საინტერესოა ის შეფასებები, რომლებიც შალვა ამირეჯიბის პოეზიას დემნა შენგელაიამ და გერონტი ქიქოძემ მისცეს. მათი თქმით, შალვა ამირეჯიბი ქართულ პოეზიაში „დაგვიანებული მაყარი“ (დემნა შენგელაია) და „დაგვიანებული რომანტიკოსი“ (გერონტი ქიქოძე) იყო.

შალვა ამირეჯიბის გატაცების საგანი და მისი პოეტური მიზის შთაგონება იყო ბრწყინვალე მსახიობი ქალი ვერიკო

ანჯაფარიძე. 1919 წელს მან იგი ცოლად შეირთო და არაერთი შესანიშნავი ლექსი მიუძღვნა.

„უამი ტრფობის და ნაზ გრძნობათა უკვე წავიდა,
გაქრა ოცნება, ჩაიფერფლა ცეცხლი ღვთიური,
ადარ მაქვს რწმენა, დროსა ძნელს რომ ნუგეშს მაწვდიდა,
თვალს მიეფარა უკვე სახეც შენი ციური.“

ან კიდევ:

„თქვენ სიყვარულზე მითხარით „არა“
და მომიხურეთ გულის კარები,
მაგრამ მე მაინც ტკბილ არმადანად
მოგართვით ღურჯი მინანქარები.“

(ამირეჯიბი, 1997: 22).

ვერიკო ანჯაფარიძისადმი რომანტიკული სიყვარულის სენტიმენტალიზებული გრძნობა ყველაზე მეტად ავლენს შ. ამირეჯიბის პოეზიის ლირიკული გმირის ინტიმურ ბუნებასა და პიროვნულ ემოციებს.

შ. ამირეჯიბის პოეზიაში საკმაოდ დიდი ადგილი აქვს დათმობილი მიძღვნილი ხასიათის ლექსებს. ამ თვალსაზრისით საინტერესოა მიხაკო წერეთლისადმი მიძღვნილი ლექსი, რომელიც უცხო ქვეყნის იძულებით ბინადრად ქცეული დიდი მამულიშვილის სულიერი ობლობისა და სასოწარკვეთის გამომხატველი პოეტური ელემენტია. გავიხსენოთ ფრაგმენტი ნაწარმოებიდან:

„რამდენი იყო მაშინ ჩვენი ნორჩი ჭაბუკი,
ღამაზი სულით, გულით წმინდა, ურჩი ბედისა,
ადარ გაისმის ბრძოლის ველად იმათი ბუკი,
ბევრმა სთქვა უკვე სამწუხარო მღერა გედისა.“

(ამირეჯიბი, 1997: 17-18).

მართალია, მისი ლექსების საშემსრულებლო ოსტატობის ხარისხი დახვეწილი არ არის, მაგრამ მკითხველი მაინც შეიგრძნობს იმ მადლს, რითაც პოეტის ლირიკის საუკეთესო ნიმუშები გამოირჩევიან.

ემიგრანტობის პერიოდში შ. ამირეჯიბის შემოქმედებითი მოღვაწეობის უმთავრეს სფეროს პუბლიცისტიკა და ესეისტიკა წარმოადგენს.

მისი პუბლიკაციებიდან კარგად ჩანს „ქართული მენშევიზმი.“ აი, რას წერს უსაზღვროდ აღშფოთებული შ. ამირეჯიბი ერთგან: „...ჩვენი საქმე უცხოეთში ამ მენშევიკური ხელით კეთდებოდა. მაშასადამე, ყველას უნდა ეფიქრა, შინაურსაც და

გარეულსაც და მეტადრე გარეულს, რომ საქართველოში არც პარტია არსებობდა მენშევიკურის გარდა, არც კაცი ამ მახეზარი ხალხის თვინიერი! ჩვენს პარტიას ეს უსივებდა გულს!..“ (ამირეჯიბი, 1998:104).

ჩვენი აზრით, მწერლის უმთავრეს სულისკვეთებას ქართულ პოლიტიკურ პარტიებს შორის იმხანად რეალურად არსებული ვითარების კრიტიკულად განსჯა-გაანალიზება განაპირობებს. აღნიშნული პუბლიკაციით მწერალი კიდევ ერთხელ შეეცადა მკითხველისათვის არა მარტო შექმნილი მდგომარეობის მთელი სირთულეები აეხსნა, არამედ ქართველი საზოგადოებისათვის ამ მდგომარეობიდან გამოსასვლელი გზაც შეეთავაზებინა.

შ. ამირეჯიბი აღშოფოთებას ვერ მაღავეს იმის გამო, რომ დამოუკიდებლობა აღდგენილი ქვეყნის სათავეში ისტორიულმა სიტუაციამ ის პარტია მოახვედრა, რომლის მესვეურებსაც დამოუკიდებლობის აზრი გუნებაში არასოდეს ჰქონიათ.

შ. ამირეჯიბი ვერ შეურიგდა ბოლშევიკურ ოკუპაციას და ქაქუცა ჩოლოყაშვილის რაზმთან ერთად ტყეში გავიდა, მაგრამ 1924 წლის ცნობილი ამბოხების წარუმატებლობის შემდეგ, იგი იძულებული გახდა 1925 წელს უცხოეთში გახიზნულიყო, სადაც გაიშალა მისი მრავალმხრივი ლიტერატურულ-მხატვრული შემოქმედება და პოლიტიკური მოღვაწეობა.

შ. ამირეჯიბი გარდაიცვალა ხანმოკლე ავადმყოფობის შემდეგ, 1943 წლის ივლისში, პარიზში. დაკრძალულია სენტ-უანის სასაფლაოზე, სადაც, სხვათა შორის, განისვენებენ აკაკი წერეთლის ქვრივი ნატალია ბაზილევსკაია-წერეთლისა და ერთადერთი ვაჟი – ალექსი წერეთელი.

მწერლის გარდაცვალებასთან დაკავშირებით გამოქვეყნებულ წერილში ქართული ემიგრაციის ცნობილმა წარმომადგენელმა ვიქტორ ნოზაძემ შ. ამირეჯიბს თავისი თაობის ისტორია უწოდა. მისი თქმით, „შ. ამირეჯიბი ნაზი ბუნების კაცი იყო, ოღონდ მძიმედ დატვირთული საქართველოზე ფიქრით. კამათში თუ საუბარში, კრებაზე თუ სუფრაზე, სახლში თუ ქუჩაში – მისი საგანი იყო მარად ქართული საკითხები“ (ნოზაძე, 1930: 210).

გამოყენებული ლიტერატურა:

ამირეჯიბი, 1997 - ამირეჯიბი შ., თხზულებანი, წიგნი პირველი, გამომც. „დიოგენე“ და გამომც. „არსი“, თბ., 1997.

ამირეჯიბი, 1998 - ამირეჯიბი შ., თხზულებანი: წიგნი მეორე, გამომც. „დიოგენე“ და გამომც. „არსი“ თბ., 1998.

ასათიანი, 1953 - ასათიანი ლ., ცხოვრება აკაკი წერეთლისა, თბ., 1953.

გრძელიძე, 1998 - გრძელიძე რ., საქართველოს პოლიტიკური პარტიების ისტორია (1910-1924), თბ., 1998.

ლასხიშვილი, 1992 - ლასხიშვილი გ., მემუარები, თბ., 1992.

ნიკოლეიშვილი, 2006 - ნიკოლეიშვილი ა., ქართული ემიგრანტული მწერლობა, თბ., 2006.

შარაძე, 1991 - შარაძე გ., უცხოეთის ცის ქვეშ, ტ. 1, თბ., 1991.

შარაძე, 1993 - შარაძე გ., უცხოეთის ცის ქვეშ, ტ. 3, თბ., 1993.

Maia Ivanidze

SHALVA AMIREJIBI - THE REPRESENTATIVE OF GEORGIAN EMIGRANT LITERATURE

Summary

Shalva Amirejibi is one of the most important personalities among the Georgian emigrants of the XXc. His creations are widely recognized not only by the Georgian literary society but they are well known among foreigners as well.

Great attention in his poetry is given to the poems dedicated to someone. Very interesting is a poem dedicated to Mikhako Tsereteli which is the poetic elegy of a great patriot expressing his spiritual loneliness and suffering.

Victor Nozadze, a prominent representative of Georgian emigration called Shalva Amirejibi “History of his generation”.

**ეროვნული ძირების საკითხი ბრიტოლ რობაქიძის
„გველის პერანგში“**

„გველის პერანგში“ ეროვნული ძირების საკითხი უკავშირდება პერსონაჟის ცხოვრებას, მის მოქმედებას. რომანის გმირის არჩიბაღდ მეკეშის მთავარი მიზანი სწორედ მშობლიურ ძირებთან დაბრუნებაა. სიუჟეტის განვითარებაც სიმბოლურად ევროპა-აზიის გზაჯვარედინიდან, ჰამადანიდან იწყება. ამ ქალაქიდან იწყებს მოძრაობას გაევროპელებული, ემიგრაციაში გაზრდილი არჩიბაღდ მეკეში, ქართულად არჩილ მაყაშვილი.

მწერალი აღწერს ამ უძველეს ქალაქს, რომლის ისტორია შორეულ შუმერულ-აქადურ წარსულში იკარგება. ერთი მხრივ, იგი ამით მიგვანიშნებს, რომ ქართველი ერის გენეზისი, მისი კულტურულ-გენეტიური ძირები უძველესია და დედამიწის პირველ ცივილიზაციასთან არის დაკავშირებული. მეორე მხრივ, გრ. რობაქიძე გვიჩვენებს პერსონაჟის გზას ევროპიდან აზიისაკენ და აზიიდან საქართველოსკენ. იგი თავის სამშობლოში ამ გზით უნდა დაბრუნდეს და თავის გვაროვნულ და ეროვნულ ძირებს საბოლოოდ დაუბრუნდეს. ადაპტაცია ევროპულობიდან ქართველობისაკენ მან ამ გზით უნდა გაიაროს.

არჩიბაღდის გზა ჰამადანიდან საირმემდე მრავალმნიშვნელობიანია: მშობლიურ ქვეყანასა და ხალხთან შეგუების პროცესი, სულიერი კათარზისი, საქართველოს ისტორიის გაცნობა-გათავისება და ეროვნულ ძირებთან დაბრუნება, რაც მთლიანობაში გულისხმობს ევროპელი არჩიბაღდ მეკეშის ქართველ არჩილ მაყაშვილად მოქცევას. ეს პროცესი კი ჰამადანიდან იწყება, ევროპისა და აზიის გზაჯვარედინიდან, სადაც ადამიანები ერთმანეთს ხვდებიან, მაგრამ ზოგი ერთმანეთს შორდება. ამიტომაც აქვს ჰამადანს სიმბოლურ-მხატვრული დატვირთვა. გმირი აქედან უნდა წავიდეს იმ გზით, რომელზეც იგი შეხვდება ისეთ ადამიანს, მის ფესვებთან, ანუ მშობლიურ ძირებთან დაბრუნებას ხელს რომ შეუწყობს და უნდა დაშორდეს მას, ვინც ამ პროცესს ხელს შეუშლის. აქვე ჰამადანში ფერგიუს ურვოროთან სტუმრობისას აცნობიერებს, რომ ძირები არა აქვს, მას იგი არ ახსოვს; სწორედ ამის გაცნობიერების შემდეგ იწყება მოგონებები მამასა და თავის ბავშვო-

ბაზე. ყაზვინში თავის ნახევარძმას ვამეხს ხვდება და თანდა-თან შორდება ოლღას, რუს ქალს, რომელთანაც ურთიერთობა ხელს შეუშლის ეროვნულ ძირებთან დაბრუნებაში. ოლღას სახე სიმბოლურია, რადგან გრიგოლ რობაქიძე წინასწარ ჭერეტს მათი ურთიერთობის ტრაგიკულობას.

ჰამადანში გაიქცევენ მამის აჩრდილი, რომლის გამოჩენაც სიმბოლურად მიგვანიშნებს ეროვნული ძირებისა და მამის წიადის არსებობაზე. მამის ჩვენება შეახსენებს არჩიბაღდს ძირების ძიებას. შექსპირის ჰამლეტით არჩიბაღდს მამის აჩრდილი უძღვის წინ და ყოველთვის თან სდევს, ის ცოცხალია და ბოლოს საირმეში ირუბაქიძე-მაცაშვილების კერაზე ეცხადება შვილს. იქ ასრულებს მამა თავის მისიას დააბრუნოს შვილი გვაროვნულ და ეროვნულ წიადში თავის ძირებთან, რაც ნიშნავს არჩიბაღდის არჩილად გარდასახვას. ამასთანავე იგი თვითონაც უბრუნდება თავის ძირებს და თავის მშობლიურ მიწაზე, თავის კერაზე დაასრულებს სიცოცხლეს.

ძირებთან დაბრუნება შეუძლებელია, თუ პერსონაჟი არ გაიცნობიერებს თავის გვარს. ყაზვინში მამის ლანდის „თაფლისფერი თვალების“ მინიშნებით ხსნის კოლოფს და პეტრიძის წაკითხვით ეცნობა თავის გენეალოგიას. ეს ძირებისკენ მოძრაობის და მასთან დაბრუნების კიდევ ერთი ნაბიჯია მამის აჩრდილის და ძმის ნახვის შემდეგ. თუმცა ძმა ჯერ კიდევ გაცნობიერებული არ ჰყავს, მაგრამ უკვე ძმობილია. ის რომ ძმა უნდა იყოს, ამას მიუსაღლას ველზე ქვაზე ამოჭრილი წარწერა გვამცნობს: „ჩემი ძმა არყოფილი ვით არ მიყვარდეს უმეტეს მზისა და უმეტეს ხმალისა რამეთუ იყო იგი სხვა ჩემი“ (რობაქიძე, 1988: 3). აგრეთვე, ეს წარწერა მიგვანიშნებს იმას, რომ ძმაშია მისი პიროვნება განსახიერებული და მისი პოვნა, მასთან შეხვედრა და ძმური ურთიერთობის დამყარება მისი სრულქმნის, გაძლიერებისა და მშობლიურ ძირებთან დაბრუნების ერთ-ერთი მანიშნებელია.

საინტერესოა ტაბა-ტაბაის სახე – ჰინდო-სპარსი თუ მეგვიპტელი, იგი მიჰყვება არჩიბაღდს და აცნობიერებინებს სამყაროსა და საკუთარ თავს. ეს უძველესი ქვეყნები ინდოეთი, სპარსეთი და ეგვიპტე, რომელთანაც დაკავშირებულია ქართველთა ისტორიული ურთიერთობა და კულტურული ძირები, სახიერდება ტაბა-ტაბაის პიროვნებაში, მასში ერთიანდება სამივე ქვეყნის პრეისტორიული რელიგიურ-ტრადიციული სული. მან უნდა გაატაროს არჩიბაღდი ადაპტაციის რთულ გზაზე,

დაეხმაროს და მოამზადოს სამშობლოში დასაბრუნებლად. იგი მეკემის შეგონებას მამის არსის ახსნა-გააზრებით იწყებს. ამას ტაბაი ღრმა ფილოსოფიურ-რელიგიური მსჯელობით აანალიზებს „ყოველი ქმნილი მქნელშია თვითონ – (გონება მიდის ზევით და ზევით)... ყოველი მქნელი ქმნილშია თვითონ – (გონება მიდის ქვევით და ქვევით)... ხოლო ქმნილიც მეტია და მქნელიც მეტია ქმნილზე... რაც რჩება ესაა საოცარი და საცნაური – (გონებაში „ერთი“ იბადება). ერთი და თან მრავალი“ (რობაქიძე, 1988: 44). ასე ხსნის ტაბაი მამა-შვილის ერთიანობას და „ის ერთი არ არის არც მატერია და არც სული ევროპული ანალიტიკის საპირისპიროდ, იგი მატერიაცაა და სულიც“. ასეთმა მსჯელობამ და ტაბაის მიერ საფონეს და მისი ვაჟის იაგვესთან ურთიერთობის ამბის მოთხრობამ, არჩიბაღდს მყისვე მამა გაახსენა.

ტაბა-ტაბაიმ არჩიბაღდი უნდა გაატაროს უდაბნოში. ამ ეპიზოდში ავტორი იძლევა ბიბლიური სიუჟეტის ორიგინალურ მხატვრულ ინტერპრეტაციას. გმირი მიემართება უდაბნოს გავლით საქართველოსკენ, მოსე კი თავის თანამოძმეებთან ერთად – აღთქმული მიწისაკენ. როგორც ბიბლიაში, რომელიც ყოველივეს წინასახეა, „გველის პერანგშიც“ უდაბნოს დაახლოებით ანალოგიური, სულიერი განწმენდისა და ამადლების ფუნქცია აქვს. მწერალი მოსესადმი პატივისცემას ირუბაქიძეთა წინაპრის ირუბაქის ცხოვრებაშიც მიანიშნებს. მას „უყვარდა უფრო მოსე. იყო სულით ფიცხელი და გულით ჩვილი: როგორც მოსე“ (რობაქიძე, 1988: 87).

მოსესადმი ირუბაქიძის თვისებებით მიმსგავსებაც მიგვანიშნებს, რომ სპარსეთის ზეგანის უდაბნოს გავლა არჩიბაღდისათვის სიმბოლური მნიშვნელობისაა და რომანის ძირითად იდეას უკავშირდება.

მშობლიურ ძირებთან დაბრუნებისთვის ერთ-ერთი მთავარი საკითხია ქორწინება, რასაც ავტორი მატასის მეშვეობით წყვეტს. არჩიბაღდს ოღგასადმი დამოკიდებულება თანმიმდევრულად ეცვლება და მის ცხოვრებაში ადგილს თანდათანობით იკავებს მატასი, ვამეხის ნახევარდა. არჩიბაღდისათვის გაუცნობიერებელია მისი ნახევარი ძმის ნახევარი და. იგი სისხლით არ ენათესავება მას, ვამეხი და არჩიბაღდი მამით არიან ძმები, მატასი და ვამეხი კი დედით არიან და-ძმა. არჩიბაღდს შინაგანი ხმა ესმის“ თქვენი დაჰც არის“. დაჰც არის მართლა?! არა. ეგებ ქალია. გულში რომ შეიჭრება?! არა. ეგებ მეგო-

ბარი?! არა. არც დაჰ - არც - სატრფო - არც მეგობარი. და იმავე დროს: დაჰც, სატრფოც, მეგობარიც“ (რობაქიძე, 1988: 168). ასეთ ფორმირებას იღებს მატასის სახე მეკემის ცნობიერებაში და ამ კონტექსტში ხდება მათი ქორწინება. „გველის პერანგში“ გმირის მშობლიურ ძირებთან დაბრუნებაა მთავარი. მატასის შერთვით არჩიბალდი უბრუნდება წინაპართა კერას და ამავე დროს აღადგენს სისხლით ნათესაობის წრედს ძმასთან. სწორედ მატასის და არჩიბალდის შვილებში ერთდება ვამეხისა და არჩილის სისხლი, შვილებში, რომლებიც ბაბუა სარიდანთან თამაშობენ რომანის ფინალში.

არჩიბალდის საირმეში დამკვიდრებისათვის და, ამასთანავე, მატასისთან შეუღლებისათვის გადაამწყვეტი სიტყვა ვამეხს ეკუთვნის. მთავარია, როგორ მიიღებს ის იმ ფაქტს, რომ თამაზის უკანონო შვილია და როგორ პროზიციას დაიკავებს არჩიბალდისა და მატასის ქორწინებისადმი. აქ არჩიბალდი უძღურია აილოს ინიციატივა. იგი ვამეხზე ზემოქმედებას ვერ შეეცდება, რადგან რეალობა თვით ვამეხმა უნდა გაიაზროს და გადაწყვეტილებაც ჯერ არჩიბალდთან ურთიერთობისა და მერე მისი მატასისთან შეუღლებაზე თვითონვე უნდა მიიღოს. ამ გადაწყვეტილებაზე დამოკიდებული დარჩება არჩიბალდი მამისეულ კერაზე თუ წავა საირმიდან.

ვამეხს, რომელმაც ისე ძალიან შეიყვარა არჩიბალდი, ისე ღრმა მეგობრული და ძმური ურთიერთობა დამყარდა მათ შორის, აღარ შეუძლია დაუშვას, რომ არჩიბალდი წავიდეს მშობლიური კუთხიდან და დაეკარგოს იგი. ამიტომ მან მიიღო მეტად ეფექტური და ბრძნული გადაწყვეტილება. მატასი დაადგენა საირმიდან მიმავალ არჩიბალდს. ამით დადასტურდა, რომ ვამეხმა ერთდროულად ორი პრობლემა გადაჭრა: ძმად მიიღო არჩიბალდი და მას თავისი და მატასი შერთო, რითაც მას მისცა საშუალება, არა მხოლოდ დაბრუნებოდა მშობლიურ ძირებს, არამედ დამკვიდრებულიყო მამაპაპურ მამულში, რომლის ცხოვრების ტრადიციებს ვამეხთან რთველისა და სიმინდის ტეხის დროს საირმეში მისი სტუმრობის დროს იგი უკვე ეზიარა.

ძირებთან დაბრუნებისა და დამკვიდრების პრობლემას უკავშირდება, აგრეთვე, ხის კულტთან დაკავშირებული რიტუალი, ნიგვზის ფესვებში გაძრომა, რომელიც გულისხმობს არჩიბალდის გარდასახვას, ანუ ხელახლა დაბადებას. ეს რიტუალი მან საირმეში თავისი მამაპაპური სახლის ეზოში შეას-

რულა. ხის ფესვებში გაძრომის შემდეგ არჩიბალდი „წამოდგება ხერხემალმაგარი... არაოდეს ასეთი ძალა მას არ უგრძენია“ (რობაქიძე, 1988: 150).

არჩიბალდის საირმეში დაბრუნებისა და დამკვიდრებისათვის აუცილებელია როგორც სულიერი, ისე გარეგნული ფერისცვალება, ეს პროცესი რომანში გველის პერანგის გამოცვლასთან ასოცირდება. გველი ქერქს იცვლის და მასთან ერთად ტოვებს განვლილ ცხოვრებას, იშორებს ძველ სამოსს. ტაბა ტაბაი უხსნის არჩიბალდს გველის პერანგის გამოცვლის მნიშვნელობას. „ამაზე უფრო ნიშნეული ქვეყანაზე არა არის რა“... – ეუბნება იგი არჩიბალდს – ხედავთ!? გველმა თავის თავი დატოვა, მოიხსნა და დააგდო. აქ არის სიბრძნე“ (რობაქიძე, 1988: 271).

პერანგის გამოცვლა გველისთვის მის განახლებას, მის გარდასახვას, ახალი ცხოვრების დასაწყებად მის მომზადებას გულისხმობს. პერანგის გამოცვლისთანავე „მოსხლეტით გავარდება ხალასი ტანი, ამრეხით მიხედავს ძველ, დაგდებულ ქერქს“ და გასრიალდება სწრაფად, ახალი ენერგიით აღსავსე. „სიცოცხლის ატანა ამ გზით თუ შეიძლება“... (რობაქიძე, 1988: 272).

გველივით უნდა დატოვოს არჩიბალდმა ძველი სამოსი და ახალი სიცოცხლით ავსებულმა დაიწყოს ახალი ცხოვრება მშობლიურ კერაზე. იგი ტაბა ტაბაის მიერ გველის პერანგზე მოხვეულ სხეულს აღარ გრძნობს, რაც მიგვანიშნებს, რომ ფერისცვალებისა და „პერანგის“ გამოცვლის პროცესს უძლებს. ტაბა ხსნის ყელიდან გველის პერანგს, რაც იმას ნიშნავს, რომ არჩიბალდი უკვე არჩილია. მისი ტოტემი, გველი განახლებული და გაძლიერებულია. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ თვითონაც განახლებული და სიცოცხლისუნარიანია და მზადაა დაიწყოს ახალი ცხოვრება მამაპაპურ კერაზე.

გამოყენებული ლიტერატურა:

ვასაძე, 1989 - ვასაძე აკ., ტაბუახდილი ღირებულება, გაზ. „ლიტ. საქართველო“, 1989. 19. 04.

კარმანი, 1988 - კარმანი რ., რობაქიძე და მითის აღორძინება, გაზ. „ლიტ. საქართველო“, 1988. 15. 04.

რობაქიძე, 1988 - რობაქიძე გრ. გველის პერანგი, თბ., 1988.

ჩხაიძე, 1989 - ჩხაიძე თ., გველის პერანგის ერთი ინტერპრეტაციის გამო, გაზ. „ლიტ. საქართველო“, 1989. 22. 12.

ჭილაია, 1991 - ჭილაია ს., გველის პერანგი, გაზ. „ერი“, 1991.
28. 08.

ჭურდულია, 1990 - ჭურდულია ოთ., არისტოკრატობა ყველგან
გამოჩნდება (გრ. რობაკიძე), 1990.

Vakhtang Inauri

ONE OF THE MOST IMPORTANT NOVELS – “THE SNAKE SHIRT “

Summary

By Grigol Robakidze outlines the problem of a Georgian man – Archil Makashvili (Archil Makashi) who was expelled abroad and now wants to return back to his native roots. The article also deals with the problem of his adaptation to the Georgian environment. The way from Hamdan to Sairme is the way of his spiritual purifying. The writer reflects this process on the mythical- traditional background. This way he revives the oldest myth in the XX c. prose.

**მაჟა-შაჟელას „ბაჟურისა“ და ევრიპიდეს „მედეას“
იღუშრ-თემატური ბაღაკვეთა**

ორი დიდი კლასიკოსის სხვადასხვა ჟანრისა და მოცულო-ბის ამ ბრწყინვალე ნაწარმოებებს საერთო აქვთ ის, რომ სრულიად უცოდველი არსებები საკუთარი მშობლების მსხვერ-პლნი ხდებიან. ძველი ბერძენი მწერლის ევრიპიდეს მიერ შექმნილ ტრაგედიაში დედა კლავს შვილებს, ვაჟას ბალადაში – მამა ხოცავს ცოლ-შვილს. ორივე შემთხვევაში მკვლელობის მიზეზი თითქმის ერთი და იგივეა: მათი სასტიკი ბედისწერი-საგან არიდება, მტრის ხელში არ ჩავარდნა. ვაჟასთან ბაკუ-რის საქციელის მიზეზი ზედაპირზე დევს. ელიზბარას მონათ-ხრობიდან ჩანს, რომ შვიდ დღეს იგერიებდნენ მტერს, მერვე დღეს გმირს ბედმა უმუხთლა – ტყვია-წამალი გაუთავდათ. ცოლ-შვილს ღეკების ხელთ ჩავარდნა ელოდა:

„უნდა ცოლ-შვილით მტერს დავრჩეთ,
სირცხვილი კისრით ვზიდოთა!
მას მემრე ტანზე აბჯარი
როგორღა დავიკიდოთა?!
...ვაჰ დედას მტრისას!“ – ესა თქვა,
ხელი გაიგლო ხმალზედა:
ისევ მე დაგხოცოთ!“ – და ცოლ-შვილს
თავები დასჭრა წამზედა“.

(ვაჟა, 1961: 165).

„მედეაში“ ბავშვების სიკვდილის გარდუვალობა ერთგვა-რად მიჩქმალულია, რადგან აქ მკვლელობის სხვა მოტივიც ფიგურირებს: მოლაღატე ქმარზე სასტიკი შურისძიების სურვი-ლი, მაგრამ ტრაგიზმისათვის განა არ კმაროდა იასონის ახა-ლი საცოლის და მისი მამის - მეფე კრეონის სიკვდილი? ეს ხომ დაამსხვრედა იასონის ბინძურ მიზნებს. მით უფრო, თუ გავითვალისწინებთ, რომ მითის სხვა ვერსიით მედეამ თვითონ კი არ დახოცა შვილები, არამედ კორინთელებმა იძიეს შური მეფის და მისი ასულის მკვლელობისათვის. რასაც არ უნდა მივაწეროთ ევრიპიდეს მიერ მითის შეცვლა, მის ქალთმოძუ-ლეობას თუ ტრაგედიის გამძაფრების სურვილს, ერთი რამ ცხადია, ბავშვების სიკვდილი მედეას ხელით თუ არ აღსრულ-

დებოდა, კორინთელებისაგან მათზე შურისძიება მაინც გარდაუვალი იყო. და ეს ყველაზე კარგად თვით მედეამ იცის, ამიტომ არ უნდა შეილები მათ ჩაუგდოს ხელში: „ვეიცავ პადესის შურისგებას, რომ ჩემს შეილებს საწამებლად არ ჩაუგდებ მტერს ხელში. უმჯობესია ჩემგან შობილთ მე თვითონ მოვუსწრაფო სიცოცხლის დღენი. მორჩა, ყველა გზა მოჭრილია!“ (ევრიპიდე, 1996: 48). ეს სიტყვები ცხადყოფს, რომ მედეასაც იგივე მიზანი ამოძრავებს, რაც ბაკურს. მედეა შეილების მოკვლას რომ გარდუვალობით ხსნის, ეს ადრე შენიშნული აქვს ქ. ნადარეიშვილს (ნადარეიშვილი, 2005: 137).

მედეას მიერ შეილების დახოცვას თუ მითოლოგიურ პლანში განვიხილავთ, კიდევ ერთი მოტივი შეიძლება გამოიკვეთოს. შეილების სიკვდილით მედეა ყოველგვარ გენეტიკურ კავშირს წყვეტს ბერძნულ სამყაროსთან და ეს არის მისთვის თავისუფლებასთან ზიარება. ამიტომაც ასე მშვიდი და თავდაჯერებული პიესის ბოლოს აიეტის ასული. მისთვის ეს საქციელი იმ დანაშაულის ერთგვარი გამოსყიდვაა, რაც საკუთარი სამშობლოსა და ახლობლების წინაშე მიუძღოდა. მედეა ერთი წუთითაც არ ცდილობს თვითონაც შეილებთან ერთად დაასრულოს სიცოცხლე, მაშინ როცა ბაკური, პირიქით, თავისუფლებისათვის ბრძოლას თავადაც ეწირება:

„თორმეტი მოკლა ციხის კარს,
ერთურთზე დააწვინაო.
ვეფხვსა დააცვდა კლანჭები:
ბაკურმაც დაიძინაო“

(ვაჟა, 1961: 165).

სხვა საკითხია დღევანდელი თვალთახედვით მედეას ქმედების, და ზოგადად არგონავტების მითის, რეალური კუთხით შეფასება. ესაა მითოლოგიურ საბურველში გახვეული ჩვენი შორეული წარსული: პროტოქართული მოსახლეობისა და მათი ცივილიზაციის განადგურება ძველი წელთაღრიცხვის მეორე ათასწლეულის შუა წლებში მოსული დიდი ძალის – ბერძნული ტომების მიერ. ამ ტომებმა ხმელთაშუა ზღვის აუზისა და მცირე აზიის სანაპიროების დაპყრობის შემდეგ, მიუხედავად იმისა, რომ არ განუცდიათ ეგვიპტური და მესოპოტამიური კულტურების გავლენა, შექმნეს შესანიშნავი ცივილიზაცია. არაფრისაგან, ცხადია, არაფერი იქმნება. ბერძნებმა გაანადგურეს უდიდესი მედიტერანული ცივილიზაცია, ხოლო ოქროს საწმისისა და მედეა-იასონის სიყვარულის ამბავი, მსგავსად ელენე-

პარისის ამბისა, მათთვის ერთგვარი თავის მართლებაა სასტიკი ექსპანსიის გამო და მიჩქმალვია იმისა, რომ მიწასთან გაასწორეს უდიდესი ცივილიზაცია და მითთვისეს ყოველივე საუკეთესო, რაც მათ წინამორბედებს ჰქონდათ შექმნილი. აქედან გამომდინარე, შემთხვევითი არ არის, რომ უკანასკნელ ხანს მეცნიერულ და მხატვრულ ლიტერატურაში შეინიშნება მედეას რეაბილიტაციის ცდები (გორდეზიანი, 2002: 399). ევრიპიდეს ტრაგედიაში მედეას სახის სწორი კუთხით დანახვა და მისი მითოლოგიური არქეტიპის აღდგენა ყველაზე მეტად ჩვენ, მის შორეულ შთამომავლებს გვჭირდება. თუ გავითვალისწინებთ იმასაც, რომ ჰეროდოტეს მიხედვით, მედეა არის ძალადობის მსხვერპლი – ელინების მიერ მოტაცებული აია-კოლხიდიდან (ჰეროდოტე, 1975: 37-38), მისი სახე შეიძლება გავიაზროთ როგორც სიმბოლო დაპყრობილი, პატივყარილი ჩვენი სამშობლოსი. პიესაში მედეას საქციელი, შესაძლოა ავტორის უნებლიეთაც, კიდევ ერთი ქალური, მაგრამ მტკიცე გაბრძოლებაა სასტიკი მტრის წინააღმდეგ, ისეთივე მტკიცე, როგორცაა ბაკურის ბრძოლა მშობლიური ქაფციხის დასაცავად.

თუ ქრისტიანული პოზიციიდან შევხედავთ, რასაკვირველია, ადამიანის მიერ ადამიანისათვის ღმერთის მიერ ბოძებული სიცოცხლის წართმევა უდიდესი ცოდვაა და მით უფრო გაუმართლებელია მშობლის მიერ შვილების დახოცვა, ამისათვის როგორი საპატიო მიზეზიც არ უნდა არსებობდეს, როგორი გამოუვალი მდგომარეობაც არ უნდა იყოს და როგორი გარდაუვალიც არ უნდა იყოს შვილების ტანჯვა-წამებით სიკვდილი, თუმცა წარმართულ საბერძნეთში და თითქმის წარმართულ მთაში მედეას და ბაკურს ასე არ მიაჩნდათ. რაც შეეხება ავტორთა პოზიციას, ეს ნაწარმოებებში არ ჩანს, განსხვავებით ამერიკული კინონდუსტრიის პროდუქტისაგან. ცნობილი ამერიკელი რეჟისორისა და სცენარისტის ფრენკ დარაბონტის მიერ 2007 წელს სტივენ კინგის რომანის მიხედვით გადაღებული საშინელებათა ფილმის „ბურუსი“ (The Mist) ფინალი ჩვენი ნაწარმოებების ანალოგიურია. დარაბონტმა კინგის რომანის გაურკვეველ დასასრულში, რომელშიც მთავარი გმირი ოპტიმისტურადაა განწყობილი და რომელიც სიტყვა „იმედით“ მთავრდება, საოცარი ცვლილება შეიტანა. სტივენ კინგის ფილმის გმირი დევიდი, როდესაც ხედავს, რომ შვილს ურჩხულისაგან საშინელი წამებით სიკვდილი ელოდება, თვითონ კლავს ბავშვს სხვა სამ ადამიანთან ერთად. რევოლვერში

ოთხი ვაზნა იდო. მეტი ტყვია აღარ აქვს, თვითონაც რომ მოიკლას თავი და მორჩილად ელოდება განაჩენს, თუ როგორ დაგლეჯს ურჩხული. მაგრამ ხდება მოულოდნელი რამ. ურჩხულები უკან იხევენ, პოლიცია მათი ნაშუსრვეისაგან ათავისუფლებს ქუჩას. უბედური, თავზარდაცემული დევდი სასოწარკვეთით წარმოთქვამს: „როგორ?.. რაღა?.. მე ისინი...“ შემდეგ მწუხარებით განადგურებული მუხლებზე დაცემული ღრიალებს.

ფილმი მთავრდება ამერიკული ფილმებისათვის ერთობ უჩვეულო ტრაგიკული ფინალით. ამით რეჟისორმა არაჩვეულებრივი პასუხი გასცა სამივე გმირს - დევდს, ბაკურს, მედეას: როგორი გარდაუვალიც არ უნდა იყოს ტანჯვა-წამებით სიკვდილი, მშობელს არა აქვს უფლება სიცოცხლე წაართვას შვილებს.

ამრიგად, სამი სხვადასხვა ეპოქისა და ქვეყნის ხელოვანთან საერთოა აზროვნების სტილი, მოვლენათა ხედვა, მხატვრული გემოვნება. ადგილი აქვს გენიალურ ადამიანთა ნააზრვეის დამთხვევას.

ქართულ სივრცეში შექმნილი მშვენიერი ბალადის მსოფლიო შედეგების კონტექსტში განხილვა კიდევ ერთხელ გვარწმუნებს მისი ავტორის – ვაჟა-ფშაველას აზროვნების სიღიადესა და მსოფლიო მნიშვნელობაში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

გორდეზიანი, 2002 – გორდეზიანი რ., ბერძნული ლიტერატურა, ტ. I, თბ., 2002.

ევრიპიდე, 1996 – ევრიპიდე, მედეა, თარგმანი ბაჩანა ბრეგვაძისა, თბ., 1996.

ვაჟა, 1961 – ვაჟა-ფშაველა, თხზულებათა სრული კრებული ხუთ ტომად, ტ. I, ლექსები, თბ., 1961.

ნადარეიშვილი, 2005 – ნადარეიშვილი ქ., ევრიპიდე, ანტიკური ლიტერატურა. რისმაც გორდეზიანისა და ნანა ტონიას საერთო რედაქციით, თბ. 2005.

კინგი, 1980 – Stephen King, Horror, 1980.

ჰეროდოტე, 1975 – ჰეროდოტე, ისტორია, ტ. I, თარგმანი თინათინ ყაუხჩიშვილისა, თბ., 1975.

**IDEOLOGICAL AND THEMATIC SIMILARITY IN VAJA-
PSHAVELA'S "BAKURI" AND EVRIPIDE'S "MEDEA"**

Summary

Two famous writers, Evripide and Vaja-Pshavela belong to different countries and epochs but one and the same problematic theme can be found in their works – Parents kill their children to save them from torturous death.

The same theme can be found in the film of American director Frenk Parabant.

Through the unexpected end of the film Frenk Parabant solves and answers his hero's as well as Bakur and Medea's problematic question – Death can be torturous but parents have no right to take their children's lives for this reason.

**„წმ. ილარიონ ქართველის ცხოვრება“ და
ჰაბიობრაჟიული შანრის სპეციფიკა**

„წმ. ილარიონ ქართველის ცხოვრების“ მნიშვნელობას ქართული ლიტერატურის ისტორიაში რამდენიმე ფაქტორი განსაზღვრავს: უწინარეს ყოვლისა, პეტრე იბერის შემდეგ ქრისტიანული ეკლესიის ისტორიაში ცნობილ ქართველ ბერმონაზონთაგან პირველი წმ. ილარიონია, რომელმაც უცხოეთს, კერძოდ დასავლეთის ქრისტიანულ ქვეყნებს მიაშურა და სამონასტრო ცხოვრებას ჩაუყარა საფუძველი. მან თავისი საღვთისმეტყველო-პრაქტიკული მოღვაწეობით სასულიერო და საერო წრეებში უდიდესი ავტორიტეტი მოიხვეჭა და გარდაცვალების შემდეგაც ბიზანტიის იმპერატორმა განსაკუთრებული პატივი მიაგო. IX საუკუნეში წმ. ილარიონ ქართველმა პირველმა გააკვალა გზა დასავლეთისაკენ, რამაც X საუკუნიდან ინტენსიური ხასიათი შეიძინა და, ფაქტობრივად, ათონის ქართველთა და შავი მთის მონასტრების დაარსებით დასრულდა.

„წმ. ილარიონ ქართველის ცხოვრების“ მნიშვნელობა იმანაც განსაზღვრა, რომ მასში პირველად და დასმული საკითხი ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის წილხვედრილად საქართველოს მიჩნევის შესახებ. ულუმბოს მთაზე მყოფი წმ. ილარიონისა და მისი სულიერი ძმების განდევნის სურვილით შეპყრობილმა მამასახლისმა ჩვენება იხილა, რომელშიც ყოვლადწმინდა ქალწულმა რისხვით მიმართა: „ჰოი, უბადრუკო, რაღას ინებე განძებად უცხოთად მათ, რომელნი მოსრულ არიან სიყუარულისათვის ძისა და ღმრთისა ჩემისა და დაუტეობია ქუეყანად მათი, და არა დაიმარხე მცნებად იგი უცხოთა და გლახაკთა შეწყნარებისათვის, ვითარ-ეგე ეტყვის მდიდარსა მას უფალი ჩემი და ძმ ჩემი. ანუ არა უწყია, ვითარმედ მრავალნი დამკვდრებად არიან მთასა ამას მათისა ენისა მეტყუელნი და ცხოვნებად არიან ღმრთისა მიერ? და რომელნი მათ არა შეიწყნარებენ, მტერ ჩემდა არიან, რამეთუ ჩემდა მონიჭებულ არს ძისა მიერ ჩემისა ნათესავი იგი შეურყეველად მართლმადიდებლობისათვის მათისა, ვინადთგან ჰრწმენა სახელი ძისა ჩემისა და ნათელ იღეს“ (ძეგლები, 1967: 20). თხზულების

სწორედ ამ მრავალმხრივ მნიშვნელოვან ეპიზოდში აისახა ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლისადმი საქართველოს წილხვედრილობის იდეოლოგიური ღირებულების მქონე მესიანური იდეა, რომელსაც მომდევნო ხანის ქართულ მწერლობაში ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მისია დაეკისრა (კეკელიძე, 1957: 138). ცხადია, რომ ამ იდეის არსებობას წინ წერილობითი ან, შესაძლოა, ზეპირი ტრადიცია უძღოდა. წმ. ილარიონ ქართველის შესახებ შექმნილი ჰაგიოგრაფიული თხზულების კიმენური და მეტაფრასული რედაქციები ქრისტიანული სარწმუნოებრივი მსოფლმხედველობითა და მესიანური იდეოლოგიური თვალთახედვით გამოირჩევა. ორივე რედაქციაში გამოთქმულია თვალსაზრისი ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლისადმი საქართველოს წილხვედრილობის შესახებ, რომ იგი მისი მფარველობის ქვეშ იმყოფება: „ერი რომელი მონიჭებულ არს ჩემდა“. თვით წმ. ილარიონ ქართველი ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის თანადგომასა და წყალობას მუდმივად გრძნობდა: „მზრდის ჩუენ მოღუაწე ჩუენი, წმიდად ღმრთისმშობელი, და არა დამაკლებს კორციელსა საზრდელსა“ (ძეგლები, 1967: 21).

ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის ზემოთ დამოწმებულ სიტყვაში წმ. ილარიონისა და მის თანამოაზრე-თანამეზავრთა ენის პრობლემაზეცაა ყურადღება გამახვილებული, რომლის მიხედვით იესო ქრისტესა და ღვთისმშობლის მადლით უღუმბოხე ქართველები იღვაწებენ და ამ მთაზე ქართველთა ენა გავრცელდება; ქართული ენა ბერძნულის თანატოლადაა აღიარებული და უფლის მიერ შეწყნარებულ ენათა რიგს განეკუთვნება. ღმერთმა ქართველი ერი ყოვლადწმინდა ღვთისმშობელს ყოველმხრივ არწმუნა.

მეტაფრასულმა რედაქციამ განსაკუთრებული ყურადღება მიაქცია საქართველოს, როგორც ისეთ მართლმადიდებელ ქვეყანას, რომელსაც არასოდეს გადაუხვევია ჭეშმარიტი რწმენისაგან და მწვალებლობა არასოდეს გავრცელებულა. ქართველთა სარწმუნოებას ერესი არასოდეს შერევია, ქართველები ყოველთვის შეურყეველი მართლმადიდებლები იყვნენ. თუ დავაკვირდებით, ადვილად შევნიშნავთ თხზულების მსოფლხედვის სიახლოვეს გიორგი მცირის ჰაგიოგრაფიულ თხზულებასთან - „წმ. გიორგი მთაწმიდლის ცხოვრებასთან“, რაც წმ. გიორგი მთაწმინდელთან თეოფილე ხუცესმონაზონის, მეტაფრასული რედაქციის ავტორის, სიახლოვეთ შეიძლება აიხსნას. უადრესად მნიშვნელოვანია ის ფაქტიც, რომ წმ. ილა-

რიონ ქართველი ღვთის ნებით წმინდანად არა მხოლოდ საქართველოს, არამედ ბიზანტიის იმპერიასაც მოველინა. წმ. ილარიონის მოგზაურობა აღმოსავლეთისა და დასავლეთის ქრისტიანულ სამყაროში იმის მოწმობაა, რომ იერუსალიმი, კონსტანტინეპოლი და რომი ერთმანეთთან ორგანულადაა დაკავშირებული, ქრისტიანული სამყარო, ქრისტიანული სივრცეა წარმოსახული; ამ გზამ მთელი ქრისტიანული სამყარო უნდა შეკრას და გააერთიანოს. ყოველივე ამის მოთავე არის საქართველო, სადაც დაიბადა წმ. ილარიონ ქართველი, რომელიც განსაკუთრებით პოპულარული ათონის ქართველთა მონასტერში იყო.

ყოველი საკითხი, რომელიც ყოველდწმინდა ღვთისმშობლის ზემოთ დამოწმებულ სიტყვაშია დასმული, ქართველი ერისათვის ყველა ეპოქაში კონცეპტუალური იყო, რადგან ქართული სახელმწიფოებრივი იდეოლოგია და პოლიტიკური თეოლოგიური აზროვნება, სხვა მახასიათებლებთან ერთად, ამ ნიშნებსაც ემყარებოდა. ამიტომ საკითხი „წმ. ილარიონ ქართველის ცხოვრების“ თაობაზე, რას მოგვითხრობს, რა მიზანდასახულობითაა დაწერილი, როგორია მწერლის ქრისტიანული თვალთახედვა, ეროვნული მრწამსი და მსოფლმხედველობრივი სამყარო, მხოლოდ ქართული მწერლობისათვის არაა მნიშვნელოვანი, არამედ მთელი ქრისტიანული სამყაროსათვის, რასაკვირველია, ბიზანტიური ქრისტიანული საღვთისმეტყველო მწერლობისათვის. სწორედ წმ. ილარიონ ქართველის მსოფლმხედველობრივი მრწამსი გახდა მართლმადიდებელ ეკლესიის მიერ მსოფლიო წმინდანთა რიგში მისი მოხსენიების საფუძველი.

„წმ. ილარიონ ქართველის ცხოვრება“, მისი ყველა რედაქცია, მოგვითხრობს წმ. ილარიონის მოღვაწეობის შესახებ საქართველოსა და ბიზანტიაში. აქედან გამომდინარე, თხზულებების დროსივრცული არეალი ვრცელია, იგი დასავლეთსა და აღმოსავლეთს თანაბრად სწვდება. კ. კეკელიძემ დაადგინა, რომ წმ. ილარიონ ქართველი IX საუკუნეში, კერძოდ, 822-875 წლებში ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა; წმინდანის სრულყოფილი სახის გასააზრებლად და წარმოსახსავად საჭიროა მისი ხატ-სახის განვითარების, მისი სულიერი მოღვაწეობის ეტაპების გამოყოფა და განსაზღვრა, რაც მკითხველს წმინდანის ღვაწლსა და დამსახურებას უკეთ ადაქმევინებს. იგი წარმომავლობით წარჩინებული არისტოკრატიული ფენის წარმომავ-

დგენელი, კახელი დიდებულის შვილი იყო, ფიქრობენ, დონაურთა საგვარეულოდან. წმ. ილარიონის მშობლებს სხვა შვილებიც ჰყავდათ, მაგრამ ღმერთს მხოლოდ წმ. ილარიონის სასულიერო პირად აღზრდა აღუთქვეს, როგორც ბიბლიურმა ანნამ სამოელი, მომავალი წინასწარმეტყველი, ღმერთს აღუთქვა. ბიბლიური პერსონაჟების პარადიგმული სახისმეტყველებით წმ. ილარიონის წარმოჩენა მისი დაბადებითა და ბავშვობით იწყება. ექვსი წლისა სასწავლებლად და აღსაზრდელად ღირსეულ ღვთისმოსავ ბერს იქვე, თავიანთ სახლთან ახლოს, მიაბარეს. იგი ბავშვობიდანვე განსაკუთრებული ნიჭიერებით გამოირჩეოდა და ღმრთივსულიერი წიგნებით ღრმად განისწავლა. წმინდანის სწავლისადმი დამოკიდებულებასა და ინტერესს ავტორი მეტაფორულად ხსნის: „და ირწყვებოდა იგი, ვითარცა ხმ დანერგული ღმრთისა მიერ თანა-წარსადინელსა წყალთა მათ სულისა წმიდისა“ (ძეგლები, 1967: 10). როდესაც მამამ შვილს ღვთისადმი სიყვარული და გულმოდგინება შენიშნა, იქვე, თავისსავე სოფელში, მონასტერი საგანგებოდ ააშენა. ფიქრობდა, რომ შვილი ამ მონასტერში იღვაწებდა. თექვსმეტი ბერი შეიკრიბა ტაძარში, სადაც ილარიონის მამა ხშირად დადიოდა, ყურადღებას აქცევდა და შვილის ხშირი ნახვის საშუალებაც ჰქონდა. მაგრამ სახარებისეული სწავლებით აღჭურვილმა – „რომელმან არა დაუტეოს მამამ თუსი და დედა თუსი და არა აღიღოს ჯუარი თუსი და შემომიდგეს მე, იგი არა არს ღირსი ჩემდა“ (მათე, 10, 38) – თხუთმეტი წლის ილარიონმა გადაწყვიტა, მამის ზედმეტ ყურადღებას, ოჯახურ გარემოს განრიდებოდა, რის გამოც მამის მიერ დაარსებული მონასტერი დატოვა, გარეჯის უდაბნოს მიაშურა და იქ ერთ პატარა გამოქვაბულში დაეყუდა. წმ. ილარიონი საღვთო გზას, „უშინაგანესსა უდაბნოსა“, დაადგა და სასულიერო მოღვაწეობას შეუდგა: „მარხვითა და მღვდარებითა ჰასაკსა მას სიჭაბუკისასა დააჭკნობდა, ლოცვითა და მარადის ღმრთისა ხედვითა უკორცოთა მიემსგავსებოდა, ვიდრეღა წარემატებოდა და მოღუაწებითა ყოველთავე მყოფთა მის ადგილისათა უდაბნოსა მას შინა, რამეთუ ყოველთავე უკურდა ეგეოდენი შრომად მისი და მოთმინებად“ (ძეგლები, 1967: 11).

ჯერ კიდევ სრულიად ახალგაზრდამ, ყმაწვილმა წმ. ილარიონმა გარეჯის უდაბნოს მონასტრის მეუდაბნოე მოღვაწეთა სიყვარული და პატივისცემა დაიმსახურა. სულიერი ცხოვრებითა და განსწავლულობით მისივე მსგავსი მამები სულიერ

ღვაწლში მასთან ერთად იყოფებოდნენ. „და აღეშენებოდეს ყოველნი იგი ძმანი სწავლითა მისითა და შეუვრდებოდეს მას, რადთა იყოფოდინ მის თანა“ (ძეგლები, 1967: 11). ასე დაემკვიდრნენ ღირს ილარიონთან „თერთმეტნი ძმანი მოღუაწენი მშუდნი და მდაბალნი“. უნდა საგანგებოდ აღინიშნოს, რომ ჰაგიოგრაფიაში, საზოგადოდ, საღვთისმეტყველო ლიტერატურაში, ხშირია თორმეტზე მინიშნება, რასაც ევანგელური სწავლება უდევს საფუძვლად, რადგან მასში მაცხოვრის თორმეტი მოწაფე მოიაზრება. ასევეა „წმ. ილარიონ ქართველის ცხოვრებაში“, რომელშიც თორმეტი ბერმონაზვნის ერთად დამკვიდრება გარეჯის უდაბნოში სიმბოლურად წარმოიდგინება, იგი მაცხოვრის 12 მოწაფის ჰიპოდიგმური სახითაა მოტივირებული და მას თავად მაცხოვარი წინამძღვრობს.

ჰაგიოგრაფმა წმ. ილარიონს წმინდანური ცხოვრებისა და ღვაწლის კვალობაზე უწოდა „მუშაკი კეთილი“, „მიმავალი ნაყოფსა მას ზედა სათნობათა თუსთასა“, „მწვედარი ძლევა მოსილი“, „მენავეთ-მოძღუარი ჳელოვანი წიად-მყვანებელი მრავალთა სულთა დაულტობელად ღელვათა შინა სოფლისათა ამის ზღუსათა და ღმრთისა შემწირველი“ (ძეგლები, 1967: 27). ანგელოზს მიმსგავსებული, მმარხველი და დაუცხრომლად მლოცველი ბერის ამბავი მთელმა ქართლ-კახეთმა გაიგო, რაც თხზულების ავტორმა სახარებისეული სანთლისა და ხვიშირის იგავით წარმოაჩინა: „ვითარ შესაძლებელ არს სანთელი დაფარვად ჳვმირსა ქუეშე გინა ცხედარსა (შდრ. მარკ. 4, 21)“ (ძეგლები, 1967: 11). სანთლისაგან ირგვლივ ყოველივეს განათების ამ ეპიზოდით „წმ. ილარიონ ქართველის ცხოვრება“ იოვანე საბანისძისა და გიორგი მერჩულის თხზულებებს ეხმიანება, როდესაც წმ. აბო და წმ. გრიგოლი ამავე იგავური მეტყველებით, სიმბოლური ხატმეტყველებით წარმოჩნდებიან (ძეგლები, 1963/1964: 62; 252). ყოველივე ამას ადამიანის გონება ღვთის უსასრულო მადლთან და ღვთაებრივ ნათელთან თანაზიარების იდეის ერთიანობის შეგრძნებით შეიძლება ჩასწვდეს, რადგან ღმერთმა ადამიანის ბუნება სიკეთის დასამკვიდრებლად შექმნა. წმინდანთა ნაღვაწი არ უნდა დაიფაროს, იგი უნდა განცხადდეს, რათა რწმენით აღსავსე ადამიანებს მსგავსებისა და ბაძვის სურვილი აღეძრას.

„წმ. ილარიონ ქართველის ცხოვრება“ და „წმ. გრიგოლ ხანცთელის ცხოვრება“ კომპოზიციურად და სახისმეტყველებითად ერთმანეთს ეხმიანება, რადგან ორივე ერთი და იმავე

ეპოქის ლიტერატურულ-საღვთისმეტყველო ტრადიციების კუთვნილებაა, ორივე „ცხოვრებათა“ ჟანრის თხზულებაა და ჰაგიოგრაფიული სპეციფიკის საფუძველზე უნდა განვიხილოთ. გარეჯის უდაბნოში წმ. ილარიონისა და მისი თანამოღვაწეების სანახავად, მისგან ღოცვა-კურთხევისა და რჩევა-დარიგების მისაღებად უამრავი ხალხი მიდიოდა. მასთან მისულმა რუსთველმა ეპისკოპოსმა ფერმკრთალი, თავმდაბალი, შეურაცხ სამოსელში ჩაცმული ბერის ხილვისას მას მოწიწებით სთხოვა, მღვდლად კურთხეულიყო და მღვდლობის პატივი მისი ხელიდან მიეღო. ამქვეყნიური დიდების უარმყოფელი წმ. ილარიონი მღვდელთმთავარს ევედრებოდა, იგი მღვდლობის პატივით არ დაემძიმებინა, რადგან მიაჩნდა, რომ ეს მისთვის დიდი ტვირთი და უღელი იქნებოდა. მაგრამ ეპისკოპოსის ვედრებამ და მისგან იძულებამ ბოლოს მაინც თანხმობა ათქმევინა, რადგან ღვთისმეტყველების ღრმად მცოდნემ იცოდა, რომ მღვდელთმოდვრის ურჩობა ბიბლიურ მოძღვრებას ეწინააღმდეგებოდა: „შვილი ურჩი წარსაწყემდელსა მიეცესო“ (იგავ. 13, 1). წმ. ილარიონ ქართველის ცხოვრების ეს ეპიზოდი გიორგი მერჩულის ჰაგიოგრაფიულ თხზულებაში ასახულ წმ. გრიგოლ ხანცთელის მღვდლად კურთხევის ეპიზოდს მოგვაგონებს, როდესაც წმ. გრიგოლმა მღვდლობა უდიდეს პატივად მიიჩნია და განაცხადა: „და აწ პატივსა ვხედავ და პატიჟისაგან მეშინის!“ (ძეგლები, 1963//1964:251). ცხადია, ეს ჰაგიოგრაფიისათვის დამახასიათებელი ჟანრული სპეციფიკაა, რომელიც „ცხოვრებათა“ ტიპის ორივე ნაწარმოებში სახისმეტყველებითი ფუნქციითაა დატვირთული და მნიშვნელობა არ ენიჭება იმას, რომელი ნაწარმოები უფრო ადრეა დაწერილი.

წმ. ილარიონ ქართველი მღვდლად კურთხევის შემდეგ ახალი სულიერი დიდებით შეიმოსა და ღირსი მამის სახელით აღიჭურვა. როგორც გიორგი მერჩულემ წმ. გრიგოლ ხანცთელის შესახებ აღნიშნა, რომ მას „მოხუცებულებად გონებისად აქუნდა“, ასევე წერს წმ. ილარიონ ქართველის ცხოვრების ავტორიც: „და ჰასაკისავე სიტაბუკისასა მოხუცებულებრი სული მოიპოვა, ვითარცა დიდმან მოსე, და მსაჯულ იქმნა შორის სულისა და ჳორცთა“ (ძეგლები, 1967: 11). წმ. ილარიონის მოსე წინასწარმეტყველთან შედარება, რასაც თხზულებაში რამდენიმეჯგუფის ვხვდებით, სიმბოლურია, რადგან მის სასულიერო მოღვაწეობას მოსეს ჰიპოდამა წარმართავს. როგორც მოსე განერიდა ეგვიპტელებს და ამაღლდა „მთასა მას სათ-

ნობასა“, სადაც შეუწველი მაყვალი იხილა, როგორც ყოველადწმინდა ღვთისმშობლისაგან მაცხოვრის მოვლინების წინამოსწავება, ასევე წმ. ილარიონმა სამშობლოსაგან განრიდება გადაწყვიტა, რადგან „მოუკდა სურვილი უცხოებისაჲ და სიძულილი ცუდად-დიდებისაჲ“ (ძეგლები, 1967: 11); ამიერიდან წმ. ილარიონი გაურბის თეთრი სამღვდლოების პატივს, ადამიანებს განერიდება და მიზნად ისახავს, რომ მხოლოდ სულიერი ცხოვრებით იღვაწოს. ამას ემატებოდა წმინდა და ცხოველმყოფელი ადგილების, მაცხოვრის კაცობრივი ხორციით ცხოვრების ადგილთა, ჯვარცმის ადგილის მოხილვისა და თავყანისცემის დაუცხრომელი სურვილი.

წმ. ილარიონი ზრუნავს მონასტერზე, მის მომავალზე, საქმიანობაზე, რის გამოც მონასტრის წინამძღვრად თავისი თვისებებით, სათნოებითა და სიკეთის ქმნის სურვილით აღსავსე, წინამძღვრობის შემძლე და სულიერთა მწყემსად შესაფერისი ერთი ძმათაგანი თვითონ გამოარჩია და მონასტერი ჩააბარა, თავად კი თავის ერთ სულიერ ძმასთან ერთად იერუსალიმს გაემგზავრა წმინდა ადგილების მოსალოცად.

ცნობილია, რომ ჰაგიოგრაფიაში შემუშავებულია წმინდანის საპირისპირო სახე, მტრის ხატი, რომელიც ბოროტი ზრახვით წმინდანს ებრძვის, ან თავს ესხმის. ღმერთი წმინდანის ხილვით მას სასწაულს მოუვლენს და მის გონებას ცვლის, წმინდანის გავლენით ბოროტი კაცის სახე და მსოფლხედვა იცვლება, კაცთმოყვარე და მორწმუნე ხდება. ესაა ქრისტიანული ლიტერატურის ერთ-ერთი გამომსახველობითი საშუალება და მახასიათებელი. „წმ. ილარიონის ცხოვრებაში“ ამგვარი ფაქტის ამსახველი ორი ეპიზოდი იქცევა ყურადღებას. გზად მიმავალ წმ. ილარიონსა და მასთან მყოფ ბერს ავაზაკები მხეცებივით დაესხნენ თავს და მათ მოსაკვდინებლად მახვილები იშიშვლეს. მაგრამ სასწაული მოხდა და ავაზაკებს მოულოდნელად ხელები გაუშეშდათ. შეშინებული და გაოცებული მკვლელები მიხედნენ, რომ ღვთის სასჯელი დაატყდათ თავს, წმინდანს ფეხებში ჩაუვარდნენ და შენდობა სთხოვეს. წმინდა მამამ მათ ეს ავი განზრახვა მიუტევა, ჯვარი გარდასახა, განკურნა და მშვიდობით განუტევა. განკურნებულებმა ღირსი მამისაგან კვლავ შენდობა ითხოვეს, საკვები მიართვეს. ეს ეპიზოდიც გიორგი მერჩულის თხზულების სახისმეტყველებას თანხვდება, როდესაც ცქირის მიგზავნილ კაცს ხელი გაუხმა და წმ. გრიგოლის ლოცვისა და შენდობის შემდეგ

განიკურნა. მათი მასაზრდოებელი წყარო ევანგელურ-აპოსტოლური მოძღვრებაა: „ნუ მიაგებთ ბოროტსა ბოროტისა წილ“ (I პეტრე, 3, 9). ერთმა ავაზაკთაგანმა კი წმ. ილარიონი თავის თანამოაზრესთან ერთად თაბორის მთამდე მიაცილა, რასაც სიმბოლური ფუნქცია ეკისრება, რადგან თაბორის მთაზე მაცხოვრის ფერისცვალების აღუზიითაა შთაგონებული ავაზაკის მიერ წმ. ილარიონის თაბორის მთამდე მიცილება, რაც ავტორმა, ჩანს, ავაზაკის ფერისცვალებად აღიქვა.

როგორც ჰაგიოგრაფიულ თხზულებათა სხვა მთავარ პერსონაჟებს ებრძვიან მტრები, ასევე, სამშობლოში დაბრუნებულ წმ. ილარიონს მოევლინა უკეთური ძალა, რომელსაც ჰაგიოგრაფი შურსა და ბოროტებას უწოდებს. კეთილისმოძულე ეშმაკმა წმ. ილარიონის ნათესავს მონასტრის დაწვა და მოძღვრის მოკვლა შთააგონა. ილარიონის ნათესავს ეგონა, რომ სასულიერო პირის, წმ. ილარიონის ქონება, როგორც ნათესავს, მას დარჩებოდა, ხოლო წმ. ილარიონის მიერ ქონების ამგვარმა განაწილებამ იგი გააბოროტა. წმ. ილარიონმა განსაცდელი ლოცვით აირიდა თავიდან. მას ძილში გამოეცხადა ბრწყინვალე კაცი, რომელმაც გაამხნევა იგი და შეცთომილის სულიერი გარდასახვის მოწმე გახადა. გათენებისას წმ. ილარიონის ნათესავი მიწაზე დაეცა, გორავდა და გოდებდა. წმ. ილარიონმა მას ჯვარი გარდასახა და განკურნა. გაბოროტებული კაცი გონს მოეგო, სინანულით ატირდა, აღსარება თქვა, მთელი ქონება მონასტერს შესწირა და თვითონაც წმ. ილარიონის ხელით მონაზვნად აღიკვეცა. წმ. ილარიონის სულიერი მხნეობა და სიძლიერე მისივე შემნდობი ბუნებითა და ღმობიერებით გამოვლინდა, ხოლო მონასტერში დამკვიდრებული მისი ნათესავი კეთილ მონაზვნად ჩამოყალიბდა, კეთილი მოქალაქობით, სიმდაბლით, მორჩილებით, ძმათა მოუწყინებლად მსახურებით, საკუთარი თავის უდარესად შერაცხვით გამოირჩა ღვთისაგან. მეტაფრასულ რედაქციაში ეს ნათესავი წმ. ილარიონის ბიძად იხსენიება.

წმ. ილარიონი მიელტვის „უცხოობას“, „უცხო“ სხვას ნიშნავს. ქართულ ჰაგიოგრაფიაში ამ მხრივ ყურადღებას იქცევს „მოქცევაჲ ქართლისაჲ“, რომელშიც „უცხოად“ წმ. ნინო მოიხსენიება. წმ. ნინოს „უცხოობა“ ორგვარი კონოტაციით წარმოჩნდება: ერთი მხრივ, იგი მისი ქრისტიანობის მაუწყებელია და ამიტომაცაა ჯერ კიდევ წარმართი ქართველებისათვის „უცხო“; მეორე მხრივ, იგი ქართველი არაა, სხვაა და ამიტომაცაა

ხაზგასმული მისი „უცხოობა“. წმ. ილარიონის „უცხოობა“ სხვას, სხვა ქვეყნიდან მოსულს ნიშნავს, რადგან მისი მოღვაწეობის პერიოდში ქრისტიანობის ასე მკვეთრი ხაზგასმა აუცილებელი არაა.

წმ. ილარიონმა მოილოცა იერუსალიმი, მოიხილა წმინდა ადგილები, „ყოველივე სახს განგებულებისა სიტყვსა ღმრთისაჲ და თაყუანის-სცა წმიდასა და დიდებულსა გოლგოთასა და ცხოველს-მყოფელსა საფლავსა. და მიერ წარვიდა ბეთლემად და იხილა ქუაბი იგი ცათა მობაძავი“ (ძეგლები, 1967: 13). საღვთისმეტყველო ლიტერატურაში მაცხოვრის შობის ადგილი, გამოქვამული ცათა მობაძავად იწოდება. ღვთის ადგილი არის ცა, საყდარი ანუ ტაძარი, ქალწული. საყდარი, ეკლესია, ტაძარი „ცათა მობაძავია“, რადგან იგი არის ადგილი, სადაც ადამიანი ღმერთს შეიძლება დაუკავშირდეს, ე. ი. ღმერთის სამყოფელია, თუმცა ღმერთის ადგილი არაა შემოსაზღვრული, იგი თვითონ მოიცავს ყოველივეს, მისი დამტვევი არც ცაა, არც საყდარი, არც ქალწული. წმ. ანდრია კრიტელის „საკითხავში“ განმარტებულია: „ამას ზედა იხარებდ, ცაო, რამეთუ შენმან მიმსგავსებულმან შენ შორის დაუტევნელი შეუიწრებლად დაიტია. ამას ზედა გალობდ, ქუეყანაო, რომელმან მუცლად-ღებითა თვისთა მიგამსგავსა შენ სიმაღლესა ცათასა, რაჟამს ზეცისა ყვნა ქუეყანისანი...“ (მეტაფრასული... 1986: 155). აქ ყოველადწმინდა ღვთისმშობელი ცათა მიმსგავსებულად არის წარმოჩენილი. წმ. ეფრემ მცირემ ღვთის ადგილი განმარტა და, შესაბამისად, ქალწული ღვთისმშობლის ხატ-სახის ინტერპრეტაციაც შემოგვთავაზა: „ადგილ ღმრთისა ოდესმე ცაჲ ითქუმის და ოდესმე ეკლესიაჲ და ოდესმე ქალწული, რამეთუ ამათ ყოველთა მიერ ცხად არს, ვითარმედ არც ერთსა ადგილსა მიერ გარეშემოცვულ არს იგი, არამედ ყოველივე მას მხოლოსა შეუცავს“ (ეფრემ მცირე, 1969: 83). საგალობლებში ჩვეულებრივია ღვთის სიმბოლური განმარტება-მოხსენიება და ქალწულის მიერ მისი მუცლადღება შემდეგი ღეჭსიკური ერთეულებით: „გარეშეუწერელი, დაუტევნელი დაიტია ქალწულმა“. ცამ უფალი ვერ დაიტია, მაგრამ ქვაბმა მაცხოვარი დაიტია, რითაც გახდა იგი ცათა მობაძავი. ეს სიმბოლო საღვთისმეტყველო ლიტერატურაში ძალზე გავრცელებულია და უმეტესად ყოველადწმინდა ღვთისმშობლის სახე-ხატად, სიმბოლურ სახელად გაიაზრება. წმ. ილარიონმა მდინარე იორდანეს მიაშურა და წმინდა წყლით განიბანა, რითაც მაც-

ხოვრის წმინდა ადგილებს ზიარებულმა სულიერ სისრულეს მიაღწია. იგი შვიდი წლის განმავლობაში წმ. საბა განწმენდილის ლავრაში მოღვაწეობდა, შრომობდა და სულიერად განიდმრთობოდა, რადგან სოფლის ნივთთა და ზრუნვათაგან თავისუფალი იყო, რაც დავითის ფსალმუნის სწავლებით ჰქონდა შეთვისებული: „მოიცალეთ და გულისკმა-ყავთ, რამეთუ მე ვარ ღმერთი“ (ფს. 45, 11). წმ. ილარიონი უცხოებით, გლახაკთ-მოყვარებით, უპოვარებით, სიბრძნით, მოღვაწეობით, სიმხნით, უხილავ მტერთა ახოვნად შებრძოლებით, თავისი ხორციელი სამოსლის უწყალოდ განკავებით წმინდანებს სიცოცხლეშივე გაუთანასწორდა; ღვთისათვის დამდაბლებულთ და უცხოქმნულთ მიემსგავსა. საღმრთო ხილვის ნიჭით აღსავსე წმ. ილარიონი ღვთის სულიერი ხილვის ღირსი გახდა, რადგან ღვთის მიმართ მისი შიში იყო „ღმრთიე-გონიერი მომატყუებელი უშიშოებისად“ (ძეგლები, 1967: 14). ის, რასაც წმ. ილარიონი მიელტვოდა და რისთვისაც იღვწოდა, მოუსყიდველი იყო, რის გამოც ღმერთმა იგი სისრულის მესამე ხარისხზე აღიყვანა და ყველანი, მის გარშემო მყოფნი თუ მისი თუნდაც ერთხელ მხილველნი, მას, როგორც „სასურველსა მას უმაღლეს პირველისა ხედვიდეს“ (ძეგლები, 1967: 14). საბაწმინდელი წმინდა მამები მისი ღვაწლით გააკვირვებულნი იყვნენ და მის მიბაძვას ცდილობდნენ.

ქრისტიანულ ლიტერატურაში წინამოსწავებით ჩვენებას უდიდესი სიმბოლური მნიშვნელობა ენიჭება, რადგან იგი პერსონაჟის მომავალი ქმედების საწინდრად გვევლინება, ჩვენებით წმინდანის მომავალი განისაზღვრება. იორდანეს უდაბნოში გამოქვაბულში დაყუდებულმა წმ. ილარიონმა ერთ ღამეს ლოცვის კანონის აღსრულების შემდეგ ჩვენება ნახა, რომ იგი ზეთისხილის მთაზე, უფლის დიდებით ამაღლების ადგილას, თორმეტი კაცის თანხლებით მდგარი ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის წინაშე წარდგა და მარადის ქალწულმა მას უთხრა: „ჰოი, ილარიონ, წარვედ და მიისწრაფე სახედ შენდა და უმზადე სერი უფალსა და ძესა ჩემსა“ (ძეგლები, 1967: 15). სიმბოლურია ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის გამოცხადება თორმეტი კაცის თანხლებით, ცხადია, აქ ღვთისმშობელთან ერთად თორმეტი მოციქული მოიაზრება. გამოღვიძებულმა წმ. ილარიონმა ჩვენების კვალზე სვლა განიზრახა, მადლობა შესწირა ყოვლადწმინდა ღვთისმშობელს და სამშობლოსაკენ გაემურა. წმ. ილარიონ ქართველი ავტორმა აქაც მოსე წინას-

წარმეტყველის პარადიგმითა და სიმბოლური სახით წარმოგვიდგინა, რომელმაც თავისი თანამოძმენი ეგვიპტელთა მონობიდან გამოიყვანა და იხსნა. წმ. ილარიონმა ბრძანება და კურთხევა სამშობლოში დასაბრუნებლად ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლისაგან მიიღო.

სადღოთსმეტყველო ლიტურატურაში მშობლისა და შვილის ჰიპოდიმურ-პარადიგმული ურთიერთმიმართება უმნიშვნელოვანეს სიმბოლურ ღირებულებას ატარებს, რადგან შვილის ვადლებულება, რა სულიერ სიმაღლესაც არ უნდა მიაღწიოს, ღვთის ნებითაა განსაზღვრული და მოტივირებული და მას, ძირითადად, ჰიპოსტასურად მამა ღმერთისა და ძე ღმერთის ჰიპოდიმა წარმართავს. ბიბლიურ-ევანგელური სწავლების კვალობაზე, წმ. ილარიონი თხზულებაში ღირსეულ შვილად წარმოჩნდება. საქართველოში დაბრუნებულ ღირს ილარიონს მამა და ძმები ცოცხალნი აღარ დახვედრიან, გარდაცვლილიყვნენ. ღირსეულმა შვილმა და ძმამ, წმ. ილარიონმა ისინი „ბუნებითი“ ტკივილით იგლოვა, ღმერთს შეავედრა მათი სულები და მათი ნეტარებისათვის ილოცა. დედამ მამის დანატოვარი მთელი საგანძური შვილს გადასცა და უთხრა: „წარაგე ესე, შვილო, ვითარცა სათნო გიჩნს“ (ძეგლები, 1967: 15). ნეტარმა ილარიონმა, უწინარეს ყოვლისა, ძველი და ახალი აღთქმის წიგნების მოძღვრების თანახმად, დედის სულიერ მომავალზე იბრუნა, დედათა მონასტერი ააშენა, სადაც დედა შეიყვანა და შვილებრივი მოღვაწეობით იღვაწა, რითაც წმ. გრიგოლ ხანცთელის ხატ-სახის მსგავსად წარმოჩნდა. ორივე თხზულებაში საკუთარი ოჯახის, სახლის წევრებზე ზრუნვა ბიბლიური ჰიპოდიმურ-პარადიგმული სახისმეტყველებით აისახება: „უკუეთუ ვინმე თვისთა და უფროდს სახლეულთა არა იღუწიდეს, ეგვეითარსა მას სარწმუნოებად უფარ-უყოფიეს და არს იგი ურწმუნოთა უძვრეს“ (I ტიმ. 5,8). ხორციელი შვილი დედის სულიერი მოძღვარი გახდა, რაც მაცხოვრისა და ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის ჰიპოდიმური სახისმეტყველებით წარმოსახება. წმ. გრიგოლისა და მისი დედის ურთიერთობას ამგვარივე სახისმეტყველება წარმართავს. წმ. ილარიონმა მონასტერს შესწირა სოფლები, რათა ეარსება, და განუწინა წესი და კანონი, რაც მონასტერს შეეფერებოდა. მცირე ხნის შემდეგ წმ. ილარიონმა მამათა მონასტერიც დააარსა, სამოცდათექვსმეტი ღირსი და მოღვაწე ბერი შეკრიბა, მათი სიმხნის შესაფერისი და შემსგავსებული წეს-კანონი განუწესა,

უზრუნველყო მონასტრისათვის აუცილებელი სახმარით, მოუგო წიგნები, შესწირა სოფლები, რომლებიც მამაპაპეული მამულისაგან კიდევ დარჩენოდა, ხოლო მთელი დარჩენილი ქონება კი გლახაკებსა და უპოვრებს გაუნაწილა. მატერიალური ქონების განაწილების შემდეგ ყოველი არსებულის სრულმყოფელ ღმერთს მადლი შესწირა.

წმ. ილარიონის სახელი მთელს საქართველოში გავრცელდა, ბევრს უნდოდა, ეხილა წმინდა ბერი და მისი რჩევა-დარიგება მიეღო. მთავარმა და ხალხმა მალე მისი ეპისკოპოსად კურთხევაც მოიწადინა. მკუდროებისმოყვარე და თავმდაბალმა ღირსმა მამამ გაიფიქრა: „დიდებაჲ ესე ამის სოფლისა მომატყუებელ არს საუკუნოსა მის შეურაცხებისა“ (ძეგლები, 1967: 17), მონასტრის ძმათაგან ერთი სიბრძნითა და სიწმინდით გამორჩეული ბერი დაადგინა სავანის წინამძღვრად, უფალს შეავედრა ყველა და ორ ძმასთან ერთად კონსტანტინეპოლისაკენ, სამეფო ქალაქისაკენ, გაეშურა. ავტორმა იგი კვლავ მოსე წინასწარმეტყველის ჰიპოდიმით წარმოაჩინა და როგორც მოსემ ებრაელები სამშვიდობოს ზღვაში დაუნთქმელად გაიყვანა, ხოლო მდევარი დაანთქა, რაც ღვთის ძალის გამოვლინება იყო, მოსემ სამადლობელი გალობა ადავლინა, ასევე, წმ. ილარიონმა ღვთის წინაშე მადლიერება გამოხატა და კვლავ უცხოებაში წასვლა განიზრახა. თხზულების ავტორმა წმ. ილარიონი აქაც მოსეს ჰიპოდიმითა და გიორგი მერჩულის წარმოსახული წმ. გრიგოლის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის სახისმეტყველებით წარმოაჩინა.

ჰაგიოგრაფი მწერალი ადამიანთმცოდნეობის, ადამიანის სულიერ სამყაროში წვდომის იშვიათი უნარით წარმოაჩენს წმ. ილარიონს, რომელიც შეუცდომლად არჩევს მომავალ წინამძღვრებს, მამებს, მოწესე დედებს. ამიტომაც მნიშვნელოვანია ის ეპიზოდი, როდესაც წმ. ილარიონმა მონასტრიდან ერთი წმინდა მამა, „სავსე ყოვლითა სიბრძნითა და შემძლებელ მწესად პირმეტყველთა ცხოვართა“ (ძეგლები, 1967: 18), გამოირჩია, ხელი დაასხა და ღმერთს შეავედრა. მისი ეს დალოცვა, მოსეს ლოცვის მსგავსად, სამადლობელი ლოცვაცაა, რომელშიც წმ. ილარიონის ღმრთივსულიერი სახე და მართლმყოფობის სურვილი იკვეთება. სულიერი ძმა დაარიგა, დამოძღვრა სახარებისეული ტაღანტის გამრავლების იგავით, ხოლო თავად მონასტერს განშორდა. ავტორმა დარჩენილები „ობოლქმულებად“ მოიხსენია, რადგან ისინი ტირილითა და

ცრემლთა ღვრით განშორდნენ ერთმანეთს. მან ის დედათა მონასტერი მოინახულა, სადაც თავისი დედა ეგულებოდა, მაგრამ იგი უკვე გარდაცვლილიყო. წმ. ილარიონმა ღმერთს შეავედრა მონასტრის დედათა სულები და თავისი სამშობლო დატოვა. წმ. ილარიონი კონსტანტინეპოლისაკენ მიეშურებოდა, სადაც იმპერატორი მიხეილი/მიქაელი იყო, რომელიც მამის, თეოფილეს შემდეგ გაძევდა და რომელმაც დედასთან ერთად, თეოდორა დედოფალთან ერთად, ხატთაყვანისმცემლობა საბოლოოდ აღადგინა. წმ. ილარიონის პილიგრიმობისა და მოგზაურობის დასათარიღებლად ეს ფაქტი უაღრესად მნიშვნელოვანია, რადგან ხატმებრძოლობით გამორჩეული თეოფილე 842 წელს გარდაიცვალა, ხოლო ხატების თაყვანისცემა 843 წლის ადგილობრივმა საეკლესიო კრებამ საბოლოოდ აღადგინა, როდესაც დედოფალი იყო თეოდორა, რომელიც თავისი შვილის მიხეილის სრულწლოვანებამდე ბიზანტიას განაგებდა. თეოდორა კი 856 წელს გარდაიცვალა.

მატერიალურად შეჭირვებულმა წმინდა ილარიონმა და მისმა თანამგზავრმა წმინდა მამებმა ხანგრძლივი მოგზაურობის შემდეგ ულუმბოს მთას მიაღწიეს, ერთი მცირე მიტოვებული ეკლესია იპოვეს და დაბინავდნენ. ყველიერის შაბათის მწუხრზე დიდი ლავრიდან კანდელის ასანთებად ერთი ბერი მივიდა, რომელმაც ეკლესიას შეხიზნული მშვიერი ძმები ნახა და მცირეოდენი საკვები მიუტანა. წმ. ილარიონმა მას უსისხლო მსხვერპლისათვის საჭირო სეფისკვერი და ზედაშე სთხოვა, რათა ზიარების საშუალება მისცემოდა. ბერმა ყოველივე მოართვა, ხოლო მონასტერში დაბრუნებულმა ნანახის შესახებ დიდი ლავრის მამასახლისს უამბო. მამასახლისი აღშოთდა, გულისწყრომით აღივსო, იკონომოსსა და რამდენიმე ძმას უბრძანა, უცხოები მონასტრის ტერიტორიიდან გაეძევიანათ. ეკლესიაში მისულებს წმ. ილარიონი, რომელმაც ჩინებულად იცოდა ბერძნული, ბერძნულად გამოელაპარაკა და ღამის გათენების ნებართვა სთხოვა, თან აღუთქვა, რომ მეორე დღესვე ეკლესიას დატოვებდნენ. ცხადია, მამასახლისის შეუწყნარებელი ქმედება და „უმწჯავრო“ ბრძანება სრულიად შეუფერებელი იყო სასულიერო პირთათვის. თვით წმ. ილარიონი კი თავის სულიერ ძმებთან ერთად მეორე დღესვე წასვლას დაჰპირდა და აპირებდა კიდევ. ყოველივე ეს მიზანდასახულად არის თხზულებაში დამოწმებული, რათა წმ. ილარიონისა და მისი თანმხლები ბერების სიწმინდე უკეთ წარმოჩნდეს, ყველამ

დაინახოს და დარწმუნდეს მათ განსაკუთრებულ მისიაში, უპოვარებაში, გლახაკთმოწყალებაში, რითაც ბერმონაზვნები გამოირჩევიან. დამოწმებული ეპიზოდი იმისთვისაც არის საჭირო და აუცილებელი, რომ ის იდეოლოგია დაინახოს, რომლითაც მთელი მომდევნო ხანის ქართული მწერლობა გაუღვთილი. ესაა ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლისადმი საქართველოს წილხვედრილობის იდეა, რაზეც ზემოთ უკვე ვისაუბრე.

მნიშვნელობა ენიჭება მამასახლისის ჩვენებას, რომელშიც ყოვლადწმინდა ქალწული რისხვით დაადგა თავს და უცხოთა განძეგების მცდელობის შესახებ უსაყვედურა. შეძრწუნებული, შეშინებული მამასახლისი დილაადრიან მივიდა მონასტერში, წმ. ილარიონს ფეხთ ჩაუფარდა, კადნიერებისათვის შენდობა სთხოვა და შეევედრა, მონასტერში დარჩენილიყო და ზეციური დედოფლის, ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის რისხვა აერიდებინა მისთვის.

ყოველგვარ კაცებრივ საზრუნავს განშორებული წმ. ილარიონი უღუშბოს მთაზე ანგელოზებრივი ცხოვრებით ხუთი წელი ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა; ჰაგიოგრაფიულ თხზულებებში ანგელოზებრივი ცხოვრების არსი განსაზღვრულია და იგი განდევილური ცხოვრებისაკენ მიდრეკილებად არის აღქმული. მასთან სამი ქართველი ბერი მივიდა, რომელთაგან ერთმა სრულყოფილად იცოდა ბერძნული ენა. ისინი, წუთისოფლის საზრუნავს განრიდებულნი, უშფოთველად და მყუდროდ მყოფობდნენ. წმ. ილარიონის წმინდა საქმეები და სახელი სამეუფო ქალაქში, კონსტანტინეპოლშიც, შეიტყვეს: „და ესმა მკვდრთაცა სამეუფოსა ქალაქისათა სათნოებათათჳს წმიდისა ილარიონისთა და ანგელოზებრისა მოქალაქობისა მისისათჳს“ (ძეგლები, 1967: 21). ბიზანტიის იმპერატორი, საიმპერატორო კარი, უმაღლესი არისტოკრატიული ფენის წარმომადგენლები სთხოვდნენ, მათგან შესაწირი მიეღო. მაგრამ წმ. ილარიონს არაფერი უნდოდა, რადგან რაც მას სჭირდებოდა, ყველაფერს ღმერთი აძლევდა, ხოლო თავად უპოვარებას მიეღებოდა. ყოველივე ამას კი ბიბლიურ-ევანგელური სიბრძნითა და მოძღვრებით ხსნიდა: „კელნი ჩემნი მმსახურებდეს მე“ (საქმე, 20, 34).

წმ. ილარიონს ბევრი ჰბაძავდა, მისი უბიწო ცხოვრება ყველას იზიდავდა. ამითაც ჰგავს „წმ. ილარიონ ქართველის ცხოვრება“ და „წმ. გრიგოლ ხანცთელის ცხოვრება“ ერთმანეთს. წმ. ილარიონთან ბევრნი მიდიოდნენ, ხოლო მას მარ-

ტოდმოყოფობა ეწადა. ამიტომ კვლავ „სივლტოლაი“ განიზრახა, რადგან ცუდმედიდობას, მზვარობობას, ამპარტავნებას, ვერცხლისმოყვარეობას, დიდებისმოყვარეობას, გემოთმოყვარეობას ბავშვობიდანვე გაურბოდა. წმ. ილარიონმა თავის მოწაფეებს ამცნო, რომ ხუთი წლის განმავლობაში მან ვერ შეძლო სამეუფო ქალაქში შესვლა ძელი-ცხოველისათვის თაყვანის საცემად, იმ ძელიცხოველისა, რომელიც ყოველ ქრისტიანს სუელიერ ცხოვრებასა და ძალას ანიჭებს; გაუმხილა, რომ კონსტანტინეპოლში გამგზავრებას აპირებდა, ხოლო მის მოსვლამდე მათ ყორისაგან მცირე სენაკის აგება დაუბარა და ასწავლა, როგორ უნდა აეგოთ. წმინდა მამა ერთი მოწაფის თანხლებით კონსტანტინეპოლისაკენ გაეშურა, სადაც წმინდა ადგილები მოილოცა, ძელი ცხოველს თაყვანი სცა, წმინდა ნაწილებს ემთხვია, ხოლო შემდეგ ღვთის ნებით წმ. პეტრე და წმ. პავლე მოციქულთა საფლაავების თაყვანსაცემად და მოსალოცად რომისაკენ გაეშურა.

წმ. ილარიონი, როგორც ირემი, წყაროს წყლის მსურველი („ვითარცა სახედ სურინ ირემსა წყაროსა მიმართ წყალთასა, ეგრე სურის სულსა ჩემსა შენდამი, დემერთო!“ – ფს. 41, 2), სიხარულით მიემთხვია წმინდა მოციქულთა ტაძარს, თაყვანი სცა, მათ საფლაავებსა და წმინდანთა ნაწილებს ემთხვია, რის შემდეგაც კიდევ ორი წელი ცხოვრობდა და იღვწოდა რომში ანგელოზებრივი ცხოვრებითა და საკვირველი მოქალაქობით. იქაც უამრავი სასწაული ჩაიდინა, რაც მისმა მოწაფემ ისაკმა მისი მიცვალების შემდეგ ყველას უამბო. მთელ რომში განითქვა მისი საღმრთო მოქალაქობა და მასთან თაყვანის საცემად მიდიოდნენ. ასეთივე სასწაულთმოქმედებით აღავსო თესალონიკეც, წმინდა მოწამე დიმიტრი თესალონიკელის ქალაქი, მის სამარტვილეს თაყვანი სცა, სადაც კონსტანტინეპოლისაკენ მიმავალი შეჩერდა.

ჰაგიოგრაფიულ თხზულებებში მოწამისა და მოღვაწის აღსასრულისათვის საგანგებო სახისმეტყველებითი პრინციპებია შემუშავებული და იგი ევანგელური სიმბოლურობით აღიწერება. ჰაგიოგრაფი-მწერლები მოწამის გარდაცვალებას უფრო მეტი სიმწვაავით ასახავენ, რადგან ეს ბუნებრივი სიკვდილი არაა, ესაა რწმენისათვის სიცოცხლის მსხვერპლად გაღება, მსხვერპლშეწირვა; მოღვაწეები კი ბუნებრივი სიკვდილით აღსრულებიან; მათი ღვაწლი პავლეს ეპისტოლეში ჰრომაელთა მიმართ ყოველდღიურ წამებასთანაა შედარებული: „მა-

რადღვ ქრისტესთვის მოკვდები“ (ჰრომ. 8, 36), რომელიც, თავის მხრივ, ფსალმუნთა სიტყვებითაა ნაკვები: „შენთვის მოესწყებით ჩუენ მარადღე“ (ფს. 43, 22). ისინი, ორივენი, წამებულნიცა და მოღვაწენიც, სასუფეველში მართალთა თანა იმკვიდრებენ ადგილს. წინასწარმეტყველების ნიჭით დაჯილდოებული ჰაგიოგრაფიის გმირი სიკვდილს წინასწარვე გრძნობს. წმ. ილარიონს თავისი აღსასრული უფლისაგან წინასწარ ეუწყა, ქალაქის მთავარი დაიბარა, ყველაფრისათვის მადლობა გადაუხადა და ანდერძად გლახაკთა და მონაზონთა სიყვარული, სამართლიანობა და მოწყალება დაუბარა. ასევე, თავის მოწაფეებს უკანასკნელი სწავლა-დარიგება მისცა და იოანე ღვთისმეტყველის სიტყვებით დალოცა: „იყუარებოდით ურთიერთას და მშჯლობამან ღმრთისამან, რომელი ჰმატს ყოველთა გონებათა, დაგიცვენინ საფარველსა ქუეშე დიდებისა თუსისა, და მადლი და წყალობაჲ მისი იყავნ სულისა თქუენისა თანა, ამენ“ (ძეგლები, 1967: 28). მაცხოვრის სისხლთან და ხორცთან ზიარების შემდეგ მშვიდად, ტკივილისა და ღმობის გარეშე მიაბარა სული უფალს.

თხზულებაში მოთხრობილი წმ. ილარიონის გარდაცვალებით გამოწყეული მორწმუნეთა განცდები ჰაგიოგრაფიისათვის დამახასიათებელი მხატვრულ-გამომსახველობითი ხერხებითა და სიმძაფრითაა ასახული. დამწუხრებულმა მთავარმა წმინდანის ნეშტისათვის მარმარილოს ლუსკუმა გაამზადებინა. წმ. ილარიონის სამარხთან სარწმუნოებით მისულნი ყოველგვარი სენისგან იკურნებოდნენ. ამ სასწაულების შესახებ ბიზანტიის კეისარს, ბასილი მაკედონელს (867-886 წწ.) აცნობეს თესალონიკის მთავარმა და მთავარეპისკოპოსმა. კეისარმა უღუმბოდან მასთან ჩამოსულ მამებს თესალონიკის ამბები მოუთხრო. მამათა შორის ის მამასახლისიც აღმოჩნდა, რომელმაც წმ. ილარიონს უღუმბოს მთიდან განდევნა დაუპირა, მან დაწერილებით უამბო კეისარს ნანახისა და გაგონილის შესახებ. ბასილი დაინტერესდა წმ. ილარიონის თანამემამულე მოწაფეებით. მას სამი მოხუცებული ბერი მიჰგვარეს. მამების სიწმიდით გაკვირვებულმა კეისარმა ისინი ღოცვა-კურთხევისათვის კონსტანტინეპოლის პატრიარქთან გაგზავნა. პატრიარქმა ღმრთისმიერი სიყვარულით მოიკითხა სტუმრები, აკურთხა და მათი ღოცვაც მიიღო. ის მიხვდა, რომ ამ სამ მოხუცში დიდი მადლი ტრიალებდა და კეისარს ურჩია, მათთვის პატივი მიეგო. კეისარმა წმ. ილარიონის მოწაფეებს შესთავაზა: „გამოირჩიენ

ღირსებამან თქუენმან მონასტერი, სადაცა გენებოს, თქუენტუს და ნათესავისა თქუენისათუს“ (ძეგლები, 1967: 32). მამებმა უარი შეჰკადრეს, რადგან სხვის აშენებულში შესახლება არ სურდათ. მათივე თხოვნით ბასილი კეისარმა მამებს სამონასტრე ადგილი უდაბნოში შეარჩევინა და მალე დიდი ტაძარი ააშენა, რომელიც რომანა-წმინდის მონასტრის სახელით არის ცნობილი. იქვე თავისთვის ერთი სენაკიც მოიწყო: „ესე იყოს საყოფელი ჩემი მახლობელად ღირსთა ამათ მამათა, რადთა ღოცვითა მათითა ინებოს ღმერთმან ჳსნად ჩემი მოსაგებელისაგან ცოდვათა ჩემთაისა“ (ძეგლები, 1967: 32-33). კეისარმა თავისი შვილები, ლეონი და ალექსანდრე, ღირს მამებს აღსაზრდელად მიჰგვარა და სთხოვა, ესწავლებინა წმინდა წერილი, საღვთისმეტყველო წიგნები, თავიანთი ენა, ე. ი. ქართული ენა, და გაეწვრთნათ ისინი.

ბასილი კეისარმა წმ. ილარიონის ნაწილების გადასვენება სატახტო ქალაქში ინება, თესალონიკში თავისი ხალხი გაგზავნა და თან წერილიც გაატანა: „ბასილი მეფეჲ, ცოდვილი მონად ცათა მეუფისად, გვედრები, წმიდაო მამაო ილარიონ, აღმოვედ ქალაქად სამეუფოდ, დაღაცათუ არა ღირს ვიქმენ პირისპირ ხილვად შენდა, გარნა აწ ღირს მყავ ამბორისყოფად წმიდათა ნაწილთა შენთა და იხაროს ქალაქმან ამან სამეუფომან შემთხუევითა მათითა და მადლი შენი იყავნ ჩუენ თანა, ამინ“ (ძეგლები, 1967: 34). თესალონიკელები არ დათანხმდნენ წმ. ილარიონის ნაწილების კონსტანტინეპოლში გადასვენებას. კეისრის კარისკაცები იძულებულნი გახდნენ, ლუსკუმა ღამით მალულად გაეხსნათ და წმიდანის ნაწილები ჩუქად წაესვენებინათ. წმ. ილარიონის ნაწილები კეისარმა, პატრიარქმა, მთელმა ერმა გალობით, ლიტანიობით, საკმეველის კმევით მიიღეს. კეისარმა ის დროებით თავისი სასახლის ეკედერში დაასვენებინა, სანამ მისთვის განკუთვნილ საძვალეს ააშენებდა. მესამე ღამეს მეფე კეთილსურნელებამ გამოაღვიძა. როცა მეფემ თვალები კვლავ მიღულა, სამღვდელო სამოსში ჩაცმული წმ. ილარიონი გამოეცხადა და უთხრა: „კეთილად ჰყავ შეწყნარებაჲ ჩემი, ჰ მეფე, უცხოძსა ამის და გლახაკისად, გარნა სულნელებაჲ ესე, რომელ იყნოსე, არა მომიგიეს მე იგი ქალაქთა შინა, არამედ უდაბნოთა. აწ უკუეთუ გნებავს, რადთა სრულებით მადლი გაქუნდეს, წარმიყვანე მე უდაბნოსავე ადგილსა“ (ძეგლები, 1967: 36). კეისარმა ყოველივე პატრიარქს და მთავრებს აუწყა, რის შემდეგაც წმ. ილარიონის ნაწილები

რომანა-წმინდის მონასტერში დიდი პატივით წაასვენა და მის მოწაფეებს ჩააბარა.

სასწაულები და მათი ღვთივსულიერი მნიშვნელობა. წმინდანები ღვთისაგან სასწაულთმოქმედების უნარით არიან დაჯილდოებულნი, რითაც ჰაგიოგრაფიულ თხზულებებში მაცხოვარს მიმსგავსებულად წარმოიდგინებიან. წმ. ილარიონმა უამრავი სასწაული ჩაიდინა, უღუმბოს მთაზე მოღვაწეობისას იგი სნეულებს კურნავდა, ვისაც რა სჭირდებოდა, მისი ღოცვით, მოციქულთა ღოცვის მსგავსად, მიემადლებოდა, რამაც მას მთელი აღმოსავლეთის ქრისტიანულ ქვეყნებში, ქრისტიანულ ეკლესიებში სახელი გაუთქვა. უღუმბოს მთაზე მისული წმინდა მამები „აღივსებოდეს სწავლითა მისითა და აღიდებდეს ღმერთსა, რომელმან მოსცა ესევეითარი მნათობი“ (ძეგლები, 1967: 21).

რომს მიახლოებულმა წმ. ილარიონმა ვენახის ძირთან მჯდარი დავრდომილი ნახა და ერთი მტევანი ყურძენი სთხოვა. დავრდომილმა უთხრა: „აჰა, მამაო, სამოთხე ესე წინაშე შენსა, და რაიცა გნებავს, მიიღე, რამეთუ ვერ შემძლებელ ვარ აღდგომად ცოდვათა ჩემთაგან“ (ძეგლები, 1967: 22). წმ. ილარიონს შეეცოდა დავრდომილი, ილოცა და ავაღმყოფს უთხრა: „აღდეგ, ძმაო, უფალსა უბრძანებებს და ჰელითა შენითა მომართუ ნაყოფისაგან სამოთხისა მაგის“ (ძეგლები, 1967: 23). განკურნებული კაცი მყისვე წამოდგა, ვენახში შევიდა და მტევნით გამოვიდა, მაგრამ წმ. ილარიონი იქ აღარ დახვედრია. ვენახის პატრონი ქალაქისკენ წავიდა თავისი კეთილისმყოფლის მოსაძებნად, თან ყველას უყვებოდა მის თავს გადაამხდარ სასწაულს. წმ. ილარიონი კი ღვთის ნებით თვალს მიეფარა. თხზულებაში აღწერილია წმ. ილარიონის მიერ ჩადენილი მრავალი სასწაული.

ერთ-ერთი სასწაულის აღწერისას ავტორს წმ. ილარიონი თხზულებაში ევანგელური ლაზარეს აღდგინების პარადიგმით შემოჰყავს, როდესაც საღმრთო განგებით დედამ ოთხი წლის დამბლადაცემული ძე სახლიდან გამოიყვანა და მზის გულზე დააწვინა. წმ. ილარიონმა ქალს წყლის მოტანა სთხოვა. როცა ქალი წავიდა, წმ. ილარიონმა ჯვარი გარდასახა და ყრმას მიმართა: „სახელითა მამისაჲთა და ძისაჲთა და სულისა წმიდისაჲთა შენ გეტყვ, ყრმაო, აღდეგ ცოცხლებით!“ (ძეგლები, 1967: 24). ყრმა სასწრაფოდ წამოხტა ფეხზე და დედასთან გაიქცა. წმ. ილარიონი იქაურობას მსწრაფლ განერიდა,

რათა არავის ეხილა. წმ. ილარიონის სასწაულთქმედებებით აღტაცებულმა ჰაგიოგრაფმა საგანგებოდ აღნიშნა წმინდანის საღმრთოობა და იგი მოციქულთა, წმ. პეტრესა და წმ. იოანეს, მიმსგავსებულად წარმოაჩინა, რისთვისაც რიტორიკული ხერხი გამოიყენა: „იხილეთ-ღა, მ საყუარელნო, თუ ვითარსა მადლსა ღირს იქმნა წმიდად ესე მამად ჩუენი!“ (ძეგლები, 1967: 25). როცა ქალაქის მთავარმა ამ სასწაულის შესახებ გაიგო, კარები ჩაკეტვა და სასწაულთმოქმედის მოძებნა ბრძანა, რათა თავყვანი ეცათ მისთვის. წმ. ილარიონის პოვნა სანთლის იგავის პარადიგმაა ასახული, როგორც ანთებული სანთლის ხილვა ვერ დაიფარება (შდრ.: მათე, 5,15-16), ღვთის ნებით უნდა განცხადებულიყო სასწაულთმოქმედის ვინაობა. წმ. ილარიონი იპოვეს, ფეხებში ჩაუვარდნენ და ლოცვა-კურთხევა გამოსთხოვეს. შემდეგ მთავარი წმინდანს შეევედრა, თესალონიკში დარჩენილიყო და სამოღვაწეო ადგილი თვითონ აერჩია. წმ. ილარიონმა მთავრის ღვთისმოყვარეობა რომ იხილა, თხოვნა შეუსრულა და სამოღვაწეოდ გამოირჩია მყუდრო ადგილი, სადაც მთავარმა ეკლესია ააშენა. მთელმა თესალონიკმა გაიგო წმ. ილარიონის მოღვაწეობის ამბავი, მრავალი მოდიოდა მასთან ლოცვა-კურთხევის მისაღებად და ღვთიესულიერი საუბრის მოსასმენად. მისმა სათნო ცხოვრებამ, საღმრთო მოქალაქობამ ბევრს გაუღვიძა საღვთო შური, ბევრმა ღირსი მამის ხელით მონაზვნობა მიიღო და ანგელოზებრივ ქცევასა და მოღვაწეობას მიემატნენ.

აგრეთვე, თხზულებაში ასახულია დიაკონის საინტერესო ეპიზოდი, რომელიც წმ. ილარიონის სულიერ სიძლიერეს და მის სასწაულთმოქმედებას აჩვენებს. წარმართებმა ერთი თესალონიკელი დიაკონი შეიპყრეს. ტყვექმნილი ღვთისმსახური წმინდანს შეწევნას ლოცვით შეევედრა. იმავე ღამეს დიაკონს ძილში წმ. ილარიონი ეჩვენა და უთხრა: „აღდეგ, მ, დიაკონ, და ნუ გეშინინ, რამეთუ მე ვარ, რომელსა იგი მევედრებოდე“ (ძეგლები, 1967: 26). გამოღვიძებულმა დიაკონმა იხილა, რომ ბორკილებისგან განთავისუფლებულიყო, შეუმჩნევლად გაიარა წარმართთა შორის და თესალონიკში ჩავიდა. ქალაქში ჩასვლისთანავე წმიდანი მოინახულა და მადლიერების ნიშნად ფეხებში ჩაუვარდა. წმ. ილარიონმა თავმდაბლად განუცხადა, რომ ეს სასწაული ღმერთმა ჩაიდინა: „შვილო! ენება ღმერთსა ვსნად შენი. ამისთვისცა ანგელოზი თუსი მოავლინა ხატითა ჩემითა, ვინაჲთგან შენ სარწმუნოებით ჩემ ცოდვილისა სა-

ხელსა ხადოდე და გამოგჳსნა მწარისა ტყუეობისაგან. ამის-
თუსცა ჰმადლობდი ღმერთსა მოქმედსა საკრველებათასა“. ჰაგიოგრაფიის სასწაულებს წინასწარმეტყველთა საქმიანობის
გაგრძელებად აღიქმება.

„წმ. ილარიონ ქართველის ცხოვრება“ სახისმეტყველე-
ბითად დატვირთული თხზულებაა, რომელშიც მწერლის სათქ-
მელი ბიბლიური აღუზიების, გამომსახველობითი საშუალებე-
ბების, მხატვრული ხერხების საშუალებით გამოიხატა და
რომელთა გამოყენების საფუძველზე შეიქმნა თხზულების
მხატვრული ქსოვილი. მწერალი ჰაგიოგრაფიაში შემუშავებულ
ლიტერატურულ-ესთეტიკურ ტრადიციულ პრინციპებს მიჰყვება,
რის გამოც თხზულებაში ბევრი რამ გვეცნობა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

დოლაქიძე, 1974 - დოლაქიძე მ., „ილარიონ ქართველის
ცხოვრების“ რედაქციები, თბ., 1974.

ეფრემ მცირე, 1969 - ეფრემ მცირე, თარგმანებაი ფსალმუნთაი,
გამოსცა და შესავალი დაურთო მხეჳალა შანიძემ, ძველი
ქართული ენის კათედრის შრომები, 11, თბ., 1969.

კეკელიძე, 1957 - კეკელიძე კ., ნაწყვეტი ქართული ჰაგიოგრა-
ფიის ისტორიიდან (ცხოვრება ილარიონ ქართველისა)//ეტიუდები
ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, IV, თბ., 1957.

კილანავა, 1983 - კილანავა ბ., ქართული ჰაგიოგრაფიის
ისტორიიდან//ივირონი - 1000. თბ., 1983.

მეტაფრასული... 1986 - ძველი მეტაფრასული კრებულები,
გამოსაცემად მოამზადა და შენიშვნები დაურთო ნარგიზა
გოგუაძემ, თბ., 1986.

ძეგლები, 1967 - ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერა-
ტურის ძეგლები, II, გამოსაცემად მოამზადეს ილ. აბულაძემ, ნ.
ათანელიშვილმა, ნ. გოგუაძემ, მ. დოლაქიძემ, ც. ქურციკიძემ, ც.
ჭანკიევმა და ც. ჯღამაიამ, ილია აბულაძის ხელმძღვანელობითა
და რედაქციით, თბ., „მეცნიერება“, 1967.

ჯავახიშვილი, 1977 - ჯავახიშვილი ი., ძველი ქართული
საისტორიო მწერლობა//თხზ. VIII, თბ., 1977.

“THE LIFE OF ST. ILARION KARTVELI“ AND THE SPECIFICITY OF HAGIOGRAPHICAL GENRE

Summary

The importance of „The Life of St. Ilarion Kartveli“ in the history of the Georgian literature is defined by several factors: 1. St. Ilarion is the first monk out of well-known Georgian monks in the history of Christian church after Petre Iberi, who moved abroad, namely to West Christian countries and laid the foundation of monastic life. He has gained great authority among religious and secular societies with his theological and practical activities. After his death the Byzantine Empire respected him greatly. In the IXc. St. Ilarion Kartveli was the first who took a path to the West that became intensive in the Xc. The process ended by establishing Georgian monasteries in Athoni and Black mountains. 2. It is the first work which contains the information about considering Georgia the land of Holy Virgin.

The article deals with the works „The Life of St. Ilarion Kartveli“ and „The Life of St. Grigol Khantsteli“ that have common signs as compositionally as descriptively, both works belong to the same literary – religious traditions. Both of them belong to the „life“ genre works and are analyzed on the base of hagiographical specificity. The object of the research is to show the character of St. Ilarion, a saint who lives like an angel separately from the human concern. The author does it with the exceptional skill of accessing spiritual world of a human being.

The essence of living in the way the angel lives in hagiographical works is defined and perceived as an inclination to the hermit way of life. „The Life of St. Ilarion Kartveli“ is a work where the author follows the literary-aesthetic traditional principles and expresses his opinions by means of biblical illusions, expressive and artistic ways.

ახსურდი და იუმორი სერბი დოვლათოვის უმეოქმედებაში

სერბი დოვლათოვი ლიტერატურულ ასპარეზზე 60-იანი წლების დამლევს გამოჩნდა. ეს იყო პერიოდი, როდესაც რუსი მწერლები, საბჭოთა კონიუნქტურის გვერდის ავლით ცდილობდნენ თავიანთ ნაწარმოებებში წამოეჭრათ მწვავე, საჭირობო-როტო საკითხები, რომლებიც რუსეთის წარსულთან და თანამედროვეობასთან მჭიდრო კავშირში განიხილებოდა და ეზგენებინათ საბჭოთა კავშირში რეალურად არსებული მდგომარეობა. ეს იყო რეპრესიების პერიოდი, მწერლები, საზოგადოდ, ხელოვნების ყველა სფეროს წარმომადგენლები იღვენებოდნენ თავიანთი შეხედულებების გამო, რომლებიც საბჭოთა სახელმწიფოში მიღებულ ნორმებს არ შეესაბამებოდნენ. შემოქმედებითი ინტელიგენცია იძულებული ხდებოდა ემიგრაციაში წასულიყო, რომ საბჭოთა სისტემისა და კომუნისტური იდეოლოგიის მეხოტბე არ გამხდარიყო.

სერბი დოვლათოვი (მეჩიკი) რუსი ემიგრანტი მწერალია, რუსული ემიგრაციის მესამე ტალღის წარმომადგენელი. მისი, როგორც ადამიანისა და მწერლის ბედი საბჭოთა კავშირში დრამატულად წარიმართა. დისიდენტი არ ყოფილა, მაგრამ თავისი ნაწარმოებების გამოქვეყნება სამშობლოში მაინც ვერ შეძლო. მისი მრავალი მცდელობა უშედეგოდ მთავრდებოდა. პირველი წიგნის ანაწყოები უშიშროების კომიტეტის ბრძანებით განადგურდა. შემდეგ დოვლათოვის ნაწარმოებები თვითგამოცემაში („სამიზდატი“), ხოლო 1976 წლიდან დასავლეთში იბეჭდებოდა, რის გამოც იგი საბჭოთა კავშირის ჟურნალისტთა კავშირიდან გარიცხეს. მისი ნაწარმოებები სრულად დაიბეჭდა მხოლოდ დოვლათოვის ემიგრაციაში წასვლის შემდეგ (1978 წელს დოვლათოვი ჯერ ვენაში, შემდეგ კი ნიუ-იორკში გადავიდა საცხოვრებლად, სადაც სიცოცხლის ბოლომდე ცხოვრობდა).

რუსეთში დოვლათოვის ნაწარმოებების პუბლიკაცია დაიწყო 80-იანი წლების ბოლოს და მალე დიდი პოპულარობაც მოიპოვა. პირველი თარგმანები გამოვიდა ამერიკაში, შემდეგ ინგლისში, საფრანგეთში, იაპონიასა და მსოფლიოს სხვა ქვეყნებში, სადაც მან ერთ-ერთი საუკეთესო თანამედროვე რუსი

მწერლის სახელი მოიპოვა. სერგეი დოვლატოვის ნაწარმოებები ქართულ ენაზეც ითარგმნა. 2009 წელს ქართულ ენაზე გამოვიდა „ჩემოდანი“ (თარგმნა ირაკლი ჯავახიძემ), „უცხოელი“ (თარგმნა ლილი მჭედლიშვილმა), ხოლო 2012 წელს წიგნი „სერგეი დოვლატოვი, ივანე ბუნინი, ვლადიმერ ნაბოკოვი“ (თარგმნა ლილი მჭედლიშვილმა), რომელშიც სამი რუსი მწერლის ნაწარმოებებია თავმოყრილი. მწერალი 1990 წელს გულის მწვავე უკმარისობის გამო 49 წლის ასაკში გარდაიცვალა.

დოვლატოვის მთავარი ნაწარმოებებია: „ზონა“, „კომპრომისი“, „ნაკრძალი“, „ჩემოდანი“, „ხელობა“ და სხვა, რომლებსაც მწერლის ბიოგრაფიის სხვადასხვა ფაქტი და მოვლენა უდევს საფუძვლად. „ზონა“ ბანაკის მცველის ჩანაწერებს წარმოადგენს, როდესაც მწერალი ჯარში მსახურობდა, „კომპრომისი“ ესტონეთში ჟურნალისტად მუშაობის, „ნაკრძალი“ გიდად მუშაობის პერიოდს ემთხვევა მიუხედავად ბიოგრაფიული ხასიათისა, მწერლის წიგნებს დოკუმენტურ ჟანრს არ მიაკუთვნებენ. თავისი ნაწარმოებების ჟანრს თვითონ მწერალი „ფსევდო დოკუმენტურს“, ხოლო მის შემოქმედებით მეთოდს მისი მეგობარი და შემოქმედების მკვლევარი ა. არიევი - „თეატრალიზებული რეალიზმს“ უწოდებდა.

თავის ნაწარმოებებში დოვლატოვი აღწერს 60-70-იანი წლების საბჭოთა ადამიანების ცხოვრებას, მათ მსოფლმხედველობას, საბჭოთა რეალობის აბსურდს, რუსი ემიგრანტების არც თუ იოლ ცხოვრებას ამერიკაში.

თავის შემოქმედებაში დოვლატოვი უპირატესობას ანიჭებდა მოთხრობას, ანეგდოტს, რომლებსაც აერთიანებდა ციკლსა და წიგნში. დოვლატოვის შემოქმედების მკვლევარები აღნიშნავენ, რომ დოვლატოვის მოთხრობების ჟანრი შეიძლება განისაზღვროს როგორც ანეგდოტი (პლექხანოვა, 1993: 179), მან „შექმნა თავისი ჟანრი, რომლის ფარგლებში ანეგდოტი, სასაცილო შემთხვევა, უცნაურობა საბოლოოდ იკითხება როგორც ლირიკული ტექსტი“ (კრიუელინი, 1994: 123). „დოვლატოვი როგორც მწერალი ანეგდოტიდან იწყება“, მისი პროზის „ორგანული სტიქიაა ... იუმორი“, რომელიც უნდა აღვიქვათ, როგორც „წმინდა კომიზმი“ და რომელიც „სერიოზულობის, ამადლებულობის, პოეტურობის და პიროვნულ თვითკრიტიკასთან ერთად თანაარსებობს“ (სუხიხი, 1996: 46 - 62).

ანეგდოტის ჟანრი „მწერლის შემოქმედებაში მნიშვნელოვანად არის სახეშეცვლილი: დოვლათოვის მოთხრობებში მოთხრობელთან ერთად, რომელიც აკვირდება მოვლენებსა და ამ მოვლენებში მონაწილე ადამიანებს, მოქმედებს თავად ავტორი, რომელიც აქტიურად ერევა მოვლენებში, რაც ასევე მნიშვნელოვანია დოვლათოვის მოთხრობების ჟანრის გააზრებაში. აქ რეალურად არსებული პირები და რეალური მოვლენები თანაარსებობენ იმ ადამიანებთან და მოვლენებთან ერთად, რომლებიც წარმოადგენენ მხატვრის შემოქმედებითი მონაგონის ნაყოფს ... დოვლათოვის მოთხრობები აღიქმება როგორც დოკუმენტური ჟანრის ნაწარმოებები, რომლებიც ასახავენ ეპოქას, ... როგორც იმ ადამიანთა აღსარება, რომლებიც ამ ეპოქას ეკუთვნიან“ (ვლასოვა, 2001).

დოვლათოვის ნაწარმოებებისათვის დამახასიათებელია მოკლე ეპიზოდები და სიუჟეტები, ავტობიოგრაფიულობა, ანეგდოტურობა და იუმორი. ამასთანავე, მის მოთხრობებში კრიტიკოსები ხედავენ სატირის, იუმორისა და „სერიოზული“ პროზის თანაარსებობას, რადგან ყოველდღიურ ცხოვრებაში ტრაგიკული და კომიკური განუყოფელია. თავად დოვლათოვი აღნიშნავდა, რომ „იუმორის გრძნობის ნაკლებობა ტრაგედიაა მწერლისათვის, უფრო სწორად, კატასტროფა. მაგრამ დრამატიზმის ნაკლებობა უფრო დიდი უბედურებაა“. ამიტომ მის საუკეთესო ნაწარმოებებში თანაარსებობს „იუმორის გრძნობა“ და „დრამის გრძნობა“. კომიკურის და ტრაგიკულის ერთმანეთში შერწყმის ტენდენცია დოვლათოვამდეც არსებობდა და ჯერ კიდევ XIX საუკუნეში შეინიშნებოდა გოგოლისა და სალტიკოვ-შჩედრინის, ხოლო XX საუკუნის პირველ მეოთხედში მიხეილ ბულგაკოვისა და ზოშჩენკოს შემოქმედებაში.

აბსურდული შემთხვევა, აბსურდული სიტუაცია დამახასიათებელია ანეგდოტისთვის, როგორც ჟანრისთვის. „საბჭოთა რუსეთში ... აბსურდს ფართო ასპარეზი ჰქონდა, რადგან ადამიანის ცხოვრების აბსურდულობას ემატებოდა უპასუხისმგებლო, არაპროფესიონალი და ამბიციური ხელისუფლების ბრძანებების და განკარგულებების აბსურდულობა... ზოშჩენკოსა და დოვლათოვის შემოქმედებაში მოკლე აბსურდული ამბავი, ანეგდოტი, დარჩება... მათი შემოქმედების მწვერვალი, რადგან ყველაზე სრულყოფილად და ზედმიწევნით სწორედ ანეგდოტში აისახა საბჭოთა რუსეთის ფანტასტიკური ცხოვრება“ (სემკინი, 2008, №11).

დოვლათოვის შემოქმედების მთავარი თემაა იმ რეალობის ჩვენება, რომელშიც ადამიანს უწევდა არსებობა არათავისუფალ და აბსურდულ სამყაროში. ირონია, ქაოსი და ალოგიკურობა მწერლის დაცინვის საგანი ხდება. აქედან გამომდინარეობს სიუჟეტის, კომიკური სიტუაციების, განზრახ უაზრო დიალოგების ანეკდოტური ხასიათი.

აბსურდი დოვლათოვის პროზაში შემთხვევითი სიტყვა არ არის. „ერთ-ერთი სერიოზული შეგრძნება, რომელიც უკავშირდება ჩვენს დროს, არის მოსალოდნელი აბსურდის გრძნობა, როდესაც უაზრობა ხდება მეტნაკლებად ნორმალური მოვლენა“, – განაცხადა დოვლათოვმა ერთ-ერთ ინტერვიუში. აბსურდი თითქოს მიანიშნებს, რომ „ცხოვრება სცილდება ჩვენს წარმოდგენას ცხოვრებაზე“.

ლიტერატურული აბსურდისათვის დამახასიათებელია პარადოქსის, უაზრობის და კომიკურის დემონსტრირება. „აბსურდის გრძნობა ნებისმიერი ისტორიული ეპოქისათვის არის დამახასიათებელი, ესე იგი მას მუდმივი ხასიათი აქვს. მაგრამ ეს გრძნობა ყველაზე ნათლად გამოვლინდა XX საუკუნის ფილოსოფიასა და ლიტერატურაში. სწორედ XX საუკუნე, რომელიც გამოირჩეოდა ბუნებრივი და სოციალური კატაკლიზმებით, ითვლება ლიტერატურული აბსურდის დასაწყისად...“ (შილკე, 2011).

ყველაზე თვალნათლივ ცხოვრების აბსურდულობის იდეამ გაიჟღერა დოვლათოვის წიგნში „ზონა“. დოვლათოვის პირველი და ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ნაწარმოები დაიწერა მოთხრობის ჟანრში და წარმოადგენს ციხის ზედამხედველის ალიხანოვის ჩანაწერებს. მოთხრობები გაერთიანებულია საერთო თემატიკით და იდეით, ასევე მოთხრობელის ფიგურით. დოვლათოვმა გვიჩვენა იმ სამყაროს შთამბეჭდავი სურათი, სადაც გაბატონებულია სისასტიკე, აბსურდი და ძალადობა. ზონა დოვლათოვის წიგნში წარმოდგენილია როგორც სამყაროს, სახელმწიფოს, ადამიანთა ურთიერთობების მიკრომოდელი. მაგრამ მწერალი ასახავს არა იმდენად ციხის ყოველდღიური ცხოვრების დეტალებს და საშინელებებს, არამედ უბრალოდ ცხოვრებას და ადამიანებს, ისეთებს, როგორებიც ისინი არიან.

„სამყარო, სადაც მე აღმოვჩნდი, საშინელი იყო“. რა შეიძლებაოდა დამართოდა ადამიანს, როდესაც ის მოულოდნელად აღმოჩნდა სხვა, უცხო და სასტიკ გარემოში? ალბათ, სულიე-

რად გატყდებოდა. დოვლატოვი-ალხიზანოვი გადაარჩინა იუმორის გრძნობამ. ის სხვაგვარად უყურებდა იმას, რაც მის ირგვლივ ხდებოდა: ზოგჯერ რბილად, ზოგჯერ გულუბრყვილოდ. „მნიშვნელობა არ აქვს იმას, რა ხდება ირგვლივ. მნიშვნელოვანია, ჩვენ როგორ ვგრძნობთ თავს ამ დროს“. მაგრამ, რაოდენ პარადოქსულიც არ უნდა იყოს, იქ, „ბანაკის, საშინელებებით აღსავსე, ცხოვრებაში“ მწვერალი „თავს უკეთესად გრძნობდა, ვიდრე ეს მოსალოდნელი იყო ...“.

აბსურდულ სამყაროში გადარჩენის ერთადერთი იმედი იუმორის გრძნობაა, რაღაც განსაკუთრებულის, კომიკურის, სასაცილოს დანახვა. ერთადერთი, რაც „ზონაში“ ნაკლებად იგრძნობა, სიცილია, გარდა ერთადერთი ეპიზოდისა, რომელიც უკავშირდება 7 ნოემბრისათვის პატიმრების ძალებით დადგმულ სპექტაკლს „კრემლის ვარსკვლავები“. ამ სპექტაკლში მოქმედება მიმდინარეობს XX საუკუნის 20-იან წლებში. მოქმედი პირები არიან: ლენინი, ძერჟინსკი, ჩეკისტი ტიმოფეი. ლენინის როლშია ქურდი-რეციდივისტი გურინი, ძერჟინსკის როლში პედოფილი ცურიკოვი, მეტსახელად მოტილი, ტიმოფეის როლში გემა სანიტარული ნაწილიდან, პასიური ჰომოსექსუალი. ბოლო სცენაში ლენინი-გურინი მიმართავს აუდიტორიას: „ვლადიმერ ილიჩმა მიკროფონისკენ ნაბიჯი გადადგა. რამდენიმე წამს ჩუმად იყო. შემდეგ სახე გაუნათდა ისტორიული განჭვრეტის სხივით:

– ვინ არიან ესენი? ვისია ეს ბედნიერი ნორჩი სახეები? ეს ბედნიერი გაბრწყინებული თვალები? ნუთუ ეს 70-იანი წლების ახალგაზრდობაა? – მიმართა მან პუბლიკას. მსახიობის ხმაში რომანტიკულმა ინტონაციამ გაიჟღერა. მის გამოსვლაში იგრძნობოდა გულწრფელი აღტკინება. ის უესტიკულირებდა. მისი ძლიერი, ტატუთი დაფარული ხელი ზეცისკენ იყო აპყრობილი.

- ნუთუ ისინი არიან, ვისთვისაც ჩვენ ბარიკადებს აღვმართავდით? ნუთუ ეს რევოლუციის სახელოვანი შვილებია?..“

ბუნებრივია, რომ აბსურდულმა სიტუაციამ პუბლიკაში სათანადო რეაქცია გამოიწვია: მთელ დარბაზში სიცილი ატყდა. და მართლაც, ძნელია სიცილისგან თავის შეკავება, როდესაც პატიმარი, რეციდივისტი მაღალფარდოვანი სიტყვებით თუნდაც სცენიდან მიმართავს „რევოლუციის სახელოვან შვილებს“. მაგრამ შემდეგ პატიმრებში ჩნდება პროტესტის გრძნობა, და სიცილი თითქმის ბუნტში გადაიზრდება. აბსურდის აღიარება

სცდება სპექტაკლის საზღვრებს და მთელ ზონაზე ვრცელდება. და კიდევ ერთი პარადოქსი: შესაძლო ბუნტი შეაჩერა „კომუნისტურმა პიძინმა „ინტერნაციონალმა“ - "internationale" - ისტორიული აბსურდის, ყველაფერ იმის სიმბოლომ, რამაც ცოტა ხნის წინ გამოიწვია სიცილი და პროტესტი“ (ლიპოვეცკი).

როდესაც ლენინმა-გურიმმა მოულოდნელად ლამაზი, წკრილა ტენორით დაიწყო ინტერნაციონალის შესრულება, დარბაზი გაყუჩდა, შემდეგ კი აყვა მას. მთხრობელი იხსენებს, რომ მან „ყელში სპაზმი იგრძნო. მე პირველად ვიგრძენი თავი ჩემი განსაკუთრებული, უპრეცედენტო ქვეყნის ნაწილად. ცრემლისგან ერთი წუთით მხედველობაც კი დავკარგე ... არა მგონია, ვინმეს შეენიშნა...“ ამრიგად, ამ ეპიზოდში თანაბარწილად თანაარსებობს სიცილი, ანეკდოტური სიტუაცია და „შიდა დრამატიზმის“ შეგრძნება, რაც ცრემლნარევ სიცილს იწვევს.

მაგრამ მთავარი ამ ნაწარმოებში მაინც ის არის, რომ ავტორის აზრით, „ბანაკი წარმოადგენს სახელმწიფოს, კერძოდ, საბჭოთა სახელმწიფოს საკმაოდ ზუსტ მოდელს. ბანაკში არსებობს პროლეტარიატის დიქტატურა რეჟიმის, ხალხი – პატიმრების, მილიცია კი დაცვის სახით. არის პარტიული აპარატი, კულტურა, ინდუსტრია, სკოლა. არის ყველაფერი, რაც უნდა იყოს სახელმწიფოში...“ პატიმრებს და ზონის თანამშომელებს სოციალისტური ვალდებულებებიც კი აქვთ აღებული ოქტომბრის რევოლუციის წლისთავის შესახვედრად: „ბანაკში მკვლევლობების როდენობის შემცირება ოცდაექვსი პროცენტით“. ს. დოვლატოვი „ზონაში“ ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ კომუნისტური საზოგადოების მშენებელი საბჭოთა სახელმწიფო თავად უზარმაზარი ზონაა.

დოვლატოვის თითქმის ყველა ნაწარმოები, „კომპრომისი“, „ხელობა“, „ჩემოდანი“ და სხვ., ასევე წარმოადგენს მოთხრობების კრებულს, რომელიც გაერთიანებულია საერთო თემატიკით და მოთხრობელის ფიგურით.

კრებული „კომპრომისი“ მიეძღვნა დოვლატოვის ესტონეთში ცხოვრების ჟურნალისტურ პერიოდს. წიგნი რამდენიმე მოთხრობისაგან შედგება. თითოეული მოთხრობა იწყება საგაზეთო სტატიის ტექსტით, სადაც შელამაზებული რეალობაა ნაჩვენები. შემდეგ მოცემულია ცხოვრების რეალური ფაქტების ამსახველი ტექსტი, რომელიც თავის დროზე საფუძვლად დაედო საგაზეთო სტატიას. ყველაზე უწყინარი ინფორმაციაც კი ორგანიზებულ სიცრუეს წარმოადგენს. „დოვლატოვის შელა-

მაზებულ ჟურნალისტურ მასალებს არაფერი საერთო არ აქვთ რეალობასთან, რომელიც მოცემულია კომენტარებში. დოვლაცოვს მკითხველი თითქოს კულისებში მიჰყავს, რათა დაანახოს, თუ რა იმალება საგაზეთო რეპორტაჟების გარეგნული კეთილდღეობის და მაცდუნებელი ფასადის მიღმა“ (ორლოვა, 2009). წიგნში ნაჩვენებია, თუ როგორ ხდება იძულებული ავტობიოგრაფიული გმირი, თავის სინდისთან კომპრომისზე წავიდეს, რადგან ხელისუფლება ყველას იძულებულს ხდის აღიაროს მისი იდეოლოგია და მონაწილეობა მიიღოს მის მიერ დაგეგმილ ღონისძიებებში.

პირველ მოთხრობაში ჟურნალისტმა, რედაქტორის აზრით, უწინარ რეპორტაჟში საერთაშორისო კონფერენციის შესახებ „უხეში იდეოლოგიური შეცდომა“ დაუშვა: კონფერენციაში მონაწილე ქვეყნები ანბანის მიხედვით ჩამოთვალა. საბჭოთა პოლიტიკური ცხოვრება კი, როგორც ერთ-ერთი პერსონაჟი აღნიშნავს, გეთავაზობს განსხვავებულ იერარქიას: ჯერ „დემოკრატიული ქვეყნები“, შემდეგ „ნეიტრალური ქვეყნები“ და ბოლოს ნატოს ბლოკის წევრი ქვეყნები. ამრიგად, სტატიაში მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა არა მისი შინაარსი, არამედ ქვეყნების პოლიტიკური ნიშნით ჩამოთვლა.

„მეხუთე კომპრომისის“ გმირი აღმოჩნდება სასაცილო სიტუაციაში, რადგან რედაქტორის დავალებით, ტალინის განთავისუფლების წლისთავთან დაკავშირებით, მას უნდა მოემზადებინა სტატია ქალაქის ოთხასმეათასე მოქალაქის შესახებ, რომელიც, რედაქტორისა და სხვა პირების „მოთათბირებისა და გადაწყვეტილების შედეგად“ აღსანიშნავ თარიღამდე „ერთი ან რამდენიმე დღით ადრე უნდა დაბადებულიყო“. ეს სიტუაცია საოცრად გვაგონებს სცენას გრიბოედოვის კომედიიდან „ვაი ჭკუისაგან“, როდესაც ფამუსოვი კალენდრის კითხვისას, დამაჯერებლად ამბობს: „იმავე ხუთშაბათს ... ჰო, იმავე დღეს, ალბათ/ ან შეიძლება პარასკევსა, თუ მგონი შაბათს/ მე ბავშვი უნდა მოეუნათლო ექიმის ქვრივსა/ თუმცა მას ბავშვი ჯერ კიდევ არ დაუბადია/ მაგრამ ცხადია/ რომ იმ დღეს, ჩემი ანგარიშით, უნდა დაბადოს!“ ჟურნალისტი სამშობიარო სახლში უნდა დალოდებოდა პირველი ახალშობილის დაბადებას, ჩაეწერა მისი მონაცემები, გამოეკითხა ბედნიერი მშობლები და ექიმი, გადაეღო სურათები. პირველი ახალშობილი არ მოერგო რედაქტორის მიერ დადგენილ სტანდარტებს, რადგან მისი მამა ეთიოპელი აღმოჩნდა, ხოლო მეორე ახალშობილისა

- ებრაელი. მხოლოდ მესამე ახალშობილი აღმოჩნდა სათანადო კანდიდატურა, მაგრამ, რედაქტორის სურვილიდან გამომდინარე, მისთვის ესტონური ფოლკლორის გმირის ლემბიტის სახელი უნდა დაერქმიათ, მამას კი სახელად ვალოდია ჰქონდა შერჩეული. რეალობაში ყველაფერი ილუზია აღმოჩნდა: ოთხასმეათასე მოქალაქეც, ბედნიერი მამაც, ბავშვის სახელიც და „ბედნიერების სიმბოლური გასაღებიც“, რომელიც ბავშვის მამას გადაეცა. ბავშვს დროებით არქმევენ ლემბიტს, „ბედნიერების გასაღები“ აღმოჩნდება სანაგვეში. ყველაფრის მიუხედავად, სტატია გაზეთში მაინც დაიწერა. იგი წარმოადგენს ლამაზ დეკორაციას, რომელიც ნიღბავს ცხოვრების აბსურდს.

დოვლატოვის გმირი ილუზიებს აყოლილი არ არის. მას კარგად ესმის, რისი გაკეთებაც უწევს, როდესაც წერს ფორმალურ და უაზრო ღონისძიებების შესახებ. „ის არ ებრძვის ქაოსს, პირიქით, ხშირად ჩათრეულიც კი არის მასში. ის პარტიული გაზეთის ჟურნალისტია და წარმოგვიდგება როგორც „მეხალტურე“, რომელიც საქმის მატერიალური მხარით არის დაინტერესებული. ამიტომ კომპრომისზე მიდის ...“ (პლექხანოვა, 2012).

ასე ხდება „მერვე კომპრომისშიც“, რომელიც აგებულია მწველავი ქალის ლეიდა პეიპსის ინტერვიუზე. ეს ინტერვიუ 1975 წლის თებერვალში ნამდვილად დაბეჭდილა, სადაც პეიპსი თავისი წარმატებების შესახებ უპაბაკებდა ლეონიდ ბრეჟნევს. მაგრამ აღმოჩნდა, რომ ბრეჟნევის პასუხი უფრო ადრე დაიბეჭდა გაზეთში, ვიდრე მწველავი ქალის ინტერვიუ.

ინტერვიუსათვის მზადების დროს ესტონური ეროვნული გაზეთის ჟურნალისტი და ფოტოგრაფი აღმოჩნდებიან პარტიის რაიკომში, სადაც იმ დროისათვის ნაცნობი სურათის მოწმენი გახდებიან: „პირველ სართულზე იდგა ლენინის ბრინჯაოს ქანდაკება. მეორეზე - ასევე ლენინის ბრინჯაოს ქანდაკება, ოღონდ პატარა. მესამეზე - კარლ მარქსისა. „საინტერესოა, ვინ მორიგეობს მეოთხე სართულზე? - იკითხა სიცილით კუბანკოვმა“. მეოთხეზე ისევ ლენინი აღმოჩნდა, ოღონდ თაბაშირის“. დოვლატოვი იძლევა პარტიული სისტემის ირონიულ აღწერას, სადაც, ისევე როგორც „პირველ კომპრომისში“, მკაცრად არის დაცული იერარქიულობა: ჯერ ლენინის ბრინჯაოს ქანდაკება, შემდეგ თაბაშირის, ჯერ ლენინის ქანდაკება, შემდეგ მარქსის, ჯერ დიდი ბიუსტი, შემდეგ პატარა, რაც სახ-

ელმწიფოს იდეოლოგიის მეტად ნათელ და ექსპრესიულ გამოსატყულებას წარმოადგენს.

„მეთერთმეტე კომპრომისი“ იწყება ნეკროლოგიით: რესპუბლიკური აქტივი უკანასკნელ გზაზე აცილებს ესტონეთის ტელესტუდიის დირექტორს ჰუბერტ ილვესს. მაღალი თანამდებობის პირის დაკრძალვის ცერემონია უკვე დაგეგმილი იყო, ასე რომ შეფერხებას ადგილი არ უნდა ჰქონოდა. შემდეგ ნაჩვენებია უცნაურობათა მთელი ჯაჭვი. თავიდან გმირს, დოვლატოვს, რედაქციის დავალებით, კოლეგის ნაცვლად აგზავნიან დაკრძალვაზე, სადაც მან „ისე უნდა დაიჭიროს თავი, თითქოს კარგად იცნობდა გარდაცვლილს ...“ შემდეგ მას აძლევენ საფლავზე წარმოსათქმელ გამოსათხოვარი სიტყვის მზა ტექსტს. მაგრამ დაკრძალვის დროს ირკვევა, რომ მორგში მოხდა სულელური შეცდომა და მიცვალებულები შეეშალათ. მნიშვნელოვანი იდეოლოგიური ღონისძიების ჩაგდება შეუძლებელია, რადგან მიდის დაკრძალვის პირდაპირი რეპორტაჟი ეთერში. ამიტომ ჰუმერტ ილვესის ნაცვლად დიდი პომპეზურობით დაკრძალეს თევზსაჭერი მეურნეობის ბუღალტერი გასპლი, ხოლო ილვესი როგორც გასპლი დაკრძალეს სხვა სასაფლაოზე. ამასთან დაკრძალვის შემდეგ უბრალოდ საფლავის ქვის შეცვლა შეუძლებლად მიიჩნიეს, რადგან ილვესი ნომენკლატურული მუშაკი იყო და პრივილეგირებულ სასაფლაოზე ეკუთვნოდა დაკრძალვა. ამიტომ გადაწყდა მიცვალებულების დამე შეცვლა. როგორც დოვლატოვი აღნიშნავს, ამ სიტუაციაში მიცვალებული, რომელმაც თავისი სახელი დაკარგა, იმ ნივთს ჰგავს, რომელსაც შეგიძლია ისე მოექცე, როგორც მოგესურვება.

ავტობიოგრაფიულ რომანში „ნაკრძალი“ აღწერილია დოვლატოვის გიდად მუშაობის პერიოდი. ნაწარმოების გმირი, მწერალი ალიხანოვი, ლენინგრადიდან პუშკინის ნაკრძალში მიემგზავრება, რომელიც ფსკოვთან ახლოს მდებარეობს. ალიხანოვი პუშკინის ნაკრძალს აღიქვამს, როგორც ოაზისს, სადაც მას სურს თავი დაადწიოს ცხოვრების აბსურდს, მაგრამ უნებურად კვლავ აღმოჩნდება აბსურდისა და ქაოსის ატმოსფეროში, რომელსაც ლენინგრადიდან გაექცა.

საექსკურსიო ბიუროში ის ხდება ექსპოზიციიდან განიბალის პორტრეტის ჩამოხსნის საუბრის მოწმე, რომელზეც, როგორც გაირკვა, გამოსახულია არა განიბალი, არამედ გენერალი ზაკომელსკი. „ესე იგი, სწორად მოიქცენ, რომ ჩამოხს-

ნეს?“ – იკითხა მთხრობელმა. პასუხად კი მან მიიღო: „რა მნიშვნელობა აქვს, განიბალი იქნება გამოსახული თუ ზაკომელსკი... ტურისტებს სურთ განიბალის ნახვა. ისინი ამისათვის ფულს იხდიან. რაში სჭირდებათ ზაკომელსკი?! ამიტომ ჩვენმა დირექტორმა განიბალის პორტრეტი ჩამოკიდა... უფრო ზუსტად, ზაკომელსკის...“

ნაწარმოებში მწვავედ არის წამოჭრილი ნაკრძალში პუშკინის პირადი ნივთების ნამდვილობა. ალიხანოვის კითხვაზე, პუშკინის რომელი ნივთია ნამდვილი, მას ზოგადად პასუხობენ, რომ „აქ ყველაფერი ნამდვილია. მდინარე, ბორცვები, ხეები - პუშკინის თანამედროვენი არიან“. რაც შეეხება პუშკინის პირად ნივთებს, „მუზეუმი იქმნებოდა მისი გარდაცვალებიდან ათწლეულების შემდეგ...“, ალიხანოვის დაჟინებული მოთხოვნა კი „არაჯანსაღ ინტერესად“ მიიჩნიეს.

ნაკრძალში პუშკინის კულტია შექმნილი. ყველა, ვინც პუშკინის ნაკრძალში მუშაობს, საოცრად ეჭვიანია. პუშკინი მათთვის კოლექტიურ საკუთრებას წარმოადგენს. „ამ პირადი სიწმინდის ნებისმიერი ხელყოფა მათ შემოფოთებას იწვევდა. ისინი ცდილობდნენ რაც შეიძლება მალე დარწმუნებულიყვნენ ჩემს გაუნათლებლობაში, ცინიზმსა და ანგარებაში“. პუშკინის უამრავმა ასლმა წაღეკა ნაკრძალი, რომელიც ერთადერთი ადგილი აღმოჩნდა, სადაც რეალურად პუშკინის ადგილი არ აღმოჩნდა.

ალიხანოვისგან ყველა ითხოვს პუშკინისადმი „სიყვარულის გამოხატვას“. მას გამუდმებით ეკითხებიან, უყვარს თუ არა მას პუშკინი და რატომ, რითაც მასში იწვევენ პუშკინისადმი სიყვარულის გამოხატვის უარყოფით დამოკიდებულებას, რადგან მის უკან იმალება პოეტის ოფიციალურად დადგენილი მნიშვნელოვნობის აღიარება. ეს მნიშვნელოვნობა, ნაკრძალის ხელმძღვანელობის აზრით, გამოიხატება იმაში, რომ „აქ ყველაფერი ცოცხლობს და სუნთქავს პუშკინით, ფაქტობრივად თითოეული ყლორტი, თითოეული ბალახი. ასე გგონია, ახლა გამოჩნდება მოსახვევში...“ თითქოს ამ სიტყვების პათოსის სიყალბის გამოასაშკარაებლად ნაწარმოებში ნაჩვენებია, პუშკინის ნაცვლად როგორ „გამოჩნდება მოსახვევში ღენია გურიანოვი, რომელსაც უნივერსიტეტში დამსმენის სახელი ჰქონდა“, რაც, რა თქმა უნდა, კომიკურ ეფექტს იწვევს.

ბორის ალიხანოვი ნაკრძალში გიდად მუშაობისას მალე მიხვდა, რომ ნაკრძალის თანამშრომლებისა და ტურისტების

სათვის ექსკურსია არ წარმოადგენს სულიერი კულტურისადმი ზიარების საშუალებას და ფორმალურ ხასიათს ატარებს. ამიტომ სიტყვას „ექსკურსია“ ასოციაციით უკავშირებს სიტყვას „ხალტურა“. ამაზე ასევე მიუთითებს მეთოდური სახელმძღვანელო, ე.წ. „მეტოდიკა“, რომლის გაცნობა სავალდებულო და იმის მანიშნებელია, რომ პერსონალი მზად არის პუშკინის ნაკრძალში სამუშაოდ. აღიხანოვი აქაც თავის სინდისთან მიდის კომპრომისზე, სწრაფად ითვისებს თამაშის წესებს და უნებლიეთ ერთვება კოლექტიურ ხალტურაში, თუმცა, როგორც ის წერს, „რაც უფრო მეტს ვიგებდი პუშკინის შესახებ, მით უფრო ნაკლებად მინდოდა მის შესახებ ლაპარაკი. თან ასეთ სამარცხვინო დონეზე. მე მექანიკურად ვასრულებდი ჩემს როლს და კარგ გასამრჯელოსაც ვიღებდი“.

მიუხედავად იმისა, რომ ნაკრძალში გამეფებულია პუშკინის კულტი, არცერთი დამთვალეიერებელი, როგორც ამას დოვლატოვი გვიჩვენებს, არ გამოირჩევა მისი შემოქმედების ზედაპირული ცოდნითაც კი: ისინი ხშირად კითხულობენ, რატომ მოხდა დუელი პუშკინსა და ლერმონტოვს შორის, რა მამის სახელს ატარებენ პუშკინის შვილები და სხვ. ტურისტები, რომლებიც ფულს იხდიან იმისთვის, რომ ნახონ განიბალის პორტრეტი ან „ფსკოვის შორეთი“, თითქოს ნაკრძალში მხოლოდ იმისთვის მოდიან, რომ თავისი აქ ყოფნა დააფიქსირონ. ასეთია, მაგალითად, ერთ-ერთი ტურისტი, რომელიც აღიხანოვს შემდეგი კითხვით მიმართავს:

- მითხარით, ეს შორეთია?
- რა?
- მე გეკითხებით, ეს შორეთია? – და ტურისტმა ღია ფანჯარასთან მიმყვანა.
- რა გაგებით?
- პირდაპირი. მე მინდა ვიცოდე, ეს შორეთია თუ არა. თუ ეს შორეთი არ არის, ასე მითხარით.
- თქვენი არ მესმის.
- მე ფილოკარტისტი ვარ. ბარათებს ვაგროვებ. მე მქონდა ღია ბარათი „ფსკოვის შორეთი“. ახლა კი აქ ვარ და მინდა გკითხოთ: ეს შორეთია?
- საერთოდ, კი, – ვუთხარი მე.
- ნამდვილად ფსკოვის შორეთია?
- ნამდვილად.

საკუთარ სინდისთან კომპრომისზე წასვლის მიუხედავად, მწერალი აღმოჩნდება ერთადერთი ადამიანი, რომელიც ცდილობს გამოხატოს პროტესტი ოფიციალის მიერ შექმნილი პუშკინის მითის წინააღმდეგ, ფარდა ახადოს მასზე შეთხზულ ლეგენდებს და „ყალბი მითი“ რეალურით შეცვალოს. „დოვლატოვის მიერ აღწერილი პუშკინის ნაკრძალი გამოიყურება როგორც საბჭოთა მითის ილუსტრაცია ... დოვლატოვი კარიკატურული სახით ახდენს საბჭოთა მითის დემონსტრირებას... მწერლისთვის მთავარია ... პუშკინის მითის დემითოლოგიზაცია, ჭეშმარიტი პუშკინის ძეგლის მცდელობა“ (დობროზრაკოვა, 2007: 21).

საბჭოთა კავშირში ცხოვრების აბსურდულობა ასევე ნაჩვენებია წიგნში „ჩემოდანი“. სიტყვა „ჩემოდანი“, რომელიც სათაურშია გამოტანილი, ნიშნავს არა მხოლოდ „ნივთების გადასაზიდ სათავსს“, არამედ, გადატანითი მნიშვნელობით, დოვლატოვის ცხოვრების დიდი ნაწილის „სათავსს“. ჩემოდანი, რომელიც დოვლატოვმა ემიგრაციაში თან წაიღო, სავსე აღმოჩნდა საბჭოთა კავშირიდან წამოღებული უსარგებლო ნივთებით, რომლებთან დაკავშირებული იყო კურიოზული ან აბსურდული ამბავი. „ეს იყო ყველაფერი, რაც მე შევიძინე ოცდათექვსმეტი წლის განმავლობაში სამშობლოში ცხოვრების მანძილზე“.

ნაწარმოები შედგება რვა დამოუკიდებელი მოთხრობისაგან. „ჩემოდანში“ ნაჩვენებია აბსურდული, სასაცილო, და ამავე დროს, ჩვენთვის ასე საოცრად ნაცნობი ცხოვრება XX საუკუნის 70-იან წლებში. უძრობის ხანამ უკვე თავი მოაბეზრა ადამიანებს, ჩაუნერგა ზიზღი საბჭოთა ლიტერატურის ტრადიციული გმირების მიმართ. სწორედ ამიტომ დოვლატოვის ნაწარმოებების გმირები ხდებიან ცხოვრების „ფსკერზე“ აღმოჩენილი ღოთები, ხელმოცარული ადამიანები, რომლებსაც, მიუხედავად ყველაფრისა, თავისი ცხოვრებისეული პოზიცია გააჩნიათ, რომლებსთვისაც მიუღებელია ოფიციალური „პარტიული ხაზი“, სახელმწიფო იდეოლოგია და სტანდარტული აზროვნება.

მოთხრობაში „კრეპის ფინური წინდები“ ნაჩვენებია, თუ როგორ ცდილობს გმირი დეფიციტური ფინური წინდების დიდი პარტიის გასადებას, რომელიც მან მეგობრებთან ერთად გამდიდრების მიზნით შეიძინა, მაგრამ უკვე მეორე დღეს, ყველა მაღაზია აივსო ზუსტად ასეთი, მაგრამ უკვე საბჭოთა

წარმოების წინდებით. მას შემდეგ გმირის ცხოვრებაში ბევრი რამ შეიცვალა. „მხოლოდ ერთი რამ არ შეცვლილა. ოცი წელი მე დავდიოდი ბარდისფერ წინდებში. მე მათ ყველა ნაცნობს ვჩუქნიდი. ვინახავდი ნაძვის ხის სათამაშოებს. მტვერს ვწმენდი. ვავსებდი ბზარებს ფანჯარაში, მაგრამ ეს ხარახურა მაინც არ ილეოდა“.

მოთხრობა „ნომენკლატურული ფესხაცმელი“ საბჭოთა აბსურდის შთაბეჭდილებას უფრო მეტად აძლიერებს. დოვლატოვი მოგვითხრობს სახელმწიფო შეკვეთის შემსრულებელ საბჭოთა მოქანდაკეებზე, რომლებიც „ყველაზე მეტ გასამრჯელოს ლენინის ძეგლზე მუშაობისას იღებდნენ... გამოცდილ მოქანდაკეს „დახუჭული თვალებით“ შექმლო ლენინის ძეგლის შექმნა“. შედეგად შეიძლება ჩელიაბინსკში დადგმული ორკეპიანი ლენინის ძეგლი მივიღოთ, რომელსაც ერთი კეპი თავზე ახურავს, მეორე კი ხელში უჭირავს“.

„ჩემოდნის“ კულმინაციურ მოთხრობაში „მძღოლის ხელთათმანები“ გამოყვანილია დისიდენტი იურა შლიპენბახი, რომელსაც გადაწყვეტილი ჰქონდა სატირულ პამფლეტად ჩაფიქრებული „აპოლიტიკური“ ფილმის გადაღება. შლიპენბახს იმედი ჰქონდა, რომ ამ ფილმს „ნახავდნენ დასავლელი ჟურნალისტები, რაც მისი აზრით, რეზონანსს გამოიწვევდა“. შლიპენბახის ჩანაფიქრით საბჭოთა რუსეთში გამოჩნდება იღუმანლებით მოცული უცნობი. ეს იმპერატორი პეტრე პირველია. იმპერატორის გამოჩენას უნდა შექმნა კონტრასტი პეტრეს დროინდელ რუსეთსა და ლენინგრადის უბადრუკ და აბსურდულ რეალობას შორის. ის დადის პეტერბურგის ქუჩებში, რომელიც მან ორას სამოცი წლის წინ დააარსა. რუსეთის იმპერატორი ვულგარულ საბჭოთა რეალობაში აღმოჩნდა. მილიციონერი მას ჯარიმით ემუქრება. ორი ლოთი დალევას სთავაზობს, მეძაგებს მდიდარი უცხოელი ჰგონიათ, სუკ-ის თანამშრომლებს კი ჯაშუში. ყველგან ლოთობა და არეულობაა.

მაგრამ მოვლენები სცენარის მიხედვით არ ვითარდება. „მეფე“ ლოთებთან ერთად აღმოჩნდება ლუდის რიგში. „როდესაც ხალხის რიგს ვუახლოვდებოდი, შიშს ვგრძობდი. რატომ დავთანხმდი ყველაფერ ამას? რა უნდა ვუთხრა ამ დატანჯულ, მოღუშულ, ნახევრად შეშლილ ადამიანებს? ვის სჭირდება ეს სისულელური მასკარადი?“ მაგრამ „მეფის“ გამოჩენა არავის გააკვირვებია და არავითარი რეაქცია არ ჰქონია, რადგან ხალხს აბსურდულ საბჭოთა რეალობაში უკვე არაფერი არ

უკვირდა: „მესმის, როგორ უხსნის რკინიგზელი ვიდაცას: „მე მელოტის შემდეგ ვღაივარ. მეფე ჩემს შემდეგ. შენ კი მეფის შემდეგ იქნები“.

სატირული პამფლეტი არ გამოვიდა – ლენინგრადელებს განსაკუთრებული რეაგირება არ მოუხდენიათ მეფის გამოჩენაზე. გმირს კი ამ ამბის სამახსოვროდ დარჩა უკანასკნელი ნიუთი ჩემოდანში – „მძღლის ხელთათმანები“.

ცხადია, რომ მოთხრობის, ისევე როგორც მთელი წიგნის, სიუჟეტი ანეკდოტურია. ეს სასაცილო შემთხვევაა. ამასთან ერთად, ასეთია ანეკდოტის განმასხვავებელი თვისება - კულმინაციურ მომენტში ხდება გმირებისათვის მოულოდნელი და გაუთვალისწინებელი მეტამორფოზა, ქცევის დაგეგმილი მოდელის შეცვლა დიამეტრალურად საპირისპიროზე.

ამრიგად, დოვლატოვის ნაწარმოებების თავისებურებას წარმოადგენს ანეკდოტი, რომლის წყალობით ცხოვრებისეული ამბავი იძენს ნათელ ფორმას. ანეკდოტისთვის დამახასიათებელი სიმწვავე, ფაბულის პარადოქსული განვითარება და მოთხრობაში აღწერილი რეალობის უტყუარობა წარმოშობს მხატვრულ ეფექტს. ანეკდოტი აძლევს დოვლატოვის ტექსტს დინამიურობას და მობილობას ანიჭებს და რაც მთავარია, ამ კონკრეტული ჟანრის ფარგლებში ყოფითი სისუფელე წარმოგვიდგება ლიტერატურული ნაწარმოების სახით, სადაც არ არის არც ხანგრძლივი განმარტებები და არც მოსაწყენი ქადაგებები.

ერთი შეხედვით, დოვლატოვის მოთხრობები უბრალოებით გამოირჩევა, თუმცა, მკითხველში სიცილს იწვევს. სიცილი მწერალს იმის მტკიცების საშუალებას აძლევს, რომ ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებებს და ადამიანის თავისუფლებას დიდი უპირატესობა აქვს მმართველი ოფიციალური სისტემის წინაშე, სადაც სოციალური ჩარჩოები, დოგმები, საზოგადოდ მიღებული შტამპები და კლიშეები ადამიანს არ აძლევენ ინდივიდუალობის განვითარების საშუალებას და ჩანასახშივე ახშობენ მასში თვითღირებულების შეგრძნებას. ცხოვრება, რომელმაც აზრი დაკარგა, დოვლატოვის მოთხრობებში კომიკურის წყარო ხდება, სადაც რეალობა დამახინჯებულია, ხოლო მისი აბსურდულობა თვალნათელი ხდება. აბსურდი დოვლატოვის ნაწარმოებებში არ არის მხოლოდ მხატვრული ხერხი, რეალობის გააზრების გზა, არამედ მწერლის მსოფლმხედველობის გამოხატულებაა.

დოვლატოვის პროზის მთავარი გმირი თავად მწერალია. მისი ჩვევებით და სუსტი მხარეებით, რომელსაც არ შეუძლია არც კარიერის გაკეთება საბჭოთა პირობებში, არც ბიზნესმენობა ამერიკაში. ის პატიებას არ ითხოვს თავისი საქციელის გამო, არ იტანჯება კომპრომისებისგან, რომელზეც მიდის როგორც ჟურნალისტი, რადგან მხოლოდ გარეგნულად არის ჩართული საბჭოთა სისტემაში: სამხედრო სამსახურს გადის მცველად ბანაკში, მუშაობს ჟურნალისტად ლენინგრადის გაზეთსა და ესტონეთის რესპუბლიკურ გაზეთში, ატარებს ექსკურსიებს პუშკინის ნაკრძალში. ის ოფიციალურად ემსახურება, მაგრამ ოფიციალური სიცრუე მისთვის მიუღებელია. ის თითქოს ორ სამყაროში ცხოვრობს: გარე სამყაროში, სადაც სიცრუე და აბსურდია, და საკუთარ, შინაგან სამყაროში, სადაც ცოცხალი აზრები და გრძნობებია.

გამოყენებული ლიტერატურა

ვლასოვა – Власова Ю. Е. Жанровое своеобразие прозы С. Довлатова. Автореферат канд. Дисс. М.,2001 <http://www.dissertat.com/content/zhanrovoye-svoeobrazie-prozy-s-dovlatova>

დობროზრაკოვა – Доброзракова Г. А. Пушкинский миф в творчестве Сергея Довлатова Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Самара 2007. <http://www.dissertat.com/content/pushkinskii-mif-v-tvorchestve-sergeya-dovlatova>

კურგანოვი – Курганов Е. Сергей Довлатов и линия анекдота в русской прозе. - Сергей Довлатов: творчество, личность, судьба / Сост. А. Ю. Арьев. - СПб.: "Звезда", 1999. [http://www.sergei-dovlatov.com/books/kurganov.html](http://www sergei-dovlatov.com/books/kurganov.html)

კრივულინი – Кривулин В. Поэзия и анекдот // Звезда. – 1994. - № 3. – С. 123. <http://www.sergeidovlatov.com/books/krivulin.html>

ლიპოვეცკი – Липовецкий М. “И разбитое зеркало...” Проект АРСС <http://magazines.russ.ru/project/arss/ezheg/lipovec.html>.

ორლოვა – Орлова Н.А. Довлатов-журналист. PDF http://www2.pglu.ru/upload/iblock/656/uch_2009_vii_00038.pdf.

პერემიშლევი – Перемышлев Евг. [Рецензия на: Довлатов С. Записные книжки] // Октябрь. – 1993. – № 9. – С. 179). <http://magazines.russ.ru/october/>

პლეხანოვა – Плеханова А.Е. Инстанция нарратора в прозе Сергея Довлатова (на примере сборника рассказов «Компромисс», Сибирский федеральный университет, 2012) conf.sfu-kras.ru/sites/mn2012/thesis/s029/s029-012.pdf

სუხიხი – Сухих И. Сергей Довлатов: время, место, судьба. – СПб., 1996. – С. 46, 47, 52, 57, 62),

სემკინი – Семкин А. Зощенко и Довлатов: О двух великих рассказчиках. Журнал Нева, 2008, №11 <http://magazines.russ.ru/neva/2008/11/se7.html>)

შილკე – Шильке В.В.Мировоззренческие основы литературы абсурда. Карагандинский государственный университет. http://www.rusnauka.com/27_NNM_2011/Philologia/8_92829.doc.htm)

ABSURD AND HUMOUR IN SERGEI DOVLATOV'S WORKS

Summary

The article "Absurd And Humour in Sergei Dovlatov's Works" is dedicated to a famous Russian emigrant writer, a representative of the third wave of the Russian emigration whose fate was dramatic in the Soviet Union. Dovlatov appeared in literature at the end of the 60s when Russian writers tried to arise acute issues avoiding the Soviet conjuncture. Dovlatov gave priority to short prosaic forms -a story and an anecdote having mainly autobiographical and humoristic character to show the reality a man had to live in and not in the free and absurd world.

**სამედიცინო მომსახურება ქსნის ხეობაში დარჩენილ
და იძიდან დევნილ მოსახლეობაში**

2013-14 წლებში საკითხის კვლევისათვის საველე-ეთნოგრაფიული მუშაობა ჩატარდა, როგორც დევნილთა კომპაქტურად ჩასახლების ადგილებში (წეროვანი, წილკანი, ფრეხეთი), ისე ახალგორში დარჩენილ მოსახლეობაში. ცნობილია, რომ საომარ მოქმედებაში მოხვედრილ ადამიანებს გახანგრძლივებული სტრესი ახასიათებთ, რასაც ემატება საცხოვრებელი ადგილის შეცვლითა და ცხოვრების ახალი წესებით გამოწვეული ხანგრძლივი ემოციური დაძაბვა უკვე დევნილობაში, რაც ამძიმებს ფსიქო-ნევროლოგიურ ფონს, ეს კი დევნილთა ჯანმრთელობის მდგომარეობას აუარესებს.

როგორც ეთნოგრაფიული მასალიდან, ისე სამედიცინო დაწესებულებიდან აღებული მონაცემებიდან ჩანს, დევნილ მოსახლეობაში მომატებული ფსიქო-ნევროლოგიური ფონის გამო გახშირებულია ისეთი დაავადებების რიცხვი, როგორცაა: ნევროზი და დეპრესია. ზემოაღნიშნული დაავადებები უფრო მეტად აწუხებთ 30-50 წლამდე ასაკის ადამიანებს, სავარაუდოდ 10 ადამიანიდან, რომელთაც ეს დიაგნოზი დაუსვეს, 8 არის ამ ასაკისა და მათ შორის უმეტესობა მამაკაცია. აღსანიშნავია, რომ ამ მიზეზით დაფიქსირებულია სამი სუიციდის შემთხვევა. ჯანმრთელობის თვალსაზრისით უკეთესი მდგომარეობა არც ხეობაში დარჩენილ მოსახლეობაშია.

2008 წლის ომის შემდეგ შვიდი წელი გავიდა, ფსიქო-ნევროლოგიური ფონი კი არ კლებულობს. ბოლო გამოკვლევების მიხედვით, მომატებულიც კია; ამისთვის მრავალი მიზეზი არსებობს, მაგ; პირველად ყველას მიანიჭეს დევნილის სტატუსი, ახლა ხდება ამ სტატუსის გადამოწმება. საკმარისია 2008 წლის აგვისტოს თვეში სადმე მუშაობა ან ყოფნა დაუფიქსირონ, რომ უხსნიან დევნილის სტატუსს. მაგ; ჩაწერილია ახალგორში, აქვს ახალგორის პირადობის მოწმობა, მაგრამ 2008 წლის აგვისტოში არ იმყოფებოდა ახალგორში, უხსნიან დევნილის სტატუსს. იქ დარჩენილებს კი „ულაპარაკოდ აძლევენ დევნილის სტატუსს“, – წუხან წეროვანში ჩასახლებული

დევნილები. მათი შემფოთება გასაგებია, ვინაიდან დევნილის სტატუსზეა მიბმული ყველაფერი: ბინა, სოციალური თუ დევნილის დახმარება და ა.შ. ცხინვალის მხარეც აღარ აძლევს ყველას შესასვლელ საბუთს. ადრე უფრო ბევრი შედიოდა, ბევრს ჰქონდა საბუთი, ახლა ნახევარსაც აღარ აქვს. ადრე უფრო იმედი ჰქონდათ მდგომარეობის გამოსწორებისა, რაც დრო გადის, ეს იმედიც ეწურებათ. მას ემატება უმუშევრობა და სხვ.

როგორც ეთნოგრაფიული მასალიდან ჩანს, პირველ წლებში დევნილთა ჯანმრთელობაზე უფრო მეტად ზრუნავდნენ, ბევრი პროგრამა მუშაობდა: იტალიის რვათვიანი პროექტი; ჩეხეთის სამწლიანი პროგრამა; მამოლოგიური გამოკვლევების პროგრამა, რის ფარგლებშიც პერიოდულად ჩადიოდნენ ექიმები. გარკვეულ დახმარებებს ახლაც უწევენ. დღესდღეობით ტარდება ერთჯერადი აქციები, სხვადასხვა დარგის ექიმთა ბრიგადები ჩადიან დევნილთა კომპაქტურ დასახლებებში და მოსახლეობას უტარებენ გამოკვლევებს. ამ ღონისძიებებს ატარებენ სახელმწიფო და არასამთავრობო ორგანიზაციები. სამედიცინო ბრიგადების დასახლებებში ვიზიტის შესახებ მოსახლეობას წინასწარ აცნობებენ. წლების მიხედვით ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტროსა და სხვადასხვა არასამთავრობოთა მიერ განხორციელებული მუშაობის ჩამონათვალი ასე გამოიყურება:

„დევნილთა ერთჯერადი სამედიცინო გამოკვლევა და დახმარება დააფინანსეს საერთაშორისო ორგანიზაციებმა, რომლის განხორციელებისათვის ექიმთა კვალიფიკაციური ბრიგადა ეწვია წეროვანს. მათ გამგეობის შენობაში მიიღეს სხვადასხვა პროფილის 100-დე პაციენტი, რომელთაც წამლები გამოუწერეს და გადასცეს“ („ახალგორი“, 2013). მაგ; 2013 წლის 7 ივნისს სხვადასხვა დარგის ექიმთა ბრიგადებმა გამოიკვლიეს დევნილთა ჯანმრთელობის მდგომარეობა. 2015 წლის 19 იანვარს ახალგორის მუნიციპალიტეტის შენობაში, ჯავრიშვილის თვალის კლინიკის სპეციალისტების მიერ დევნილი მოსახლეობიდან 150 ადამიანს ჩატარდა თვალის ფსკერის სიღრმისეული გამოკვლევა, რის შემდეგაც დადგინდა, რომ რამდენიმე ადამიანს სჭირდება თვალის ოპერაცია, რომელსაც სახელმწიფო დააფინანსებს.

2014 წლის 9 ოქტომბერს ჯანდაცვის სისტემის გამართული მუშაობისათვის ახალგორის მუნიციპალიტეტს ევროპული სარ-

დღობის (შეიარაღებული ძალების) და აშშ საელჩოს ერთობლივი საჩუქარი – რეანომობილი გადაეცა.

2014 წლის 23 დეკემბერს ახალგორის რაიონულ პოლიკლინიკას ჯანდაცვის სამინისტრომ გადასცა ორი სასწრაფო დახმარების მანქანა.

დევნილებისა და, შესაბამისად, სამედიცინო დაწესებულებების ყველაზე დიდი გასაჭირია წამლები. ადრე, დევნილობის პირველ წლებში, პოლიკლინიკას ჰქონდა პირველადი დანიშნულების წამლები და ავადმყოფებს უფასოდ აძლევდნენ, დღეს უკვე ეს შესაძლებლობა აღარ არის.

„ეხლა პირველადი დახმარების წამლები აღარ გვაქვს. ავადმყოფი რომ შემოვიდეს და ავად გახდეს მე ნიშადურის სპირტიც არა მაქვს (თუ მე არ ვიყიდე), რომ მოვასულიერო. ჩვენ შევდივართ სპეცდაფინანსებაში, სხვა არანაირი ხელფასის მომატებაზე ლაპარაკი არ არის. ზოგადად არა ვჭირდებით, გვეუბნებიან, ორ ნაბიჯზეა მცხეთა ჩაბრძანდით და იმკურნალეთ იქო. არც ჩვენი პოლიკლინიკა და არც ქუთთის საავადმყოფო, და სასწრაფო არ სჭირდებათ. იმ დაფინანსებით გვინახავენ რაც არის. მოჭრილი ხელფასია, რომელსაც არაფერი არ ეხება არც მომატება, არც დაკლება“ (წეროვანის ამბულატორიის ექიმის ნაამბობი).

„ლტოლვილის სტატუსი გვაქვს, მაგრამ წამლები უფასო არ გვაქვს, ახალჩამოსულები რომ ვიყავით მაშინ გვაძლევდნენ, ეხლა აღარ“; „იქ ავადმყოფობა არ იცოდნენ ჩემმა შვილებმა, ეხლა კი სულ ავად მყავს. აქ ჭაობია, სულ წყალი დგება, ყოველ წვიმაზე იტბორება“ (ყანჩევითიდან დევნილები).

ფსიქო-ნევროლოგიური ფონის გამო მომატებულია დიაბეტის შემთხვევებიც. ამ დაავადების რიცხვის მომატება გამოწვეულია სხვადასხვა ფაქტორით: სტრესით, გადაღლილობით, კვებისა და ძილის რეჟიმის დარღვევით და სხვ. მაგ., შიშის ფაქტორით, იყო შემთხვევა, როდესაც ერთ მეზობელს შეუვარდნენ შეიარაღებული ადამიანები (ახალგორში) და მეზობლის ბავშვს დაემართა დიაბეტი.

ახალგორის რაიონში არ იყო ასეთი მრავალრიცხოვანი დასახლებები, როგორც დევნილთა დასახლებებია – წეროვანი, წილკანი და ფრეხეთი – მომატებულია ბავშვთა ინფექციური დაავადებები – წითელა, ჩუტყვავილა. წეროვანის საბავშვო ბაღში დადის ოთხასზე მეტი ბავშვი და, ბუნებრივია, ამ

დაავადებათა გადაძვლები ხასიათის გამო იგი ბავშვებში სწრაფად ვრცელდება.

გაზრდილია ონკოლოგიური პაციენტების რიცხვი, შესაბამისად მომატებულია ონკოლოგიური დაავადებებით გამოწვეული სიკვდილიანობა. ქალებში მკერდის მამოლოგიურმა გამოკვლევებმა აჩვენა, რომ ყოველი გამოკვლეული ათი ქალიდან 2-3-ს სჭირდებოდა ქირურგიული ჩარევა, კაცებში კი ფილტვების სიმსივნეა ყველაზე მეტად გავრცელებული. წეროვანში დევნილთა დასახლებებში მოიმატა ჩიყვით დაავადებულთა რიცხვმა. ახალგორში, როგორც მაღალმთიან რეგიონში, წელიწადში ერთხელ რიგდებოდა ჩიყვის სამკურნალო წამლები. იოდის ტაბლეტები ბავშვებს აუცილებლად უნდა დაეღიათ. აქ ეს ღონისძიებები აღარ ტარდება.

ლტოლვილებს დღეს აქვთ საყოველთაო დაზღვევა, ისევე, როგორც საქართველოს ყველა მოქალაქეს, ჩვეულებრივი, არაფრით განსხვავებული, არადა აქ ნევროზი და სტრესი ჩვეულებრივი მოვლენაა, ამის მკურნალობის ანაზღაურება კი არ შედის პოლისში. „ჩვენთვის არჩევანიც არ არის დაშვებული, აუცილებლად მცხეთაში უნდა ჩავიდეთ. წეროვანიდან პირდაპირი რეისი არ არის მცხეთამდე, რაც ძალზე მოუხერხებელია“ (წეროვანის მასალა).

მომატებულია ალერგიული დერმატიტი და ალერგიული ბრონქიტი, განსაკუთრებით ბავშვებსა და ახალგაზრდა ასაკის ადამიანებში, გარდა მომატებული ფსიქო-ნევროლოგიური ფონისა, ახალი კომპაქტური დასახლებების განსხვავებული გეოკლიმატური გარემო და საცხოვრებელი პირობები გარკვეულ დაღს ასვამს მათ ჯანმრთელობას. იმატა კარდიოლოგიური ხასიათის დაავადებებმაც და ამ მიზეზით გამოწვეული სიკვდილიანობის რიცხვმაც.

მოიკლო ზოონოზური დაავადებების რაოდენობამ (ბრუცელოზი, ჯიღეხი), რაც, ბუნებრივია, გამოწვეულია იმით, რომ დევნილ მოსახლეობას არა აქვს საშუალება მისდიოს თავის ერთ-ერთ ძირითად სამკურნეო საქმიანობას - მესაქონლეობას.

ახალგორში დარჩენილი მოსახლეობის სამედიცინო მომსახურების სურათი 2008-2014 წლებში ასეთია: ახალგორში ფუნქციონირებდა და დღესაც მოქმედებს რაიონული პოლიკლინიკა და საავადმყოფო. საავადმყოფოს ყოფილი მთავარი ექიმი ზ. არგიევი 2011 წელს ასე ახასიათებს ახალგორში არსებულ ჯანმრთელობის დაცვის სისტემას: საავადმყოფოს ესაჭიროება

კაპიტალური რემონტი, არ არის სამუშაო პირობები, არ ჰყოფნით ექიმები: პედიატრები, სტომატოლოგები. სტომატოლოგი ცხოვრობს წეროვანში და კვირაში მხოლოდ ორი დღე ჩამოდის, რაც საკმარისი არ არის. ექიმები „ვემსახურებით ყველას, ეროვნების მიუხედავად, ბოლო ცხრა თვეში მოვემსახურეთ 193 პაციენტს. მედიკამენტების მხრივ პრობლემა არ არის, გვაქვს ყველა საჭირო მედიკამენტი“.

2011 წლისათვის ახალგორში გაარემონტეს საავადმყოფოს შენობა. შენობის რემონტი ჩაატარა რუსეთის დაქვემდებარებულმა საიჯარო-სამშენებლო ორგანიზაციამ „Даргстрой“, ძირითადი სპეციალისტები ჩამოვიდნენ დაღესტნიდან.

2012 წლის 19 ივნისს ახალგორის საავადმყოფოს რემონტის მიმდინარეობა შეამოწმა რუსეთის უშიშროების საბჭოს დელეგაციამ. დელეგაციას ხელმძღვანელობდა საბჭოს მდივნის მოადგილის ნურგალიევი. მთავარმა ექიმმა მას მიაწოდა ინფორმაცია, რომ სარემონტო სამუშაოები გარკვეულწილად უხარისხოდ მიმდინარეობს, ასევე აღნიშნა, რომ საავადმყოფო კადრების უკმარისობასა და საოპერაციო ბლოკში სამედიცინო აღჭურვილობის დეფიციტს განიცდის (Internet.ge).

2012 წლის 6 ივლისს რუსეთის დელეგაცია, - რუსეთის უშიშროების საბჭოს მდივნის მოადგილე რაშიდ ნურგალიევი და პუტინის თანაშემწე ოკუპირებული რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების საკითხებში ტატიანა გოლიკოვა კვლავ ეწვივნენ ახალგორს და დაათვალიერეს ახალგარემონტებული შენობა. საავადმყოფოს დირექტორმა კმაყოფილება გამოთქვა ჩატარებული სამუშაოების გამო და პრობლემად მხოლოდ შესაბამისი აპარატურის არქონა დაასახელა. მოსკოველმა მაკონტროლებლებმა კი ახალგარემონტებული საოპერაციო განყოფილება დაიწუნეს და განაცხადეს, რომ „ის, ტექნიკური პარამეტრებით, დასახული მიზნებისათვის უვარგისია“ (Internet.ge). აქვე აღვნიშნავთ, რომ შესაბამისი სამედიცინო აპარატურა დღესაც არ არის ახალგორის საავადმყოფოში, მაგ. რენტგენის აპარატი.

ახალგორში კვალიფიციური სამედიცინო დახმარების მიღება რომ შეუძლებელია, მას არც ოსური მხარე უარყოფს: „როცა ვსაუბრობთ სამედიცინო მომსახურების ხარისხზე საქართველოში, არ შეიძლება არ შევაფასოთ ქართველი ექიმების დამსახურება. დღესდღეობით პაციენტებს მაღალკვალიფიციური სამედიცინო დახმარების მიღება შეუძლიათ როგორც

თბილისში, ისე საქართველოს სხვა ქალაქებშიც. ლენინგორში კი ამ მხრივ მძიმე სიტუაციაა. რასაც ადასტურებს პაციენტების ხშირი გამგზავრება თბილისის მიმართულებით. ზოგიერთი დაავადების მკურნალობა კი არათუ ლენინგორში (მაგ. შაქრიანი დიაბეტის), ცხინვალშიც შეუძლებელია“ (კოტაევა, 2011: 59).

რაიონში მუშაობს სასწრაფო სამედიცინო დახმარება. ზ. მარგიევი მუშაობს სასწრაფოს ექიმად, მისი თქმით, დღეში ათამდე გამოძახებაზე უწევთ გასვლა. აგრეთვე, იმ სოფლებში სადაც დარჩენილია მოსახლეობის გარკვეული რაოდენობა, გახსნეს სამედიცინო სასოფლო ამბულატორიები, დაუშვეს ექთნის შტატი და მოამარაგეს პირველადი საჭიროების მედიკამენტებით. მაგ; ასეთი სამედიცინო დაწესებულება მოქმედებს სოფელ ახმაჯში, მაგრამ აღსანიშნავია, რომ თითქმის ყველა მძიმე და ქრონიკული დაავადების პაციენტი გადმოჰყავთ თბილისში ან მცხეთაში სამკურნალოდ. „ადრე ასე იყო, პაციენტი ქართულ საგუშაგომდე მოჰყავდა ახალგორის სასწრაფო დახმარების მანქანით, იქ ხვდებოდა ჩვენი (წეროვანის) სასწრაფო და ასე გადმოგვყავდა, ეხლაც გადმოჰყავთ, მაგრამ ერთი პერიოდი ძალიან გაამკაცრეს ავადმყოფების გადმოყვანა, ბოლო დროს რამდენიმე შემთხვევა დაფიქსირდა ავადმყოფის ცხინვალში გადაყვანისა. მაგრამ იქაურებს, ახალგორელებს, არც ოსებს არ უნდათ ცხინვალში წასვლა სამკურნალოდ. ყველა გართულებული შემთხვევაში, ოსიც და ქართველიც, გადმოდის თბილისში სამკურნალოდ“.

„ყველანაირი ავადმყოფები გადმოჰყავთ, მაგ.: წითელებით დაავადებული ბავშვი; გულის უკმარისობით ავადმყოფი; კუჭის ტკივილით, მოტეხილობით, ყველანაირი პრობლემატური ავადმყოფი გადმოჰყავთ. ალბათ თავს იზღვევენ, რომ არ გაურთულდეთ. საავადმყოფო გაარემონტეს, პირობები აქვთ, თუ იქ დაწვება ავადმყოფი წამალსაც უფასოდ აძლევენ და კვებაც უფასოა, უფლიან, კარგი პირობები აქვთ, მოხუცები სპეციალურად წვებიან. იმიტომ, რომ ძირითადად ჩვენი ექიმებია, ვინც ომამდე მუშაობდა, ოთხი ექიმი შეიცვალა მარტო. ამიტომ უფრო ენდობიან, თორემ ჩამოსული, ახალი ექიმები რომ იყვნენ, შეიძლება არც მისულიყვნენო“, - (გადმოგვცემენ მთხრობელები).

ზოგიერთი ექიმი აგრძელებს მუშაობას ახალგორშიც და წეროვანის პოლიკლინიკაშიც. როგორც გადმოგვცეს, ბოლო

დროს ადგილობრივი (ქართული) ხელისუფლება უყენებს მოთხოვნას აირჩიოს ერთ-ერთი ადგილი, ან „აქით“. ან „იქით“, ჩვენი აზრით, საკითხის ასე დასმა არასწორია დღევანდელ შექმნილ სიტუაციაში, თორემ „ზოგადად ალბათ არ უნდა იყოს იქაც და აქაც. ახლა ჩემი გადასახედიდან რომ დედა მყავს იქ, მინდა რომ იქაც იყოს ჩემი ნაცნობი ექიმი, იქ ძირითადად ასაკიანი ხალხია დარჩენილი და ავად რომ ხდებიან, ამათ გადმოჰყავთ სასწრაფოთი, ყველა უპატრონო მოხუცი ამათ იმედზეა. ესენი (ექიმები მ. ბ.) არიან პატრონები, აბა პატრონები ახალგორში ვერ შედიან“ (წეროვანის მასალა).

ეთნოგრაფიული მასალის მიხედვით ახალგორში დარჩენილი მოსახლეობა ძალიან ემადლიერება ექიმებს, ქართველებსაც და ოსებსაც, მათი საქმიანობა ნამდვილად დასაფასებელია: „საავადმყოფო კარგად გაარემონტეს, მთავარი ექიმი ცხინვალელია, ძალიან კარგი ქალია ლიდა ჰქვია არ არჩევს ავადმყოფი ქართველია, ოსია, მეურნალობა უფასოა, ასევე საჭმელიც. აქ ხომ ვერც არ არის. სულ ძველი წესით მიდის მაგათთან ყველაფერი, კომუნისტების დროს რომ იყო ისე. საავადმყოფოში კარგი კვებაა ვისაც ცოტა რამე წამოსტკივა მიდიან და წვეებიან საავადმყოფოში, გადიან იოლას“ (ახალგორის მასალა).

„ავად გავხდი სასწრაფო გამოვიძახეთ ახალგორიდან, წნევა მქონდა ძალიან მაღალი, მაშინვე ნემსები გამიკეთეს. წამიყვანეს ახალგორის საავადმყოფოში, მე უარზე ვიყავი, იქიდან თბილისში როგორ წავიდე-მეთქი. ნუ გეშინიაო, მითხრა ექიმმა, ამაღამ საავადმყოფოში შეყოლები, ხვალ დილას დავურეკავ შენ პატრონებს, ჩავიყვან ქართველების პოსტამდე და იქიდან წავიყვანენო. ძალიან კარგად მექცეოდნენ, ოსებიც მუშაობენ და ქართველებიც საავადმყოფოში. პალატა ძალიან სუფთად არის მოწყობილი, საავადმყოფო გაარემონტეს. ექიმმა უთხრა ექთნებს რა უნდა გაეკეთებინათ, საპირფარეოშიც ვერ გავდიოდი დამოუკიდებლად. ერთი საათის შემდეგ მოვიდა კიდევ ექიმი და გამსინჯა. ოსური მხარის ადმინისტრაცია ამკაცრებს ავადმყოფების გადმოყვანას... ავადმყოფის ფურცელზე მთავარმა ექიმმა უნდა დაარტყას ბეჭედი, რომ მას სჭირდება ჰოსპიტალიზაცია, და ვინაიდან იმ დღეს მთავარი ექიმი ცხინვალში იყო, სასწრაფოს ექიმი მივიდა რუსების სამხედროების ბაზაში და სთხოვა ნებართვა რომ ასეთი მძიმე ავადმყოფია და აუცილებლად უნდა გადავიყვანოთ“ (ახმაჯის მასალა).

აღნიშნული ნებართვა აუცილებელია ნებისმიერი პაციენტის გადმოსაყვანად.

„როცა კი გამოიძახებენ სასწრაფო დახმარება მოდის, მაგრამ სასწრაფო დახმარების მხოლოდ ერთი მანქანა ემსახურება მთელ ხეობას, და ამიტომ შეიძლება დააგვიანოს. ხდება ისიც, რომ ადგილზე სამედიცინო დახმარების გაწევა ვერ ხერხდება და ვერც სასწრაფო დახმარების მანქანით გადმოიყვანენ საბუთის არარსებობის გამო. მაგ; ახმაჯში მოხდა ასეთი შემთხვევა, ქალი ჩამოვარდა ხიდან და ბეჭის ძვალი გაუტყდა, სასწრაფო გამოიძახეს, ჩავიდა მაგრამ საავადმყოფოში არ წაიყვანეს, იმ მიზეზით, რომ არ გვაქვს იმის საშუალება, რომ შენ ახალგორში გიმკურნალოთო. ქართველების პოსტამდე ვერ მიგიყვანთ რადგან საბუთი არა გექვს და საზღვარზე ისე ვერ გადაგიყვანთო. ქალის პატრონებმა ღამით, ჩუმად საკაცით გადმოიყვანეს ე. წ. საზღვარზე“ (ახმაჯის მასალა).

ახალგორის რაიონის ყველა მოსახლეს, ლეხურის ხეობის ოსური სოფლების ჩათვლით საქართველოს მთავრობამ მისცა ჯანმრთელობის დაცვის პოლისი. „ასევე ყველა იმ (ოკუპირებულ ტერიტორიაზე) ოსური სოფლების მაცხოვრებლებს, რომლებსაც არაფერი შეჰხებიათ სასწრაფო წესით შეგვაგსებინეს პოლისები და გაგვაგზავნინეს, რომ იმათ უნდა ჰქონდეთ პოლისიო. ჩვენ შეგავსეთ და გავუგზავნეთ“. ამიტომ ოსური მოსახლეობა სარგებლობს ამ შეთავაზებით – „მე მქონდა ასეთი შემთხვევა, სამსახურში პოლისებს განვკარგავ, ჩემთან მოვიდა კაცი ქართული არ იცოდა, ნათესავი მოჰყვა, იმიტომ რომ ის ოდესღაც ლენინგორში ცხოვრობდა პოლისი მისცეს. არავინ დაუტოვებიათ პოლისის გარეშე ვინც ოდესღაც ახალგორში ცხოვრობდა და წასულია ჩრდილოეთ ოსეთში“ (წეროვანის საველე მასალა). როგორც მთხრობელები გადმოგვცემენ მათთვის (არა მარტო ახალგორის რაიონში დარჩენილი ოსებისთვის, არამედ ზოგადად, ცხინვალის რეგიონის მაცხოვრებლებისათვის) შედარებით გაიოლებულია სამედიცინო მომსახურების მიღება, ვიდრე ლტოლვილთათვის: „ცხინვალიდან რომ ჩამოდიან უპრობლემოდ მაშინვე უფინანსებენ მკურნალობის ხარჯებს, ოპერაციას, მაგრამ მე (ლიახვის ხეობიდანაა დევნილი) დამჭირდა ცხვირზე ოპერაცია და „რკინის ქალამნები“ ჩავიცვი, რომ დაფინანსება მიმეღო. ყველაფერს ხომ პოლისი არ აფინანსებს“. (წეროვანის მასალა).

ასეთი ფაქტები ძალიან აღიზიანებს მოსახლეობას, „მაშინ როდესაც ცხინვალიდან ჩამოსულს ყველაფერი გამზადებული ხედება, მე გამიჭირდაო“. ასეთი მიდგომა მკურნალობის დროს, რბილად რომ ვთქვათ, არასწორია და ქართულ-ოსური ურთიერთობის ნორმალიზებას ხელს ვერ შეუწყობს. ბუნებრივია, ცხინვალის და ახალგორის მაცხოვრებლები საქართველოს მოქალაქეები არიან და მათაც ისევე უნდა ისარგებლონ საყოველთაო დაზღვევის პროგრამით, როგორც ყველა ლტოლვილმა, მაგრამ ყველამ თანაბრად. ზოგადად კი, შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოს მთავრობის პოლიტიკა ოკუპირებულ ტერიტორიაზე დარჩენილი მოსახლეობის მიმართ, რა თქმა უნდა, გამართლებულია, „ეს, როგორც ჩვენი მთავრობა ამბობს, – ოსებსა და ჩვენს შორის ნდობის აღდგენას შეუწყობს ხელს. შედეგი ალბათ ერთადერთი შეიძლება იყოს, ის, რომ ახალგორში არ მომხდარა ქართველებისა და ოსების წაჩხუბება. ვერ აჩხუბეს და ვერ გამოაყრევინეს სამსახურიდან ქართველები ოსებს. მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ჩემი მეზობლის სახლში აპირებდნენ ჩამოსული ოსები შესვლას, შევიდა ოსის ქალი და უთხრა, რომ ჩემია ეს სახლი და ვერ შეგიშვებთო“ (წეროვანის მასალა).

როგორც აღვნიშნეთ, ძალიან ბევრი ცხინვალიდან და ვლადიკავკაზიდანაც ჩამოდის სამკურნალოდ. „პირველად თბილისში სამკურნალოდ შარშან ჩამოვედი. კუჭის ოპერაცია მქონდა გასაკეთებელი. არადა მშობლებს წინააღმდეგობას ვუწვევდი. მეშინოდა ქართველების, მეგონა, გაიგებდნენ, რომ ოსი ვარ და, სულ მცირე, შეურაცხყოფას მომაყენებდნენ, თუმცა გამაოცა თბილმა დახვედრამ და იმან, რომ პირიქით განსაკუთრებულ ყურადღებას იჩენდნენ ჩვენ მიმართ. მას შემდეგ თბილისში ხშირი სტუმარი ვარ“ (ვალიევა, 2015).

ოფიციალური ინფორმაციით „ცხინვალებთან დიდი ნაწილი სამკურნალოდ თბილისში ჩამოდის. მათ ვლადიკავკაზშიც შეუძლიათ წასვლა, თუმცა, თბილისს ორი მიზეზის გამო არჩევენ: ჯერ ერთი, თბილისში უფრო კვალიფიციური დახმარების იმედი აქვთ, და მეორე – ისინი, როგორც ოკუპირებულ ტერიტორიაზე მცხოვრებნი, შედავათებით სარგებლობენ. 2014 წელს ცხინვალიდან თბილისში სამკურნალოდ 400 კაცი ჩამოვიდა.

ფაქტია, რომ ოკუპირებული ტერიტორიის მოქალაქეებს აქვთ თბილისში მკურნალობის სურვილი, ამას ქართული

მხარე ვერ აიძულებს, ძალით ხომ ვერ ჩამოიყვანს სამკურნალოდ.

ბუნებრივია, რომ ცხინვალის ხელისუფლებას არ მოსწონს, ოკუპირებული ტერიტორიიდან ავადმყოფების სამკურნალოდ თბილისში ჩამოსვლა. ე.წ. „სამხრეთ ოსეთის რესპუბლიკის“ დე ფაქტო პრეზიდენტი ლეონიდ ჩიბიროვი თვლის, რომ ამის საჭიროება არ არსებობს და მათ (ავადმყოფებს) ადგილზეც შეუძლიათ კვალიფიციური სამედიცინო მომსახურების მიღება.

2015 წლის 4 მარტის რადიო „თავისუფლების“ გადაცემაში მოყვანილი იყო ცხინვალის დე ფაქტო პრეზიდენტის ლეონიდ ჩიბიროვის შეშფოთება ზემოაღნიშნულთან დაკავშირებით. ძალღოვან სამინისტროებსა და უწყებების ხელმძღვანელებთან შეხვედრისას აღნიშნა, რომ „არც იქ არიან ღმერთები, არ შეიძლება უკაცრავად და ნაწლავური ინფექციებით დაავადებული ხალხის გაგზავნა, თითქოს ეს მოურჩენელი იყოს“.

მაგრამ ცხინვალში ჯანდაცვის საქმე რომ არ დგას სათანადო სიმაღლეზე, აღნიშნულ ინტერვიუში მინისტრის შემდეგი სიტყვები მეტყველებს: „უცილებელია, რომ ჩვენ განვაავითაროთ საკუთარი მედიცინა, ავაშენოთ ცენტრები, მოვიზიდოთ სპეციალისტები. ჩვენ უკვე აქტიურად ვაკეთებთ ამას – იწყება თანამედროვე ცენტრის მშენებლობა, შესაბამისი აღჭურვილობით, გაგრძელება მუშაობა სხვადასხვა პროფილის სპეციალისტების მოზიდვისა და გადამზადების მიმართულებით“. (კუნჭულია. 2015); მაგრამ სანამ ეს მოხდება, ადამიანები ავად ხდებიან, მათ დახმარება დღეს სჭირდებათ.

რადიო „თავისუფლებას“ ინტერვიუ მისცა აგრეთვე სამხრეთ ოსეთის დროებითი ადმინისტრაციის ჯანდაცვისა და სოციალური უზრუნველყოფის სამსახურის უფროსმა თამაზ ბესტაევმა, რომელმაც აღნიშნა: შარშან, 2014 წელს, 400-დე პაციენტი იქნა გადმოყვანილი, როგორც „წითელი ჯვრის“ მიერ, ასევე თვითღინებით. ზოგი გეგმური და ზოგიც გადაუდებელი შემთხვევა იყო. ბევრი შემთხვევა იყო არასწორად ნამკურნალები ადამიანისა, იქ დასმული არასწორი დიაგნოზებით და ა.შ. თუმცა მასშტაბური დახმარებით სარგებლობა ყველას არ შეუძლია. ოკუპირებული ტერიტორიის ე.წ. ხელისუფლება ყველას არ უშვებს თბილისისკენ და ნებართვის გაცემა ადგილობრივი ჯანდაცვის სამინისტროს მიერ ძირითადად „ნაცნობობითა და მეგობრობით“ ხდება, რაც ხშირად ადგილობრივთა უკმაყოფილებას იწვევს. შესაბამისად, ვისაც რუსეთის მოქა-

ლაქობა აქვს, საქართველოში ყაზბეგი-ლარსის გამშვები პუნქტის გავლით შემოდის.

სამხრეთ ოსეთის დროებითი ადმინისტრაციის ვებსაიტის თანახმად, თუკი დაფინანსების მოთხოვნაზე, სათანადო განხილვის შემდეგ დასკვნა დადებითი იქნება, ჯანდაცვის სამინისტრო რთავს პაციენტს რეფერალურ პროგრამაში, რომელიც გულისხმობს დაფინანსებას 15000 ლარის ოდენობით. საჭიროების შემთხვევაში, პაციენტი სარგებლობს საყოველთაო ჯანდაცვის პროგრამითაც. ეს პროგრამა ვრცელდება საქართველოს ორივე ოკუპირებულ რეგიონზე. სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში სახელმწიფო მინისტრის პაატა ზაქარეიშვილის წლიური ანგარიშის თანახმად, 2013-2014 წლებში სახელმწიფომ ორივე მიმართულებით 5 მილიონ ლარზე მეტი დახარჯა (კუნჭულია, 2015).

ჩამოსულებს თბილისში მცხოვრები ნათესავები მასპინძლობენ. „მანანა: – „ხშირად ვმასპინძლობ ცხინვალიდან ჩამოსულ ავადმყოფ ნათესავებს. შარშან ერთი დეიდაშვილი იყო ჩამოსული, ორი კვირის წინ კი, მეორე. სიმსიენე აღმოაჩნდა, მარდალეიშვილის კლინიკაში გაუკეთდა ოპერაცია, დაფინანსება სამხრეთ ოსეთის დროებითი ადმინისტრაციიდან მიიღო. მე ვისაც ვიცნობ, ჩემი ნათესავები, ყველა ცდილობს, რომ, - კბილების პრობლემაა, თუ სხვა სახის პრობლემა, თუ არის საშუალება აუცილებლად ჩამოვიდნენ“ (კუნჭულია, 2015).

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, საქართველოს მთავრობის მიდგომა, რომ ოკუპირებულ რეგიონებში მცხოვრებ მოსახლეობაზეც ვრცელდებოდეს ჯანმრთელობის დაცვის საყოველთაო პროგრამა, მისასაღმებელია. აღსანიშნავია, რომ როგორც ქართველი, ისე ოსი ექიმების მიმართ მოსახლეობა მაღლიერებას გამოთქვამს, ისინი არ არჩევენ ავადმყოფს ეროვნების მიხედვით, ეს არც არასოდეს შეინიშნებოდა ახალგორში. ცხადია, ოსების სამკურნალოდ თბილისში ჩამოსვლას ქართველებისადმი ნდობა განაპირობებს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

„ახალგორი“, ახალგორიდან დევნილი მოსახლეობის გაზეთი, №10, 2013.

ბურდული, 2013-2014 – ბურდული მ., 2013-2014 წლების საველე ეთნოგრაფიული მასალა (ქსნის ხეობაში: ახალგორი; ახმაჯი;

ბოლი; ერედა, იკოთი; დევნილთა კომპაქტური დასახლებები: წეროვანი, წილკანი, ფრეხეთი).

ვალიევი, 2015 – ვალიევა ი., გაზეთი „კვირის პალიტრა“, 16-22 მარტი, 2015 წ.

კოტაევა, 2011 - Котаева М., Ленингорский район: политические особенности, демографические характеристики, экономика, пограничные проблемы, Грузино-осетинский конфликт в поисках мира, сб, статей югоосетинских авторов, 2011г.

კუნჭულია, 2015 – კუნჭულია ლ., ცხინვალის შეშფოთება: „ხალხი სამკურნალოდ თბილისში მიდის“, „radiotavisupleba.ge“ 2015, 03.04.

[https:// Internet.ge](https://Internet.ge) 19.06.2012; („ცხინვალში კრემლის კურატორების ვიზიტი გახშირდა“)

[https:// Internet.ge](https://Internet.ge) 06.07.2012; („რუსეთის დელეგაციამ ახალგორში თათბირი ჩაატარა“)

სტატია დაიწერა შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის პროექტის ფარგლებში

MEDICAL SERVICE OF REMAINED AND DISPLACED POPULATION IN KSANI GORGE

Summary

According to the ethnographical material and data gotten from the medical establishment, the number of psycho- neurological diseases: such as neurosis and depression has greatly increased among the displaced population.

The first years displaced population was taken good care. A lot of programs have worked but now the situation has greatly changed. Only single shares have been held. The brigades of different doctors arrive in compactly populated by internal displaced people places. They examine and treat the sick people. However, medicines are the greatest problem for the population and accordingly for medical establishments. As they say during the first years of displacing, the policlinic had first aid medicines and they were free of charge for patients. But today the situation is different. Internally displaced people have general health insurance like all citizens of Georgia.

Regional policlinic and a hospital take care of the population remained in Akhalgori. By 2011 the hospital was repaired but still it is impossible to get a good medical care. That's why all severe and chronic disease patients are taken to Tbilisi or Mtskheta. They are taken to the Georgian checkpoint by Akhalgori ambulance, then by Tserovani ambulance patients are taken either to Tbilisi or Mtskheta.

All the residents of the occupied territory have got general health insurance. According to official data great part of population from Tskhinvali arrive in Tbilisi for treatment. It should support the trust between Georgians and Ossetians. It should be mentioned that population express its gratitude towards both Georgian and Ossetian doctors.

ციხისჯვარელ-ჯაყელთა ვინაობის საკითხისათვის

ციხისჯვარელ-ჯაყელთა საგვარეულომ მნიშვნელოვანი კვალი დატოვა შუა საუკუნეების ფეოდალური ხანის საქართველოს ისტორიაში. წინამდებარე სტატიაში ჩვენი მიზანია ციხისჯვარელ-ჯაყელთა ვინაობისა და XI-XIII სს-ში მათი ისტორიის შესწავლის ცდა საინტერესოა, რომ დღემდე არც ერთ მკვლევარს არ უცდია ზემოაღნიშნული საგვარეულოს საფუძვლიანი შესწავლა. ისინი საკითხს მხოლოდ გაკვრით ეხებიან და ისტორიოგრაფიაში მიღებული ვერსიით კმაყოფილდებიან. ნაშრომი დაწერილია ძირითადად ქართულ პირველწყაროებზე. ამასთანავე, გამოყენებულია როგორც ეპიგრაფიკული, ისე დოკუმენტური და ნარატიული მასალა.

ქართულ საბჭოთა ენციკლოპედიაში ნ. შოშიაშვილმა აღნიშნა: „ციხისჯვარელები, სამხრეთ საქართველოს, სამცხის წარჩინებული ფეოდალური საგვარეულო, ახალ ჩორჩანელთა განშტოება. მისი ფუძემდებელი იყო XI ს-ის შუა წლების მოღვაწე, სულა კალმახის ერისთავი. გვარის სახელწოდება წარმოსდგა სამცხეში მდებარე ციხე ციხისჯვარიდან, რომელიც სულას უწყალობა საქართველოს მეფემ ბაგრატ IV, ლიპარიტ ბაღვაშის წინააღმდეგ ბრძოლის დროს ერთგული სამსახურისათვის. სულას საქართველოს მეორე შტომ მამულად დაიმკვიდრა საერისთავო-კალმახი და კალმახელთა სახელწოდება მიიღო. XII საუკუნის 90-იან წლებში თამარ მეფემ გიორგი რუსის აჯანყების დროს ერთგული სამსახურისთვის ივანე-ყვარყვარე ციხისჯვარელს სამცხის ერისთავთერისთავობა და სპასალარობა უბოძა და უწყალობა ჯაყის ციხე, რომელიც ახალ ჩორჩანელთა მეორე განშტოების წარმომადგენელს ბოცო ჯაყელს ჩამოართვა. ამიერიდან ციხისჯვარელ-ჯაყელები პირველობენ სამცხეში. XIII ს-ის 60-იან წლებში კი ყვარყვარეს შვილიშვილი სარგის I სამცხის მთავარი ხდება“ (ქსე, 1987: 238).

ნ. შოშიაშვილი წყაროდ ორ ისტორიულ თხზულებას ასახელებს: „ისტორიანი და აზმანი შარავანდედთანი“ და „მატიანე ქართლისაჲ“ (ქსე, 1987: 238). ამასვე იმეორებს რ. თოფჩიშვილი 2011 წელს გამოცემულ წიგნში: „საქართველოს თავდაზნაურთა გვარების ისტორია“ (თოფჩიშვილი, 2011: 405). იგივე

აზრი გაზიარებული აქვთ ი. სიხარულიძეს (სიხარულიძე, 1975: 26) და მ. ბახტაძეს (ბახტაძე, 2008: 10).

რაც შეეხება ნ. შოშიაშვილის მიერ დამოწმებულ წყაროებს, ციხისჯვარედლების წარმომავლობას ახალ ჩორჩანელთა განშტოებიდან, ამაზე პირდაპირი მითითება არა გვაქვს. ამის შესახებ არ არსებობს არც ეპიგრაფიკული და არც დოკუმენტური ან ნარატიული მასალა. მაშინ ბუნებრივად იბადება კითხვა: საიდან მომდინარეობს ციხისჯვარედელ-ჯაყელთა შტო და რას ემყარება ნ. შოშიაშვილის მოსაზრება?

ვიდრე ზემოაღნიშნულ კითხვას პასუხს გავცემდეთ, ჯერ გავარკვიოთ, თუ სად მდებარეობდა ციხისჯვრის ციხე-სიმაგრე და ვინ იყვნენ მისი მფლობელები.

სახელოვანი ისტორიკოსი და გეოგრაფი ვახუშტი ბატონიშვილი ციხისჯვრის ლოკალიზებას მეტ-ნაკლები ხარვეზით განსაზღვრავს. აღწერს რა წნისის ხეეს, აღნიშნავს: „...ერთვის მტკუარს წნისის ხევი, გამომდინარე ფერსათის მთისა ... ამ კევის სათავეს, მთასა შინა არს ჭვინტის დასავლეთად ჯუარის ციხე (ციხისჯვარი – რ.გ.), მაგარი და დიდშენი“ (ვახუშტი, 1973: 663). სახელოვანი მეცნიერის ცნობის ნაკლი ისაა, რომ ციხისჯვარი (ჯუარის ციხე) მდებარეობს არა ჭვინტის დასავლეთით, არამედ ჭვინტის ჩრდილო-აღმოსავლეთით. პირველი ცნობები ციხისჯვრის შესახებ კი დაცული აქვს „მატიანე ქართლისაჲს“ უცნობ ავტორს, რომელიც 888 წლის ახლო ხანებს განეკუთვნება. კერძოდ, ნათქვამია: „და გამოიყვანა ბაგრატ მეფემან ნასრა ცოლის ძმაჲ მისი, საბერძნეთით და მისცა ლაშქარი მისი. ხოლო ნასრა შეიპყრა სამნი ციხენი სამცხეს: ოძრკე, ჯუარისციხე (ციხისჯვარი – რ.გ.) და ლომსიანთა, გუარამისავე აშენებული“ (ქართლის ცხოვრება, 2008: 259). ე.ი. ციხისჯვარი აშენებული ყოფილა IX საუკუნეში, აშოტ კურაპალატის ძის გუარამ მამფალის მიერ სამცხისა და აფხაზეთის საზღვარზე, ფერსათის მთის სამხრეთ კალთაზე აბანოსხევის (წინუბნის ხევის) წყლის სათავეში.

იგივე „მატიანე ქართლისაჲს“ ციხისჯვრის პატრონად XI საუკუნის შუახანებში ასახელებს აბუსერ აბუსერიძეს: „...და გამოიტყუენა (ლიპარიტ ბაღვაშმა – რ. გ.) ანისით დედოფლისაგან აბუსერ, ერისთავი არტანუჯისაჲ და ხიხათა და ციხის-ჯუარისა და აწყურის ციხის პატრონი და შეიპყრა იგინი ანისის კარსა ...“ (ქართლის ცხოვრება, 2008: 284).

ეს პერიოდი ეხება ლიპარიტ ბაღვაშის მიერ წარმოებული ერთ-ერთი ბრძოლის ეპიზოდს, როდესაც ლიპარიტმა ბიზანტიელთა დახმარებით და დაფინანსებით ბიზანტიიდან ჩამოიყვანა ტახტის მაძიებელი დემეტრე ბაგრატიონი, ბაგრატ IV-ის ნახევარძმა და მიიმხრო ქართველთა დიდი ნაწილი ბაგრატ IV-ის წინააღმდეგ ბრძოლაში.

ამის შემდეგ ციხისჯვარის პატრონია აბუსერის ვაჟი გრიგოლ აბუსერიძე, რომელმაც სულა კალმახელთან და სხვა მესხ აზნაურებთან ერთად შეკრიბა ლაშქარი. მათ მოუხმეს ბაგრატ მეფეს და ისიც რკინისჯვრის გადმოვლით მოვიდა შიდა ქართლში არყის ციხესთან. ლიპარიტიც აქ მოვიდა თავის ჯარით (კახნი, სომეხნი, ბერძენნი). ბრძოლაში ლიპარიტმა გაიმარჯვა და მეფე ბაგრატ IV გააქცია. სულა კალმახელი და გრიგოლ აბუსერიძე ტყვედ ჩავარდნენ: „შეიპყრეს სულა კალმახის ერისთავი, და მრავლითა ტანჯვითა და ძელსა გასუშითა სთხოვეს კალმახი და არა მისცა. მასვე ომსა შეიპყრეს გრიგოლ ძე აბუსერისი და სთხოვეს არტანუჯი სიკვდილისა ქადებითა და მისცა“ (ქართლის ცხოვრება, 2008: 285-286).

XI საუკუნის 50-იანი წლების მეორე ნახევარში ბიზანტიის იმპერატორის შუამდგომლობით ბაგრატ IV და ლიპარიტ ბაღვაში შერიგდნენ. შეთანხმების შედეგად ბაგრატ IV იქნებოდა მეფე სრულიად საქართველოსი, ხოლო ლიპარიტი ერთი მხარის მესხეთის მფლობელი. მცირე ხნის შემდეგ, მესხმა დიდებულებმა სულა კალმახელის ძის მეთაურობით, რომელთაც ვერ აიტანეს ლიპარიტის ბატონობა, შეიპყრეს ლიპარიტ ბაღვაში, მისი ძე ივანე და ორივენი დატყვევებულნი სულამ წაიყვანა კალმახს და იქიდან მაცნე გაუგზავნა მეფეს. ჯავახეთში მოსულ მეფეს სულამ მიჰგვარა დატყვევებული ლიპარიტი და ივანე: „...და ამის მსახურებისა ნაცვლად მეფემან უბოძა სულას მამულობით ციხისჯუარი და ოძრკე ბოდოკლდითა და სხუადცა მრავალი საქონელი და სამღდელოძღურონი, და რაიცა უნდა“ (ქართლის ცხოვრება, 2008: 287-288). ვფიქრობთ, რომ „სამღდელოძღურონში“ „მატიანე ქართლისაჲს“ ავტორი აწყურის საკათედრო ტაძარს უნდა გულისხმობდეს.

1191 წელს გიორგი რუსის ამბოხებას თითქმის მთელი მესხი დიდებულები შეუერთდნენ, გარდა ივანე ციხისჯვარელისა. ამასთან დაკავშირებით თამარის უცნობი ისტორიკოსი წერს: „პირველად მიერთო გუზან, პატრონი კლარჯეთისა და შავშეთისა, რომელი ძუელთა მეფეთა ტაოელთა დიდებულთა

ადგილსა ზედა შეეწყალა პატრონსა. აქათ ბოცო, სამცხის სპასალარი და სისრულისაცა აღმატებით შეეწყალებული, სხუთა მესხითა დიდებულ-აზნაურებითურთ თვნიერ ივანე ციხისჯვარელისა, რომელსა ყუარყუარეცა ეწოდების. ესე დამაგრდა თვსით მოკიდულითურთ ვითარ გუარ-ეყოდაცა მომგონებელსა სულასა ერთგულობისასა, რომელ ბაღუაშს ზედა უერთგულა ბაგრატს“ (ქართლის ცხოვრება, 2008: 422). ამბოხებულებმა „...დადიანთა (ვარდანი – რ.გ.) წინაძღომითა გარდაიარეს რკინისჯუარი და ჩავიდეს ციხისჯუარს და დაწუეს ქალაქი ოძრკე“ (ქართლის ცხოვრება, 2008: 424). ამ ცნობაში ისე ჩანს, რომ ბოცო ჯაყელის ამბოხებას უპირისპირდება ივანე ციხისჯვარელის ერთგულება მეფისადმი. 1191 წელს აჯანყების ჩახშობის შემდეგ, ფოცხოვის ხეობის ჯაყელთა სახლი იმცრობა და წინაურდება ციხისჯვარელთა ფეოდალური საგვარეულო. ამასთანავე, ციხისჯვარელთა საგვარეულო სამცხის სპასალარის ხელთან ერთად იღებს „ჯაყელთა“ საგვარეულოს წოდებასაც. მიუხედავად ამისა, როგორც ჩანს, შეეწყალების შემდეგ ჯაყელთა მეორე შტო ბოცოსძეები შეეწყალეს, დაუტოვეს მამული ფოცხოვში და მხარის მონაპირე ერისთავის უფლება (კლდიაშვილი, 1986: 94).

აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ 1191 წლის აჯანყების შემდეგ, ივანე ციხისჯვარელის სახელთან, გარდა ზედწოდება „ჯაყელისა“, ჩნდება მეორე სახელი – ყვარყვარე. საერთოდ, უნდა ითქვას, რომ პირველად „ქართლის ცხოვრებაში“ თამარის უცნობ ისტორიკოსთან ჩნდება სახელი ყვარყვარე. მათ შესახებ უფრო ადრეული ცნობა სომეხ ისტორიკოსს სტეფანოს ორბელიანს მოეპოვება. 1177 წლის დემნა-ორბელთა ამბოხებასთან დაკავშირებით იგი წერს: „და მიემხრნენ ივანეს (ორბელს - რ.გ.) ყოველნი მთავარნი და აზნაურნი ქართველნი. ყველა [ისინი] ერთობლივ წარემართნენ და მოვიდნენ მასთან აგარაკის დარბაზში. ქართლის ერისთავნი, ყვარყვარაანნი, ჯავახელნი კახა და მისი შვილები, დიდი გამრეკელი, ჯაყელი მემნა...“ (მელიქსეთ-ბეგი, 1946: 60). როგორც ვხედავთ, ქართველ მთავართაგან სტეფანოზი ასახელებს დიდებულებს, რომელთაგან ქართლის ერისთავის „სახელო“ (თანამდებობა), რომელიც ამ დროს ლიპარიტ ორბელს ეკავა. დასახელებულია სამი დიდი გვარი: ორბელები, ყვარყვარაანი, თორელები. ცალკე გამრეკელთან ერთად მოხსენიებული მემნა ჯაყელისა და ცალკე ყვარყვარაანთ დასახელება სტეფანოს ორბელიანთან უნდა

მიუთითებდეს ჯაყელთა ორი შტოს მონაწილეობაზე ამ აჯანყებაში. აქედან მემნა ჯაყელი ფოცხოვის ხეობის მფლობელი უნდა იყოს, ხოლო ყვარყვარაანი ჯაყის ხეობის მეპატრონენი.

ასევე, ვფიქრობთ, გამრეკელთან მემნა ჯაყელის მოსხენიება უნდა მეტყველებდეს მემნა ჯაყელის 1177 წლის აჯანყების პირველი ეტაპიდანვე ჩამოცილებას, ვინაიდან გამრეკელი იყო ის პიროვნება, ვინც პირველი ჩამოშორდა ამბოხებას და მეფის, გიორგი III-ის ბანაკში გადავიდა. ამასთანავე, ვფიქრობთ, რომ ჯაყელთა ყვარყვარაანთ შტო ბოლომდე დარჩა ამბოხებულთა გვერდით. ხოლო 1191 წლის ამბოხების შემდეგ ყვარყვარაანთ საბოლოოდ ჩამოერთვა სამფლობელო ჯაყისწყლის ხეობა და გადაეცა ციხისჯვარელებს, რის შემდეგაც ციხისჯვარელს დაემატა ზედწოდება „ჯაყელი“ და იწოდა ციხისჯვარელ-ჯაყელად. რაც შეეხება სახელ ივანეს, დაემატა ჯაყელთა ამ შტოს თიკუნი ყვარყვარე და ეწოდა ივანე-ყვარყვარე.

ჩვენ მიერ შემოთავაზებულ მოსაზრებას, რომ სახელი ყვარყვარე ციხისჯვარელებში შესულია ჯაყელებიდან, ამაგრებს თამარის უცნობი ისტორიკოსის ცნობა: „ესე დამაგრდა (ივანე - რ.გ.) თუსით მოკიდებულითურთ ვითარ გუარ-ყეოდაცა მომგონებელსა სულასა ერთგულობისასა, რომელ ბაღუაშს ზედა უერთგულა ბაგრატს“ (ქართლის ცხოვრება, 2008: 424). ე.ი. მემატინის აზრით, ციხისჯვარელებს, სულა კალმახელიდან მოყოლებული, ახასიათებდათ (გუარ-ყეოდაცა) სამეფო ტახტისადმი ერთგულება. ამიტომ საკუთარი სახელი თუ თიკუნი *ყვარყვარე* შეუძლებელია მანამდე ციხისჯვარელებს ჰქონოდათ. ხოლო რაც შეეხება სახელ „ყვარყვარეს“ დამკვიდრებას ციხისჯვარელ-ჯაყელთა შთამომავლობაში, ეს მაშინ ხდება, როდესაც ჯაყელები ქვეგამხედვარე გახდნენ სამეფო ხელისუფლების მიმართ XIII ს-ში.

ჩვენ ვცადეთ არსებული წყაროების საფუძველზე, გაგვეჩვენა ციხისჯვარელ-ჯაყელთა ვინაობა. ახლა ვცადოთ გავარკვიოთ, თუ ვინ არიან ციხისჯვარელთა წინაპრები? ჩვენ ზემოთ აღვნიშნეთ ნ. შოშიაშვილის მოსაზრების შეახებ ახალ ჩორჩანელთა გვარიდან ციხისჯვარელების წარმომავლობაზე, რომ არც ქართულ და არც უცხოურ წყაროებში პირდაპირი მითითება არ გვაქვს. ასევე ხელიდან გვეცლება მისეული მოსაზრება ახალი ჩორჩანელებიდან კალმახელთა საგვარეულოს წარმოშობის შესახებ, ვინაიდან ახალი ჩორჩანელების საგვარეულოს ფუძემდებელმა სულა მირიანის ძემ თავის მხრივ სა-

ფუძველი ჩაუყარა მომავალში ხურსიძეების საგვარეულოს. რაც შეეხება კალმახელთა საგვარეულოს, მათ შესახებ რ. თოფჩიშვილის მიერ 2011 წელს გამოცემულ სახელმძღვანელოში ვკითხულობთ: „1516 წლის სამცხე-ჯავახეთის თავადთა სიაში შეყვანილია კალმახელის გვარი. კალმახელები სასაფლაოთი, მონასტრითა და კარის ეკლესიით შედიოდნენ მცხეთის საკათალიკოსო სამწყსოში. კალმახელთა ადგილი შემდგომში დაიკავეს უხნაძეებმა“ (თოფჩიშვილი, 2011: 167). თვითონ გეოგრაფიული ადგილი კალმახის ციხე ისტორიულ ტაოში მდებარეობს. მის შესახებ პირველი ცნობები დაცული აქვს უცნობ ავტორს „მატიანე ქართლისადში“. მურვან ყრუს შემოსევისას VIII საუკუნეში, როგორც სხვებმა, ასევე პიტიახ-შებმაც გადაწყვიტეს, თავი შეეფარებინათ კლარჯეთში, მაგრამ ისინი იქ არ შეუშვეს. ამიტომაც მათი ერთი ნაწილი გადასულა ტაოში და იქ კალმახში ციხე-სიმაგრე აუგია, ხოლო მეორე ნაწილი გადასულა კახეთში (ქართლის ცხოვრება, 2008: 244). მაგრამ ჩვენთვის უცნობია, თუ ვინ იყო პირველი კალმახელი.

გვიქრობთ, ნ. შოშიაშვილის მოსაზრება, სულა მირიანისძის შთამომავლებისაგან კალმახელთა გვარის წარმომავლობის შესახებ, უნდა მომდინარეობდეს ქართული ტრადიციიდან, რომლის მიხედვითაც ქართველ ფეოდალთა შორის მიღებული იყო საგვარეულო სახელების ტარება, რომლებიც პაპიდან შვილიშვილზე, ზოგჯერ მამიდან შვილზე გადადიოდა. ამ თეორიას, სხვათა შორის, ძალიან ბევრი ქართველი მკვლევარი უჭერს მხარს და მათ შორის უპირველესად შეიძლება დავასახელოთ მკვლევარი ლ. მუსხელიშვილი, რომლის არაერთი ნაშრომი თავის კვლევებში გამოყენებული აქვს ნ. შოშიაშვილს (მუსხელიშვილი, 1940: 31).

მიუხედავად ზემოთდასახელებულ ავტორთა დიდი დამსახურებისა, აღნიშნულ მოსაზრებას ვერ გავიზიარებთ, ვინაიდან ამ ვერსიის თანახმად, ჯაყელებში გავრცელებული სახელები: ბოცო, ბეშქენ, მემნა შემდგომში იცვლება მათთვის არატრადიციული სახელებით: სარგისი, აღბულა, შაშია, შიბილა, პაფნუტი და სხვა. ხოლო თორელთა საგვარეულოში მიღებული სახელი ივანე გავრცელებული იყო ასევე ბაღვაშებში, ვარდანისძეებში, ციხისჯვარელებში, სულასძეებში, აბაზაძეებში, აბულეთისძეებში და სხვა. რაც შეეხება სახელს – სულა, იგი ფართოდ ყოფილა გავრცელებული მესხეთში. ამას

ადასტურებს როგორც ემიგრაციული, ისე დოკუმენტური და ნარატიული წყაროები. ჯავახეთში, მდ. სამსარის ნაპირას კლდეში გამოკვეთილია გუმბათიანი ეკლესია, რომელსაც აქვს საამშენებლო წარწერა, რომელიც თარიღდება X ს-ის 20-30-იანი წლებით, სადაც მოხსენიებულია უცნობი სულა. „...სულამ მაშინ დაგწერე, ოდეს მცხეთის ეკლესიამ დაწუგეს აგარიანთა და წმინდა ნინოს ხელი ტყვედ წარიტანეს“ (შოშიაშვილი, 1980: 275). თ. ჟორდანიას „ქრონიკებში“ მოიპოვება ცნობა, რომელშიც მოხსენიებულია სულა და თარიღდება 1038 წლით: „ქ-ე ადიდე სულთა სულა ზოლავარი და შვილნი მათნი“ (ქრონიკები, 1892: 180). ტბეთის სულთა მატიანეში ასევე მოხსენიებულია სახელი სულა. მაგ: „სულა, იოვანი გოგიტას შვილის შვილი, სულა, კურიკე მოძღვრის ძმა, სულა შაუსყურიძე და სხვა“ (ტბეთის სულთა მატიანე, 1977: 154-155).

ყველაზე ადრეული ემიგრაციული ძეგლი, სადაც სახელი სულა არის მოხსენიებული, გახლავთ სოფ. ხუნამისში (ამჟამად თურქეთში, არტაანის ჩრდილოეთით, 40 კმ. დაშორებით) აღმოჩენილი, რომელიც 1899 წელს თბილისში ჩამოიტანა და მუზეუმს გადასცა ფოცხოვის უბნის უფროსმა მიხეილ ხერხეულიძემ. ძეგლი შემდეგნაირად იკითხება: „ესე ძელი ცხოვრებისად აემართა ქრონიკონსა რიე უფლებასა სულადსა ჯავარისა ძისასა“ (შოშიაშვილი, 1980: 109). ძეგლი 895 წლით თარიღდება.

რაც შეეხება სოფ. ხუნამისს, იგი გეოგრაფიულად კალმახის ხეობასთან ახლოს მდებარეობს. თუ გავითვალისწინებთ, რომ სულა ჯავარისძე კალმახის საერისთაოში მოღვაწე და წარჩინებული პიროვნებაა, შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ ის იყოს წინაპარი სულა კალმახელისა.

ამრიგად, პირდაპირი წყაროების უქონლობის გამო ძნელია განისაზღვროს კალმახელთა საგვარეულოს ფუძემდებლის ვინაობა. არაპირდაპირი მონაცემებით კი შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ ამ საგვარეულოს დამაარსებელი უნდა იყოს კალმახის საერისთაოში IX-X სს. მიჯნაზე მოღვაწე წარჩინებული ხელი-სუფალი სულა ჯავარისძე, რასაც ზემოაღნიშნული წარწერაც ცხადყოფს. XI ს-ის 50-იანი წლების ბოლოს სულა კალმახელი მეფის წინაშე დიდი დამსახურებისათვის იღებს სამცხეში ოძრხეს ციხისჯვარს, აწყურს და მის მიმდებარე ტერიტორიებს და იწოდება ციხისჯვარელად ხოლო 1191 წელს გიორგი რუსის აჯანყებაში ყვარყვარიანთა მონაწილეობისა და

ციხისჯვარელთა მეფისადმი ერთგულების გამოჩენისთვის, ყვარყვარიანთ ჩამოერთვა სამფლობელო ჯაყისწყლის ხეობა და გადაეცა ციხისჯვარელებს. ამის გამო ციხისჯვარელს დაემატა ზედწოდება „ჯაყელი“ და იწოდა ციხისჯვარელ-ჯაყელად. რაც შეეხება სახელს ივანე - დაემატა ჯაყელთა ამ შტოს სახელი//თიკუნი ყვარყვარე და საბოლოოდ ეწოდა ივანე-ყვარყვარე ციხისჯვარელი-ჯაყელი.

გამოყენებული წყაროები და ლიტერატურა:

ბახტაძე, 2008 - ბახტაძე მ., IX-XI სს. საქართველოს ფეოდალური საგვარეულოების ისტორიიდან: მირიან ბაჰლაუნდის შთამომავლები, საქართველოს შუა საუკუნეების ისტორიის საკითხები, ტ. IX, თბ., 2008.

ვახუშტი, 1773 - ვახუშტი, ქართლის ცხოვრება, ტ. IV, თბ., 1973.

თოფჩიშვილი, 2011 – თოფჩიშვილი რ., საქართველოს თავადაზნაურთა გვარების ისტორია, თბ., 2011.

კლდიაშვილი, 1986 - კლდიაშვილი დ., ჯაყელ-ბოცოსძეთა საგვარეულო ისტორიისათვის (XI-XIII სს), თბ., 1986.

მელიქსეთ-ბეგი, 1946 - ლ. მელიქსეთ-ბეგი, სტეფანე სივნიელის „ორბელიანთა ისტორია“ ქართული ვერსია, „საისტორიო მოამბე“, ტ. VI, თბ., 1946.

მუსხელიშვილი, 1940 - მუსხელიშვილი ლ., თორელთა გენეალოგიის გარკვევის ცდა ჰამამლუს XII ს-ის წარწერებთან დაკავშირებით, საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის მოამბე X-B, თბ., 1940.

სიხარულიძე, 1975 - სიხარულიძე ი., სამცხის სამთავროს პოლიტიკური ისტორიიდან XIII-XV სს. კრებ. სამხრეთ საქართველოს ისტორიისა და გეოგრაფიის საკითხები, VIII, ბათუმი, 1975.

ტბეთის სულთა მატჩანე, 1977 - ტბეთის სულთა მატჩანე, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და საძიებელი დაურთო თინა ენუქიძემ. თბ., 1977

ქართლის ცხოვრება, 2008 - ქართლის ცხოვრება, თბ., 2008.

ქრონიკები, 1892 – ქრონიკები და სხვა მასალა საქართველოს ისტორიისა და მწერლობისა, შეკრებილი, ქრონოლოგიურად დაწყობილი და ახსნილი თ. შორდანიას მიერ, I, ტფ., 1892.

ქსე, 1987 - ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტ. 11, თბ., 1987.

შოშიაშვილი, 1980 - შოშიაშვილი ნ., ქართული წარწერების კორპუსი, ლაპიდარული წარწერები, I. აღმოსავლეთი და სამხრეთ საქართველო (V-X სს), თბ., 1980.

შოშიაშვილი, 1986 - შოშიაშვილი ნ., თორელთა ფეოდალური სახლის ისტორია და შოთა რუსთაველი, კრებ. შოთა რუსთაველი, ისტორიულ-ფილოლოგიური ძიებანი, აკად. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტ-ის გამოც., თბ., 1966.

Roman Gogolauri

ON IDENTIFYING THE PERSONALITY OF THE JAKELS FROM TSIKHIVARI

Summary

The clan of the Jakels from Tsikhisjvari left an important trace in the history of Medieval Feudal Georgia. In the previous article our aim was to try to identify the personality of the Jakels from Tsikhisjvari and to learn their history in the XI-XIII cc. According to our research we conclude that the ancestor of Sula Kalmaxelidze, a founder of Tsikhijvari family name should be Sula Japaridze- a noble man in Kalmakhi kingdom at the bound of IX-Xcc. At the end of the 50s of the XIc. Sula Kalmakheli was awarded and given Ogrkhe, Tsikhisjvari, Atskuri and the surrounding territories due to his merit for the King. So, he was called as-Tsikhisjvreli. But in Giorgi the Russian rebellion of 1191, the King revoked Javistskali gorge from Kvarkvariants and gave it to Tsikhisjvreli for merit to the king. So, Tsikhisjvreli was added a title-“Jakeli” and was called Tsikhisjvrel- Jakeli.

**პანთურქიზმი და პროქართველი მაცხადიანი ბებები
სამცხე-ჯავახეთში 1917-1921 წლებში**

1917-1921 წლების სამცხე-ჯავახეთში მიმდინარე ისტორიულ პროცესებში დიდი ადგილი ეკავა მაცხადიანი ბებების საქმიანობას. ბებები იყვნენ გამაჰმადიანებელი ქართველები, ყოფილი ქართველი წარჩინებულები, თავადები და დიდმოხელეები.

მესხ მაცხადიანთაგან XX საუკუნის დასაწყისში ჩამოყალიბდნენ ფანატიკოს პან-თურქისტთა მრავალრიცხოვანი ჯგუფები, რომლებმაც თავიანთი მიზნები ჯერ კიდევ 1917 წლის რევოლუციის დროს გამოამჟღავნეს. მაცხადიანი ქართველები ცოდნის მისაღებად თურქეთში მიემგზავრებოდნენ, იქიდან კი პანისლამიზმითა და პანთურქიზმით დამკვიდრებულნი ბრუნდებოდნენ. ქრისტიანული რელიგიისადმი შიშმა ნაყოფიერი ნიადაგი თურქეთის პოლიტიკურ აგენტებს, თურქი ემისრებისა და ავანტიურისტი ბეგ-ალაღარების ერთ ბლოკში გაერთიანებას და, როგორც ვიცით, ჯაშუშებისა და პოლიტიკური ავანტიურისტების ამ კავშირმა საბედისწერო როლი შეასრულა მესხეთის ისტორიაში.

ოსმალეთის აგენტი ადგილობრივი რეაქციონერი ბებები მუსლიმ მოსახლეობაში ნერგავდნენ პანისლამისტურ იდეებს და საქართველოს საწინაღმდეგო საქმიანობას ეწეოდნენ. მათი ინიციატივით ხშირი იყო შეტაკება მუსლიმურ ბანდებსა და ქრისტიანულ მოსახლეობას შორის (სცსსა, ფონდი №1833, აღწერა 1, საქმე №4). ათეული წლებით პანისლამისტური და პანთურქისტული პროპაგანდით მოწამლულმა მესხეთის ფეოდალთა ზედა ფენამ (ბეგ-ალაღარებმა) ამ დროს თვითშემეცნების (საკუთარი ვინაობისა და თავის მცნების) და ამის საფუძველზე თვითგამორკვევის მაგივრად თურქი ემისრების კარნახით, სამაჰმადიანო საქართველოს მომავლისათვის ბრძოლა დაეკავშირებინა რელიგიური პანისლამისტური და პანთურქისტული იდეებისათვის, არ ცნეს ახლადშექმნილი მთავრობა და განუდგნენ მას.

სამცხე-ჯავახეთში ბეგ-ალაღარების ბლოკში გაერთიანებული იყვნენ რენეგატები და სამშობლოს გამყიდველები: ომარ ფაიკ ნამენზადე-ყიფიანი (ომარეფენდი), აჰმედ ბეგ ფიფინაშვილი, ზია-ბეგ აბაშიძე, სერვერ-ბეგ ათაბეგ ქობლიანელი-ჯა-

ყელი, ბალალ-ბეგ ვაჩნაძე, ბახში-ბეგ მაჩაბელი და სხვები. ადგილობრივ მაჰმადიან ბეგებშიც იყვნენ ისეთებიც, რომლებიც ქრისტიან ქართველებში „ძმებს“ ხედავდნენ, ანდაც უბრალოდ საქართველოს დემოკრატიული სახელმწიფოს მომხრენი იყვნენ. ასეთი იყო ბახში-ბეგ მაჩაბელი (ადიგენის კომისარი), რომელიც თავდაპირველად აჯაყებული ბეგების მხარეს იდგა, მაგრამ შემდეგში საქართველოს ხელისუფლებას მიემხრო 1918 წელს, როდესაც განდგომილმა ბეგებმა შექმნეს ე. წ. „ახალციხის მთავრობა“ ომარ ფაიკის პრეზიდენტობით, რომლის ხელმძღვანელობით აჭარის, არტაანის, ახალციხისა და ახალქალაქის მხარეები ცალკე ერთეულად ჩამოყალიბდნენ და ყარსის ოლქს მიუერთდნენ. ბეგებს შორის თავიდანვე არ იყო ერთიანი აზრი მესხეთის მომავალ ბედზე. პროფ. შ. ლომსაძის თვალსაზრისით, მათში სამი მიმართულება გამოიკვეთა: ბეგების ყველაზე რეაქციული ნაწილი მოითხოვდა სამცხე-ჯავახეთში ახალი სახელმწიფოს შექმნას და საქართველოსგან მის ჩამოცილებას. მეორე ლოიალური ნაწილი კმაყოფილდება საქართველოს შემადგენლობაში მესხეთის ავტონომიის საფუძველზე გაერთიანებით, ხოლო მესამე, მცირე ნაწილი, მაგალითად, ბაღჩი ბეგ მაჩაბელი, ყოველგვარი ავტონომიის გარეშე, საქართველოსთან სრული შეერთების საკითხს აყენებდა (ლომსაძე, 1995: 294).

ზაქარია დიდიმამიშვილის ცნობით, 25 ნოემბერს ბეგების „მთავრობას“ ბახში ბეგ მაჩაბელი ახალციხის გენერალ-გუბერნატორად დაუნიშნავს მისი მიმხრობა-გადაბირების მიზნით (სჯმ., ხვ. №1135), თუმცა, ეს უკანასკნელი ბოლომდე მერყეობდა. მაგალითად, 1919 წლის საბრძოლო მოქმედებების დროს ბაღში ბეგ მაჩაბელი საქართველოს მთავრობასთან თანამშრომლობდა, ქართული ჯარის ხელმძღვანელობას აჯანყებულთა მოქმედების გეგმებს ატყობინებდა: 1919 წლის 9 თებერვალს საქართველოს მთავრობის ჯარისკაცებმა დააპატიმრეს ფოცხოვში სოფ. ჭიხელთან ადიგენის მოლა მურთაზ რინვან ოღლი, რომელსაც აღმოაჩნდა საქართველოს წარმომადგენლებთან გადასაცემი წერილი, რომლითაც მათ ატყობინებდა აჯანყებული სოფლების მოქმედების შესახებ: ვარხნელებს და აბასთუმნელებს არ სურდათ ომის გაგრძელება და მზად იყვნენ შეერთებოდნენ საქართველოს ხელისუფლებას, ხოლო სოფლები წახანი და ხოჯანი ბრძოლის გაგრძელებას კვლავ აპირებდნენ (სცსსა, ფონდ №1946, აღწერა 2, საქმე №6). ეს

დიდი დახმარება და ერთგულება იყო მისი მხრიდან. ასევე, ამ ბეგის პროქართულობაზე მეტყველებს ის ფაქტი, რომ 1918 წლის დასაწყისიდან ბახში-ბეგ მანაბელი გახლდათ ახალციხის ქართული საქველმოქმედო საზოგადოების გამგეობის წევრი (გაზეთი „საქართველო“, 1918, №72). გენერალი შალვა მაღლაკელიძე მის შესახებ აღნიშნავდა: რაც შეეხება ბახში-ბეგ მანაბელს, იგი თავდაპირველად ოსმალეთის სამსახურში იდგა, შემდეგ კი საქართველოს დამოუკიდებლობის დროს, თავისი ქვეყნის სამსახურში ჩადგა და გულწრფელად (მაღლაკელიძე, 1938: 22). მართლაც ბახში-ბეგი ქართული ორიენტაციის მატარებელ ბეგად უნდა დარჩენილიყო შემდგომშიც, რადგან, მის ერთგულებაზე მეტყველებს კიდევ ერთი ქართველი გენერლის მიმართ გამოხატული კეთილგანწყობა. 1919 წლის 7 მარტს, როდესაც ახალციხეში გენერალი გიორგი კვინიტაძის მეთაურობით ქართული ჯარი შემოდიოდა, ბორჯომის გზაზე ქართული მოსახლეობის გვერდით, დამხვედრთა შორის იყო ბახში ბეგ მანაბელი, როგორც ქართული ხელისუფლების მომხრე და სერვერ-ბეგის მოწინააღმდეგე. მისი მასპინძლობა შეუმჩნეველი არ დარჩენია ქართველ გენერალს და, ნიშნად პატივისცემისა, თავის ავტომობილში მიუწვევია, გვერდით დაუყენებია და ასე მანქანაში ფეხზე მდგომნი შესულან ქალაქში. თავად გ. კვინიტაძე ასე იხსენებდა ამ შეხვედრას: „მე მივიპატიე ბახში-ბეგი ჩემს ავტომობილში და მასთან ერთად შევედი ქალაქ ახალციხეში“ (კვინიტაძე, 1998: 119).

ბახში ბეგის მსგავსად, აჯანყებული ბეგებიდან გამოირჩეოდა ქრისტიან ქართველების მიმართ კეთილგანწყობით სოფ. ოშორის ბეგი მაჰმედ-ბეგ აბაშიძის სიძე, ასმედ-ბეგ ავალიშვილი, რომელიც მაჰმადიანთა პირველი აჯანყების დროს 1917 წელს სერვერ-ბეგის მომხრე იყო, მას ასპინძის სხვა ბეგებთან ერთად ხერთვისის დაცვა და გამაგრება ევალებოდა, მაგრამ ქართული ჯარის გამოჩენისთანავე, რომელსაც სარდლობდა გენერალი ბალო მაყაშვილი. მას შემდეგ, რაც მაჰმადიანთა ბანდებმა უკან დაიხიეს და ავალიშვილიც ქრისტიან ქართველთა მხარეზე გადავიდა, იგი ქართულ ჩოხაში გამოწყობილი თავად ეწვია გენერალ მაყაშვილს მოსალაპარაკებლად აწყურში. შეთანხმებაზე გადაწყდა ქრისტიან და მაჰმადიან ქართველთა შერიგება – მაყაშვილი აჯანყებული ბანდების დასასჯელად ქართულ ჯარს ჯავახეთში აღარ გააგზავნიდა, ხოლო ასმედ-ბეგ ავალიშვილი იქ მყოფ მაჰმადიანურ ბანდებს დაშ-

ლიდა, რადგან შეხვედრისას ახმედ ბეგი მაყაშვილს ეფიცებოდა, რომ ჯავახეთში მდგარი მაჰმადიანთა ბანდა მისი ხალხი არ იყო და ისინი ჩილდირიდან და არდაგანიდან მოსული ბანდები იყვნენ: „ჩვენც თქვენი სისხლის ქართველები ვართ და აბა ქართველებს როგორ გიღალატებდითო“ (გლს., ქლმ, ხფ. №25330). ქართველთა მიმართ ერთგულებაზე მეტყველებს 1918 წლის 18 მარტით დათარიღებული აჯანყების მიზეზების გამომკვლევითი კომისიის დაკითხვის ოქმი, რომელშიაც 71 წლის ახმედ-ბეგ ავალიშვილი აცხადებდა: რომ „არეულობის დროს ისინი მხოლოდ თავს იცავდნენ და არანაირი ხელისუფლების, მათ შორის ქართული მენშევიკური მთავრობის წინააღმდეგი არც ვიყავით და არც ვიქნებითო“ (სცსსა, ფონდი №1946, საქმე №217). თუმცა ახმედ ბეგი ბოლომდე ერთგული არ უნდა ყოფილიყო, რადგან 1919 წლის აჯანყების დროს, კვლავ მეამბოხე ბეგების მხარეზე გამოჩნდა, თუმცა ამჯერადაც ქართველთა მხარეს გადმოვიდა. „როცა ქართველთა ჯარი ზემო ფოცხოვის მხარეს მიადგა, ამ კუთხემ მორჩილება გამოაცხადა, სანაცვლოდ კი ითხოვდა, ქართველები არ შესულიყვნენ ჯარით, – წერდა თავის მოგონებებში გენერალი გ. კვინიტაძე, – მე პირადად შევხვედი ახმედ ბეგს, ვესაუბრე და დავარწმუნე იგი, თითქოსდა მჯეროდა კიდევ მისი უდანაშაულობა, რომ იგი სერვერ-ბეგის მომხრე არასდროს ყოფილა, უფრო მეტიც, ერთგვარი კეთილშობილური შესტიც კი გავაკეთე და ახმედ ბეგი არათუ დავაპატიმრე, თუმცა ამის საფუძველი მქონდა, არამედ სახლში გავუშვი“ (კვინიტაძე, 1998: 132).

ნიშანდობლივია, რომ ორივე გენერალ-გუბერნატორი, ბ. მაყაშვილიც და გ. კვინიტაძეც, ცდილობდნენ განდგომილი მაჰმადიანი ბეგების თავიანთ მხარეზე გადმობირებას. გ. კვინიტაძის გონივრულმა ნაბიჯმა გაამართლა, ახმედ-ბეგ ავალიშვილმა ამჯერად სიტყვა შეასრულა და სიცოცხლის ბოლომდე ქართველების მომხრედ დარჩა. მართლაც, ამის შემდეგ მას არც სერვერ-ბეგ ათაბაგისთვის და არც „სამხრეთ-დასავლეთ კავკასიის მთავრობისათვის“ არანაირი დახმარება არ აღმოუჩენია, უფრო მეტიც, მის მორჩილებაში მყოფ მაჰმადიან ქართველთა სოფლებს უკრძალავდა აჯანყებულთა მხარეზე გამოსვლას. 1919 წლის 18 მარტს, როდესაც აჯანყების მიზეზების გამომკვლევითი კომისიის მიერ დაკითხულ იქნა 71 წლის ახმედ ბეგ ავალოვი, (იგივე ავალიშვილი. დ. ჟ.), იგი აცხადებდა, რომ არეულობის დროს ისინი თავს იცავდნენ და არანაირი ხელისუფლების

წინააღმდეგნი არ იყვნენ (სცსსა, ფონდი №1946, საქმე №217). მის ერთგულებაში ქართულ ხელისუფლებას ეჭვი აღარ შეჰპარვია მას შემდეგ, რაც აღმოჩნდა, რომ ეს მაჰმადიანი ბეგი ქართველებსადმი ერთგულების გამო სასტიკად იქნა დასჯილი აჯანყებულ მაჰმადიანთა მხრიდან. მაჰმადიანთა ბანდების უკან დახვევის დროს, ბეგები შეეცადნენ თან წაეყვანათ ახმედ-ბეგ ავალიშვილი, რაზედაც მისგან სასტიკი უარი მიიღეს, რის გამო ისიც და მისი ვაჟიშვილიც სიცოცხლეს გამოასალმეს. ახმედ ბეგის ოჯახის შესახებ გ. კვინიტაძე თავის მოგონებებში იხსენებდა: „როცა ჩვენ ზემო ფოცხოვის საზღვრებს მივადექით, მისმა ქვრივმა გადმოგვცა რამდენიმე ტყვიამფრქვევი და ათიათასობით ტყვია. ჩვენი ერთგული რომ არ ყოფილიყო ახმედ-ბეგ ავალიშვილი, ამ იარაღს უთუოდ მტერს გადასცემდა, ხოლო ჩვენს მიმართ კეთილგანწყობას მისი სიკვდილიც ადასტურებს“ (კვინიტაძე, 1998: 133).

მაჰმადიანი ბანდებისაგან ქრისტიანი ქართველების დაცვას ცდილობდა აგრეთვე სოფელ შალოშეთის ბეგი მუშტად-ბეგ მაჩაბელი. მის ერთგულებას უნდა უმადლოდნენ ზედა თმოგვის ქრისტიანი ქართველები, რომლებიც არაერთხელ გადაარჩინა ამ პატრიოტმა ბეგმა. საქმე ისაა, რომ ვიდრე 1919 წლის 28 მარტს შეიარაღებული მაჰმადიანები შეესოდნენ ზედა თმოგვს, წინა დღით სოფელს ეწვია სოფ. შალოშეთიდან მუშტად-ბეგის მიერ გამოგზავნილი პირი, რომელმაც გადასცა, რომ მაჩაბელი სასწრაფოდ თავისთან იბარებდა სოფლის რამდენიმე წარმომადგენელს, გადაუდებელი საქმის გამო (გლს., ქლმ, ხვ. №25330). როგორც ჩანს, ამ სოფლის მცხოვრებლებმა დააგვიანეს თავკაცების გაგზავნა ბეგთან და ეს კიდევ ძვირად დაუჯდათ. მეორე დღეს ზედა თმოგვს შემოადგა ამბოხებულ მაჰმადიანთა ჯარი, რომლებიც სოფელს გარშემო მდებარე გორებიდან უშენდნენ ტყვიებს. მხოლოდ მაშინ მიხვდნენ თმოგველები, თუ რატომ იბარებდა სოფლის წარმომადგენლებს წინა დღეს მუშტად-ბეგი თავისთან, მას ქრისტიანთა სოფლის გადარჩენა ჰქონდა ჩაფიქრებული (გაზეთი „საქართველო“, 1919, №126). ცხადია, ეს მაჰმადიანი ბეგი მორიდებია წერილის გაგზავნას ზედა თმოგვის მოსახლეობისათვის. როგორც ჩანს, ასევე, საშიში უნდა ყოფილიყო სიტყვიერი დანაბარებით ეცნობებინა სოფლისთვის აჯანყებულთა მოსალოდნელი თავდასხმა, რადგან მუშტად ბეიმ კარგად იცოდა, როგორი თვალთვალი მომდინარეობდა მაჰმადიანთა მხრიდან მას-

ზე, მას შემდეგ, რაც იგი შემჩნეულ იქნა ქრისტიან ქართველთა მოკავშირეობაში. მართლაც, მუშტად-ბეის მხრიდან ქართული სოფლების გადარჩენის არაერთ ფაქტს ვხვდებით იმდროინდელ წყაროებში, სადაც ხაზგასმულია, თუ როგორ აფრთხილებდა იგი თავის მეზობელ ქრისტიანულ სოფლებს მტრის მოსალოდნელი თავდასხმის შემთხვევაში. იყო ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც თავისი ენამახვილობითა და გონიერებით აუცილებია თავიდან ამ პატრიოტ ბეგს ქართველთა სოფლებისთვის ამბოხებულ მაჰმადიანთა თავდასხმები. ვფიქრობთ, სწორედ ამ თავდადებას გულისხმობდნენ ალყაშემორტყმული თმოგველები, როცა მუშტად-ბეგ მანაბელზე წერდნენ: „აღბათ დღეს ვერ შეძლო თათართა შეკავება ამ მადლიანმა ბეგმა და ამიტომ გვიბარებდა თავისთან სოფელში დარიგების მისაცემად, თუ როგორ გვეშველა ჩვენი თავისათვის, საით გავქცეულიყავით“ (საქართველო 1919).

როგორც ვნახეთ, სამცხე-ჯავახეთის ქართველ მაჰმადიანთა დამოკიდებულებებს მიმდინარე პროცესისადმი არაერთგვაროვანი ხასიათი ჰქონდა. მაჰმადიანი მესხი ბეგების ერთი ნაწილი, განსხვავებით პანქურთული იდეებით მოწამლული მაჰმადიანი ბეგებისა, ქრისტიანი ქართველების მიმართ ძმური დამოკიდებულების შენარჩუნების მომხრენი იყვნენ, რომლებიც თავიანთი ქმედებებით ხელს უშლიდნენ აჯანყებულ ბანდებს ქრისტიანი ქართველების დარბევაში.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ მიუხედავად პან-ისლამიზმისა და პან-თურქიზმისა, 1917-1921 წლების სამცხე-ჯავახეთში იყვნენ ქრისტიან და მაჰმადიან ქართველთა შორის ძმური ურთიერთობის შენარჩუნების მომხრენი არა მარტო ქრისტიანი ქართველები, არამედ მაჰმადიანი ბეგების თუნდაც მცირე ნაწილი.

გამოყენებული წყაროები და ლიტერატურა:

გლს., ქლმ., ხვ. – გიორგი ლეონიძის სახელობის ქართული ლიტერატურული მუზეუმი, ხელნაწერთა ფონდი № 25330.

კვინიტაძე, 1998 – გ. კვინიტაძე, ჩემი მოგონებები საქართველოს დამოუკიდებლობის წლებზე 1917-1921, თბ. 1998.

ლომსაძე, 1995 – შ. ლომსაძე, მესხები, ახალციხური ქრონიკები II, თბ. 1995;

მაღლაკელიძე, 1938 – შ. მაღლაკელიძე, ნაწვევტი ახლო წარსულიდან მესხეთის გარშემო, ჟურნალი „ქართლოსი“, 1938, პარიზი.

საქართველო, 1918 - გაზეთი „საქართველო“, 1918, №72.

საქართველო, 1919 - გაზეთი „საქართველო“, 1919, №126.

სცსსა – საქართველოს ცენტრალური სახელმწიფო საისტორიო არქივი, ფონდი №1833, აღწერა 1, საქმე 4.

სცსსა – საქართველოს ცენტრალური სახელმწიფო საისტორიო არქივი, ფონდი №1946, აღწერა 2, საქმე 6.

სცსსა – საქართველოს ცენტრალური სახელმწიფო საისტორიო არქივი, ფონდი 1946, საქმე 217;

სჯმ., ხვ. – სამცხე-ჯავახეთის მუზეუმი, ხელნაწერთა ფონდი № 1135.

**PANTURKISH AND PROGEORGIAN MUSSULMAN BEGS IN
SAMTSKHE-JAVAKHETI
IN 1917-1921**

Summary

Muslim Begs played a big role in current historical process in Samtskhe-Javakheti in 1917-1921 years. Beg-Aghala-rebsunty, full of panturkish ideas was created from trailors of homeland. Although there were Mussulman Begs who saw their „brother” in Christian Georgians or simply they were supporters of democratic government. For example, Baghshi-Beg Machabeli (Adigeni commissar) was on the Begs side, but then he moved to Georgian government and was devoted to them all his life.

Also Akhmad Beg Avalishvili, who was a brother in law of Beg Mahmad Beg, living in village Oshora was the supporter of Sever Beg for the first time on demonstration but then he changed his position and moved to Georgians side.

Mushtad-beg Machabeli, village shaloshetis beg was trying to defend Christian Georgians from Mussulman gangs.

His devotion helped Christian Georgians living in a village Tmogvi from Mussulman invades.

So, situations happening in Samtskhe-Javakheti in 1917-1921 years towards Christian Georgians had veracious position. Different from Mussulman Begs with Panturkish ideas, one part of Mussulman-Meskhebi Begs had friendly attitude to Christian Georgians and they disturbed rebel gangs to raid Christian Georgians.

**თურქეთ-საქართველოს ურთიერთობები XX-XXI
საუკუნეების მიჯნაზე შურნალ „ჩვენაუბრის“
კუბლიკაციების მიხედვით**

შურნალი „ჩვენაუბრი“, რომელსაც გასული საუკუნის 70-90-იან წლებსა და XXI საუკუნის დამდეგს ქ. სტოკჰოლმსა და შემდეგ ქ. სტამბოლში თურქულ ენაზე გამოსცემდნენ აჰმედ ოზკანი (მელაშვილი) და მისი თანამოაზრენი – შანვერ აქინი, ჯაჰით ოქთაი, შევქეთ შირინი, ოსმან მერჯანი, ფაჰრედინ ჩილოღლუ, ჰაირი ჰაირიოღლუ და სხვანი, შეიძლება ითქვას, იმთავითვე გადაიქცა ქართული კულტურის ქომაგად თურქეთში. „ჩვენაუბრი“ საბჭოთა კავშირის დაშლამდე და შემდგომაც ცდილობდა თურქული საზოგადოებისათვის გაეცნო ქართული კულტურისა და ლიტერატურის წარსული და აწყო, საქართველოში მიმდინარე პროცესები, საზოგადოებრივი ცხოვრების სხვადასხვა სფეროში მოღვაწე წარმატებული პიროვნებები.

წინამდებარე სტატიაში ყურადღებას შევაჩერებთ ერთ საინტერესო საკითხზე – როგორ აისახა ერთ კონკრეტულ თურქულ პერიოდულ გამოცემაში სსრკ-ის დაშლის შემდეგ განვითარებული თურქეთ-საქართველოს ურთიერთობები.

პრობლემის ამ კუთხით განხილვა, ვფიქრობთ, ცალკე აღებული ერთი ქვეყნის საგარეო პოლიტიკური კურსის მიმართ საზოგადოებრივი აზრის შექმნისა და განვითარების ზოგად სურათს ქმნის: შესაბამისად, თანამედროვე თურქული საზოგადოების განწყობილება მეზობელი ქვეყნისადმი – ამ შემთხვევაში საქართველოსადმი – ასევე, დიდადაა დამოკიდებული მასობრივ საინფორმაციო საშუალებებზე.

ორი საუკუნის მიჯნაზე თურქეთ-საქართველოს აქტიური დაახლოებისა და თანამშრომლობის ეტაპზე საჭირო გახდა საქართველოში არსებული ვითარების უფრო ღრმა შესწავლა და წარმოჩენა. ამიტომაც, შურნალ „ჩვენაუბრის“ რედკოლეგიის თხოვნით საკითხს სხვადასხვა დროს სხვადასხვა ავტორი განსხვავებული კუთხითა და სიღრმით იკვლევდა და აფასებდა. შურნალში გვხვდება რამდენიმე პუბლიკაცია, რომელიც რედკოლეგიამ წამყვანი თურქული გამოცემებიდან გადმოიბეჭდა.

გასული საუკუნის 90-იანი წლებიდან მოყოლებული, თურქეთის აქტივობა ბალკანეთში, კავკასიასა და შუა აზიაში მკვეთრად ძლიერდება, რადგან მისი ტრადიციული, ისტორიული მეტოქე – რუსეთი, ამ რეგიონებში გავლენას კარგავს.

თურქეთი ერთ-ერთი პირველი სახელმწიფო იყო, რომელმაც საქართველო საბჭოთა კავშირის დაშლისა და დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ 1991 წლის 16 დეკემბერს ცნო, მოგვიანებით კი – 1992 წლის 2 მაისს – მასთან დიპლომატიური ურთიერთობა დაამყარა (სვანიძე, 2007: 545).

ამ პერიოდიდან მოყოლებული, ჟურნალ „ჩვენებურის“ რედკოლეგია ცდილობს ნაკლებად ხისტი და მეტად გაწონასწორებული პუბლიკაციები შეარჩიოს, რათა არც თავისი ქვეყნის ოფიციალურ პოლიტიკურ პოზიციას დაუპირისპირდეს და არც ქართული მხარის უკმაყოფილება გამოიწვიოს. თავისი აწონილი ქმედებით, შეიძლება ითქვას, ჟურნალი „ჩვენებური“ დასახულ ამოცანას ასრულებს და ორ ქვეყანას შორის ერთგვარი კულტურული თანამშრომლობის პროპაგანდისტის ფუნქციას ასრულებს და დადებითი განწყობილებისა და ურთიერთობის შექმნისათვის იღვწის.

პუბლიკაციები შევისწავლეთ პერიოდების მიხედვით: I. პოსტკომუნისტური, ე. წ. შევარდნაძის ეპოქისა (1993 წლიდან) და II. „ვარდების რევოლუციის“ შემდგომი (2003 წლიდან).

„ჩვენებურის“ გამოცემა სტამბოლში 1993 წელს განახლდა. შეწყდა 1980 წელს, როცა ა. ოზკანი (მელაშვილი) მოკლეს.

1993 წლის № 2-3 გაერთიანებულ ნომერში ვხვდებით ბექა ჭილაშვილის (იგივე ფაჰრედინ ჩილუღლუს) ხელმოწერით დაბეჭდილ სტატიას სათაურით „თურქეთ-საქართველოს ურთიერთობები ვითარდება“. ავტორი აღნიშნავს, რომ „თურქეთი იყო პირველი ქვეყანა, რომელმაც საქართველოს დამოუკიდებლობა ცნო. საქართველომ თავისი დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ – 1991 წლის 9 აპრილს – საერთაშორისო ასპარეზზე დიდხანს ვერ მიაღწია აღიარებას. სამოქალაქო ომმა მას ამაში განსაკუთრებით შეუშალა ხელი. აშშ-მ იგი „შავ სიაში“ შეიყვანა. 1992 წელს საქართველოს სახელმწიფო საბჭოს თავმჯდომარემ ე. შევარდნაძემ სტამბოლში 11 ქვეყნის მეთაურთან ერთად ხელი მოაწერა „ბისეკის“ („შავი ზღვის ქვეყნების ეკონომიკური თანამშრომლობის“) ხელშეკრულებას. 1992 წლის 30 ივლისს თბილისში ჩასული თურქეთის პრემიერ-მინისტრი ს. დემირელი ტელევიზიით გამოსვლისას აღნიშნავდა: „თურქეთში

მრავალი ქართული წარმოშობის თურქი მოქალაქე ცხოვრობს. ეს თურქეთ-საქართველოს შორის ურთიერთობის საფუძველს წარმოქმნის“. ამ სიტყვებს თურქეთის ქართველობისთვის ისტორიული ღირებულება აქვს“ („ჩვენებური“, 1993, № 2-3: 7).

ისმაილ იაზიჯის (იგივე ისმაილ დავლადის) სტატიაში „საქართველოს მთლიანობა და წინსვლა“ („ჩვენებური“, 1993, № 4-5: 6-7) ავტორი მკითხველს მოკლედ აცნობს ამავე პერიოდის საქართველოს საშინაო ვითარებას, კერძოდ, ზ. გამსახურდიას ხმათა 87 პროცენტით არჩევას, მის დამხობას, ე. შვეარდნაძის ხელისუფლებაში მოსვლას, ეროვნულ უმცირესობათა მიმართ გატარებული უარყოფითი პოლიტიკის შეცვლას, მსოფლიოს სახელმწიფოთა მიერ საქართველოს ცნობას, ეკონომიკის სფეროში არსებულ პრობლემებს, საკანონმდებლო ცვლილებებს, ეკონომიკური ხასიათის დანაშაულებათა არსებობას, გარეშე ძალების მიერ საქართველოს წინააღმდეგ ეროვნულ უმცირესობათა წაქეზების ფაქტებს, აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის პრობლემებს. ი. იაზიჯი გამოთქვამს იმედს, რომ გარდამავალ პერიოდში ქართველი ხალხი არსებულ სირთულეებს დაძლევის. სტატიას სამოქალაქო ომის ამსახველი ფოტოები ერთვის.

საყურადღებოა მეჰმედ ბულენტ ულუდაღის სტატია „სოციალისტური ბლოკისა და სსრკ-ის დაშლის შემდგომ გარდამავალ ეპოქაში“ („ჩვენებური“, 1997, № 26: 8-11); დრამატურგ თუნჯერ ჯუჯენოღლუს სტატია „საქართველოსა და თურქეთს შორის ხიდი უნდა იყოს“ („ჩვენებური“, 1998, №2: 3-5); ასევე, ქართველი მკვლევრების – იმდროინდელი დიპლომატების – პუბლიკაციები, კერძოდ, თურქეთის რესპუბლიკაში საქართველოს საგანგებო რწმუნებულის ვ. ჭიკაიძის ინტერვიუ („ჩვენებური“, 1997, № 26: 8-11); თურქეთის რესპუბლიკაში საქართველოს სრულუფლებიანი ელჩის ნ. კომახიძის ინტერვიუ „საქართველოს ეროვნული დღე და ეკონომიკური შესაძლებლობანი“ („ჩვენებური“, 1995, №15: 3-5); დავით კოსტავას სტატია „რუსეთის კავკასიური პოლიტიკა“ („ჩვენებური“, 1994, №10: 3-5) და მისთ.

ჩვენი ყურადღება მიიპყრო ადნან მენდერესის სახელობის უნივერსიტეტის სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის საერთაშორისო ურთიერთობათა განყოფილების მკვლევრის სელჩუქ ჩოლაქოღლუს ანალიტიკური ხასიათის მეტად საინტერესო სტატიამ „თურქეთის პოლიტიკა საქართველოსთან მიმართებაში“. იგი ორ ნაწილად დაიბეჭდა ჟურნალის ორ ნომერში

(„ჩვენებური“, 2000, № 36: 5-8); („ჩვენებური“, 2000, № 37: 5-8). თავისი პუბლიკაციის პირველ ნაწილში ავტორი მკითხველს აცნობს შემდეგ საკითხებს: ა) დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდგომი პოლიტიკური და ეკონომიკური განვითარება; ბ) სამხრეთ ოსეთის პრობლემა; გ) აფხაზეთის პრობლემა; დ) საქართველო და რუსეთი; ხოლო მეორე ნაწილში განხილულია: ა) საქართველო და ჩრდილოეთ კავკასია; ბ) საქართველო და თურქეთი; გ) ორი ქვეყნის პოლიტიკური და ეკონომიკური ურთიერთობები; დ) ანკარის ქართული პოლიტიკაზე მოქმედი შიდა ფაქტორები – აფხაზური საზოგადოებრივი აზრი, ქართული საზოგადოებრივი აზრი; თურქეთის სტრატეგიული მონაპოვარი და საქართველოს პოლიტიკა. სტატიას ერთვის გამოყენებული ლიტერატურის სოლიდური სია თურქულ, ქართულ, რუსულ და ინგლისურ ენებზე.

აღნიშნული სტატიის ავტორი მართებულად შენიშნავს: „რუსეთისათვის კავკასია შუა აღმოსავლეთისაკენ გაღებული კარიცაა და ქვეყნის უსაფრთხოებისათვის სტრატეგიულად მნიშვნელოვანი რეგიონი. რუსეთს კავკასიაში ორი კონკურენტი ჰყავს – ირანი და თურქეთი. ირანთან რუსეთს ძალიან კარგი ურთიერთობა აქვს, მაგრამ ორივეს დაძაბული ურთიერთობა აქვს აზერბაიჯანთან. ეს კი ირანს ხელს უშლის ჩრდილოეთისაკენ წინსვლაში“.

„...როგორც ისტორიული მემკვიდრეობა, რუსეთის ყველაზე დიდი მეტოქე თურქეთია, რომელსაც კავკასიასა და ცენტრალურ აზიასთან ეთნიკური და რელიგიური კავშირები აქვს. ამიტომ მოსკოვი ყურადღებით აკვირდება თურქეთთან სამი კავკასიური რესპუბლიკის ურთიერთობას. აზერბაიჯანისთვის მთიანი ყარაბაღის, საქართველოსთვის სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის პრობლემები მისი მთავარი კოზირებია („ჩვენებური“, 2000, № 36: 8).

ს. ჩოლაქიძე, ჩვენი აზრით, ცდილობს საქართველოსთან მიმართებაში თურქეთის პოზიცია ქართულ-აფხაზურ კონფლიქტთან დაკავშირებით ცოტა შერბილებულად წარმოაჩინოს. კერძოდ, ოფიციალური ანკარა, მისი ხედვით, „იძულებულია ანგარიში გაუწიოს თურქულენოვან აფხაზური და ქართული წარმოშობის დიასპორებს, რომლებიც დიდი ხანია თურქეთში ცხოვრობენ. სხვადასხვა წყაროებით, დღესდღეისობით თურქეთში დაახლოებით 500 ათასი აფხაზური წარმოშობის და 1,5 მილიონი ქართული წარმოშობის მოქალაქე ცხო-

ვრობს. ჩრდილო კავკასიიდან ემიგრირებულთა შთამომავლების რიცხვი კი სავარაუდოდ 6 მილიონამდე უნდა იყოს. ქართულ-აფხაზური კონფლიქტი და ჩეჩნეთის ომი ყველა მათგანისთვის მტკივნეული თემაა და ოფიციალური ანკარა ხშირად რთულ მდგომარეობაშია თბილისსა და სოხუმში, ასევე თურქეთის ქართულ და აფხაზურ დიასპორებში გამოვლენილი რეაქციების გამო. როცა თბილისი თურქეთისთვის „სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი პარტნიორი ხდება“, ანკარა აფხაზეთისთვის და თურქეთში მცხოვრები აფხაზური წარმოშობის საზოგადოებისთვის ფართო ავტონომიის“ საპასუხოდ საქართველოს ტერიტორიულ მთლიანობას თავის პატივისცემას უდასტურებს, („ჩვენებური“, 2000, № 37: 7).

ს. ჩოლაქოღლუს დაკვირვებით, „თურქეთის მოქალაქე ეთნიკური ქართველების დიდი ნაწილი გათურქებულია და მათი მხოლოდ 25% ლაპარაკობს ქართულად. ერთი ნაწილი თურქეთში მცხოვრები ქართველებისა საქართველოდანაა ემიგრირებული, მეორე კი ძველთაგანვე აქ ბინადრობს. ესენი საქართველოსთან მოსახლდრე რაიონებში არიან განსახლებულნი – ართვინში, შაგშეთში, ბორჩხაში, არტანუჯში, არტაანში, ხოფაში, არხავსა და რიზეში. ადგილობრივიცა და ემიგრირებული ქართველებიც მუსლიმები არიან. თურქეთის საგარეო პოლიტიკაზე თავიანთი გავლენის გავრცელებას ცდილობენ თურქეთში მცხოვრები ქართველების სხვადასხვა ასოციაციები და ბეჭედითი ორგანოები. თურქეთის ქართული საზოგადოებრივი აზრი აფხაზური პრობლემისადმი საკმაოდ კონსტრუქციულია და აფხაზეთისთვის ფართო ავტონომიის მინიჭებას უჭერს მხარს. თუმცა ისინი თბილისის აგრესიული ორთოდოქსული ნაციონალიზმის გამოვლინებას ეჯახებიან. ეს აჭარის ქართველ მუსლიმებს დაახარალებს („ჩვენებური“, 2000, № 37: 7-8).

ს. ჩოლაქოღლუსათვის მთავარი, ცხადია, თურქეთის სტრატეგიული ინტერესის განსაზღვრაა. მისი აზრით, თურქეთისთვის კავკასია საზოგადოდ და საქართველო კერძოდ, უმნიშვნელოვანესი რეგიონებია, რადგან საქართველო უმოკლესი გზაა არა მხოლოდ შუა აზიისკენ, არამედ ჩრდილო კავკასიაში გასასვლელად, „მათთან კი თურქეთს ისტორიული და კულტურული კავშირები აქვს.

ამდენად, თურქეთის სტრატეგიული ინტერესია საქართველოს დამოუკიდებლობა და ტერიტორიული მთლიანობა. სხვა არჩევანი მას არც აქვს. თუ აფხაზეთის პრობლემა ისე გად-

წყდება, როგორც თურქეთს სურს, რუსეთის ინტერვენცია ამ რეგიონში შემცირდება და ანკარას კავკასიური პოლიტიკა უფრო წარმატებული გახდება“ („ჩვენებური“, 2000, № 37: 8).

დაახლოებით მსგავს შეფასებებს ვხვდებით ფაიქ იბადოვის, შაჰინ იბრაჰიმოვისა და ჰაყანი ადასიევის სტატიაში „თურქეთ-საქართველოს ურთიერთობები“ („ჩვენებური“, 2003, № 47: 5-8); მასში ავტორები განიხილავენ საქართველოს ისტორიის მთავარ მომენტებს (აქცენტი კეთდება რუსეთის დამპყრობლურ პოლიტიკაზე, თუმცა სტატიის დასაწყისში აღნიშნავენ, რომ დაახლოებით 350 წლის მანძილზე, XVI საუკუნიდან XIX საუკუნემდე, საქართველო ოსმალეთსა და ირანს შორის გამართული ბრძოლების ასპარეზად გადაიქცა), ორივე ქვეყნის ეკონომიკურ ურთიერთობებს 90-იანი წლების პირველ ნახევარში და პოლიტიკურ-ეკონომიკური ურთიერთობების მნიშვნელობას.

ავტორები თავიანთი სტატიის დასკვნით ნაწილში აღნიშნავენ, რომ ცენტრალურ აზიასა და კავკასიაში თურქეთის პოლიტიკური სტრატეგია მართებულია და მან საქართველოსთან კეთილმეზობლური ურთიერთობა უნდა განავითაროს.

მეტად საყურადღებოა შავი ზღვის ტექნიკური უნივერსიტეტის ლექტორის, დოქტორ ნები გუმუშის სტატია „ახალი ეპოქა საქართველოში და თურქეთ-საქართველოს ურთიერთობათა მომავალი“ („ჩვენებური“, 2004, № 51: 2-3). აქ ლაკონურად, პუნქტებადაა განხილული 2003 წლის დასასრულისა და 2004 წლის დამდეგის საქართველოში განვითარებული მოვლენების ანატომია და საინტერესო დასკვნებია წარმოდგენილი. ნ. გუმუში შემდეგ საკითხებს განიხილავს: 1) ახალი ეპოქის დასაწყისი; 2) შეძლებს თუ არა საქართველო თავისი პრობლემების დაძლევას? (ავტორი აღნიშნავს, რომ „ხავერდოვანი რევოლუციის“ შემდეგ ბევრი კითხვა ჩნდება. სოროსის ფონდისა და აშშ ელჩის რ. მაილსის საქმიანობის გააქტიურება და ამის მკვეთრად აღნიშვნა ე. შვეარდნაძის მიერ ერთ-ერთ განცხადებაში, აძლიერებს ეჭვებს, რომ გადატრიალების უკან აშშ უნდა იდგეს. ამასთან ერთად, საფუძვლიან ანალიზს საჭიროებს თავად შვეარდნაძის პოზიცია გადატრიალებაში“); 3) დემოკრატიის დამკვიდრება (ნ. გუმუშის შეფასებით, „საქართველოში პრეზიდენტები გადატრიალების გზით წყვეტენ თავიანთ საქმიანობას, ეს კი ქვეყანაში დემოკრატიის რწმენის საფუძვლებს არყვეს. ამის შემდეგ ხელისუფლებით უკმაყოფილონი არჩევენ

ნების ნაცვლად ქვეყნის სათავეში გადატრიალებით მოსვლას ანიჭებენ უპირატესობას. თავის მხრივ, ეს ფაქტი ხალხის თავისუფლების ხარისხს შეზღუდავს და პრობლემათა გადაწყვეტა კიდევ უფრო გართულებს“); 4) ეკონომიკური სიდუხჭირე; 5) შიდაპოლიტიკური პრობლემები (განხილულია აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკებისა და სამაჩაბლოს ავტონომიური ოლქის ვითარება). გუმუში ერთადერთია „ჩვენებურის“ ანალიტიკოს ავტორთა შორის, ვინც ტერმინ „სამაჩაბლოსა“ და „ავტონომიურ ოლქს“ (Ozerk bolge) იყენებს და არა „სამხრეთ ოსეთს“ (Güney Osetya). აქ იგი აქცენტს აკეთებს აჭარის ავტონომიის გაუქმების საშიშროებაზე. „...თუ აჭარის ავტონომია გაუქმდა, თბილისი დაახლოვდება ბათუმის თბილისიდან დისტანცირების პროცესს. იმისათვის, რათა აჭარა ახალ პრობლემურ რეგიონად არ გადაიქცეს, თურქეთმა ყველაფერი უნდა იღონოს, რადგან აქ განვითარებულ პროცესები თურქეთზე გავლენას იქონიებს. თურქეთი მოსკოვის (პუნქტი II) და ყარსის (პუნქტი I) ხელშეკრულებებით, აჭარის ავტონომიის გარანტია (garantör) და, ამდენად, მან უნდა იმოქმედოს როგორც საქართველოს მოკავშირემ და მეგობარმა და აჭარის ავტონომიის გარანტმა“). 6) თურქეთ-საქართველოს ურთიერთობათა ისტორია (განხილავს როგორც ხანგრძლივი ისტორიის მქონეს, როცა ჯერ კიდევ თურქული ტომები ცენტრალური აზიიდან დასავლეთისაკენ მოემართებოდნენ; ასევე აღნიშნავს დავით აღმაშენებლის ურთიერთობას ყივჩაღებთან, ყივჩაღი ქალის ცოლად შერთვას, ქართველთა ურთიერთობას სელჯუკებთან, ოსმალეთის სახელმწიფოსთან, თუმცა რა ფორმით წარიმართა ეს ურთიერთობები, ამაზე არ მსჯელობს); 7) ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის მაგისტრალი („ყველა მხარისათვის პოზიტიურია“); 8) ახალციხის გადასახლების დრამა ანუ ახალციხელი თურქების პრობლემა (მისი აზრით, 1944 წელს საბჭოთა მემკვიდრეობიდან დარჩენილი პრობლემა თურქეთის დახმარებით შეიძლება მოგვარდეს); 9) დასკვნა („ახალგაზრდა მ. სააკაშვილისაგან ხალხი უმთავრესად ეკონომიკის გაუმჯობესებას ელის. არსებულ პრობლემათა მოსაგვარებლად ახალი ხელისუფლება უნდა ეცადოს თურქეთთან, აშშ და რუსეთთან და, ასევე, მთელ მსოფლიოსთან კონსტრუქციული ურთიერთობის დამყარებას. თურქეთი, როცა თავის ისტორიულ პასუხისმგებლობას კისრულობს, საქართველოს ტერიტორიულ მთლიანობასა და კავკასიაში მცხოვრები მცირე ხალხების არსებობას

დიდ მნიშვნელობას უნდა ანიჭებდეს და გამოხატავდეს კიდევ. თურქეთმა უნდა გაატაროს მათკენ მიმართული საფრთხეების აღმკვეთი პოლიტიკა“ („ჩვენებური“, 2004, № 51: 3).

ამგვარად, ჩვენ განვიხილეთ თურქულენოვან ჟურნალში „ჩვენებური“ გამოქვეყნებული თურქი მკვლევრების სტატიები, რომლებიც ეხება XX საუკუნის 90-იანი და XXI საუკუნის დამდეგის საქართველო-თურქეთის ურთიერთობებს. ეს პუბლიკაციები უფრო ზოგადი დახასიათებებია იმ ვითარებისა, რომელიც აღნიშნულ პერიოდში არსებობდა ჩვენს ორ ქვეყანას შორის. ჟურნალის მესვეურთა და სტატიების ავტორთა მიზანი იყო თურქული საზოგადოებისთვის საქართველოში განვითარებული მოვლენები დაეხასიათებინათ და საერთაშორისო დარევიონული პოლიტიკის ფაქიზ საკითხებზე თურქეთის დამოკიდებულება დაეფიქსირებინათ, ცხადია, საკუთარი ქვეყნის ინტერესების გათვალისწინებით. სამწუხაროდ, ჟურნალის გამოცემა 2006 წელს შეწყდა. ამან, ბუნებრივია, ხელი შეგვიშალა გაგვეგო, რა შეფასებას აძლევენ აწ უკვე რარიტეტად ქცეული ჟურნალი და მისი ექსპერტები 2005 წლის შემდგომი პერიოდის საქართველოში მიმდინარე პროცესებს.

წყაროები:

- „ჩვენებური“, 1993 – „Çveneburi“, 1993 – „Çveneburi“, 1993, № 2-3-4-5
- „ჩვენებური“, 1994 – „Çveneburi“, 1994 – „Çveneburi“, 1994, № 10;
- „ჩვენებური“, 1995 – „Çveneburi“, 1995 – „Çveneburi“, 1995, №15;
- „ჩვენებური“, 1997 – „Çveneburi“, 1997 – „Çveneburi“, 1997, № 26;
- „ჩვენებური“, 1998 – „Çveneburi“, 1998 – „Çveneburi“, 1998, № 2;
- „ჩვენებური“, 2000 – „Çveneburi“, 2000 – „Çveneburi“, 2000, № 36;
- „ჩვენებური“, 2000 – „Çveneburi“, 2000 – „Çveneburi“, 2000, №37;
- „ჩვენებური“, 2003 – „Çveneburi“, 2003 – „Çveneburi“, 2003, № 47;
- „ჩვენებური“, 2004 – „Çveneburi“, 2004 – „Çveneburi“, 2004, № 51.

გამოყენებული ლიტერატურა:

სვანიძე, 2007 – სვანიძე მ., თურქეთის ისტორია (1299-2000). „არტანუჯი“, თბ., 2007.

**TURKISH-GEORGIAN RELATIONSHIP AT THE EDGE OF
XX-XXI CC. ACCORDING TO THE PUBLICATIONS OF THE
JOURNAL “CHVENEURI”**

Summary

The article deals with the publications in the Turkish language journal “Chveneburi” written by Turkish researchers which deal with the Turkish-Georgian relationship in the 90s of the XXc. and at the beginning of the XXIc.

These conclusions are mostly the general description of the situation existed between two neighboring countries in above mentioned period. The aim of the authors of articles and journal executives was to provide the Turkish society with the analysis of ongoing events in Georgia and to fix the attitudes of Turkey on international and regional issues of politics.

Unfortunately, the edition of the journal “Chveneburi” stopped in 2006. It prevented us from knowing how Turkish analysts’ evaluated the processes in Georgia in 2005-2006 and later its further turbulent period.

The contribution of the journal is great not only in covering Georgian issues generally Georgian science, culture and sport but informing the Turkish society properly. Accordingly, any publication in it deserves to be studied and taken into consideration.

**მნათობის გამოსახულება ციხიაგორის კომპლექსის
ბლიკტიკურ მასალაში**

ციხიაგორის სატაძრო კომპლექსი მდებარეობს თბილისი-დან ჩრდილო-დასავლეთით 40-45 კმ-ს მანძილზე, მდინარე მტკვრის მარჯვენა მხარეს სოფელ კავთისხევის ჩრდილოეთით (აღმოსავლეთ საქართველო).

1971 წლიდან ძეგლის კომპლექსური გათხრა დაიწყო ივ. ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიის, არქეოლოგიის და ეთნოგრაფიის ინსტიტუტის, ხოლო შემდგომ არქეოლოგიური კვლევის ცენტრის არქეოლოგიურმა ექსპედიციამ გიორგი ცქიტიშვილის ხელმძღვანელობით.

გათხრების შედეგად გაირკვა, რომ ციხიაგორა წარმოადგენს მრავალფენიან ბორცვს, სადაც ძვ. წ. III ს-ის დასაწყისში აიგო დიდი სატაძრო კომპლექსი (ცქიტიშვილი, 2003: 7).

ტაძარში თავმოყრილია თიხის ბულებზე საბეჭდავთა ანაბეჭდების მრავალსახეობა ფორმით, სიუჟეტით, გამოსახულებების მანერით და სტილით, რომლებზეც შეიმჩნევა როგორც აქემენიდური ირანის და მცირე აზიური, ისე ბერძნული კულტურის ზეგავლენა. ხშირად ანაბეჭდებზე აღბეჭდილი სიუჟეტი თავისი გამოსახვის მანერით იმდენად თავისებურია, რომ მას ანალოგიები ცნობილ სახვით ხელოვნების ძეგლებში ვერ ეძებნება. როგორც ჩანს, ისინი ადგილობრივ ნიმუშებად უნდა მივიჩნიოთ.

ჩვენი სტატიის განხილვის საგანს წარმოადგენს ბულები მზის და მნათობთან დაკავშირებული გამოსახულებათა ანაბეჭდებით, რომლებიც 1977 და 1986 წელს იქნა აღმოჩენილი სატაძრო კომპლექსის 10 სათავსოს აღმოსავლეთ კედელთან.

(ინვ. №1546, საველე №461, 1986 წ.) – თიხის ფრაგმენტი (ბუდა), მოწითალო-ყავისფრად გამომწვარი, უფორმო, ბულის ზედაპირზე, ორი ერთი და იგივე საბეჭდავის ანაბეჭდია აღბეჭდილი. თიხის ფრაგმენტის მეორე მხარეს ხის ძელის ანაბეჭდი შეიმჩნევა. საბეჭდავის ზედაპირი ბრტყელი უნდა

ყოფილიყო, წრიული ფორმის (ანაბეჭდის ზომაა 25x25 მმ, ბულის 95x92 მმ).

აღმოჩნდა №10 ოთახის აღმოსავლეთ კედელთან.

ანაბეჭდზე საშუალო რელიეფით გამოსახულია მნათობი, ცენტრალურ ნაწილში აღბეჭდილია მნათობის დისკო – რელიეფურ წრეში ჩახაზული მოცულობითი ბურთულა. მნათობის დისკოდან ანაბეჭდის მთელ ფართობზე განაწილებულია რვა რელიეფური სხივი, დაბოლოებული ბურთულებით (ტაბულა I).

ანაბეჭდის ზედაპირი მთლიანად შევსებულია გამოსახულებით. ციხიაგორას სატაძრო კომპლექსში ამ საბეჭდავის ანაბეჭდით თიხის ოთხი ფრაგმენტი აღმოჩენილი, მათგან მხოლოდ ორია კარგად შემორჩენილი.

მნათობის გამოსახულების მსგავსი მოტივი - ე.წ. „ვარსკვლავის ფორმის კომპოზიცია“ გვხვდება ბერძნულ-მინოსურ-მიკენური ხანის მოყვითალო და მუქი ფერის სტეატიტის ლენტოიდებზე. აგრეთვე, გვხვდება გეომეტრიულ და არქაულ პერიოდშიც, კერძოდ, სპარტაში აღმოჩენილი სპილოს ძვლის საბეჭდავზე, რომელიც თარიღდება ძვ. წ. VII ს-ით (ვოლენგეი-დერი, 1967: 57).

ანაბეჭდის მიხედვით საბეჭდავი უნდა წარმოადგენდეს თითზე სატარებელ დიდფარაკიან ბეჭედს. ანაბეჭდის ოვალის მიხედვით იგი ჰგავს ადრეანტიკური ბეჭდების ბორდმანისეული კლასიფიკაციის XII ტიპს, რომელიც დათარიღებულია ძვ. წ. IV საუკუნის შუა ან გვიანი ხანით (ბორდმანი, 1968: 90).

(ინგ. №1535, საველე №81, 1977 წელი) – თიხის ფრაგმენტი (ბულა) მოწითალო-ყავისფერი, უფორმო, ბულის ზედაპირზე ორი ერთი და იგივე საბეჭდავის ანაბეჭდია დასმული. საბეჭდავის ზედაპირი ბრტყელი უნდა ყოფილიყო, სწორკუთხა ფორმის (ანაბეჭდის ზომაა 35x35 მმ).

აღმოჩნდა ტაძრის აღმოსავლეთ დერეფნის ჩრდილო-აღმოსავლეთ კუთხეში.

ანაბეჭდზე აღბეჭდილია ფრთოსანი ცხოველი, რომელიც სხეულით ემსგავსება ცხენს. ცხოველი მიმართულია მარცხნივ, გადმოცემულია პროფილში, წინა ერთი ფეხი აწეული აქვს, მეორეზე მყარად დგას. უკანა კიდურები ალბათ დაბეჭდვის უხარისხობის გამო ცუდად იკითხება (ტაბულა II).

ანაბეჭდზე მაღალი რელიეფითაა გადმოცემული ცხოველის დახრილი თავი, რომელსაც გვირგვინის მსგავსად წინ გაწვდი-

ლი ორი ყური და მათ ზევით ოდნავ მოხრილი მოკლე რქა ამშვენებს. სქელი კისერი და ტანი შედარებით დაბალი რელიეფითაა მოცემული. ფრთა, რომელიც იწყება კისრის შუა ნაწილიდან, დიდ სამკუთხედს ქმნის ცხოველის გავასთან.

ცხოველის გამოსახულება პლასტიკურია, გამოირჩევა რბილი, მომრგვალებული ფორმებით. კარგად არის დამუშავებული ცალკეული ნაკვთი – დახრილი თავი, სქელი კისერი, გულმკერდი.

ციხიაგორაზე აღმოჩენილი ანაბეჭდების უმრავლესობის მსგავსად, ანაბეჭდების ზედაპირი მთლიანად არის შევსებული გამოსახულებით. კომპლექსში მსგავსი ფორმისა და ზომის ცხრამეტი ანაბეჭდია ცნობილი, სხვადასხვა გამოსახულებებით, რომელთა გარჩევა ვერ ხერხდება.

აღნიშნული ანაბეჭდის მიხედვით შესაძლოა ვივარაუდოთ, რომ ლითონის ბრტყელპირიანი სახელურიანი, ოთხკუთხა საბეჭდავია გამოყენებული. ასეთი ფორმის ბრინჯაოს სახელურიანი საბეჭდავი არის აღმოჩენილი კავთისხევის „დაჭრილების სამაროვანზე“ (ცქიტიშვილი, 1980: 128-130), ურბნისში (ლორთქიფანიძე, 1969: 37), სოფ. სამთავისში, საირხესა და სოფ. შრომაში (ჯავახიშვილი, 1997: 221-285).

რაც შეეხება ანაბეჭდზე ასახულ სიუჟეტს, „რქოსანი ცხენი“ გავრცელებული მოტივია საქართველოს გლიპტიკურ მასალებში, კერძოდ, ყანაეთის ადრეანტიკური ხანის მდიდრულ სამარხში აღმოჩენილ ადგილობრივ ნახელავად მიჩნეული ვერცხლის ფარაკიან ბეჭდებზე. ბეჭდების ფარაკებზე გამოსახულია რქოსანი ცხენები.

ი. გაგოშიძეს გამოთქმული აქვს მოსაზრება, რომ მზის ღვთაება ხშირად ცხენის სახით გამოისახებოდა, მაგალითად, გეომეტრიული ხანის ბერძნულ ხელოვნებაში, ვილანოვაში, ჰალშტატში. მსგავსი უამრავი მაგალითია საქართველოს მასალებშიც, და ამის საფუძველზე იგი თვლის, რომ ყანაეთის საბეჭდავებზე ფანტასტიკური ცხენის სახით მზის ღვთაებაა გამოსახული (გაგოშიძე, 1964: 32-43).

„ავესტის“ მიხედვით, ოქროს რქოსანი ცხენი გამარჯვების ღვთაების – ვრეტრაგნის სახესხვაობად იყო წარმოდგენილი. ამ ღვთაებისათვის დამახასიათებელი იყო გარდასახვა სხვადასხვა ცხოველების სახეებში – აქ ნახსენებია ოქროს რქიანი ხარი და ცხენი, ვირი, ტახი, ცხვარი, თხა და ა.შ. (ბარისოვი, ლუკონინი, 1963: 34; ბერტელიე, 1924: 6-8).

ციხიაგორის ცხენს რქის გარდა ამკობს ფრთაც, რაც მის მითიურ წარმომავლობას უფრო აძლიერებს. სიუჟეტურად მსგავსი ფრთოსანი ცხენი არის გამოსახული ბერძნულ არქაულ საბეჭდავებზე სპარტიდან, რომელთაც ბორდმანი ძვ. წ. VI-V სს-ებით ათარიღებს (ბორდმანი, 1968: 145, ტაბ – XXXIV №507).

(ინგ. №1544, საველე №460, 1986 წელი) – თიხის ფრაგმენტი (ბულა) მოყვითალო-ყავისფრად გამომწვარი, უფორმო, ბულის ზედაპირზე აღბეჭდილია ორი ერთი და იგივე საბეჭდავის ანაბეჭდი. საბეჭდავის ზედაპირი ბრტყელი უნდა ყოფილიყო, სწორკუთხა ფორმის (ანაბეჭდის ზომაა 51x51 მმ, ბულის 165x90 მმ).

თიხის ფრაგმენტს რევერსზე ეტყობა კუთხე, ალბათ, რაღაც საგნის კუთხეში იყო მიღესილი.

აღმოჩნდა მეთუ ოთახის აღმოსავლეთ კედელთან.

ანაბეჭდზე აღბეჭდილია მნათობი, სწორკუთხა ანაბეჭდის ცენტრალურ ნაწილში გამოსახულია მნათობის დისკო – რელიეფურ წრეში ჩახაზული მცირე ზომის მოცულობითი სფერო. მნათობის დისკოდან ანაბეჭდის მთელ ფართობზე განაწილებულია რვა რელიეფური სხივი, მათგან ოთხი ძირითადი სხივია, ისინი განსხვავებით დანარჩენი ოთხისგან, უფრო ღრმა რელიეფით მასიურად არის გამოსახული და სიგრძითაც აღემატებიან დანარჩენებს (ტაბულა III). ამ დეტალით მნათობი ემსგავსება ირიბი ჯვრის მოყვანილობის ორნამენტს, რომელიც სკვითურ ორნამენტად არის აღიარებული. იგი წარმოადგენს ოთხსხივიან სოლარულ ნიშანს, რომელსაც დისკო წრეში ჩახაზული წერტილით აქვს აღნიშნული. «ირიბი ჯვრის მოყვანილობის ორნამენტი» ცნობილია ჩრდ. შავიზღვისპირეთის არქაული ხანის სკვითური ყორდანებიდან, კერძოდ, ამ ორნამენტით შემკულია ძველის საყბურები. ირიბი ჯვრის მოყვანილობის ორნამენტით არის შემკული, აგრეთვე, თლის სამაროვანზე აღმოჩენილი ბრინჯაოს ლაგამის რქის საყბურებიც (ვიაზმინინა, 1963: 159; ფირცხალავა, 1978: 38).

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ სკვითური ხელოვნების უადრესი ძეგლები აღმოსავლურ ხელოვნებაზეა დამოკიდებული. წინა აზიაშიც და ჩრდილოეთ შავიზღვისპირეთშიც სკვითური ხელოვნება შეთავსებულია წინააზიური წარმოშობის სახეებთან და ფორმებთან, რომელთაც ამ ხელოვნებაში გაბატონებული მდგომარეობა უკავიათ (არტამონოვი, 1961: 26-28).

რაც შეეხება ციხიაგორის ანაბეჭდს, მისი ზედაპირი არქაული ხანის საბეჭდავების მსგავსად მთლიანად არის შევსებული გამოსახულებით.

ჩვენი ვარაუდით, ალბათ ბრინჯაოს სახელურიანი სწორკუთხა საბეჭდავია გამოყენებული. საბეჭდავის ეს ფორმა ძვ.წ. III-I ს-ში ძველი ქართლის სამეფოს ტერიტორიაზე გავრცელებული (ჯავახიშვილი, 1997: 227).

გარდა აქ განხილული ანაბეჭდებისა, ციხიაგორის სატაძრო კომპლექსში აღმოჩენილია თვითონ მზის დისკოს ანაბეჭდები, რომელთაგან ზოგი გამოსახულების გარეშეა, ხოლო რამდენიმეში გამოსახულია ცხოველი, სავარაუდოდ ცხენი (ტაბულა IV). აგრეთვე არის მხედრის გამოსახულებიანი ანაბეჭდები და ცხენი ნახევარმთვარით. ყველა ეს გამოსახულება, ალბათ მზის ღვთაებას და სამხრეთიდან მოსულ „მუშქებს“ უკავშირდება, რომელთა მიგრაცია კარგად ჩანს წითლად მოხატული კერამიკის გავრცელების ეტაპებით.

როგორც ცნობილია, ძვ.წ. XV-VII სს-ის ასირიულ, იეროგლიფურ-ლუვიურ და ურარტულ წყაროებში მოხსენებული „მუშქები“, რომლებიც ბერძნულ მწერლობაში „მოსხ“ სახელით იხსენიებიან და გაიგივებულნი არიან ქართულ ტომებთან – მესხებთან, ქართულ-კოლხური ერთობის დაშლის შემდგომ, რომელიც, სავარაუდოდ, ძვ.წ. II ათასწლეულში უნდა მომხდარიყო, განცალკევდა და თავდაპირველად მცირე აზიის ჩრდილო-აღმოსავლეთ ოლქებში დამკვიდრდა. ძვ.წ. XIII ს-დან დაიწყო მუშქების განსახლება ჩრდ. მესოპოტამიის მიმართულებით, ხოლო რამდენადმე მოგვიანებით მათ შეძლეს მცირე აზიის დასავლეთ და ცენტრალურ ოლქებში გაბატონება. ძვ.წ. X ს-ის II ნახევრიდან მუშქები მდ. ჰალისის სამხრეთ-აღმოსავლეთით აარსებენ თავიანთ სამეფოს, რაც თვალსაჩინოდ არის ასახული ლუვიურ-იეროგლიფურ წარწერებში. ამ წარწერებში ნახსენებია მუშქების მეფე სახელად ხართაფუ, რომლის ტიტულატურა იყო: „მზე გმირი, დიდი მეფე ხართაფუ, დიდი მეფე, თარხუნთის საყვარელი“. მუშქების მეფის სახელსა და ტიტულატურას მზის ფრთოსანი დისკო – სამეფო კარტუში ახლავს. ხოლო თვითონ მეფე “მზედ” იწოდება. როგორც ჩანს, მზე იყო უმაღლესი ღვთაება, რომელსაც მეფე განასახიერებდა. მზის, როგორც უმაღლესი ღვთაების თავიანთსცემა ქართულ ტომებში ჯერ კიდევ საერთო ქართული, ე.ი. ფუძემდებლის მატარებელი ეთნოსის დონეზე არსებობდა. ხოლო, პროქართული ეთნიკური

ერთობის დაშლის შემდგომ წარმოქმნილმა ქართველურმა ტომებმა შეინარჩუნეს რელიგიური რწმენის ზოგიერთი ელემენტი, აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ კოლხთა მეფე აიეტიც მზის შვილი იყო და მზის კულტი ფართოდ იყო გავრცელებული სვანეთშიც (ლორთქიფანიძე, 2002: 214).

ძვ.წ. VII ს-ის 70-იანი წლებიდან, ე. ი. მას შემდეგ, რაც მუშკების სახელმწიფო ურარტელებმა და კიმირიელებმა გაანადგურეს, მუშკების ერთი დიდი ჯგუფი ჩრდილო-აღმოსავლეთისკენ გაემართა და დასახლდა დღევანდელი სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოსა და მის მიმდებარე ტერიტორიაზე, რომელსაც ბერძნები „მოსხიკეს“ ანუ „მოსხთა ქვეყანას“ უწოდებენ.

აქემენიდური ირანის ძლიერი სახელმწიფოს არსებობის ხანაში მისი გავლენის ქვეშ ექცევიან აღმოსავლეთ საქართველოს სამხრეთი ოლქები. ხოლო, ალექსანდრე მაკედონელის მიერ აქემენიდთა ირანის სახელმწიფოს განადგურების შემდგომ, იწყება მესხების, ხეთურ-მცირეაზიური კულტურის ტრადიციების მატარებელი აღმოსავლურ-ქართული ტომების კიდევ უფრო ჩრდილოეთით განსახლება. ამის შედეგად ძველი კოლხეთის აღმოსავლეთ ოლქებში ფიქსირებულია ეთნო-კულტურული ინოვაციები, ხოლო აღმოსავლეთ საქართველოში ასევე წინამორბედი ახალი, ე. ი. გვიან-ბრინჯაო ადრურკინის ხანისგან მკვეთრად განსხვავებული იერის მატარებელი მატერიალური კულტურის გავრცელება. კერძოდ, ძვ.წ. IV ს-დან ჩნდება ქვევრში დაკრძალვის წესი და გავრცელებულია წითლად მოხატული კერამიკა.

ჩვენთვის საინტერესოა არქეოლოგ გოდერძი ნარიმანაშვილის მოსაზრება და დაკვირვება, რომელიც ეხება წითლად მოხატული კერამიკის გავრცელებას საქართველოს ტერიტორიაზე და რომელიც, ჩვენი ვარაუდით, უკავშირდება „მუშქთა“ მიგრაციასაც.

კერძოდ, საქართველოს ტერიტორიაზე წითლად მოხატული კერამიკის უძველესი ნიმუში არუხლო I-ის ძვ.წ. IV ათასწლეულით დათარიღებულ ფენებშია აღმოჩენილი. იგი მცირე რაოდენობით გვხვდება ძვ.წ. III ათასწლეულის ძეგლებზეც. ძვ.წ. II ათასწლეულის პირველ ნახევარში თრიალეთური კულტურის გავრცელების არეალში, მოხატულმა კერამიკამ ფართო გავრცელება ჰპოვა, შემდგომში დაახლოებით ათასი წლის განმავლობაში იგი აღარ გვხვდება. ამ დიდი პაუზის შემდეგ

ქართლის ტერიტორიაზე მოხატული კერამიკა ხელმეორედ მხოლოდ აქემენიდურ ხანაში გამოჩნდა და ძვ.წ. IV-III სს-ში იმდენად გავრცელდა, რომ ამ პერიოდს მოხატული კერამიკის ხანასაც უწოდებენ (ნარიმანაშვილი, 2002: 54).

გამოყენებული ლიტერატურა:

არტამონოვი, 1961 - Артамонов М.Н. Скифо-сибирское искусство звериного стиля, П.С.А. 1961.

ბარისოვი, ლუკონინი, 1963 - Борисов А.Я., Луконин В.Т., Сасаницкие геммы, 1963

ბერტელიე, 1924 - Бертелье Е.Э. Отривки из Авесты «Восток», IV, 1924.

ბორდმანი, 1968 - Boardman J. – Archaic Greek Gems Schools and Artists in the Sixth and early Fifth Centuries B.C. 1968.

გაგოშიძე, 1964 – ი. გაგოშიძე, ადრე ანტიკური ხანის ძეგლები ქსნის ხეობიდან, თბ. 1964.

ვიაზმინა, 1963 - Вязьминина М.Н., Ранние помятички скифского звериного стиля. С.А. №2. 1963.

ვოლენვეიდერი, 1967 - Vollenweider M-L., Catalogue raisonne des sceaux cylindres et intalles. Vol I, 1967.

ლორთქიფანიძე, 1969 – მ. ლორთქიფანიძე, ძველი საქართველოს გლიპტიკური ძეგლების კორპუსი, თბ. 1969.

ლორთქიფანიძე, 2002 – ი. ლორთქიფანიძე, ძველი ქართული ცივილიზაციების სათავეებთან, თბ. 2002.

ნარიმანაშვილი, 2003 – გ. ნარიმანაშვილი, ვ. შატბერაშვილი, ძვ.წ. V–I საუკუნეების წითლად მოხატული კერამიკა ქართლიდან, ძიებანი 9, 2002.

ფირცხალავა, 1978 – მ. ფირცხალავა, სკვითური კულტურის ძეგლები საქართველოში. გავრცელების საკითხისათვის, საქართველოს არქეოლოგიის საკითხები, თბ. 1978.

ცქიტიშვილი, 2003 – გ. ცქიტიშვილი, ციხიაგორის სატაძრო კომპლექსი, თბ. 2003.

ხაზარაძე, 1980 – ნ. ხაზარაძე გ. ცქიტიშვილი, ციხიაგორას კრამიტი, კავკასიურ ახლოაღმოსავლური კრებული VI, თბ. 1980.

ჯავახიშვილი, 1997 – ქ. ჯავახიშვილი, ბრინჯაოს საბეჭდავების ერთი ჯგუფი. საქ. სახ. მუზეუმის მოამბე XLII-B, თბ. 1997.

ცქიტიშვილი ..., 1980 - Цкитишвили Т., Тверидзе Д., Берадзе Э., Накаидзе Н., Казахишвили ., Квитаишвили Р., Джинджидхашвили Т. Отчет археологической экспедиции Каспского района. П.А.И. в 1977 года. Тб. 1980.

ტაბულების აღწერილობა:

1. ტაძრის №10 აღმოსავლეთ კედელთან აღმოჩენილი თიხის ფრაგმენტზე მრგვალი ფორმის ანაბეჭდი მნათობის გამოსახულებით.
2. ტაძრის აღმოსავლეთ დერეფნის ჩრდილო აღმოსავლეთ კუთხეში აღმოჩენილი ანაბეჭდი ფრთოსანი ცხოველის გამოსახულებით.
3. ტაძრის მეათე ოთახის აღმოსავლეთ კედელთან აღმოჩენილი თიხის ფრაგმენტზე ოთხკუთხა ფორმის ანაბეჭდი მნათობის გამოსახულებით.
4. მზის დისკოს ანაბეჭდი ცხოველის, სავარაუდოდ ცხენის გამოსახულებით.

Tamar Matiashvili

CLEY IMPRINTS OF TSIKHIAGORA

Summary

The Tsikhiagora Temple complex is located 40-45 km northwest of Tbilisi, on the right bank of the River Mtkvari near the village of Kavtixevi (Eastern Georgia).

Excavations carried out in the area revealed that Tsikhiagora is a burial mound-like hill with the following characteristics: 12m, space - 40m. X 100m.

The large temple complex surrounded by a wall with towers and outposts was built on the hill. The thickness of the cultural layers attained 6 m, the lower layers belonging to the Bronze Age. The Layer of the Hellenistic period is preserved best of all, featuring a temple complex. The complex is dated to the IV-III centuries B.C. and was destroyed by fire in the middle of the III century B.C. Life resumed here on a much smaller scale. Two constructional horizons of the II – I centuries B.C. were revealed.

It consists of a temple, a granary, a wine cellar, a bakery, a refectory and dwelling buildings

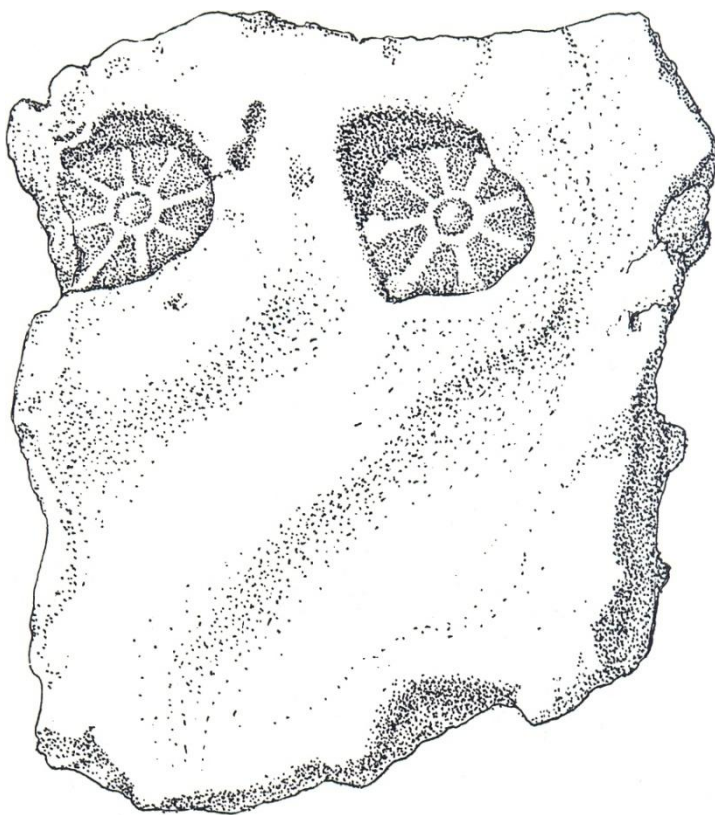
The variety of forms and subjects of the clay imprints of Tsikhiagora, and the style and manner of expression reflect the influence of the cultures of Achaemenid Iran and Middle East as well as that of Greece. In many cases peculiarity of pictures and the manner and style of their performance having no analogues among the known fine art pieces suggest the possibility of their local origin.

Imprints found in the Tsikhiagora Temple complex suggest that there were four main seal types in use there: triangular, rectangular, round and oval. Besides there were less frequently used three and four-bar crosses, circles and rectangles with stretched out parts, which must have been a kind of hanger.

Imprints mainly represent an animal, in particular lion, deer, goat, scorpion, griffin, horse, syncretic animal, bull-headed bird. Some times the imprints have man, equestrian, stars and crosses on them.

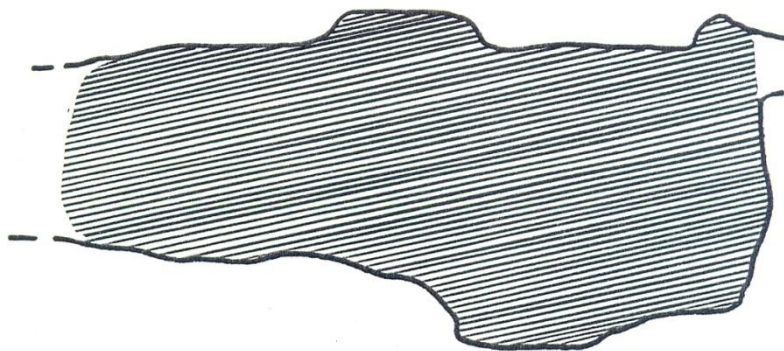
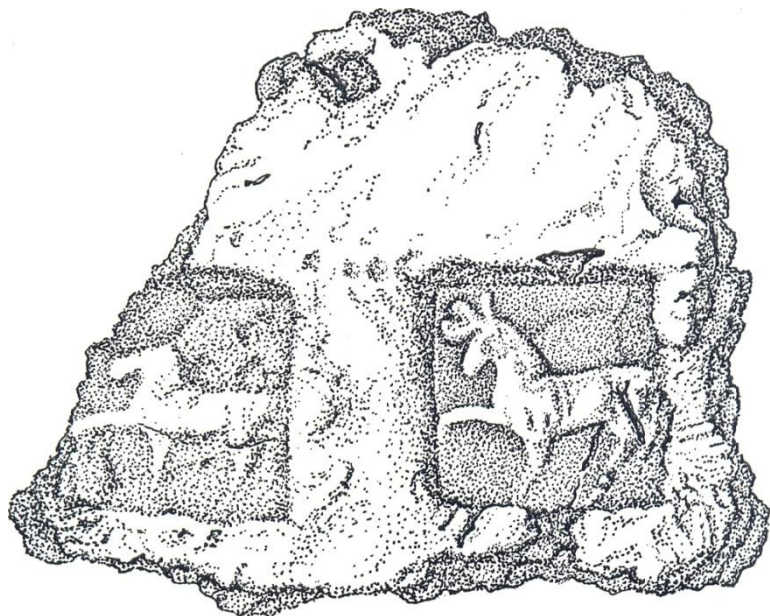
ტაბულები:

ტაბ. 1

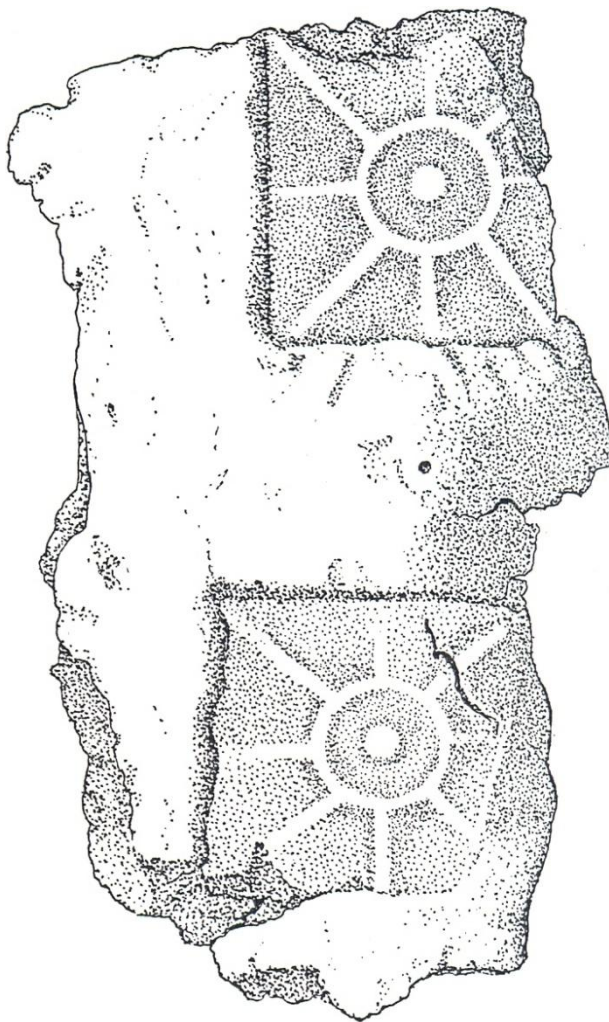
0 1 2 3 4 5 S_m

გამ. 2

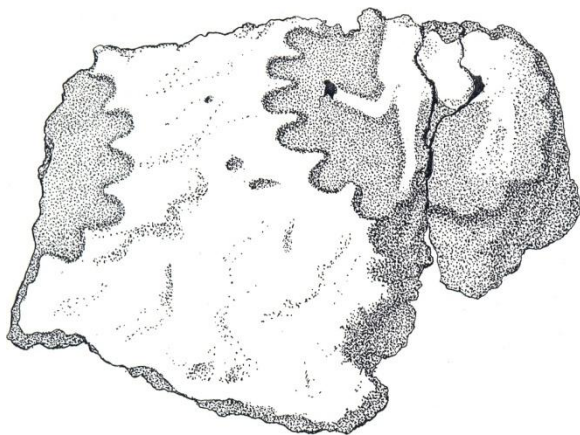
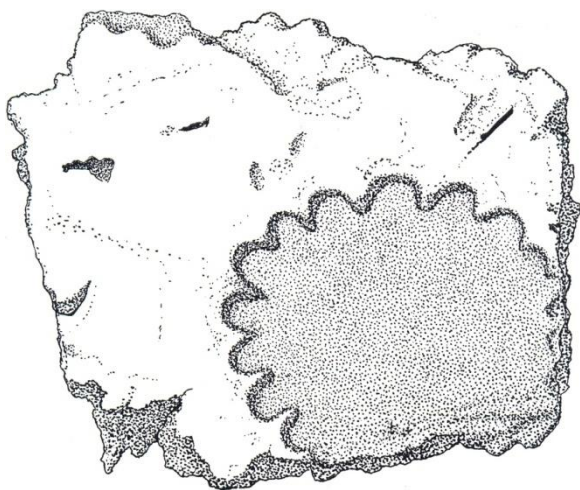
0 1 2 3 4 5 Sm

ტაბ. 3

0 1 2 3 4 5 S_m

გამ. 4

0 1 2 3 4 5 S_m

**ზოგიერთი მეთოდოლოგიური ასაქმები რუსული ენის
სწავლების პროცესში**

განათლების სისტემაში მიმდინარე რეფორმა აგებულია სასწავლო პროგრამების ინოვაციურ გარდაქმნებზე. სასწავლო კურსების სწავლება მოითხოვს ახალი მიმართულების მეთოდოლოგიების დანერგვას თანამედროვე მიდგომებით, ინოვაციური მეთოდ-ხერხების გამოყენებით.

ჩატარებული გამოკვლევები გვიჩვენებენ, რომ არსებული სისტემა, რომლის დროსაც ძირითადი ყურადღება ექცევა სტუდენტის ცოდნით შეიარაღებას ამა თუ იმ საგანში და სწავლების მეთოდის გამოყენებას, განსაზღვრავს ცოდნის უფრო მაღალ დონეს და ცოდნის ფორმირებას ამ ორი კომპონენტის მეშვეობით. სწავლების ფსიქოლოგიის ცოდნა (მესამე კომპონენტი), ასევე მოსწავლეების ასაკობრივი და ინდივიდუალური თავისებურებების შესახებ ცოდნა მნიშვნელოვნად ჩამორჩება საგნობრივ მომზადებას.

მნიშვნელოვანია, რომ სტუდენტმა შეძლოს დიდაქტიკური სიძნელეების გადალახვა, სწავლების ყველა ფორმას და მეთოდს მისცეს პრობლემურ-გამოსაკვლევე ამოცანების ხასიათი.

ამ სისტემის რეალიზაცია სასწავლო და მასწავლებლის ინდივიდუალურ გეგმაში დამატებითი საათების შეტანით არ უნდა იყოს მიღწეული, არამედ ტრადიციული კურსების და სწავლების ფორმების შიდა ტრანსფორმაციით, პრობლემური სიტუაციის და განსაზღვრული თემატიკის სპეცსემინარებისა და სხვა ელემენტების შეტანით, რაც განსაზღვრავს ამორჩეული სისტემის ოპტიმალობას თანამედროვე პირობებში.

ჩატარებულმა დაკვირვებებმა და ლიტერატურის ანალიზმა მოგვცა საშუალება პედაგოგების მოღვაწეობაში გამოვეყნოთ სტერეოტიპები, რომლებიც ხელს უშლის სწავლებაში თანამედროვე მეთოდოლოგიის გამოყენებას.

- მისწრაფება, ააგო სასწავლო პროცესი შემდეგი სქემის მიხედვით: გადმოცემა-აქტა, განმტკიცება (ეს დამახასიათებელია ცოდნის ყველა დარგის მასწავლებლისათვის);

- მისწრაფება, შეინარჩუნო მასალის გადმოცემის და სწავლების ჩვეული მიდგომა;

- მისწრაფება, ზედმეტი დეტალიზაციისაკენ, მასალის გამარტივებისაკენ.

- გამოკვლევებმა გვიჩვენა, რომ ეს და სხვა სტერეოტიპები არის ძალზე მყარი, ახდენს ნეგატიურ ზეგავლენას მომავალი მასწავლებლის პროფესიული თვისებების ფორმირებაზე.

როგორც გამოკითხვებმა გვიჩვენა, გამოსაშვები კურსების სტუდენტთა უმრავლესობას განსაკუთრებით, უცხო ენის (რუსული ენა და ლიტერატურა) არ შეუძლია თავისი სპეციალობით სასწავლო ამოცანების კლასიფიკაცია, ვერ არჩევს სასკოლო სასწავლო ამოცანების ტიპებს, არ შესწევს უნარი განსაზღვროს სასწავლო ამოცანების ადგილი გაკვეთილების მსვლელობისას.

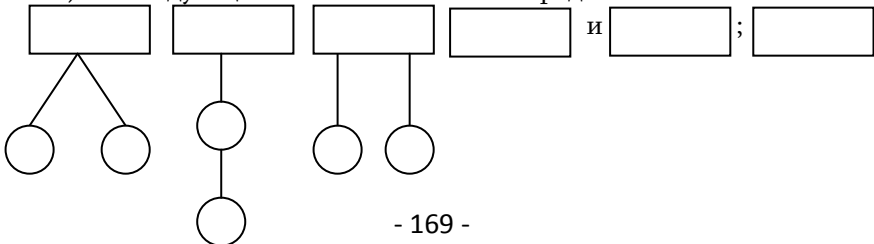
ძალზე მნიშვნელოვანია სწავლების პროცესში დაინერგოს ინოვაციური მიდგომები უცხო ენის შესწავლასთან დაკავშირებით.

აქედან გამომდინარე, გთავაზობთ იმ სავარჯიშოებს, რომლებიც, ჩვენი აზრით, ხელს შეუწყობს სტუდენტებში შემოქმედებითი ინდივიდუალობის ჩამოყალიბებას.

1) Почему существуют непроезносимые согласные? В чём их «секрет»? Выберите из следующих слов те, в которых содержится непроезносимый согласный: *солнце, опасный, вестник, праздник, устный, грустный, словесный*.

Ответ: Если в сочетании из трёх или более согласных два соседних близких по качеству, то они как бы «мешают» друг другу и один из них не произносится. К свойствам, которые мешают согласным «ужиться», относятся способ образования (щелевые, взрывные) и место образования (губные, зубные, заднеязычные). В [дн] оба звука переднеязычные и взрывные – одно из них выпадает в произношении.

2) По следующим схемам составьте 4 предложения:

3) Образуйте слова по схемам:

4) Заполните пустую клетку. Сначала установите идею задачи – закономерность, которой руководствовались составители таблицы при отборе и размещении слов в клетках таблицы. В основе идеи из области фонетики.

яд	дом	кот
кол	?	рот

год	рог	нож
луг	?	лов

Ответ: а) оглушение согласных в конце слова (ног); б) количество звуков – три (том).

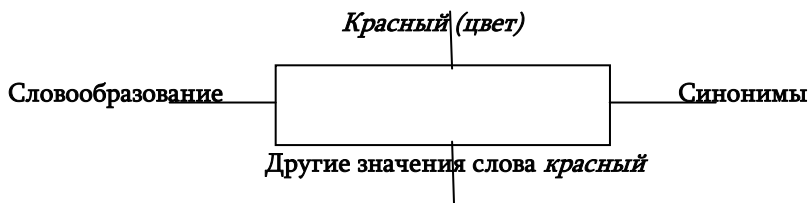
5) Можно ли определить число знаков препинания при однородных членах предложения по формуле $X = n - 1$ (где X – число запятых, а n – число однородных членов?)

Ответ: Нельзя. Однородные члены предложения, например, могут быть объединены в пары путём союза, и в этом случае перед *и* запятая не ставится.

6) Исследовательские задания: Слово в системе языка.

Задание: что вы знаете о слове *красный*? Посмотрите на данное слово с позиции всего многообразия тематики курса «Русский язык», подберите синонимы к этому слову. Постройте схему, отражающую его системные связи в языке, и заполните её конкретным языковым материалом.

Тематическая группа

გამოყენებული ლიტერატურა:

გოლუბცოვა, 2012 – Голубцова Т.М. факторы повышения эффективности взаимодействия школы и педагогического вуза по педагогической ориентации. Ч., 2012.

ტრეპუხოვა, 1999 – Трехухова Л. А. Формирование личности учителя в процессе общественно-педагогической практики студентов. М., 1999.

Mariana Balasanian

PRESENT REFORMS IN THE EDUCATIONAL SYSTEM ARE CONSTRUCTED ON THE INNOVATIONAL REORGANIZATION IN THE EDUCATIONAL PROGRAM

Summary

Training of the course requires the inculcation of the modern methods of approach. The establishment of the creative potential and the practical methods for the future teachers is very important and it should be mentioned that the usage of non standard methods play a great role in this process. The inculcation of innovative methods of approach is very important in the process of Foreign Language learning, training courses should include proper consideration of non-standard methods.

Consequently we suggest the exercises which on our mind will help to develop the creativity and individuality in a student.

გერმანული მოდელური ზმნების სწავლების ზოგიერთი საკითხი

თანამედროვე დიდაქტიკის მიხედვით გრამატიკის კომუნიკაციური სწავლება ეფუძნება კონსტრუქტივიზმის მეთოდს, რომელიც სწავლებაში ინერგება აქტიური და ინტერაქტიური გაკვეთილების მეშვეობით (ვესკაპი, 2003).

გერმანულის, როგორც უცხოური ენის სწავლება განიხილავს გრამატიკას, როგორც ენის შესწავლის საშუალებას და არა მიზანს, მაგრამ გერმანული ენის სპეციალისტისათვის სავალდებულოა ენის სრულყოფილი აკადემიური ცოდნა.

ამ შემთხვევაში პედაგოგის წინაშე დგება ამოცანა, როგორ შესძინოს თეორიული ცოდნა ენის შემსწავლელთ და, ამავე დროს, ისე შეარჩიოს მასალა და მისი მიწოდების მეთოდიკა, რომ მეცადინეობა ემსახურებოდეს ენის გამოყენების პრაგმატულ მიზნებს. ეს განსაკუთრებით რთულია ენის არაენობრივ გარემოში შესწავლის დროს. მოდელური ზმნების სწავლების პროცესში ძალიან ბევრი პრობლემა იჩენს თავს, რაც მხოლოდ თეორიითა და სავარჯიშოებით ძნელად მიიღწევა. მათი მრავალფუნქციურობა იწვევს ხშირად ენის შემსწავლელთა შეცდომებს ზეპირ და წერით მეტყველებაში. ჩემი მიზანია წარმოგიდგინოთ ჩემი მუშაობის გამოცდილება მოდელური ზმნების სწავლებაში ქმედებაზე ორიენტირებული (ე.წ. teaching by doing) მიდგომის გამოყენების შესახებ.

ქმედებაზე (დაგალებაზე) ორიენტირებულ მეცადინეობას უცხოური ენის სწავლების მეთოდიკის თანამედროვე არსენალში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია. ის მთლიანად შემსწავლელთა აქტივობაზეა დაფუძნებული და მას განსახლვრავს პედაგოგსა და შემსწავლელს შორის შეთანხმებული ქმედების პროდუქტი. ასე, რომ განსახლვრული ურთიერთობა ყალიბდება შემსწავლელის გონებრივ და ფიზიკურ აქტიურობას შორის (ბახი, ტიმი, 2003: 1-21) ქმედებაზე ორიენტირებული სწავლება ხუთ მნიშვნელოვან ნიშანს გულისხმობს:

1. ინტერესზე ორიენტირება: მოსწავლელთა სუბიექტური ინტერესების გამოყენება მუშაობის საინტერესოდ წარმართვისათვის.

2. დამოუკიდებლობა და სწავლის მართვა: შემსწავლელნი რაც შეიძლება მეტს სწავლობენ დამოუკიდებლად. სწავლა დაკავშირებულია „აღმოჩენებთან“. რა თქმა უნდა, სწავლის პროცესი გარკვეულად მართულია პედაგოგის მიერ, რომელიც უზრუნველყოფს ქმედების მიზნის მიღწევას.

3. გონებრივი და შემოქმედებითი ქმედება, რაც ნიშნავს, რომ ენის მეცადინეობაზე უნდა ხდებოდეს გონებრივი მუშაობის და კეთების, პროდუცირების შერწყმა, მათი ურთიერთ-ჩანაცვლება სწავლის შედეგის მისაღწევად.

4. სავარჯიშოები თანამშრომლობითი ქმედების მისაღწევად: კომუნიკაციური ქმედება ნიშნავს ამოცანის გადაწყვეტის გზის ძიებაში სწავლა-სწავლების პროცესის მონაწილეთა ურთიერთ-გაგებას, მიზანმიმართულ მუშაობას და დასახული ქმედების პრაქტიკულად განხორციელებას.

5. პროდუქტზე ორიენტირება: გაკვეთილის დაწყებამდე მასწავლებელი და ენის შემსწავლელი თანხმდებიან ქმედების პროდუქტზე, ანუ სახავენ გეგმას, თუ რა პრეზენტირებადი შედეგი უნდა მიიღონ მათ გაკვეთილზე ჩატარებული მუშაობის შემდეგ. ეს შეიძლება იყოს ინსცენირება, როლური თამაში, კოლაჟი, მცირე გამოფენა, ან ესეი. ქმედების პროდუქტი აძლევს შემსწავლელს ნასწავლის იდენტიფიცირებისა და შედეგის კრიტიკულად შეფასების შესაძლებლობას (ტიმი, 2003: 22-37). არსებობს ამ კონცეფციის დანერგვის სხვადასხვა მეთოდი: სასწავლო პროექტი, თავისუფალი მუშაობა, ენის სასწავლო თამაშები და სხვ. დასმული პრობლემების გადაჭრა დამოკიდებულია იმაზე, თუ რა დიდაქტიკური მიდგომით და რა მეთოდური საშუალებებითა და ხერხებით განვახორციელებთ გერმანული მოდალური ზმნების შეგნებულ დაუფლებას და სამეტყველო აქტებში მათ გამოყენებას (ფუნკი, კოენიგი, 1991: 12-25). უპირველეს ყოვლისა, საჭიროდ მიგვაჩნია მოდალური ზმნების სწავლების პროცესის დაგეგმვა, დიდაქტიკური პრინციპის მარტივიდან რთულისაკენ დაცვა; პრაგმატინგვისტიკის მოთხოვნის შესაბამისად ენობრივი მასალის პრაქტიკულად გამოყენების სიხშირის გათვალისწინებით შერჩევა (გოტცე, 1978: 212-220). ამავე დროს დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სტუდენტთა მოტივაციის და ინტერესების გათვალისწინებას, ახალი, ინტერაქტიური, კრეატიული მეთოდების გამოყენებას, ინოვაციური სავარჯიშოების შექმნას. უმაღლეს სასწავლებელში უცხოური ენის სწავლების ახალი მოთხოვნების შესაბა-

მისად წარმართვისათვის გასათვალისწინებელია მიღებული სასწავლო პროგრამისა და კურიკულუმით განსაზღვრული შემჭიდროვებული დროის ფაქტორიც. ამასთან, უნდა შევძლოთ ენობრივი მასალის ოპტიმალურად შერჩევა, მისი დიდაქტიკურად და მეთოდურად დამუშავება და სწორი თანმიმდევრობით მიწოდება (შტორხი, 2005: 15).

გთავაზობთ საწყის ეტაპზე მოდალური ზმნების მასალის ტრადიციულ არჩევანსა და თანმიმდევრობას. ჯგუფის ენის ფლობის დონე - B1, სწავლის პროცესის ხანგრძლივობა - სამი სემესტრი. ჩამოთვლილი თემების განაწილება კურიკულუმში ხდება სხვადასხვა სემესტრში მასალის პრაგმატული ნიშნით შერჩევის თანახმად.

თემა 1. მოდალური ზმნების არაეპისტემური მნიშვნელობა და უღლების თავისებურებები პრეზენსსა და პრეტერიტუმში - მიმოხილვითი ცხრილი და მაგალითები (2 საათი);

თემა 2. მოდალური ზმნების მორფოსტრუქტურა - Modalverb + ინფინიტივი zu-ს გარეშე, წინადადების მოდალურზმნიანი წინადადების ჩარჩო (2 საათი).

თემა 3. ცალკეული მოდალური ზმნების სემანტიკური მრავალფუნქციურობა (არაეპისტემური და ეპისტემური მნიშვნელობა) და მათი ეკვივალენტური ფორმები წინადადებისა და ტექსტის დონეზე (6 საათი);

თემა 4. მოდალური ზმნების რთული დროის ფორმები და მორფოლოგიური თავისებურებები (2 საათი);

თემა 5. მოდალური ზმნების მრავალფუნქციურობის შეჯამება - შესაძლებლობის, სურვილის, ვალდებულების მიკროვლემების სახით (3 საათი);

თემა 6. შეჯამება-მოდალობის ველი გერმანულ ენაში (2 საათი).

სამუშაო გამოცდილება ადასტურებს, რომ გერმანული მოდალური ზმნების სწავლება გერმანული ენის, როგორც უცხო ენის, მეცადინეობაზე საკმაოდ რთული თემაა და ის გარკვეულ დიდაქტიკურ უნარებს მოითხოვს. ამასთან, გერმანულ ენაზე მეტყველების და გაგებისათვის გადამწვევტი მნიშვნელობა აქვს იმას, რომ შემსწავლელმა საწყის ეტაპზე შეძლოს საკუთარი სურვილების, მიზნების, შესაძლებლობების გასაგებად ფორმულირება. მოდალური ზმნები იხმარება ყოფით სიტუაციებში. ამდენად, ის საჭიროა ნებისმიერი მარტივი კომუნიკაციის რეალიზაციისათვის და შემსწავლელთ მოდა-

ღური ზმნების სწავლების პირველსავე ეტაპზე მიეწოდებათ. აქედან გამომდინარე, სტუდენტებს აქვთ წინარე ცოდნა, ჯერ კიდევ სკოლის პერიოდში შესრულებული აქვთ სხვადასხვა საგარჯიშო და დამუშავებული აქვთ ამ თემასთან დაკავშირებული ტექსტები. ამ ყველაფრის გათვალისწინებით, ჩემ მიერ ზემოთ ნიმუშად წარმოდგენილი მოდალური ზმნების მასალა და მისი მიწოდების თანმიმდევრობა შევცვალე შედარებით ძლიერ ჯგუფთან. სასწავლო პროცესის ხანგრძლივობა, სახელმძღვანელოები და სხვა დამატებითი მასალა იგივე გამოვიყენე, როგორც წინა ჯგუფთან. ჩატარდა ექსპერიმენტი, მასალა სტუდენტებს მიეწოდათ ასეთი თანმიმდევრობით:

თემა 1. მოდალური ზმნების მრავალფუნქციურობის პრეზენტაცია შესაძლებლობის, სურვილის, ვალდებულების მიკროველების სახით, მოდალობის გამოხატვის ლექსიკური საშუალებები წინადადებისა და ტექსტის დონეზე (6 საათი).

თემა 2. მოდალური ზმნების მრავალფუნქციურობის პრეზენტაცია (ეპისტემური მნიშვნელობა) ვარაუდის, ეჭვის, დარწმუნებულობის გამოხატვა მათი ეკვივალენტური ფორმები წინადადებისა და ტექსტის დონეზე (6 საათი).

თემა 3. მოდალური ზმნების მარტივი და რთული დროის ფორმები და მორფოლოგიური თავისებურებები, მათი მორფოსტრუქტურა. წინადადების მოდალური ჩარჩო (2 საათი).

თემა 4. შეჯამება მოდალობის ველი გერმანულ ენაში (2 საათი).

საექსპერიმენტო მეცადინეობებზე აქტიურად გამოვიყენე ქმედებაზე ორიენტირებული მეცადინეობის ტიპი - სასწავლო პროექტი.

პროექტი მეცადინეობაზე გულისხმობს კოოპერატიულ მუშაობას წყვილებში, ჯგუფურად და პარტნიორთან მუშაობის სოციალური ფორმების გამოყენებით. სტუდენტები მუშაობენ ერთად, ამზადებენ პრეზენტაციას, ამუშავებენ დამოუკიდებლად მოკლე რეფერატებს ან პროექტით გათვალისწინებულ სხვა პროდუქტს (ბახი, ტიმი, 2003: 1-21). დამატებითი განმარტებები და მოძიებული მასალის შევსება ხდება პედაგოგის მიერ მიწოდებული დამატებითი მასალით.

ჩატარებული მეცადინეობების შედეგის გათვალისწინებით შემიძლია ვთქვა, რომ სემანტიკური მიკროველების გაცნობით მოდალური ზმნების სწავლების დაწყება განაპირობებს ჯგუფში სტუდენტთა ლექსიკური მარაგის გამდიდრებას. წინადა-

დებებსა და ტექსტზე ვარჯიშისას პარალელურად ხდება მო-
დალური ზმნების უღლების განმეორება-განმტკიცება და მათი

დაურწმუნებ ლობა	Er hat vielleicht, möglicherweise, unter Umständen Recht.Es ist möglich, denkbar, nicht ausgeschlossen, ich halte es für möglich, nicht ausgeschlossen, dass er Recht hat.
--------------------	---

მორფოლოგიური თავისებურებების თანდათანობით შესწავლა.
სტუდენტები უფრო ადრე იწყებენ მოდალური ზმნების ინტე-
რაქციაში გამოყენებას და სწორად არჩევენ საჭირო მოდალურ
ზმნას. დამოუკიდებელი, მაგრამ მასწავლებლის მიერ მართუ-
ლი მუშაობით მათი ცოდნა უფრო სტაბილურია და სათანადო
მაგალითების მოყვანა არ უჭირთ. სტუდენტებს გაუადვილდათ
მოდალური ზმნების სემანტიკური მნიშვნელობებისა და ეკვი-
ვალენტების მოძებნა, მათი შევსება ლექსიკონების მეშვეობით,
ამაღლდა მათი მოტივაცია. სტუდენტები დაინტერესდნენ, რაც
შეიძლება მეტი ენობრივი ერთეულები მოეძებნათ და კარგად
წარმდგარიყვნენ პრეზენტაციაზე. მას შემდეგ, რაც სტუდენ-
ტებმა კარგად შეისწავლეს სურვილის, შესაძლებლობის, ვალ-
დებულების გამოხატვის საშუალებები და მათი გამოყენება
სამეტყველო ინტენციებში, მოხდა ამ მასალის განზოგადება

მოდალური ზმნა	ეკვივალენტური ფორმები
können	imstande sein, in der Lage sein, es ist möglich zu verstehen oder beherrschen, die Fähigkeit besitzen, fähig sein, dürfen, er hat die Neigung, Begabung, Veranlagung, er ist dafür geeignet, begabt, sie versteht, er vermag das zu machen, er ist kompetent genug um das zu machen, er hat Möglichkeit, Gelegenheit die Chance, es gibt einen Grund, es ist möglich. dürfen.

მოდალური ზმნების მიკროველების სქემატურად წარმოჩენით
და მათში მოდალური ზმნების ადგილის განსაზღვრით.

მაგალითის სახით გთავაზობთ ერთ ერთ მოდალური
ზმნის - können-

სემანტიკურ-ფუნქციური ველის შემაჯამებელ სქემას:

სემანტიკურ-ფუნქციური ველი

können - არაეპისტემური მოდალობა

სემა-შესაძლებლობა

können - ეპისტემური მოდალობა

რეფერატების წარმოდგენისას და პრეზენტაციების დროს, რა თქმა უნდა, ჯგუფის მიერ მოძიებული მასალა ივსებოდა და პედაგოგი აძლევდა მათ მითითებებს, დაწვრილებით ინფორმაციას, დამატებით მასალას, ხსნიდა რთულ საკითხებს. საბოლოოდ კი მუშაობა შეფასდა ტესტის სახით. უნდა ითქვას, რომ პირველ ჯგუფთან გამოვლინდა ერთი საგულისხმო მომენტი. შედარებით სუსტი სტუდენტები, მართალია, აქტიურად ჩაერთვნენ დამოუკიდებელ მუშაობაში, მაგრამ მოდალური ზმნების მეტყველებაში გამოყენება, ნაკლები წინარე ცოდნის გამო, გაუჭირდათ. მეორე შემთხვევაში კი ქმედებაზე ორიენტირებულ გაკვეთილებზე სტუდენტები თვითონ ადგენდნენ ტექსტებსა და წინადადებებს, შემდეგ აჯამებდნენ მოძიებულ მასალას და აკეთებდნენ დასკვნებს. საბოლოო შედეგი განაპირობა სათანადო მოტივაციამაც, ეს უკანასკნელი კი გაცილებით მაღალი იყო მეორე ჯგუფთან, რადგან ტექსტსა და ლექსიკაზე მუშაობის ფორმები გაცილებით სახალისო და საინტერესო აღმოჩნდა სტუდენტებისათვის, რომლებიც ფლობდნენ წინარე ცოდნას მოდალური ზმნების მორფოლოგიურ-სინტაქსური თავისებურებების შესახებ. სტუდენტებმა ნასწავლის გადრმავება დაიწყეს თეორიული მასალის შესწავლით მოდალური ზმნების შესახებ, რომელიც მათ შემდეგში დაამუშავეს და წარმოადგინეს ასევე რეფერატების სახით. თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ არსებობს ენის შემსწავლელთა სხვადასხვა ტიპები, მოდალური ზმნების სწავლების ჩვენ მიერ განხილული ორივე თანმიმდევრობით შეიძლება მივაღწიოთ წარმატებას. და მაინც ქმედებაზე ორიენტირებულმა გაკვეთილმა გვაჩვენა, რომ სტუდენტებმა გაცილებით მოკლე დროში შეძლეს ენობრივი ერთეულების გამოყენება, ვიდრე კლასიკური მოდელით მუშაობის დროს, რაც სწავლებისადმი თანამედროვე კომუნიკაციური და ინტერაქციული მიდგომის მთავარი მიზანია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- ბახი, ტიმი, 2003 - Bach, G. & Timm, J.-P., 2003, Handlungsorientierung als Ziel und als Methode. In Bach, G. & Timm, J.-P. (Hrsg.),
გოტცე, 1978 - Götze, Lutz: Zum Problem der Didaktisierung linguistischer Forschungsergebnisse. In: Engel, Ulrich; Grosse, Siegfried (Hrsg.):
Grammatik und Deutschunterricht. Jahrbuch 1977 des Instituts für deutsche Sprache. Pädagogischer Verlag Schwann, Düsseldorf 1978.
ვესკაპი, 2003 - Weskap,R., Kommunikativer Fremdsprachenunterricht“, In: Zur Qualität des fremdsprachlichen Unterrichts, Tübingen. 2003.
ტიმი, 2003 -Timm, J.-P., 2003, Lernerorientierter Fremdsprachenunterricht: Förderung konstruktiver Lernprozesse. In Bach, G. & Timm, J.-P. (Hrsg.).
ფუნკ, კოენიგი - 1991- Funk, Hermann; Koenig, Michael: Grammatik lehren und lernen Fernstudieneinheit 1. Langenscheidt, München 1991.
შტორხი, 2005 - Günter Storch-Deutsch als Fremdsprache, Eine Didaktik Theoretische Grundlagen und praktische Unterrichtsgestaltung Wilhelm Fink, 2005.

SOME ISSUES ON TEACHING GERMAN MODAL VERBS

Summary

The article deals with the Task Based Learning of German modal verbs at universities. This method is based on Constructivism Teaching Theory according to which a language learner learns language better if he/she constructs the gained knowledge individually, independently. A learner selects the material he thinks is interesting and important for him.

According to the new requirements of teaching a foreign language at universities we should foresee the factor of a limited time which is envisaged in the teaching programs and curricula. Besides, we could select optimum language material, work on it didactically and methodically and give it in a right order. It should be based on students' previous knowledge. The article discusses the samples of choice and sequence of modal verbs at a starter level.

It also discusses different variants of presenting the material of modal verbs and the results of the experiment. The article also deals with the teaching projects that envisage collaborative work, the usage of social forms and implementation the teaching process oriented on the result that is the aim of teaching a foreign language.

ახალი ტექნოლოგიები და საგანმანათლებლო სივრცე

თანამედროვე სასწავლო გარემო სავსეა ინოვაციებით, ტექნოლოგიური სიახლეები სულ უფრო და უფრო დიდ ადგილს იკავებს სასწავლო პროცესში და განვითარების ახალ მიმართულებას გვთავაზობს.

უახლესი ტექნოლოგიების გამოყენებას შედეგად ახალი ტიპის სტუდენტთა კლასის ჩამოყალიბება მოჰყვა, რომელთათვისაც სწავლება ელექტრონული საშუალებების გამოყენებით გაცილებით უფრო მისაღებია, ვიდრე ტრადიციული მიდგომები განათლების მისაღებად. დასაქმებული სტუდენტების რაოდენობის ზრდასთან ერთად კი უკვე შეუძლებელია განათლების მიღებისადმი არსებული მიდგომის უცვლელად შენარჩუნება და სასწავლო დაწესებულებებისათვის სასიცოცხლოდ აუცილებელი ხდება მისი გადასინჯვა და თანამედროვე მოთხოვნებთან შესაბამისობაში მოყვანა.

ანალოგიური პროცესები განათლების სისტემაში საქართველოშიც მიმდინარეობს. საქართველო, ბოლონის ხელშეკრულების წევრი და ევროპულ თანამეგობრობაში საკუთარი ადგილის დამკვიდრების მოსურნე ქვეყანა, მუდმივად სიახლის ძიების პროცესშია. უნივერსიტეტებში მიმდინარეობს მთელი რიგი კვლევითი სამუშაოები, რაც სწავლების პროცესის თანამედროვე სტანდარტებთან გათანაბრებას ისახავს მიზნად.

ახალი მიდგომა სწავლებისადმი – ტექნოლოგიაზე დაფუძნებული სწავლება – ემყარება საინფორმაციო-საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების ფართოდ დანერგვას სასწავლო პროცესში. თანამედროვე საგანმანათლებლო სისტემის ძირითადი დანიშნულებაა არა მხოლოდ ის, რომ სტუდენტი აღჭურვოს ცოდნით, არამედ ისიც, რომ ეს ცოდნა შექენილი იყოს აქტიური, შემოქმედებითი ფორმით, რაც სტუდენტს დაუბრკოლებლად მისცემს საშუალებას მიიღოს განათლება უწყვეტად, როგორც სასწავლო დაწესებულებაში, ისე მის ფარგლებს გარეთ, დროისა და სივრცისაგან დამოუკიდებლად. სწორედ განათლების მიღების ასეთი პერსპექტიული ფორმაა დისტანციური სწავლება.

ზოგადად, დისტანციური სწავლება არის პროცესი, რომელიც ხელმისაწვდომს ხდის სწავლას იმ პირობებში, როდესაც ინფორმაციის წყარო და მიმღები ერთმანეთისგან დროით, სივრცით ან ორივე ნიშნით დაშორებულნი არიან.

კარგად ორგანიზებული დისტანციური სწავლა მრავალფეროვანს ხდის სწავლებისა და სწავლის შესაძლებლობას. ასეთ სისტემას უნდა შეეძლოს სრულყოფილად განახორციელოს სასწავლო პროცესის კონტროლი, უზრუნველყოს კავშირი სტუდენტსა და ლექტორს შორის. დისტანციური სწავლა ემსახურება შემსწავლელებს, რომლებიც გარკვეული მიზეზების გამო ვერ ესწრებიან სასწავლო პროცესს აუდიტორიაში. ასეთი ადამიანების რაოდენობა კი მატულობს თანამედროვე, ტექნოლოგიურ და მეტად დინამიკურ გარემოში.

შესაბამისად, დისტანციური სწავლების ელემენტების გამოყენება დიდი სარგებლის მომტანია როგორც მასწავლებლისათვის, ისე სტუდენტისათვის. სასწავლო მასალის უმეტესი ნაწილის გადატანით დისტანციური სწავლების რეჟიმში, მასწავლებელს ბევრი გამოთავისუფლებული დრო დარჩება იმისათვის, რომ უფრო მეტად შემოქმედებითად მიუდგეს სასწავლო პროცესს: ფართოდ გამოიყენოს დისკუსიები, საჭიანი თამაშები, გადაწყვიტოს სასწავლო პრობლემები და სხვა. შეიძლება ასევე ითქვას, რომ დისტანციური სწავლება ერთგვარად სააუდიტორიო სწავლის პროცესის გაგრძელება და გაფართოებაცაა. ამ მეთოდის გამოყენებით მასწავლებელს შეუძლია სალექციო მასალა წარმოადგინოს ელექტრონული სახით, მისცეს სტუდენტებს საშინაო დავალებები, ჩაუტაროს ტესტირებები და მრავალი სხვა. ყველაფერი დამოკიდებულია თვით მასწავლებლის მომზადებასა და ინიციატივაზე. საზღვარგარეთ ბევრი მასწავლებელი, რომელიც იყენებს ასეთი შერეული სწავლების მიდგომას, აღნიშნავს, რომ ისინი ზოგავენ დროს და ზრდიან სტუდენტთა დამოუკიდებელი მუშაობის გამოყენების უნარს.

ონლაინ სწავლა, ტექნოლოგიაზე დაფუძნებული სწავლის ერთ-ერთი ნაირსახეობა, განათლების მიღების ყველა ფორმის ორგანიზაციული, მეთოდური და ტექნიკური უზრუნველყოფის თვისებრივი სახეცვლილებაა. ის ხასიათდება ევოლუციურობით, რაც ინფორმაციული საზოგადოების განვითარების კანონზომიერი მოვლენაა და რეალიზებულია ახალი ინფორ-

მაციული და ტელეკომუნიკაციური ტექნოლოგიების საშუალებით.

არსებული თეორიული და პრაქტიკული გამოცდილების ანალიზის საფუძველზე წამოიჭრა შეკითხვა: რამდენად შეიძლება დისტანციური, ტექნოლოგიაზე დაფუძნებული სწავლება დაინერგოს ქართულ საგანმანათლებლო სივრცეში, ვინ იქნება მისი ძირითადი მომხმარებელი და ცოდნის მიღებისა და ამადლების რა ეტაპზე იქნება მისი გამოყენება ყველაზე უპრიანი. ცხადია, რომ ის, რაც კარგია ერთ საგანმანათლებლო კონტექსტში შეიძლება არ იყოს ეფექტური სხვა სასწავლო კონტექსტისათვის და, ასევე, ის მეთოდები, რაც ამართლებს ერთ მიზნობრივ ჯგუფთან შეიძლება არ იყოს ასევე წარმატებული სხვა ჯგუფთან გამოყენებისას.

საქართველოში ტექნოლოგიაზე დაფუძნებული სწავლება ჯერ ისე ფართოდ არ არის გავრცელებული, თუმცა უკვე ბევრგან ვხვდებით სასწავლო პროცესის ელექტრონული ინსტრუმენტებით გამდიდრების შემთხვევებს. უკვე ბევრი იყენებს ისეთ ინტერაქტიულ ინსტრუმენტებს, როგორცაა სიმულაცია, ანიმაცია, ხშირია ვიდეო/აუდიო ფაილების გამოყენება სასწავლო პროცესში, მაგრამ, როგორც წესი, ამას არ აქვს სისტემატიზებული ხასიათი, ეს ინსტრუმენტები არ წარმოადგენს დისტანციური სასწავლო პროცესის შემადგენელ კომპონენტებს. ისინი გამოიყენება დამატებით საშუალებებად სტუდენტებთან (მსმენელებთან) პირისპირ შეხვედრებისას (პაპუაშვილი, 2013: 22).

შესაბამისად, მეტად მნიშვნელოვანია ქართული საგანმანათლებლო სივრცის გამოკვლევა და დადგენა იმისა, თუ როგორ შეიძლება სწავლების ამ ფორმის დანერგვა სასწავლო პროცესში, რა მეთოდები და ინსტრუმენტები იქნება ყველაზე მეტად ეფექტური და რა არის ის ბარიერები, რომლებიც აფერხებს სწავლების ამ ფორმის ფართოდ დანერგვას ქართულ სასწავლო გარემოში.

დისტანციური სწავლების სათავედ შეგვიძლია 1728 წელი მივიჩნიოთ, როდესაც პირველად გაზეთში 'Boston Gazette' განცხადება გაჩნდა, მასწავლებელი ეძებდა მსურველებს, რომლებსაც მასალას კვირაში ერთხელ გაუგზავნიდა, თუმცა დღეს ცნობილი არ არის, იპოვა თუ არა მან სტუდენტები, მაგრამ ის ნამდვილად ცნობილია, რომ ეს მეთოდი აქტიურად მე-19 საუკუნეში, საფოსტო სისტემის დახვეწის შემდეგ ამოქ-

მედდა, დაახლოებით 1840-იან წლებში, როდესაც დიდ ბრიტანეთში ისააკ პიტმანი, ფოსტის მეშვეობით ასწავლიდა სტუდენტებს. ლონდონის უნივერსიტეტი აცხადებს, რომ სწორედ მან დანერგა პირველად ოფიციალური დისტანციური სწავლება 1858 წელს. მას შემდეგ და მეოცე საუკუნის ბოლომდე ეს სისტემა უფრო და უფრო ვითარდებოდა და იხვეწებოდა, თუმცა ფეხი მოიკიდა მხოლოდ კომპიუტერებისა და ინტერნეტის ფართოდ გავრცელების შემდეგ (ჩაჩანიძე, 2000: 100-115).

ინტერნეტის, ვირტუალური რეალობის, ხელოვნური ინტელექტის, ციფრული და მობილური ტექნოლოგიების განვითარებამ უდიდესი გავლენა მოახდინა ინფორმაციის გაცვლა-გამოცვლის პროცესზე ყველა ტიპის საზოგადოებასა და ფორმაციაში. არც საუნივერსიტეტო სივრცე არ არის გამონაკლისი. ახალი ტექნოლოგიების განვითარებასთან ერთად იცვლება საზოგადოების მოთხოვნა ცოდნის მიღების მიმართ.

უნივერსიტეტის ძირითადი ფუნქცია არის ცოდნის შენახვა, დამუშავება, გავრცელება და გამოყენება დროში, მოთხოვნებზე დროული და ეფექტურად რეაგირებისთვის. შესაბამისად, აუცილებელია, ზუსტად განისაზღვროს, რა არის მთავარი მოთხოვნა დროის მოცემულ მომენტში და როგორ წარიმართოს უნივერსიტეტის მუშაობა ისე, რომ მან წარმატებით უპასუხოს თანამედროვე სწრაფად ცვალებადი და მაღალტექნოლოგიური ეპოქის მოთხოვნებს დროულად და ეფექტურად.

ტექნოლოგიური ცვლილებები ამკვიდრებენ სწავლისა და სწავლების ახალ გზებს და მნიშვნელოვნად ცვლიან ინფორმაციის ცოდნად გადამუშავებასა და მისი პრაქტიკაში გამოყენების შესაძლებლობებსაც. 1999 წლიდან გამოქვეყნდა უამრავი ნაშრომი, რომლებიც შეეხება ახალ საუნივერსიტეტო პარადიგმას თანამედროვე ინფორმაციულ ეპოქაში. 2010 წლის 16 ნოემბერს Google-ის საძიებო სისტემამ მიიღო 4,790,000 მოთხოვნა სტატიებზე უნივერსიტეტის მომავალი განვითარების შესახებ.

ინტერნეტში ვირტუალური კლასებისა და ვირტუალური უნივერსიტეტის დაარსების კონცეფციის წარდგენისას მეცნიერებმა ჩამოაყალიბეს მომავალი უნივერსიტეტების ფილოსოფიური საფუძველი და ის გამოწვევები, რაც მათ ექნებოდათ სწრაფად ცვლად და არაპროგნოზირებად მაღალ ტექნოლოგიურ გარემოში. მათ ნაშრომში ნათქვამია, რომ ნაციონალური

მნიშვნელობის თანამედროვე უნივერსიტეტები მომავალში გახდებოდნენ გლობალური და მათი ფუნქციონირების მნიშვნელოვანი წილი წარიმართებოდა ვირტუალურად. შესაბამისად ვირტუალური და ელექტრონული სწავლების უნივერსიტეტების წინაშე წარმოიქმნებოდა პრობლემა, როგორ წარმართონ ფუნქციონირება ინოვაციური, საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების, სასწავლო პროცესების, მათი მხარდამჭერი პედაგოგიური მეთოდოლოგიით და ციფრული ინსტრუმენტების პირობებში. შერეული ტიპის სასწავლო პროცესის დროს, უკუკავშირი online ან პირისპირ ფორმატში არის შესაძლებელი.

ელექტრონულმა და ვირტუალურმა სწავლებამ მკვეთრად შეცვალა გლობალური განათლების განსახდევრება. მაშინ, როდესაც ადრე ეს კონცეფცია აღნიშნავდა სტუდენტის გადაადგილებას ერთი ქვეყნიდან მეორეში, დღეს ის აღნიშნავს ინტერნეტის გამოყენებას ნებისმიერი ადგილიდან, ნებისმიერ დროს და ნებისმიერი ადამიანის მიერ მეტი ცოდნის მისაღებად (ჩაჩანიძე... 2004: 132-136).

ელექტრონული და დისტანციური სწავლების სისტემები, დღეს ფართოდ არის გავრცელებული, ლიდერი არის ინგლისის საუნივერსიტეტო სისტემა, რომელსაც მოჰყვება ინდოეთის ინდირა განდის სახ. ელექტრონული სწავლების უნივერსიტეტი. წარმატების ძირითად მიზეზებად ითვლება ის, რომ უნივერსიტეტები სასწავლო პროცესს აგებენ რაციონალური მოთხოვნის გათვალისწინებით და აქვთ დიდი მხარდამჭერა სახელმწიფოსა და ტრადიციული სწავლების ნაციონალური უნივერსიტეტების მხრიდან.

უმაღლეს განათლებაში საინფორმაციო-საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების და ელექტრონული სწავლების დანერგვის კარგი მაგალითია ბარსელონის უნივერსიტეტი. უნივერსიტეტის სტრატეგიის მნიშვნელოვან ნაწილს განსახდევრავს სასწავლო პროცესში ელექტრონული სწავლების დაგეგმვა და გამოყენება. სტრატეგიის მთავარი მიზნებია: სწავლების ახალი მეთოდების გამოყენება, სტუდენტებსა და მასწავლებლებს შორის კომუნიკაციის ხელშეწყობა, ცოდნის გავრცელებისა და სასწავლო მასალის ფართოდ გამოყენების წახალისება, სტუდენტთა სწავლების პროცესის შეფასების სისტემის დახვეწა.

ბარსელონის უნივერსიტეტმა მონაწილეობა მიიღო ევროკომისიის ორწლიანი პროექტის – „ელექტრონული სწავლების

განვითარების სამოქმედო გეგმა“ განხორციელებაში. პროექტის ფარგლებში შეიქმნა დახმარების სამსახური ევროპულ უმაღლეს სასწავლებლებში ელექტრონული სწავლების დანერგვისა და ათვისების ხელშეწყობის პროცესში წამოჭრილი სირთულეების გადალახვისთვის დახმარების გაწვევის მიზნით.

საკმაოდ წარმატებულია ასევე კატალონიის დისტანციური სწავლების უნივერსიტეტი, რომელიც 100%-ით ინტერნეტზე დაფუძნებული უნივერსიტეტია. თავდაპირველად ის ემსახურებოდა უწყვეტი განათლებისა და დიპლომის შემდგომი კვალიფიკაციის ამაღლებას. დღეს მისი მსმენელების რაოდენობა შეადგენს 54 ათასს, მაშინ როდესაც მან ფუნქციონირება 200 სტუდენტით დაიწყო.

დისტანციური ტექნოლოგიაზე დაფუძნებული სწავლების აპრობაცია

საქართველოში კვლევის შედეგად გამოკვეთილი პრობლემების გადაჭრის გზების რეალიზაცია და აპრობაცია შესაძლებელი გახდა დისტანციურ ტექნოლოგიაზე დაფუძნებული სასწავლო პროცესის პრაქტიკული რეალიზაციის პროცესში, რომელიც განხორციელდა გერმანული საზოგადოების საერთაშორისო თანამეგობრობისთვის მიერ მხარდაჭერილი პროექტის - „ადამიანური რესურსების მომზადება და ინფრასტრუქტურის განვითარება ელექტრონული სწავლებისათვის“ - ფარგლებში. პროექტი განხორციელდა სამხრეთ კავკასიის რეგიონის 3 ქვეყანაში: აზერბაიჯანში, სომხეთსა და საქართველოში. შესაბამისად, გაჩნდა მონაწილეობის მიღების შესაძლებლობა დისტანციური სასწავლო გარემოს ორგანიზებასა და წარმართვისათვის რეგიონული მასშტაბით.

შედეგად შეიქმნა შერეული ფორმატის (პირისპირ და დისტანციური) სასწავლო კურსი ტექნოლოგიაზე დაფუძნებული სწავლებისათვის, ადამიანური რესურსის მომზადებისთვის. სასწავლო მასალა შეიქმნა ქართველი სპეციალისტების მიერ.

უნდა აღინიშნოს, რომ მსმენელთა უმეტესობას არ ჰქონდა შეხება ელექტრონულ სწავლებასთან, მაგრამ ჰქონდათ დიდი მოტივაცია, მოესმინათ ინფორმაცია ელექტრონული სწავლების საფუძვლების შესახებ და შემდეგ დაენერგათ სწავლებს ეს ფორმა თავიანთ ინსტიტუტებში.

ონლაინ ფაზის განმავლობაში ამიერკავკასიის რეგიონისთვის შეიქმნა ვებ-პორტალი „CEN“ (Caucasus E-Learning Network), ქართულად „კავკასიის ელექტრონული სწავლების ქსელი“.

სწავლების ონლაინ ეტაპისთვის მომზადდა ხუთი ელექტრონული სასწავლო კურსი:

1. ელექტრონული სწავლების მენეჯმენტი;
2. დიდაქტიკური მეთოდოლოგია;
3. ელექტრონული სასწავლო მასალის შექმნის პროცესი;
4. მენტორობა ვირტუალურ გარემოში
5. ელექტრონული სწავლების სტრატეგია.

მონაწილეებთან ურთიერთობა შესაძლებელი იყო როგორც ფორუმის საშუალებით, ასევე ელექტრონული ფოსტითა და საუბრებით (ჩათით) (პაპუაშვილი, 2013: 106ბ).

2012 წლის ნოემბრიდან სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტის 4 კაციანი ჯგუფი ჩაერთო აღნიშნულ პროექტში: ლელა წითაშვილი, ლალი ბერიძე, თეა თათუნაშვილი, გურანდა მოდებაძე. სწავლების ონლაინ ეტაპი და საპილოტე პროექტზე მუშაობა მიმდინარეობდა 6 თვის განმავლობაში. 2013 წლის 17-19 ივნისს გერმანულ სახლში, პროექტის ფარგლებში, გაიმართა მეორე სამუშაო შეხვედრა. უნივერსიტეტის გუნდმა წარადგინა საპრეზენტაციო პროექტი, რომელმაც დიდი მოწონება დაიმსახურა და გადმოგვეცა სერთიფიკატები.

ამდენად, მსოფლიო დინამიურად იცვლება, როგორც ტექნოლოგიური ინფრასტრუქტურის, ასევე საზოგადოების სოციო-ეკონომიკური მოთხოვნების გათვალისწინებით. ეს ყველაფერი მოითხოვს ახალი ტიპის უმაღლესი განათლების სისტემის შექმნას. ახალი უნივერსიტეტები, რომლებიც აუცილებლად ინარჩუნებენ ცოდნის შექმნის, დამუშავებისა და გავრცელების ფუნქციას უნდა მოერგონ თანამედროვეობის მკვეთრ ცვლილებებს და შესთავაზონ მსმენელებს მაქსიმალურად მოქნილი მობილური და მრავალ კულტურული სასწავლო გარემო.

გამოყენებული ლიტერატურა:

პაპიაშვილი, 2013 – პაპიაშვილი რ., დისტანციურ ტექნოლოგიაზე დაფუძნებული სწავლების ორგანიზების სქემების დამუშავება და დანერგვა, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, თბილისი, 0175. 2013.

ჩაჩანიძე, 2000 – ჩაჩანიძე გ., სწავლების ახალი ინფორმაციული ტექნოლოგიების განვითარების ისტორია და დღევანდელი მდგომარეობა საქართველოში. სტუ-ს საერთაშორისო სიმპოზიუმის

შრომები საბუნებისმეტყველო და საინჟინრო დარგების განვითარების ისტორიის საკითხებზე, თბილისი, 2000, 15-18 ივნისი.

ჩაჩანიძე ... 2004 - ჩაჩანიძე ვ., სანთარია ვ., ინტერნეტ-განათლების ტექნოლოგიები და მისი განვითარების პერსპექტივები, თბილისი, 2004.

Tea Tatenashvili

NEW TECHNOLOGIES AND EDUCATIONAL SPACE

Summary

Fast and widespread development of modern Information and Communication Technologies resulted in a creation of new type of students, to whom teaching is more common by using electronic approaches rather than traditional ways of learning. Alongside with the increased number of employed students it is impossible to maintain the existed methods of obtaining education without any changes in a traditional approach to teaching and learning. It is very important for educational institutions to review their methods of teaching and operate them with the coincidence to modern trends.

The new approach to learning – technology-enhanced learning – is concerned with wide inculcation of informational and communication technology in the learning process. The main goal of modern education is to give knowledge to students so that this knowledge was gained through active and creative processes. This approach will give them a chance to obtain education without any time and space limitation within and/or out of educational institution. Based on the analyses of existing trends in education and ICT development, technology-enhanced distance education is one of the most perspective approaches to modern and future education.

According to a common definition, distance education is an educational process where the learning group is separated by time and/or space, and where communication systems are used to connect learners, resources, and instructors.

Online education is one of the forms of technology-enhanced education. It is organizational, methodological and technical modification of

traditional education. Online education is characterized by constant evolution, which is the natural result of the development of modern information and telecommunication technologies.

Commonly there are different ways and schemes of organizing and distributing technology-enhanced distance learning. In this work it is described existing experience in this field in details, and is represented different ways of building learning process on distance, using advanced Information and Communication Technology. Besides, there are also discussed modern didactical, instructional design methods and principles, which make a pedagogical base of this approach to learning.

Technology-enhanced education is one of the challenges of modern reality, which draws heavily on existing educational traditions and culture. The main issue is to join existing experience and innovative approaches effectively so that students could get an effective and most comfortable educational environment to achieve their learning objectives.

Clearly, existing experience is an important basement and resource in a process of implementation and distribution of technology-enhanced education. But since this form of learning is new and even revolutionary in some cases, it is important to build it on existing traditions of education and expand them to the newest levels. Therefore, it is very important to research Georgian educational environment in order to identify the ways of implementation of above discussed forms of learning in Georgian reality. In this work there are discuss and summarize the results of researches made by us especially for this case.

**ტმსტის შმმშუშავმისა ღა შმფასმის ზობიერთი
პედაგობიური ასპექტი**

ცოდნისა და უნარების შეფასება სწავლების პროცესის მნიშვნელოვანი ნაწილია. შეფასება ნიშნავს მოსწავლის/სტუდენტის მიღწევაზე დაკვირვებას და დასკვნის გაკეთებას მისი თეორიული და პრაქტიკული მომზადების შესახებ.

განათლების სისტემაში შეფასების სხვადასხვა მეთოდი გამოიყენება, მათ შორის, ტესტი, რომელიც მოსწავლის/სტუდენტის ცოდნისა და უნარ-ჩვევების შესაფასებლად იქმნება.

ტესტირება – ცდას, გამოცდას ნიშნავს. ეს არის შეფასების პროცესი ტესტის საფუძველზე. ტესტი შეფასების მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტია. დღეისათვის ტესტირებას საკმაოდ დიდი ყურადღება ეთმობა, როგორც ცოდნისა და უნარების შემოწმების სწრაფ და მოხერხებულ საშუალებას. რამდენიმე წელია, რაც ტესტირება გამოიყენება საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მიერ ერთიანი ეროვნული, სამაგისტრო და მასწავლებელთა სასერტიფიკაციო გამოცდების პროცესებში. მოსწავლეთა საატესტაციო გამოცდების დროს საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო იყენებს ონლაინტესტირებას. ტესტირება ფართოდ გამოიყენება ასევე სახელმწიფო, თუ კერძო სექტორში ადამიანური რესურსების შერჩევისას, ცოდნის დამადასტურებელი სერტიფიკატების აღებისას და ა.შ.

პედაგოგიური ტესტირების მიზანი პედაგოგიური კონტროლია და პედაგოგიური პროცესის შემადგენელი ნაწილი. შესაბამისად, მას თავისი ფუნქციები გააჩნია, კერძოდ, დიაგნოსტიკური, სწავლების, მათემატიკური და აღმზრდებლობითი (ვასაძე, 2000: 336-337).

– დიაგნოსტიკური ფუნქციით მოწმდება მოსწავლის/სტუდენტის მიერ ათვისებული ცოდნა და დაუფლებული უნარები;

– სწავლების ფუნქცია მასწავლებელს შესაძლებლობას აძლევს, მიიღოს უკუკავშირი მოსწავლეებისგან/სტუდენტებისგან, გამოავლინოს სუსტად ათვისებული მასალა და დაგვემოს შემდგომი მუშაობა;

- ტესტირება მნიშვნელოვანია სასწავლო პროცესის ორგანიზებისთვის. სწორედ, მათგანიზებული ფუნქციის თანახმად, ტესტირება მთელ სასწავლო პროცესზე ახდენს გავლენას – ტესტირების შედეგებიდან გამომდინარე, იგეგმება დამატებითი მეცადინეობები და კონსულტაციები, ვლინდება, თუ რომელი მოსწავლე/სტუდენტი საჭიროებს დახმარებას, წახალისებას და ა.შ.;

- კარგად ორგანიზებულ პედაგოგიურ კონტროლს აღმზრდელობითი ფუნქციაც აქვს, რადგან მოსწავლეში თავისი მოვალეობის შეგნების, პასუხისმგებლობის გრძნობის, საკუთარ ძალებსა და შესაძლებლობებში დარწმუნებულობის აღზრდისთვის ხელშეწყობას ითვალისწინებს.

ამ საკითხთან დაკავშირებით მკვლევართა მოსაზრებები გამოთქმულია სხვადასხვა სამეცნიერო-მეთოდურ ლიტერატურაში, მაგრამ ჩვენი მრავალწლიანი პედაგოგიური საქმიანობის საფუძველზე საჭიროდ ჩავთვალეთ თანამედროვე გამოწვევების ფონზე ტესტის შემუშავებისა და შეფასების ზოგიერთი პედაგოგიური ასპექტის განხილვა.

სასწავლო პროცესზე დაკვირვება (როგორც სასკოლო, ისე უმაღლესი სკოლის) ნათლად მიუთითებს, ტესტირების, როგორც შეფასების მეთოდის, ძლიერ და სუსტ მხარეებზე.

ტესტირების ძლიერი მხარეებია: შეფასების დროს ყველა მოსწავლე/სტუდენტი თანაბარ პირობებშია, გამორიცხულია პედაგოგის სუბიექტურობა, ამდენად, ტესტირება შეფასების სამართლიანი მეთოდია; ტესტირება საშუალებას გვაძლევს, გავიგოთ, თუ როგორ დაძლია თითოეულმა მოსწავლემ/სტუდენტმა მთელი მასალა და არა მხოლოდ მასალის გარკვეული ნაწილი; ტესტირება ეფექტურია ეკონომიის თვალსაზრისითაც; ტესტირებით შესაძლებელია მოკლე დროში დიდი ჯგუფის შეფასება.

ტესტირების სუსტი მხარეებია: კარგი ტესტის შემუშავება ხანგძლივი და შრომატევადი პროცესია; ტესტირების პროცესი დროში შეზღუდულია, რაც არ იძლევა საკითხებში ჩაღრმავების შესაძლებლობას; ტესტირებას თან ახლავს შემთხვევითობის ელემენტი – შესაძლებელია მოსწავლე/სტუდენტმა, უბრალოდ, გამოიცნოს სწორი პასუხი; ტესტირება ნაკლებად გვაძლევს მაღალი შემოქმედებითი უნარების შეფასების შესაძლებლობას; ტესტირების პროცესში მოსწავლის/სტუდენტის ინდივიდუალური სწავლის სტილის გათვალისწინება ძნელია;

ტესტირებიდან მიღებული ინფორმაცია შესაძლებლობას გვაძლევს, გავიგოთ, თუ მასალის რა ნაწილი ვერ დაძლია ჯგუფის უმრავლესობამ, მაგრამ ის არ გვაძლევს ინფორმაციას მიზეზების შესახებ; მნიშვნელოვანია, რომ ტესტის შედეგზე შეიძლება გავლენა მოახდინოს მოსწავლის/სტუდენტის მოტივაციამ (ან მისმა ემოციურმა მდგომარეობამ).

ბუნებრივად ისმის კითხვა: როგორ შევადგინოთ ტესტი? გთავაზობთ პედაგოგიური ტესტის შედგენისთვის მეთოდურ რეკომენდაციებს. ტესტის შემუშავებაში გამოვყოფთ საფეხურებს: 1) სასწავლო მიზნების ფორმულირება; 2) ტესტური პროექტის (მატრიცის) შედგენა; 3) ტესტური დავალებების შედგენა; 4) ტესტური დავალებების განხილვა და შეფასება; 5) ტესტის საბოლოო ვარიანტის შექმნა. მნიშვნელოვანია, რომ ტესტის შედგენამდე განსაზღვრული იყოს საგნის სასწავლო მიზნები, რათა შესაფასებელ მასალას ტესტი სწორად მოვარგოთ.

სასწავლო მიზანი სწავლების პროცესის აუცილებელი კომპონენტია. სწორედ, სასწავლო მიზანი განსაზღვრავს, თუ რა უნდა ვასწავლოთ მოსწავლეებს/სტუდენტებს და რა უნდა შევაფასოთ. სასწავლო მიზანი დაკავშირებული უნდა იყოს შემდეგ საქმიანობებთან: ათვისებული მასალის გახსენება, ჩამოთვლა, დაკავშირება და ა.შ.

სასწავლო მიზნის განსაზღვრისას, უმთავრესად, ბენჟამენ ბლუმის მიერ 1950-იან წლებში შემუშავებულ სასწავლო მიზნების იერარქიას ვეყრდნობით (ბენჟამენ ბლუმის სასწავლო მიზნების ტაქსონომია ცოდნის ექვს დონეს მოიცავს: ცოდნა, გაგება, გამოყენება, ანალიზი, შეფასება, სინთეზი; უკანასკნელ პერიოდში ბლუმის ტაქსონომია გადაიხედა (ანდერსონი და კრაფვოლი, 2001; კრაფვოლი, 2002)).

როდესაც ზუსტად განვსაზღვრავთ სასწავლო მიზანს, ვადგენთ ტესტურ პროექტს. ტესტური პროექტის კომპონენტებია:

– *შინაარსი* – ტესტურ პროექტში უნდა შევიდეს იმ თემების ჩამონათვალი, რომლის შეფასებასაც ვაპირებთ და ასევე ჩვენთვის მნიშვნელოვანი მიზანი;

– *კატეგორიები* – გეგმაში უნდა აისახოს, რომელ უნარებს ვზომავთ და რა დონეზე, მაგალითად, შეიძლება ტესტის გარკვეული ნაწილით ვზომავდეთ ცოდნის დონეს, შემდეგი ნაწილით – ანალიზის დონეს და ა.შ., ტესტის აგებამდე უნდა ვიცოდეთ ტესტში სხვადასხვა უნარის წონა (იგივე, პრო-

ცენტული წილი). გარდა ამისა, უნდა განესაზღვროთ, რომელი დონისთვის რამდენი დავალებაა საჭირო;

- *ტესტური დავალებების რაოდენობა* – უნდა განესაზღვროთ თითოეული კატეგორიის სათანადოდ გასაზომად რამდენი დავალება გეჭირდება;

- *ასაკობრივი ჯგუფი*, რომელსაც ვუტარებთ ტესტირებას, მაგალითად, თუ ტესტი დაწყებითი კლასების მოსწავლეებისთვის არის განკუთვნილი, მასში არ უნდა იყოს ძალიან გრძელი ინსტრუქციები; გარდა ამისა, დაწყებითი კლასების მოსწავლეებისთვის ყველა ტიპის ტესტური დავალებების მიცემა მიზანშეწონილი არ არის.

ზოგადად, ტესტური დავალებები ორ ჯგუფად იყოფა. პირველ ჯგუფში ერთიანდება დავალებები, რომლებსაც სწორი პასუხების შერჩევა სჭირდება; ხოლო მეორე ჯგუფში ერთიანდება დავალებები, რომლებიც პასუხის შედგენას ითხოვს (პირველ ჯგუფს დახურული ტიპის ტესტურ დავალებებს უწოდებენ, ხოლო მეორე ჯგუფს – ღია ტიპის).

თანამედროვე ეტაპზე სხვადასხვა კომპიუტერული პროგრამებით უზრუნველყოფის პირობებში (მაგალითად, MOODLE, Classroom Management by Mythware (გაკვეთილის მართვა) და საგანმანათლებლო ქსელებით (მაგალითად, Edmodo) დახურული ტიპის ტესტური დავალებები ფართოდ გამოიყენება. ასეთი დავალების ტიპებია: 1) „ჭეშმარიტია/მცდარია“; 2) დავალება მრავალი არჩევითი პასუხით; 3) შესაბამისობის დადგენა; 4) სწორი თანმიმდევრობის დადგენა.

განვიხილოთ დახურული ტიპის ტესტის შემუშავების პედაგოგიური ასპექტები. ტესტური დავალებების შერჩევა დამოკიდებულია საგნის შინაარსსა და ტესტირების მიზანზე. სასურველია, ტესტური დავალებები იმგვარად შეირჩეს, რომ ზომავდეს არა მხოლოდ ფაქტობრივ ცოდნას, არამედ სააზროვნო უნარებსაც.

„ჭეშმარიტია-მცდარია“ ტიპის ტესტურ დავალებას ორი შესაძლო პასუხი აქვს. ამ შემთხვევაში, მოსწავლემ/სტუდენტმა უნდა შეაფასოს მტკიცებულების ჭეშმარიტება ან მისი მცდარობა; ტესტურ დავალებას თან ახლავს ინსტრუქცია: „შემოხაზეთ სწორი პასუხი“. „ჭეშმარიტია-მცდარია“ ტიპის დავალება, ჩვეულებრივ, მაშინ გამოიყენება, როდესაც დიდი მოცულობის მასალის ცოდნა დროის მცირე მონაკვეთშია შესაძლო-

მებელი და ისეთ დებულებებს, მტკიცებულებებს ვამოწმებთ, რომლებსაც ორი ლოგიკური პასუხი აქვთ. ამ ტიპის დავალების ძლიერი მხარეებია: ტესტი, ჩვეულებრივ, მოკლეა და მის შევსებას დიდი დრო არ სჭირდება; მოსწავლეს/სტუდენტს 1 წთ-ის მანძილზე დაახლოებით 3-4 კითხვაზე პასუხის გაცემა შეუძლია; სწრაფი დიაგნოსტიკის საუკეთესო საშუალებაა; იოლია დაგროვილი ქულების დათვლა. დავალების სუსტი მხარეებია: სწორი პასუხის გამოცნობის ალბათობა 50%-ია; ასეთი ტესტური დავალება ვერ ზომავს მაღალი დონის საახროვნო უნარებს; სანდოობისათვის საჭიროა დიდი რაოდენობით დავალებების შედგენა.

ტესტური დავალება მრავალი არჩევითი პასუხით ორი ნაწილისაგან შედგება: პირველი - პირობის, რომელიც ჩამოყალიბებულია შეკითხვის ან მტკიცებულების სახით და მეორე - პასუხების ვარიანტებისგან, საიდანაც მოსწავლემ/სტუდენტმა სწორი პასუხი უნდა აირჩიოს. სავარაუდო პასუხების რაოდენობა, ძირითადად, ოთხი ან ხუთია. დავალებას თან ახლავს ინსტრუქცია: „შემოხაზეთ სწორი პასუხი“. ასეთ დავალებებს, უმეტესწილად, მაღალ კლასებში იყენებენ. რაც შეეხება ამ ტიპის დავალებების დაწყებით კლასებში შესრულებას, სასკოლო პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ მოსწავლეთა წინასწარი გავარჯიშების გარეშე, შეიძლება ამ ტიპის დავალებებმა მოსწავლე დააბნიოს. დავალების ძლიერი მხარეებია: მოსახერხებელია მიზნების გასაზომად ყველა კოგნიტურ (შემეცნებით) საფეხურზე (ცოდნიდან –სინთეზამდე); დიდი მოცულობის მასალის შემოწმება შეიძლება შედარებით მცირე ზომის ტესტით; ქულების მინიჭება ადვილი და ობიექტურია; პასუხების შემთხვევითი გამოცნობის ალბათობა მცირეა. დავალების სუსტი მხარეებია: ასეთი დავალების შედგენას სჭირდება დიდი დრო, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც გვინდა მაღალი დონის უნარების შეფასება; რთულია პასუხების ფორმულირება; თუ ტესტი ყურადღებით არ არის შედგენილი, შეიძლება მას ერთზე მეტი სწორი პასუხი ჰქონდეს.

ტესტურ დავალებაში, რომელიც შესაბამისობის დადგენას გულისხმობს, მოსწავლემ/სტუდენტმა ტესტში მოცემულ პირობასა და პასუხებს შორის შესაბამისობა უნდა აღმოაჩინოს. ეს დახურული ტიპის დავალების მოდიფიკაციაა, რომელსაც რამდენიმე არჩევანი აქვს. შესაძლებელია, პირობებისა და პასუხების რაოდენობა თანაბარი იყოს, თუმცა, დასმულ კითხ-

ვაზე შემთხვევით სწორი პასუხის ამოცნობის თავიდან აცილების მიზნით, სასურველია, პირობები სავარაუდო პასუხების რაოდენობაზე ნაკლები იყოს. ასეთი ტიპის დავალება გამოიყენება მაშინ, როდესაც გვინდა მოვლენებს შორის კავშირების ცოდნისა და გააზრების გადამოწმება. ის ცხრილის სახით არის ხოლმე მოცემული. ერთ სვეტში მოცემულია პირობები, მეორე სვეტში – პასუხები. ტესტს თან ერთვის ინსტრუქცია: რის გაკეთება ევალება მოსწავლეს/სტუდენტს. ამგვარი ტესტი საუკეთესოა შემდეგი ტიპის მიმართებების დასამყარებლად: ისტორიული მოვლენები და თარიღები; ელემენტები და სიმბოლოები; ტერმინები და განმარტებები; მთელი და მისი შემადგენელი ნაწილები; მიზეზები და შედეგები; დიაგრამები, ნახატები და მათი ინტერპრეტაციები. ამ ტიპის დავალებების ძლიერი მხარეებია: შესაძლებელია ცოდნის გადამოწმება ნებისმიერ სფეროში; ადვილია ასეთი ტიპის ტესტების ქულების დათვლა; მოსახერხებელია ამგვარი დავალებების გამოყენება, როდესაც გვინტერესებს ფაქტებს შორის კავშირების გაგება; თუ ტესტი სწორად არის აგებული, სწორი პასუხის შემთხვევითი ამოცნობის ალბათობა მცირეა. სუსტი მხარეა ის, რომ ასეთი დავალებები, უმეტესწილად, მეხსიერებაზეა ორიენტირებული.

ტესტური დავალება, რომელიც სწორი თანმიმდევრობის დადგენას გულისხმობს, გამოიყენება მოვლენების, პროცესების თანმიმდევრობის ცოდნის შესამოწმებლად. დავალებაში შემთხვევითი თანმიმდევრობით ჩამოთვლილია გარკვეული მოქმედებები, პროცესები, ელემენტები და მოსწავლეს/სტუდენტს მოეთხოვება მათი გარკვეული პრინციპით დალაგება. მსგავსი ტიპის დავალებებს თან ერთვის შემდეგი სახის ინსტრუქცია: „დაალაგეთ სწორი თანმიმდევრობით“. ასეთი სახის დავალება იმ შემთხვევაში გამოიყენება, როდესაც გვინდა, გავარკვიოთ, რამდენად კარგად იცის მოსწავლემ/სტუდენტმა გარკვეული მოვლენებისა თუ პროცესების თანმიმდევრობა.

ამ ტიპის დავალებების ძლიერი მხარეებია: ტესტური დავალების შესრულებისას მოსწავლე/სტუდენტი იხსენებს არა მხოლოდ მასალას, არამედ იყენებს ანალიზისა და სინთეზის უნარებსაც. სუსტი მხარეებია: რთულია ყველა საგანში ამ სახის დავალების შედგენა. სასწავლო პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ ზოგიერთ საგანში საერთოდ არ მიმართავენ ამ სახის ტესტურ დავალებას.

რაც შეეხება არჩევითპასუხიან სატესტო დავალებებს, ამ შემთხვევაში მოსწავლის/სტუდენტის არასწორი პასუხები მიანიშნებენ გარკვეული კანონზომიერებების შესახებ; ინფორმაციას იძლევა დისტრაქტორების (პასუხის არასწორი ვარიანტები) მარტივი ანალიზი. მნიშვნელოვანია, რომ არჩევითპასუხიანი სატესტო დავალებების შექმნის დროს (იგივე, დახურული კითხვების დასმისას) ყურადღება მიექცეს დისტრაქტორებს.

გასათვალისინებელია, რომ კომპიუტერული პროგრამების საშუალებით შესაძლებელია ღია ტიპის შეკითხვების დასმაც, რომელთა გასწორება მასწავლებელს უწევს.

ტესტის მონაცემების დამუშავება შეფასების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ეტაპია. ტესტირების ჩატარების შემდეგ აუცილებელია მოსწავლეთათვის/სტუდენტთათვის ტესტის შედეგების გაცნობა. ტესტის მონაცემების ანალიზისთვის მიზანშეწონილია ცხრილის შედგენა, სადაც თითოეული მოსწავლის/სტუდენტის სწორი და არასწორი პასუხები აღინიშნება. რაც შეეხება კომპიუტერულ ელექტრონულ პროგრამებს, კლასის მართვის პროგრამული უზრუნველყოფით ეს ფუნქცია გათვალისწინებულია და იძლევა როგორც თითოეული მოსწავლის შეფასების საშუალებას, ასევე კომპიუტერული პროგრამა იძლევა ტესტირების პროცესის სტატისტიკურ დიაგრამას (ინფორმაციას - კლასის სურათს ტესტირების შესახებ).

ტესტის შედეგების ანალიზის დროს პედაგოგებმა უნდა გაითვალისწინონ, თუ ყველა მოსწავლე/სტუდენტი 100%-ით ასრულებს ტესტს, ასეთი ტესტი მათი რანჟირების საშუალებას არ იძლევა (ტესტი მოითხოვს გადახედვას – ხომ არ არის ტესტი მარტივი და იოლად შესასრულებელი); თუ ვერცერთი მოსწავლე/სტუდენტი ვერ ასრულებს ტესტს, ეს იმას ნიშნავს, რომ მათ ცოდნა და უნარები ათვისებული არ აქვთ; თუ ტესტს ასრულებს მოსწავლეთა/სტუდენტთა საერთო რაოდენობის 2/3-ზე ნაკლები, ამ შემთხვევაშიც ტესტი თავიდანაა გადასახედი.

ტესტური დავალებები უნდა იყოს რანჟირებული – ერთნაირი ტიპის ტესტური დავალებები ერთად იყოს გაერთიანებული; დავალებები დალაგებული იყოს სირთულის/სიძლიერის მიხედვით – ნაკლებად რთულიდან უფრო რთულისკენ; სასურველია დავალების პირობა და პასუხი ერთ გვერდზე განთავსდეს (არ იყოს გაყოფილი); ღია ტიპის დავალებე-

ბისთვის პასუხის გასაცემად საკმარისი ადგილი იყოს გამოყოფილი; დახურული ტიპის ტესტურ დავალებებში სწორი პასუხების განაწილება/თანმიმდევრობა შემთხვევითი იყოს (სწორი პასუხები ერთი და იმავე ციფრს ან ასოს (ლიტერს) არ ემთხვეოდეს; ტესტში ვიზუალური მასალის, ილუსტრაციების, დიაგრამების და ა.შ. გამოყენების შემთხვევაში, აღნიშნული მასალა იყოს გასაგები და ადვილად აღქმადი; ტესტირების დროს გათვალისწინებული იყოს მოსწავლის/სტუდენტის საგანმანათლებლო საჭიროებები (მაგალითად, ტექსტის შრიფტის ზომა, ფერი...).

ამავე დროს, ჩვენი მრავალწლიანი პედაგოგიური საქმიანობის საფუძველზე მიზანშეწონილად ჩავთვალეთ სასკოლო განათლებაში სტანდარტიზებული საგამოცდო მოდელის გამოყენების საკითხის ირგვლივ გამოგვეთქვა ჩვენი შეხედულება.

სტანდარტიზებული ტესტების პოლიტიკა საქართველოში უკვე რამდენიმეწლიან გამოცდილებას ითვლის. ამ მიმართულებით ჩატარებული კვლევები არ აჩვენებს მოსწავლეებში აკადემიური უნარების გაუმჯობესებას. კვლევის შედეგებისა და ჩვენი პედაგოგიური საქმიანობის საფუძველზე ვფიქრობთ, ჩვენი მოზარდი თაობა და ახალგაზრდობა – მოსწავლეები და სტუდენტები არ იყვნენ ორიენტირებული მხოლოდ ტესტის ჩაბარებაზე. პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ ტესტირების შედეგად მიღწეული აკადემიური მოსწრების მაჩვენებლები ადეკვატურად არ ასახავენ მოსწავლის/სტუდენტის ცოდნასა და უნარებს. მათ განვითარებაში გარკვეული მიმართულებით შეზღუდვები შეიმჩნევა. შესაბამისად, ტესტირება დასახულ მიზანს ხშირად ვერ აღწევს. ამდენად, სტანდარტიზებული ტესტების გამოყენების საკითხი გადახედვას საჭიროებს. ამავე დროს, ტესტირება მსჯელობის საკითხი ხდება იმ შემთხვევაშიც, როდესაც იგი ერთადერთ საგამოცდო ფორმატს წარმოადგენს. როდესაც მხოლოდ ტესტირების ქულას აქვს გადამწყვეტი მნიშვნელობა, სწავლების პროცესში მონაწილე მხარეები (პედაგოგები, მოსწავლეები და სტუდენტები) მხოლოდ ტესტის ჩაბარებაზე არიან ორიენტირებული. რაც შეეხება განათლების ხარისხის ამაღლებას, ეს შესაძლებელია პედაგოგის მიერ ხარისხიანი სწავლების პროცესით – მრავალფეროვანი სტრატეგიების შერჩევით და საკითხისადმი პროფესიონალური დამოკიდებულებით.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- ვასაძე, 2000 – ვასაძე ნ., პედაგოგიკა, თბ., 2000.
ანდერსონი და კრაფვოლი, 2001 – Anderson, L.W; Krathwohl D.R., A Taxonomy for Learning, Teaching and Assessing: A Revision of Bloom’s Taxonomy of Educational Objectives, New York: Longman, 2001;
კრაფვოლი, 2002 – Krathwohl D.R., A Revision of Bloom’s Taxonomy: An Overview, 2002.
<https://moodle.org/?lang>
<http://www.mythware.com/ru/classroom-management>
www.edmodo.com
<http://www.naec.ge>

Marekh Natenadze

SOME PEDAGOGICAL ASPECTS FOR DEVELOPING AND EVALUATING THE TEST

Summary

The author considers the importance of the discussion of some pedagogical aspects for the development and the evaluation of the test. She discusses the issues of secondary and high school education under the testing conditions and clearly indicates the strengths and the weaknesses of testing as one of the methods of evaluation.

At the same time, based on perennial experience she considers appropriate to discuss the issue of using the standardized testing model at schools. She notes that the test does not adequately reflect the student’s academic performance and skills. The testing becomes the issue of the debate when it is the only format of the examination.

As for enhancing the quality of education, according to the author, this is possible by the quality of the learning process itself – by choosing a variety of strategies and developing the professional attitude towards this issue.

სკოლის დირექტორი როგორც მენეჯერი

განათლების მართვის პროცესი უმნიშვნელოვანეს მიმართულებას წარმოადგენს თანამედროვე პედაგოგიკაში.

განათლების სისტემის მართვის გაძლიერება და განათლების პოლიტიკის მართვის ეფექტურობა პრიორიტეტულია სკოლის წარმატებული დირექტორის ფორმირების პროცესში.

ბოლო წლებში, უფრო და უფრო მეტი ყურადღება მახვილდება იმაზე, თუ რა უნდა აკეთოს დირექტორმა სკოლაში, როგორ განსაზღვროს საკუთარი სამუშაო. ამ მიმართულების მიღმა მდგარი მოსაზრება გულისხმობს იმ შედეგების განსაზღვრას, რისკენაც უნდა ისწრაფოდეს სკოლა და რა შედეგებსაც უნდა მიაღწიონ მოსწავლეებმა. გაცილებით ნაკლები ყურადღება ეთმობა იმას, რა პროცესები უნდა იყოს ამისთვის გამოყენებული.

შესაბამისად, სკოლის დირექტორმა უნდა გააკეთოს ყველაფერი, რაც აუცილებელია ამ შედეგების მისაღწევად. სამუშაოს ამგვარ განსაზღვრას თავისი დადებითი მხარე აქვს: ის ათავისუფლებს დირექტორს და მის თანამშრომლებს ბიუროკრატიული შეზღუდვებისა და პრობლემებისგან. დირექტორის როლის ეფექტურობის განსაზღვრა შედეგებთან მიმართებაში ზრდის იმის ალბათობას, რომ არ მოხდება საშუალებების და შედეგების გაიგივება. თუმცა, ეს საკმაოდ სარისკო და რთულია და ხშირად იწვევს პრობლემებს სკოლაში.

მაგალითად, რთულია, წინასწარ განსაზღვრო ყველა მნიშვნელოვანი შედეგი. ამიტომ, არსებობს ტენდენცია, განისაზღვროს მხოლოდ ადვილად აღსაქმელი და შესაფასებელი შედეგები. ამ პროცესში ბევრი სხვა შედეგი, შესაძლოა, ბევრად მნიშვნელოვანიც კი, შეუმჩნეველი დარჩეს.

გარდა ამისა, არსებობს განსხვავება ეფექტურსა და კარგ პრაქტიკას შორის. რასაც დირექტორები და მასწავლებლები აკეთებენ, შესაძლოა, მუშაობდეს, მაგრამ არასწორი იყოს.

შედეგებზე ორიენტირება განსაზღვრავს ეფექტურობას იმ ჭრილში, თუ რა მუშაობს და რა არა – რა არის მართებული და სწორი.

ამიტომ მნიშვნელოვანია, დირექტორის აღჭურვა სხვადასხვა უნარებით.

ამ პროცესში აუცილებელია მომავალ მენეჯერში კომუნიკაციის უნარების ფორმირება, რაც გულისხმობს მენეჯერის თანამშრომლებთან ურთიერთობის კარგად განვითარებულ უნარს.

აღსანიშნავია, რომ მენეჯერს უნდა შეეძლოს კარგი ურთიერთობის დამყარება როგორც მის ზემდგომ, მმართველ რგოლებში დასაქმებულ, ასევე თავის დაქვემდებარებაში მყოფ პერსონალთან.

ამ თვისებაში იგულისხმება ის, თუ რამდენად შეუძლია მენეჯერს თავი გუნდის წევრად წარმოაჩინოს და განმუხტოს კონფლიქტური სიტუაციები, დაინტერესოს თანამშრომლები, მაგალითი მისცეს მათ და უშუალო ადამიანური ურთიერთობით - სიტბო და პატივისცემა დაანახოს. კარგად განვითარებული ადამიანური უნარ-ჩვევებით დაჯილდოებული მენეჯერები პერსონალს თვითგამოხატვისა და ორგანიზაციის საქმიანობაში მთელი ენერჯით ჩართვის სტიმულს აძლევენ. მნიშვნელოვანია, რომ მსოფლიო გლობალიზაციის პროცესი მენეჯერებისაგან უკეთესი შედეგის მისაღებად მეტი ადამიანური უნარ-თვისებების გამოვლენას მოითხოვს. კარგი მენეჯერი გამოდის ერთდროულად თავისი გუნდის კაპიტნის, დამხმარის, მწვრთნელისა და აღმზრდელის როლში. იგი ენდობა თანამშრომლებს, ეხმარება მათ ფარული შესაძლებლობების აღმოჩენასა და გამოვლენაში.

თანამედროვე ეტაპზე წარმატებული სკოლის დირექტორებზე საუბრისას წინა პლანზე გადმოდის მათი აღჭურვა ასევე ტექნიკური უნარ-ჩვევებით.

ტექნიკური ჩვევები ნიშნავს სპეციალიზებული ცოდნისა და შესაძლებლობების ქონას. მეთოდების, ტექნოლოგიებისა და მოწყობილობების გამოყენების უნარებს, რაც აუცილებელია კონკრეტული დავალებებისა და სამუშაოების შესასრულებლად.

სკოლის დირექტორს ასევე მოეთხოვება დაგეგმვის პროცესის კარგი ცოდნაც.

დაგეგმვა - ეს არის იმ გადაწყვეტილებათა და ქმედებათა შექმნა, რომლებსაც პროცესი, რომელთა განხორციელებამაც ორგანიზაცია დასახულ მიზნებამდე უნდა მიიყვანოს.

დაგეგმვის ფუნქცია თავის თავში მოიცავს ოთხი სახის მმართველობით საქმიანობას.

ესენია:

1. რესურსების განაწილება,
2. გარემოსთან ადაპტაცია,
3. შიდა კოორდინაცია,
4. სტრატეგიის განსაზღვრა.

განვიხილოთ თითოეული მათგანი უფრო დეტალურად:

რესურსების განაწილება – ეს პროცესი გულისხმობს ორგანიზაციის რესურსების განაწილებას ცალკეულ რგოლებსა და განსახორციელებელ ქმედებებს შორის. ნებისმიერი რესურსი, როგორც წესი, შეზღუდულია, ამიტომაც მის ეფექტურ განაწილებას ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს წარმატების მისაღწევად.

გარემოსთან ადაპტაცია – ადაპტაცია ამ შემთხვევაში ფართო გაგებით განიხილება. იგი მოიცავს ყველა იმ ქმედებას, რაც აუმჯობესებს ორგანიზაციის ურთიერთობას გარემოსთან.

აუცილებელია ქმედებათა რამდენიმე ვარიანტის შემუშავება, რათა შესაძლებელი იყოს გარემოს სასიკეთო ფაქტორთა მაქსიმალური გამოყენება ორგანიზაციის მიზნებისათვის,

შიდა კოორდინაცია გულისხმობს ქმედებების შემუშავებას ორგანიზაციის სუსტი და ძლიერი მხარეების გამოსავლენად. ეს აუცილებელია ორგანიზაციის საქმიანობის ეფექტურობის მისაღწევად;

შეჯამების სახით, მიგვაჩნია, რომ მენეჯერი აუცილებლად უნდა ფლობდეს პროფესიონალურ ცოდნასთან ერთად ინსტრუმენტალური და სხვა საშუალებების სწორად გამოყენების უნარსაც, რაც ნიშნავს, რომ სკოლის დირექტორის, როგორც მენეჯერის ქცევის ერთობლიობა პირობითად შეიძლება დაჯგუფდეს სამ ძირითად კატეგორიად:

1. პიროვნებათაშორისი,
2. ინფორმაციული,
3. გადაწყვეტილებების მიღებასთან დაკავშირებული.

ასევე განსაკუთრებულ დატვირთვას იძენს სკოლის დირექტორის ხედვა – ღირებულებათა მიმართ, ფასეულობებზე ორიენტირებული მიდგომა შედეგებზე ორიენტირებული მიდგომის უპირატესობების გამოყენების ერთ-ერთი გზაა იმისათვის, რომ განვსაზღვროთ დირექტორის როლი, ფასეულობებზე დაფუძნებული მიდგომით.

ამ დროს კონკრეტულად განისაზღვრება ის დაშვებები და შეხედულებები, რომლებიც ითვლება მნიშვნელოვნად და ხდება მათი, როგორც საფუძვლის გამოყენება, რათა დადგინდეს, თუ რა უნდა აკეთოს დირექტორმა და რა – სხვებმა. დაშვებებისა და მოსაზრებების განსაზღვრა აყალიბებს სტანდარტს, რომ ვიცოდეთ, თუ რა არის კარგი და რა – ცუდი, რა ეფექტური და რა – არაეფექტური, რა მისაღები და რა – მიუღებელი. ზოგჯერ სტანდარტი გამყარებულია კვლევებით, ზოგჯერ – ინფორმირებული და პროფესიული ცოდნით, ზოგჯერ კი ასეთი სტანდარტი ფილოსოფიური შეხედულების, დაშვებებისა და აზრების დასაბუთებული გამოხატვაა.

დირექტორის როლის განსაზღვრის მიზნით ფასეულობებზე დაფუძნებული მიდგომის გამოყენება არა მხოლოდ უზრუნველყოფს დირექტორის საქმიანობის შესაბამისობას მისაღებ სტანდარტებთან, არამედ აყალიბებს ინდიკატორებს, რომლებიც განსაზღვრავს სკოლის საგანმანათლებლო პოტენციალს და მორალურ სიჯანსაღეს.

ღირებულებებზე დაფუძნებული მიდგომა მუდმივად ახსენებს დირექტორებს საკუთარი პასუხისმგებლობების შესახებ, აყალიბებს სკოლის სამომავლო ხედვას და, ამგვარად, განსაზღვრავს დირექტორის წარმატებას.

მიგვაჩნია, რომ სკოლის ლიდერის ფორმირებისათვის მნიშვნელოვანია მუდმივი კარიერული ზრდა.

ძირითადი თემა, რომელიც არის მუდმივი და ყოველის-მომცველი, არის ის, რომ XXI საუკუნის საჯარო სკოლა უნდა იყოს უფრო მეტად ორიენტირებული მოსწავლეებზე და, რაც მთავარია, უნდა ჰქონდეს ბევრად უფრო მეტი ინდივიდუალური პროგრამა, დამხმარე მომსახურება და ინტელექტუალური ძალა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

ვარდანაშვილი, Vardanashvili, Q. 'Management in The primary professional education system', <http://education.ge/index.php?do=definition/view&id=1605>.

მარზანო, Marzano, R.J; Norford J.S; D'ArcangeloM. „What works in school” <http://www.ascd.org/ASCD/pdf/siteASCD/video/WhatWorksInSchools.pdf>.

სკოლის დირექტორის სტანდარტი, მასწავლებლის პროფესიული განვითარების ცენტრი, თბილისი, 2013.

THE SCHOOL PRINCIPAL, A MANAGER

Summary

Education management is the most important direction in the modern pedagogy. The strengthening of the education system management and effectiveness of education policy management is the priority for the formation of the successful school director. Formation of communication skills in school director, which includes the skill of the manager to communicate with the staff, is important in this process. The school director is also required to have the good knowledge planning process.

Planning – this is the process of working out those decisions and activities which are needed for organization to meet its aims.

Planning operation covers the following managerial activities. These are:

1. Distribution of resources
2. Adaptation with the environment
3. Internal coordination
4. Identifying strategy

Manager should have both professional knowledge and the skill of using instrumental and other tools in right way which means that the combination of behaviors of the school director as a manager could conventionally be grouped in the following categories:

1. Interpersonal
2. Informative
3. Related with the making of decisions

**ვასილ კობტონაშვილის პედაგოგიური და
საზოგადოებრივი მოღვაწეობის შესწავლისათვის**

ვასილ კობტონაშვილი იმ საზოგადო მოღვაწეთა რიცხვს ეკუთვნის, რომელთა საქმიანობა უცნობია ფართო საზოგადოებისათვის. დღემდე საკითხი მონოგრაფიულად შესწავლილი არაა. რამდენადაც ვასილ კობტონაშვილს მეტად რთულ და საინტერესო ეპოქაში მოუწია ცხოვრება – XIX საუკუნის II ნახევარსა და XX საუკუნის I ნახევარში, კიდევ უფრო დიდ ინტერესს იწვევს მისი მემკვიდრეობის შესწავლა. მან ღირსეულად გააგრძელა სამცხე-ჯავახეთში მესხ განმანათლებელთა უფროსი თაობის მიერ დაწყებული ეროვნული საქმე. აქედან გამომდინარე, ვფიქრობ, რომ მისი პედაგოგიური და საზოგადოებრივი მოღვაწეობის შესწავლა შეავსებს ამ კუთხის მდიდარ და საინტერესო ისტორიის კიდევ ერთ ფურცელს. ჩვენი მიზანია მის მაგალითზე წარმოვაჩინოთ სახალხო სკოლის მასწავლებლის სანიმუშო პედაგოგიური საქმიანობა.

ვასილ კობტონაშვილისადმი ინტერესი და ყურადღება ჯერ კიდევ გასული საუკუნის 70-80-იან წლებში გამოიჩინა სამცხე-ჯავახეთის ისტორიის მუზეუმის სწავლულმა მდივანმა კუკური თორდიაშ. მან თავისი საგაზეთო სტატიით პირველმა გააცნო საზოგადოებას ვასილ კობტონაშვილის მოღვაწეობა. ამავე მუზეუმის ხელნაწერთა ფონდში დაუნჯებული მდიდარი მასალა იძლევა კიდევ ერთი ღირსეული პედაგოგისა და საზოგადო მოღვაწის საქმიანობის ფართოდ შესწავლის საშუალებას.

ვასილ სოლომონის ძე კობტონაშვილი დაიბადა 1866 წელს ჯავახეთში, ახალქალაქის მაზრის სოფელ კოთელიაში, გლეხის ოჯახში. მშობლებმა იზრუნეს იმაზე, რომ მისთვის დაწყებითი განათლება მიეცათ. კერძოდ, 9 წლის ვასილი მიაბარეს მეზობელი სოფლის – ბარაღეთის სკოლაში. იგი იგონებს, რომ სკოლაში მისული სუფთა ქართულით ვერ საუბრობდა: „სკოლაში რო მიმბარეს მშობლებმა მე ძაან ხშირად ვურევდი ქართულ ლაპარაკში თათრულ-სომხურ სიტყვებს და ფრაზებს, რის გამო მასწავლებელი ვინმე კოტე გარაყანიძე დამცინოდა და მასთან მიკრძალავდა ამგვარი სიტყვების არევას.“ იმ დროს ჯავახი ხალხის სამეტყველო ლექსიკაში თათრულ-სომხური სიტყვების ხმარება არც იშვიათი იყო და არც

შემთხვევითი. ეს იმით აიხსნებოდა, რომ უგზოობის გამო ჯავახეთს ნაკლებად ჰქონდა კონტაქტი საქართველოს სხვა კუთხეებთან. „ჯავახეთი იმ დროს დაახლოებული და შესისხლხორცებული იყო თურქეთთან, როგორც მოსახლდურესთან და მასთან ეს კუთხე ხშირად გადადიოდა ოსმალების მფლობელობაში. აგრეთვე, დიდი კავშირი და მეზობლობა ჰქონდათ მათ სომხებთან, რომლებიც არზრუმიდან გადმოასახლა რუსის გენერალმა პასკევიჩმა ჯავახეთში“ (ს.ჯ.ი.მ.ხ.ფ. №1079).

ვასილ კობტონაშვილმა 1882 წელს დაასრულა ბარაღეთის სკოლა. მშობლებმა მისი განათლება საკმარისად მიიჩნიეს და სახლში დაბრუნება მოსთხოვეს: „ისიც გეყოფა შვილო, რაც იცი. უნდა დაგასახლოთ, ცოლი შეგროთოთ და საცოლდეც უკვე ამორჩეული გეყავსო“. მშობლების სურვილი მისთვის მისაღები არ იყო. ამიტომ, მათი ნების საწინააღმდეგოდ გადაწყვიტა სწავლის გაგრძელება. იმავე წლის აგვისტოში თბილისში გაჰყვა თავის მასწავლებელს ტიმოთე ხმალაძეს. სწავლა განაგრძო ე.წ. ნიკოლოზის სახელობის ორკლასიან სამოქალაქო სასწავლებელში. იქ იგი მეორე კლასში მიიღეს. შემდგომში, ვასილ კობტონაშვილი ყოველთვის დიდი სიყვარულითა და სიამოვნებით იგონებდა ამ სასწავლებელსა და იქ გატარებულ დროს. მის მეხსიერებას განსაკუთრებით დიდხანს შემორჩა სახალხო სკოლების დირექტორი ლარსკი.

უნდა აღინიშნოს, რომ ამავე სასწავლებელში მას საშუალება მიეცა გაეცნო კავკასიის ოლქის სასწავლებლის მზრუნველი სენატორი კ. პ. იანოვსკი, რომელსაც თავისი გარეგნობით დიდი შთაბეჭდილება მოუხდენია: „იანოვსკი შემოვიდა ერთხელ სასწავლებელში და ჩვენს კლასში „სამშობლო ისტორიის“ გაკვეთილს დაესწრო. მან მოწაფეებს ისტორიიდან კითხვები მისცა. სხვათა შორის, მეც მკითხა რომელიდაც დროის რუსეთის მეფეზე და მე ჩინებულად ვუპასუხე. მაშინ ჩემთან მოვიდა, მხარზე ხელი დამადო, შემაქო, რაღაც წიგნაკი მაჩუქა და მკითხა რუსულად: სადაური ხარ? მივუგე: ჯავახეთიდან. სად არის ეგ შენი ჯავახეთი? – განაგრძო მზრუნველმა. კვლავ მივუგე: ჯავახეთი ახალქალაქის მაზრაშია. რას ნიშნავს ჯავახეთი? პირველად მესმის ესა, დამაჟინდა იანოვსკი. ვუხსენი: ჯავახეთი არის ისტორიული სახელწოდება აწინდელი ახალქალაქის მაზრისა. რადგანაც ეს კუთხე ძველ დროში საქართველოს რომელიდაც მეფის შვილს ჯავახოსს წილად რგებია და აქედან დარქმევია ეხლანდელს ახალქა-

ლაქის მაზრას თავისი მფლობელის სახელი – „ჯავახეთი“. ბატონი მზრუნველი ფრიად გაჰკვირდა ამ ჩემი ასხნით“ (ს.ჯ.ი.მ.ხ.ფ. № 1079).

როდესაც იანოვსკის გაურკვევია ვასილ კობტონაშვილის წარმომავლობა და ისიც, რომ მშობლების წინააღმდეგობის მიუხედავად, თბილისში სასწავლებლად იყო ჩასული, საფულე გაუსხნია, ამოუღია ხუთი მანეთი, მისთვის გადაუცია და უთქვამს: „აი, შენ ეს საჩუქარი სასწავლო ნივთების შესაძენათ, რადგან შენს სამშობლო ჯავახეთზედ კარგი პასუხი მომეცი და ამავე დროს თავის უბის წიგნაკში რაღაც ჩაიწერა“ (ს.ჯ.ი.მ.ხ.ფ. № 1079).

ვასილ კობტონაშვილმა 1883 წელს წარმატებით დაასრულა თბილისის წმინდა ნიკოლოზის სახელობის სასწავლებელი. იმ დროისათვის მას უკვე არჩეული ჰქონდა პროფესია და სურდა, რომ მასწავლებელი ყოფილიყო. სწორედ ამიტომ გადაწყვიტა სწავლა განეგრძო ხონის სამასწავლებლო სემინარიაში. მაგრამ იგი გამოცდაზე ჩაიჭრა: „ლოცვა უფლისა ვერ დავსწერეთ „პერესკაზით“. ამიტომ, ის თავის ამხანაგებთან ერთად თბილისში დაბრუნდა. შეეცადა თავისი მიზნისათვის სხვა გზით მიეღწია. კერძოდ, მან დახმარებისათვის მიმართა სკოლების ინსპექტორს ლიხაჩოვს. მას სურდა, რომ ერთი წლის განმავლობაში აღებულ ჯამაგირს - ხელფასს გამოიყენებდა მოსამზადებლად და მომდევნო წელს კვლავ შეეცდებოდა სამასწავლებლო სემინარიაში სწავლის გაგრძელებას – „რადგან დიდი სურვილი მქონდა სოფლის მასწავლებელი გავმხდარიყავი“ (ს.ჯ.ი.მ.ხ.ფ. № 1079).

ამ დროისათვის მას უკვე ჰქონდა თავისი დამოკიდებულება სკოლისა და მასწავლებლისადმი. ამ პროფესიისადმი პატივისცემა მას ჯერ კიდევ ბარალეთში სწავლის პერიოდში გაუჩნდა. „მაშინდელი სკოლები საკმაო სწავლას აძლევდნენ მოზარდ თაობას. მასწავლებლათ ამ სკოლებში იმ დროს იყვნენ სამასწავლებლო სემინარიებში და ინსტიტუტში კურსდამთავრებულები. მაშინ მასწავლებელი მოზარდი თაობის სწავლა-აღზრდის გარდა თავიანთ სკოლებში იცავდნენ სამაგალითო სისუფთავეს და დისციპლინას“ (ს.ჯ.ი.მ. ი.მ.ფ. № 277)

ვასილ კობტონაშვილი თავისი მოსწავლეობის პერიოდის აღწერით დეტალურად გადმოგვცემს მოსწავლისა და მასწავლებლის მოვალეობას. იმაზეც ამახვილებს ყურადღებას, თუ როდენ დიდი მაგალითის მიმცემი იყო მასწავლებელი თავისი

ქცევითა და ჩაცმულობით როგორც მოწაფეთათვის, ისე ხალხისათვის. „მასწავლებლები სამაგალითოდ იქცეოდნენ თავიანთი კეთილი ყოფაქცევით, როგორც სკოლების ცხოვრებაში, ისე გარეთ ხალხში, გააკეთილებს დროს უსათუოდ უნდა სცმოდა სუფთა „სერთუი“ ისიც გაკრახმალებულ პერანგზედ გაღსტუხით და სხვა. ასეთი სიფაქიზე-სისუფთავის დამნახავი მოწაფე მაგალითს იღებდა და თვითონაც ასრე იქცეოდა,“ – წერდა ვ. კობონაშვილი (ს.ჯ.ი.მ.ხ.ფ. № 1079).

ამდენად, ვ. კობონაშვილმა კარგად იცოდა, რომ მასწავლებელს, გარდა ცოდნისა, გარკვეული წესების შესრულება მოეთხოვებოდა და, რაც უმთავრესია, მან იცოდა, მასწავლებელს რა მისია ჰქონდა დაკისრებული თავისი ხალხის წინაშე.

1883 წელს ინსპექტორმა ლიხაჩოვმა დახმარება აღმოუჩინა ვასილ კობონაშვილს. იგი დანიშნა თიანეთის მაზრის სოფელ ტოლათსოფლის სკოლის მასწავლებლად – ვაჟა-ფშაველას ნაცვლად, რომელიც ინსპექტორმა დაითხოვა ადგილობრივი მღვდლის საჩივრის საფუძველზე. ვასილ კობონაშვილი ფიქრობდა, რომ ტოლათსოფლის სკოლაში ერთი სასწავლო წლის მანძილზე მოუწევდა მუშაობა. 1884 წლის საზაფხულო არდადეგებზე მშობლიურ კუთხეში დაბრუნდა, რათა მოენახულებინა მშობლები. ამასთანავე, განზრახული ჰქონდა, რომ ქალაქ ახალციხეში მასწავლებელ პოპანტაპულოსთან მოემზადებოდა და სამასწავლებლო სემინარიაში ჩააბარებდა გამოცდებს, მიადწევდა თავის მიზანს. სახლში დაბრუნებულმა შეიტყო, რომ მშობლებს იგი დაენიშნათ ერთ-ერთ გოგონაზე და, დიდი უარისა და გაჯიუტების მიუხედავად, დაითანხმეს ოჯახის შექმნაზე. ამრიგად, მისი მიზანი, რომ დაემთავრებინა სამასწავლებლო სემინარია და ყოფილიყო პროფესიონალი მასწავლებელი, ვერ განხორციელდა. თუმცა მას მასწავლებლობაზე ხელი არ აუღია. იგი კვლავ დაბრუნდა ტოლათსოფლის სკოლაში და განაგრძო თავისი პედაგოგიური მოღვაწეობა. ამ სოფლის სკოლაში იგი 1889 წლის დეკემბრამდე მუშაობდა. ამ პერიოდში ვასილი ახლოს გაეცნო ადგილობრივ მკვიდრთა: ხევსურების, ფშაველების, გუდამაყრელ-მთიულების ყოფა-ცხოვრებას, ჩვეულებებს. დაუახლოვდა მათ და დიდი სიყვარულიც დაიმსახურა. ამიტომაც ძალზედ გაუჭირდა მათი დატოვება. მოგვიანებით იგონებდა: „ორივე მხარეს გულები ამოგვიჯდა, ტირილი დავიწყეთ, ორივე მხარეს გვენანებოდა ერთურთის დაშორება“ (ს.ჯ.ი.მ.ხ.ფ. № 1079).

1889 წელს ვასილ კოპტონაშვილი მშობლიურ კუთხეში დაბრუნდა. იგი ახალციხის მაზრის სოფელ მუსხის სკოლაში განამწესეს მასწავლებლად, ეს სკოლა ერთ-ერთი უძველესი იყო ამ კუთხეში არსებულ სკოლათა შორის. სოფელ მუსხში მისი მოღვაწეობა იმითაც იყო მნიშვნელოვანი, რომ მან საზოგადოებისაგან შემოწირულობათა თანხებით სკოლასთან დააარსა სოფლის ბიბლიოთეკა-სამკითხველო, რომელიც არამარტო მოწაფეთ, არამედ სოფლის მოსახლეობას ემსახურებოდა. იგი პედაგოგიურ საქმიანობას უთავსებდა ბიბლიოთეკაზე ზრუნვას და დაუღალავად იღვწოდა მის გაუმჯობესებაზე. მან დახმარების თხოვნით მიმართა „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებას“, რომელიც იჩენდა დიდ ყურადღებას და უფასოდ უგზავნიდა წიგნებს (ი.მ.ფ. №184). როგორც გაზეთ „ივერიაში“ დაბეჭდილი კორესპოდენციებიდან ჩანს, მას დიდი ინიციატივა გამოუჩენია და ბიბლიოთეკის მომარაგების საქმეში ადგილობრივი საზოგადოების დიდი ნაწილი ჩაურთავს. ამიტომაც, მათ სახელობით მოახსენებდა მადლობას ფულითა და წიგნებით დახმარების სანაცვლოდ (გაზეთი „ივერია“ 1894, № 77).

უნდა აღინიშნოს, რომ XIX საუკუნის 90-იანი წლებიდან ვასილ კოპტონაშვილი ასევე აქტიურად ეწეოდა საზოგადოებრივ საქმიანობას. იგი იყო „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების“ წევრი სამცხე-ჯავახეთიდან და სხვა წევრებთან: ი. გვარამაძესთან, ზ. დიდიმამიშვილთან, რ. მღებრიშვილ-ალელიშვილთან, ს. ბავრელთან, ი. ალხაზიშვილთან ერთად მუხლჩაუხრელად იღვწოდა სამცხე-ჯავახეთის მოსახლეობის დაწინაურებისათვის.

1904 წელს ვასილ კოპტონაშვილის ცხოვრებაში მნიშვნელოვანი რამ მოხდა. იგი მღვდლად ეკურთხა. ეს გარკვეული მოსაზრებით გააკეთა: „ჩემგან დამოუკიდებელი მიზეზების გამო, წინააღმდეგ ჩემის სურვილისა, მღვდლად ვეკურთხე, რადგან თავიდგანვე მძაგდა ანაფორიანობა“. მან ეს იძულებითი ნაბიჯი გადადგა შვილების მომავლის გამო: „ვინაითგან გლეხის წოდებისა ვიყავი, ჩემს შვილებს მაშინ არ ღებულობდნენ საშუალო და უმაღლეს სასწავლებლებში (გიმნაზიებსა და საერო სასწავლებლებში), ჩემი შვილები ყველა (ოთხი შვილი) მიიღებოდნენ რომელიმე სასულიერო სასწავლებელში და სემინარიაში შესასვლელად. იძულებული

გაეხდი „პრივილეგია“ მომეპოვებინა. ე. ი. მღვდლად წავსულიყავი და ამით, როგორც სასულიერო წოდებით აღჭურვილი პიროვნების შვილებს ნება ექნებოდათ მიეღოთ უმაღლესი განათლება. ასეც მოხდა. ყველა ჩემმა შვილმა გიმნაზიაში მიიღო განათლება, ხოლო ერთმა 1920 წელს დაამთავრა მოსკოვის სააღმშენებლო ინსტიტუტი (ს.ჯ.ი.მ.ხ.ფ. № 1079). მან ათი წლის შემდეგ გაიხადა მღვდლის ანაფორა და დაუბრუნდა თავის უპირველეს პროფესიას – მასწავლებლობას. კერძოდ, წლების მანძილზე ასწავლიდა მშობლიურ ენასა და ლიტერატურას: „მღვდლობის ქამს კიდევ მასწავლებლობას ვეწეოდი: ვასწავლიდი ქართულ ენას ჩუჩნხისა და ხერთვისის სკოლებში, მანგლისის კერძო გიმნაზიაში და მასწავლებლად ვიყავი დანიშნული საკირის სახალხო სკოლაში“ (ს.ჯ.ი.მ.ხ.ფ. №1079).

პირველი მსოფლიო ომის სიმძიმე სამცხე-ჯავახეთზეც აისახა. ეს შეეხო ვასილ კოპტონაშვილის ოჯახსაც. 1918 წელს თურქებმა ააოხრეს ამ კუთხის სოფლები, მოსახლეობას გახიზნა მოუხდა. ვასილს იმ დროს მეუღლე გარდაეცვალა, დაკარგა და განადგურდა მისი ხელნაწერებიც. ერთი პერიოდი ისევ დაუბრუნდა მამაპაპურ კერას და იქ ცხოვრობდა წლების მანძილზე. ბოლოს ბორჯომში დასახლდა. საბჭოთა ხელისუფლების პერიოდშიც მან განაგრძო აქტიური საზოგადოებრივი ცხოვრება, ხანგრძლივი და ნაყოფიერი პედაგოგიური მოღვაწეობის გამო დამსახურებული მასწავლებლის წოდება მიენიჭა.

უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ვასილ კოპტონაშვილის მრავალმხრივ მოღვაწეობაში მნიშვნელოვანი ადგილი ეკავა მის ფოლკლორისტულ საქმიანობას, რასაც მთელი სიცოცხლის მანძილზე ეწეოდა და რითაც დიდი სამსახური გაუწია ქართულ ფოლკლორს. ილია მაისურაძე მას ასახელებდა არამარტო ეთნოგრაფიული მასალების შემკრებად, არამედ მესხეთ-ჯავახეთის ცხოვრებიდან ეთნოგრაფიული წერილების ავტორადაც. იგი სისტემატურად აქვეყნებდა სტატიებს ქართულ ჟურნალ-გაზეთებში. მის მემკვიდრეობაში ასევე მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია და თანამედროვეობისათვის ძალზედ ღირებულია მისი მოგონებები ცნობილ ქართველ საზოგადო მოღვაწეებზე: ვაჟა-ფშაველაზე და ილია აღხაზიშვილზე.

მოძიებული მასალებიდან ჩანს, რომ ქართველ ინტელიგენციას სურდა აღენიშნა მისი დაბადებიდან 90 წლისთავი. 1955 წელს ილია მაისურაძე წერდა: „მე ვფიქრობ ჯავახეთიდან

გამოსულ ძველ მწიგნობარს, პუბლიცისტს და პედაგოგს და-
ბადებიდან 90 წლისთავეზე ე.ი. მომავალ წელს, ჩვენი გაზეთები
და საზოგადოებრივი ორგანიზაციები შეძენიან სათანადო პა-
ტივისცემას და აღნიშნავენ მის იუბილეს“ (ს.ჯ.ი.მ.ი.ფ. № 277).

ღრმად მოხუცებული – 91 წლის ასაკში 1957 წელს გარ-
დაიცვალა. დაკრძალულია დაბა ბაკურიანში, (ს.ჯ.ი.მ.ი.ფ.
№3069). ვფიქრობ, ვასილ კოპტონაშვილის ცხოვრება მამუ-
ლიშვილობის ერთ-ერთი საუკეთესო მაგალითია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

ს.ჯ.ი.მ.ს.ფ. №1079 – ვასილ კოპტონაშვილი, ავტობიოგრაფია.

ს.ჯ.ი.მ.ი.მ.ფ. №184 – ი. მაისურაძე, ხალხის მოჭირნახულე მუ-
შაკი.

ს.ჯ.ი.მ. ი.მ.ფ. № 277 – ილია მაისურაძის წერილი ვასილ კოპ-
ტონაშვილისადმი.

ს.ჯ.ი.მ.ი.მ.ფ. №3069 – ი. მაისურაძე, ვასილ კოპტონაშვილი.
გაზეთი „ივერია“, № 77, 1894.

ABOUT VASIL KOPTONASHVILI'S PEDAGOGICAL AND PUBLIC ACTIVITY

Summary

Vasil Koptonashvili had to live in a different and interesting epoch in the II half of the XIXc. and in the I half of the XXc. He carried on the national activities having begun in Samtskhe-Javakheti by the old generation of Meskhetian educators.

He worked in different villages of Georgia. Namely, he taught Georgian in the village school in Tolati, Tianeti, in the schools of the villages Muskhi, Chunchkha, and Khertvisi in Meskheti, in Manglisi private gymnasium and in Sakire public school. From the 90s of the XIXc he was a member of the "Society to spread literacy among Georgians" from Samtskhe-Javakheti.

Vasil Koptonashvili was engaged in folklore activities too. He not only collected ethnographic materials but also was an author of ethnographic letters from the life of Meskhet-Javakheti. He systematically published articles in Georgian journals and newspapers.

His valuable memories about Georgian public men- Vazha-Phavela and Ilia Alkhazishvili have an important place in his heritage.

**შემთხვევის ანალიზის მეთოდის ეფექტურობა
ინტელისუბრი ენის სწავლებაში**

შემთხვევის სწავლების მეთოდი სტუდენტზე ორიენტირებული სწავლების სტრატეგიაა, რომელიც სტუდენტს კრიტიკულ აზროვნებასთან ერთად უვითარებს კომუნიკაციურ და ინტერპერსონალურ უნარებს.

შემთხვევის ანალიზი ბუნებით მულტიდისციპლინარული მეთოდია და „საშუალებას აძლევს სტუდენტს შეივსოს ის სიცარიელე, რომელიც არსებობს პრაქტიკასა და თეორიას შორის“ (დევის, ვილქოქი). შემთხვევებზე მუშაობისას სტუდენტს მოეთხოვება გამოიკვლიოს და შეაფასოს წყაროების მონაცემები და აიმაღლოს წიგნიერება. შემთხვევის ანალიზის მეთოდი ასევე ეფექტურია პროფესიული უნარების განსავითარებლად. ის მოითხოვს კარგ ორგანიზაციულ და დროის მენეჯმენტის უნარებს, ზრდის სტუდენტის როგორც ზეპირი, ასევე წერიტი ურთიერთობის უნარებს და ასევე თანამშრობლობით და გუნდური მუშაობის უნარებს. შემთხვევის ანალიზი სტუდენტებს ასწავლის, თუ როგორ მოიქცნენ რეალურ სიტუაციებში და უვითარებს ისეთ მენეჯერულ უნარებს, როგორიცაა: „შეხვედრების ჩატარება, მოლაპარაკების წარმართვა, ხელშეკრულების დადება, პრეზენტაციის გაკეთება და სხვა (დელი, 2002).

შემთხვევის შერჩევამდე პედაგოგმა უნდა დაისახოს მიზანი და ამოცანები. „უნდა ვიცოდეთ რისი გაკეთება გვსურს, რა ფაქტები, პრინციპები და თვალსაზრისი უნდა შევასწავლოთ სტუდენტს“ (ჰერიდი, 1998). ყველაზე საინტერესო ის შემთხვევებია, რომლებიც ერთი და იგივე სიტუაციის რამდენიმე შეფასების საშუალებას იძლევა, მივყავართ სწორ და დამაჯერებელ გადაწყვეტილებამდე და ქმედებამდე“ (ანჯელო, ბოერერი).

რა არის შემთხვევა? შემთხვევა არის მოთხრობა, სიტუაცია, მონაცემთა ნაკრები ან განცხადებები, რომლებშიც მოცემულია გადასაწყვეტი ან პროგნოზი საკითხები, სიტუაციები, ან კითხვები ... ინფორმაცია უნდა იყოს იმდენად მდიდარი, რომ სიტუაცია დამაჯერებლად უღერდეს, მაგრამ ისე სრული არა, რომ ვერ შევძლოთ დისკუსიის ან კვლევის წარ-

მართვა. შემთხვევა უნდა იყოს მოკლე, თუმცა ის შეიძლება იყოს გრძელი, თუ ის პროექტს ეხება. „კარგი შემთხვევა ფოკუსირდება მხოლოდ ერთ საკითხზე ან პრობლემაზე. ... ამოარჩიეთ ისეთი შემთხვევა, რომელიც სასწავლო კურსის ამოცანებს ესადაგება და რომელიც საშუალებას მისცემს სტუდენტებს გამოიყენონ ცოდნა.

„წინასწარ შეარჩიე შემთხვევა, მოამზადე კითხვები და მონიშნე, თუ სად შეიძლება შენი სტუდენტები წააწყდნენ პრობლემას“ (Carnegie Mellon). კითხვები ისე უნდა შეარჩიო, რომ „ააღაპარაკო“ შენი სტუდენტი. მაგრამ არსებობს დროის საშიშროება. რამდენ ხანს უნდა მიმდინარეობდეს ანალიზი (დებატი)? პედაგოგმა უნდა გაითვალისწინოს ყველა შესაძლო პრობლემა, თუ საჭიროა დაყოს შემთხვევა სეგმენტებად და გამოყოს პრობლემა სიძნელისა და საჭიროების მიხედვით (გარვინი, 2004). შეიძლება სტუდენტისათვის უცნობი იყოს შემთხვევის ანალიზის მეთოდი ან ეჭვი ეპარებოდეს ჯგუფური მუშაობის წარმატებაში. მათ ზუსტად უნდა იცოდნენ, თუ რას ელიან მათგან იმისათვის, რომ წარმატებულები იყვნენ. მარცხის თავიდან ასაცილებლად, საჭიროა პედაგოგმა: 1. დაიწყოს მარტივი შემთხვევით, 2. წინასწარ განსაზღვროს მიზანი და ამოცანები, 3. თუ შემთხვევა გუნდში სამუშაოა, გააცნოს სტუდენტებს მასალა წარმატების მისაღწევად, 4. შეახვედროს გუნდის წევრები ერთმანეთს, 5. ჩამოაყალიბოს დისკუსიის პრინციპები სტუდენტებთან ერთად, 6. გააცნოს შემთხვევა სტუდენტებს და დაადგინონ ფაქტები, 7. დაარწმუნოს სტუდენტები, რომ „არეულობა“ ნორმალურია ამ ტიპის დავალების შესრულებისას, 8. დაარწმუნდეს, რომ ნამდვილად აძლევს სტუდენტებს შესაძლებლობას გამოავლინონ რეაქციები და უკუგება (პიატი, 2006). თუ შემთხვევის ანალიზის დასასრულებლად სპეციალური უნარები ან ცოდნაა საჭირო, გადახედე პრობლემას ერთხელ კიდევ კლასთან ერთად. ამასთან აუცილებელია ხელთ გქონდეს დამატებითი საკითხავი მასალა. დასაწყისში დრო დაუთმეთ ტერმინოლოგიას, გააცანით ის წინასწარ სტუდენტებს (დელი, 2002). იმისათვის, რომ შემთხვევის ანალიზის მეთოდი წარმატებით გამოიყენოს პედაგოგმა, ის კარგად უნდა იცნობდეს თავის სტუდენტებს. „დაუკავშირე მასალა მოქმედ პირებს. ვინ არის ბიზნესმენი? ვინ მუშაობდა დიდ კომპანიაში? შეაფასე სტუდენტებმა ბარათები, სადაც მოცემულია მათი გამოცდილება, ცოდნა და ინტერესები? „გა-

დაათვალიერეთ ეს ბარათები წინასწარ, მოინიშნეთ 4-5 სტუდენტი, რომლებიც დისკუსიაში აქტიურად ჩაერთვებიან (Garvin, 2004). ასევე, აუცილებელია სტუდენტები ერთმანეთს ენდობოდნენ. თუ ისინი თავს უსაფრთხოდ ვერ იგრძნობენ, ვერ შეძლებენ თავიანთი შესაძლებლობების სრულად გამოქვეყნებას. აუცილებელია დადებითი ატმოსფეროს შექმნა კლასში. ამისათვის საჭიროა წესების შემუშავება. ხაზი უნდა გავესვათ, რომ ეს არის ჯგუფური პროექტი და არავის გააკრიტიკებენ მეტად გულუბრყვილო კითხვის დასმის შემთხვევაშიც კი. ამასთან, ყველა სტუდენტი აქტიურად უნდა იყოს ჩართული ანალიზის პროცესში.

ც. როლანდ ქრისტენსენმა აღნიშნა, რომ შემთხვევის ანალიზის დისკუსიის მსვლელობისას, სტუდენტმა უნდა გაიაროს სულ მცირე სამი ეტაპი: „**პირველ ეტაპზე** ისინი ავლენენ პრობლემას მნიშვნელოვანი ფაქტების დალაგების, ლოგიკური დასკვნებისა და მათი სხვა სტუდენტებისა და პედაგოგის წინაშე წარდგენით. სტუდენტები განიხილავენ სხვის პრობლემას, ისინი კომენტატორის-დამკვირვებლის როლს თამაშობენ. **მეორე ეტაპზე** სტუდენტები როლებს თამაშობენ უკვე კონკრეტულ შემთხვევაში, რომელიც მოითხოვს მათგან კონკრეტულ ქმედებას პერსონაჟის თვალსაზრისიდან გამომდინარე, მხედველობაში ღებულობს რა მის ინტერესებს და ცოდნას. საბოლოოდ, **მესამე ეტაპზე**, სტუდენტები მთლიანად ერთვებიან დისკუსიაში, მოცემული თემები უკვე არა აბსტრაქტული იდეებია, არამედ გამომდინარეობს რეალური სიტუაციებიდან“ (Stanford University).

შემთხვევის ანალიზის ირგვლივ გამართული დისკუსია მოიცავს ექვს საფეხურს: 1. **მიეცი** სტუდენტს საკმარის დრო წაიკითხოს და იფიქროს შემთხვევის შესახებ. თუ შემთხვევა გრძელდება, მაშინ მიეცი ის საშინაო დავალებად კითხვებთან ერთად განსახილველად. 2. **გააცანი** შემთხვევა მოკლედ და ასევე მიეცი დირექტივები, აუხსენი თუ რა უნდა გააკეთონ, და როგორ. გააცანი საფეხურები, რომელთაც ისინი გამოიყენებენ შემთხვევის ანალიზის დროს. თუ გინდა, რომ სტუდენტმა ყურადღება გაამახვილოს გარკვეულ ინფორმაციაზე, მიუთითეთ. 3. **ჯგუფების შექმნა** და მათი მონიტორინგი (იმის დასადასტურებლად, რომ ყველა ჩართულია დისკუსიაში). 4. **ყველა ჯგუფი** ვალდებულია წარმოადგინოს მათი გადაწყვეტილება. 5. **დაუსვი კითხვები** უფრო მეტი სიზუსტისათვის და გადადი

დისკუსიის შემდეგ საფეხურზე. 6. **გააერთიანე წამოჭრილი საკითხები** (ქერიქი მელონი - Carnegie Mellon).

საკლასო ოთახის მოწყობა კარგია, თუ დისკუსიის დროს შევცვლით საკლასო ოთახში მერხების განლაგებას. კარგია, მერხების ნალისებურად დაწყობა. ამ დროს ყველა სტუდენტი ერთმანეთს ხედავს და პედაგოგს არ უწევს სულ ცენტრში ყოფნა (ჰერიდი, 2001). გამოიყენეთ დაფა. ჩამოწერეთ კომენტარები, დახატეთ წრეები და ისრები. ეს საუკეთესო საშუალებაა დისკუსიის ფრაგმენტების ერთმანეთთან დასაკავშირებლად. (ქერვინი, 2004).

დიდი მნიშვნელობა აქვს პირველ კითხვას. მასზე ბევრია დამოკიდებული. დასვით ღია კითხვა. თუ თქვენ დასვამთ სულელურ, დამაინტრიგებელ კითხვას, მაშინ არავინ გიპასუხებთ. ამიტომ, საჭიროა და ამასთანავე აუცილებელია მოსმენა და კითხვების სიფრთხილით დასმა. პროფესორი დავიდ გარვინი გეტავაზობს მოსმენის ოთხ საფეხურს:

„**პირველი**, ვუსმენ იმისათვის, რომ გავიგო შინაარსი. ვუსმენ რა ითქვა და რა მეთოდი უნდა გამოვიყენო ანალიზისთვის, რომელიც ასე საჭიროა.

მეორე, ვუსმენ, თუ როგორ ითქვა ყველაფერი ეს. ყოველთვის არსებობს ემოციური შიდა ღინებები. ხანდახან ხმა არ ისმის მკაფიოდ, ის ზოგჯერ ძლიერია, ზოგჯერ კი აკლია სიცოცხლე. ხანდახან დებატების დროს უზარმაზარი დინამიზმი იგრძნობა. ასე რომ, ჩვენ ვუსმენთ ჩვენი ემოციების სამართავად.

მესამე, ვუსმენ იმას, რაც დარჩა სათქმელი. მაგალითად, ავიღოთ შემთხვევა, რომლის შედეგიც ეთიკასთან არის დაკავშირებული. სტუდენტები თავს ხშირად უხერხულად გრძნობენ ეთიკური საკითხების წამოწვევისას.

მეოთხე, ვუსმენ, რადგან როცა ვიდაცა სვამს კითხვას და მეორე პასუხობს, რომელიც არ შეესაბამება სწორ პასუხს, თავს იჩენს შეუსაბამობა და ადგილი აქვს გაუგებრობას. ანუ, ის ან ვერ ჩაწვდდა ნათქვამის არსს, ან არ ეთანხმება ამ მოსაზრებას, ან სრულად ვერ გაიგო ნათქვამი. იმისათვის, რომ ჩაება დებატის მსვლელობაში, მისი ყველა მონაწილე ერთი და იგივე ტალღაზე უნდა იყოს. (to be on the same wavelength”.

დისკუსიის ტექნიკა: 1. **ცოტა ხნით გვერდზე გადადე პრობლემის გადაწყვეტის ნაწილი**. ჯერ კითხვების საშუალებით დაადგინე ფაქტები, შემდეგ გადადი ანალიზზე და ბოლოს შეფასებაზე. განსჯასა და რეკომენდაციებზე (შვარცი,

Research Associate, for the Learning & Teaching Office, <http://ryerson.ca/lt> 5 2. **შეიცვალე თვალსაზრისი.** მას შემდეგ, რაც გავეცანით X - ის თვალსაზრისს, საინტერესოა Y - ის პოზიცია. რა დინამიკა არსებობს ამ ორ პოზიციას შორის? 3. **შეიცვალე აზრები.** თუ პასუხი მოცემულ კითხვაზე, შემდეგია: „ეს მისთვის ცუდი სიტუაციაა“, დამოწმე სხვა. **Y-მა თქვა, რომ...** რას ვარაუდობს? ან მოუძებნე მის ასეთ პასუხს უფრო კონკრეტული ახსნა. რატომ ფიქრობს ის ასე?

4. **მოიკითხე ამ პოზიციის როგორც დადებითი, ასევე უარყოფითი მხარეები.** 5. **შეცვალე დრო** - არა მხოლოდ - **რა მოხდა შემდეგ?** არამედ - **როგორ შეიძლება ეს სიტუაცია იყოს განსხვავებული?** როგორ შეიძებოდა კონფლიქტის თავიდან აცილება და საუბრის ნორმალური, დადებითი მიმართულებით წაყვანა? გვიანია მისი მოგვარება? რა არის საჭირო წარმატებული და პროდუქტული დისკუსიისთვის? 6. **შეცვალე კონტექსტი.** გავიგოთ რას ფიქრობს X სიტუაციის შესახებ, მაგრამ როგორ უყურებს მას Y? ვთქვათ შევიტყვეთ რა მოხდა სადღაც. როგორ წარმართებოდა ეს მოვლენა თქვენს ქვეყანაში? რეგიონში? ქალაქში? როგორ გადაწყვეტდა /პიროვნების სახელი, ორგანიზაცია/ ამ პრობლემას? 7. **თანმდგევი კითხვები.** რას გულისხმობთ --? ან ხომ არ დააზუსტებდით, რაც თქვით? (ასეთი კითხვები სტუდენტს აძლევს შესაძლებლობას დაფიქრდეს, იმსჯელოს და გამოთქვას თავისი აზრი). 8. **ყურადღება გაამახვილე განსხვავებაზე დისკუსიის მსვლელობისას;** მაგალითად: სარა, რაც სემმა თქვა საინტერესოა, ვნახოთ რაშია განსხვავება (Indiana University).

დიდ სიძნელეს წარმოადგენს დისკუსიის დროს სტუდენტთა ყურადღების გადართვა ერთი საკითხიდან მეორეზე. მაგრამ, თუ პედაგოგი შეიმუშავებს სიგნალთა სისტემას და საზრიანად გამოიყენებს მას, მაშინ სტუდენტები ადვილად გაართმევენ თავს სიძნელეებს. ერთ-ერთი გზა სიგნალის მიცემისა საკლასო ოთახის სივრცის გონივრულად გამოყენებაა. იმ პერიოდში, როცა სტუდენტები ჩართულნი არიან საუბარში, გადქეი გვედზე, ხოლო როცა გინდა სტუდენტთა ყურადღების მიპყრობა, დაიკავე ოთახის ცენტრალური ნაწილი. საბოლოოდ, შეაჯამე საუბრის თითოეული სეგმენტი (ნაწილი). ეს დაგეხმარებათ შეცვალოთ თემა და გადახვიდეთ მეორე ნაწილზე. საბოლოო ჯამში გაკვეთილის დასასრულს საშუალება გექნებათ თავი მოუყაროთ ყველაფერს (გარვინი, 2004).

გარდა დისკუსიისა და ჯგუფური მუშაობისა არსებობს მთელი რიგი ტექნიკური საშუალებები (აქტივობები), რომლებიც ხელს შეუწყობენ შემთხვევის ანალიზის მეთოდის წარმატებით გამოყენებას. ესენია: 1. **როლების გათამაშება - Role-play.** პედაგოგმა უნდა გაითვალისწინოს სტუდენტთა ბექგრაუნდი და შეარჩიოს ისეთი სტუდენტი ამ როლის სათამაშოდ, რომელიც ზუსტად ან ნაწილობრივ შეეფერება როლს, ან ადრე აქვს ასეთ აქტივობაში მიღებული მონაწილეობა, რადგან თავისი თამაშით, მან სიცოცხლე უნდა შესძინოს დისკუსიას. 2. **ხმის მიცემა - Take a vote.** ეს აქტივობა სტუდენტისაგან მოითხოვს პუბლიკის წინაშე დაიცვას თავისი პოზიცია, იკამათოს. მთავარია, ამ დროს ვის მხარეზე დგას კლასი. თუ უმრავლესობა დგას ერთ მხარეზე, მაშინ პედაგოგმა ისე უნდა წარმართოს მუშაობა, რომ უმცირესობამ თავი დაჩაგრულად არ იგრძნოს და გააგრძელოს დებატები **საკუთარი შემთხვევის შექმნა სტუდენტების მიერ - Have students write their own case studies** – ამისათვის, მათ უნდა მოიძიონ ფაქტები, საკითხი შეისწავლონ ყველა კუთხით და მიიღონ აქტიური მონაწილეობა შემთხვევის შექმნის პროცესში (University of Calgary). 4. **შემთხვევის ნაწილებად დაყოფა - Divide the case into parts.** გაყავით სტუდენტები ჯგუფებად და თითოეულ ჯგუფს მიეცით დავალება. შეახსენეთ სტუდენტებს, რომ ისინი არ ფლობენ სრულ ინფორმაციას პრობლემის გადასაჭრელად, მაგრამ მათ შეუძლიათ რეკომენდაციების მიცემა და წინასწარი გადაწყვეტილების მიღება, რომელსაც ის მიიღებდა რეალურ სიტუაციაში (დელი, 2002). 5. **განცხადების დაფა - Message boards.** სთხოვე სტუდენტებს გააგრძელონ დისკუსია და განათავსონ ის განცხადების დაფაზე, კლასის ბლოგზე, ან Twitter-ზე. ეს მათ საშუალებას მისცემს ერთხელ კიდევ დაფიქრდნენ და თვალის აღებონ შემთხვევის განხილვას დროის გარკვეულ პერიოდში (პიატი, 2006).

ყოველთვის, როცა კლასში იყენებთ შემთხვევის ანალიზის მეთოდს, არ დაივიწყოთ შეაფასო ის, რაც სტუდენტებმა ისწავლეს მისი გამოყენებისას, ერთდროულად რამდენიმე ტექნიკას ნუ გამოიყენებთ (გარვინი, 2004). ძნელია შემთხვევის ანალიზის მეთოდის გამოყენებისას მაშინვე მიადწიო წარმატებას ან პირიქით აღნიშნო, რომ მისი გამოყენება წარუმატებელია. მუშაობის პერიოდში პედაგოგი უნდა დააკვირდეს სტუდენტ-

ტებს, აინტერესებთ თუ არა საკითხი, აქტიურები არიან დისკუსიის დროს თუ არა, იყენებენ თუ არა კლასში განხილულ საკითხებს რეალურ სიტუაციებში (გარვინი, 2004). შემთხვევის ანალიზი დაეხმარება პედაგოგს თვალი ადევნოს სტუდენტის წარმატებას, მის წინსვლას. სტუდენტს დაეალება შეიძლება მიეცეს ჩამოაყალიბონ კითხვები, დააფიქსირონ თავიანთი პოზიცია საკითხის ირგვლივ. მოკლედ, შეადგინონ დოკუმენტი, კონცეფცია და სხვა (University of Calgary).

გამოყენებული ლიტერატურა:

<http://www.ryerson.ca/content/dam/lt/resources/handouts/CaseMethodBestPractices.pdf>

www.gcu.ac.uk/student/coursework/academicwriting

Gulnara Janova

THE EFFECTIVENESS OF CASE STUDY METHODS IN TEACHING ENGLISH

Summary

The article deals with the Case Study method that is a powerful student-centered teaching strategy that can impart students with critical thinking, communication, and interpersonal skills. Case studies are, multidisciplinary, and “allow the application of theoretical concepts...bridging the gap between theory and practice” Working on cases requires students to research and evaluate multiple sources of data, fostering information literacy.

Case method is also effective at developing real world, professional skills. Working on case studies requires good organizational and time management skills. Case method increases student proficiency with written and oral communication, as well as collaboration and teamwork. “Case studies force students into real-life situations,” training them in managerial skills such as “holding a meeting, negotiating a contract, giving a presentation, etc”.

**რეგიონული მედიის ფუნქციურ-სტრუქტურული
თავისებურებანი**

აღარაინი დაეობს იმ საკითხზე, რომ უკანასკნელ ათწლეულში სამყაროში განხორციელებული რადიკალური ცვლილებების ინიციატორიცა და პოპულარიზატორიც მედიაა. სწორედ მისი მულტიფუნქციური შესაძლებლობების მეშვეობით ყალიბდება მყარი საზოგადოებრივი აზრი, იმსხვრევა ძველი და იბადება ახალი სტერეოტიპები, მკვიდრდება ქცევისა და ურთიერთობის ეტალონები, იქმნება კონკრეტული ობიექტებისა თუ სუბიექტების იმიჯი, იცვლება დამოკიდებულება მოვლენებისადმი, პროცესებისადმი.

მიმდინარე ცხოვრების გაშუქებაში, ცენტრალური არხების გვერდით, რეგიონულ პრესასა და ტელევიზიას მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს. თუმცა, დღემდე არასრულადაა შესწავლილი ადგილობრივი მასობრივი საინფორმაციო საშუალებების როლი საზოგადოებრივ პროცესებში, საზოგადოებრივი ცნობიერების ჩამოყალიბების საქმეში.

როგორც ცნობილია, რეგიონულ მედიად იწოდება მაშუშყებელთა ის კატეგორია, რომელიც კონკრეტულ შემოსახლერულ ტერიტორიაზე ვრცელდება, ჰყავს ვიწრო სოციალ-დემოგრაფიული ნიშნით განსახლერული აუდიტორია, ითვალისწინებს რა მათ ინტერესებს, ფართო ასპარეზზე გამოაქვს მნიშვნელოვანი ლოკალური პრობლემები და საკითხები. აქედან გამომდინარე, ის აუცილებლად უნდა ითვალისწინებდეს მათ ინტერესებს, მოთხოვნებს, საჭიროებებს და ფართო საზოგადოებრივ სამსჯავროზე გამოჰქონდეს ადგილობრივი პრობლემები, საკითხები (მათ შორის ისეთი, რომელიც ცენტრალური არხებისათვის საინტერესო და მომგებიანი არ არის).

რეგიონული მედიის ფორმირებაზე უდიდეს ზეგავლენას ახდენს ტერიტორიულ-გეოგრაფიული, ეკონომიკურ-პოლიტიკური, სოციო-კულტურული და დემოგრაფიული ფაქტორები. ერთი შეხედვით, ლოკალური მედია ცენტრალური არხების პარალელურად ვითარდება და შესაბამისად, ყველა სტრუქტურული და ტექნიკური ცვლილება არც მისთვის უნდა იყოს უცხო,

თუმცა, უმეტესად განვითარების დონით ის ჩამორჩება ცენტრალურ მაუწყებლებს.

საქართველოს მასშტაბით ათობით რეგიონალური რადიო-ტელე, ბეჭდური და ინტერნეტ არხი ფუნქციონირებს. გარდა იმისა, რომ ისინი აშუქებენ სხვადასხვა კონკრეტული ტერიტორიული ერთეულის პრობლემებს, ბევრი საერთო სახასიათო მსგავსება გააჩნიათ. მათ შორის, არ შეიძლება ყურადღება არ გავამახვილოთ მწირ ბიუჯეტსა და უამრავ გამოწვევაზე, რომლითაც ცდილობენ კონკურენცია გაუწიონ ცენტრალურ არხებს, მოძებნონ გზა, რომლითაც კონტენტი ვიწრო, ეკლექტიკური აუდიტორიისათვის მისაღები და საინტერესო იქნება. რეგიონულ მედიას, ერთი მხრივ, სურს გადაჭრას დილემა, რომელიც მედიის ბიზნესად ქცევაში მდგომარეობს, მეორე მხრივ, უწევს იტვირთოს საზოგადოებრივი მაუწყებლის ფუნქციებიც, რაც თავისთავად ბიზნესს არ წარმოადგენს.

არ შეიძლება გვერდი ავუაროთ უკანასკნელ დროს მიმდინარე დემოკრატიულ პროცესებსა და სამოქალაქო საზოგადოების ფორმირებაში რეგიონული მედიის როლს. ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, შესაძლოა დავასკვნათ, რომ რეგიონული მედიის განვითარება და სრულყოფა ჩვენი ქვეყნისათვის მნიშვნელოვანია, რადგან სწორედ მასზეა დამოკიდებული საზოგადოებრივი ცხოვრებისა და ცნობიერების წინსვლა და ტრანსფორმირება.

ჩვენს ქვეყანაში დამოუკიდებელი რეგიონული მედიის ჩამოყალიბება 1990-იანი წლებიდან იწყება (იბერი, 2003: 76).

მას შემდეგ, რაც დაიშალა საბჭოთა კავშირი, მთელი ქვეყნის მასშტაბით, ერთმანეთის მიყოლებით დაარსდა ათობით ახალი ტიპის მედიასაშუალება, რომლებმაც წინა პლანზე წამოსწიეს და სააშკარაოზე გამოიტანეს მრავალი ისეთი ფაქტი და მოვლენა, რომლებიც მანამდე ყურადღების მიღმა რჩებოდა. მათ პრიორიტეტი სოციალურ-ეკონომიკურ თემებს მიანიჭეს და საზოგადოების დიდი ინტერესიც დაიმსახურეს (გაჩეჩილაძე, 1999: 58).

რეგიონული მედიის დაარსება მრავალმხრივად მნიშვნელოვანი მოვლენა იყო, რადგან საქართველო გამოეხმაურა დემოკრატიულ ქვეყნებში მიმდინარე ინფორმაციის ტრანსფორმაციის, ინფორმაციის თავისუფალი გავრცელებისა და არასახელმწიფოებრივი მედია სტრუქტურების მასობრივად შექმნის პროცესს.

მკვლევარები გამოყოფენ ეროვნული სატელევიზიო სისტემის რეფორმირების ორ ეტაპს: 1986-91 წწ. და 1991 წლიდან 2013 წლამდე და მიიჩნევენ, რომ რადიკალური რეფორმების მესამე ეტაპი უახლოეს პერიოდში არ დადგებოდა. თუმცა, ეს ეტაპი, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ დაიწყო. 2014 წლის 14 თებერვალს გამოიცა ბრძანებულება 1-1/38, რომლის საფუძველზე დაიწყო საქართველოში ციფრულ მაუწყებლობაზე გადასვლის პროცესი. ციფრული მაუწყებლობის თანამედროვე ტექნოლოგიებით აღჭურვილი საინფორმაციო სივრცე ქვეყანაში ელექტრონული მედიის შემდგომი სრულყოფისა და განვითარების, შეზღუდული ბუნებრივი რესურსის - რადიოსიხშირეების მაღალეფექტურად გამოყენების, მოსახლეობის მაღალი ხარისხის მრავალფეროვანი საეთერო პროგრამებით უზრუნველყოფის, საინფორმაციო საზოგადოების ჩამოყალიბების, ჩვენი ქვეყნის მაუწყებლობის ევროპულ საინფორმაციო სივრცეში დრმა ინტეგრაციის მძლავრ საშუალებად შეიძლება მივიჩნიოთ.

ციფრულ მაუწყებლობაზე გადასვლას დათანხმდა რეგიონული მაუწყებლის ასოციაციაც. ეს სრულიად ახალი ტენდენციაა, რომელიც არცთუ მარტივი გზაა და პროცესის სრულყოფილად წარმართვა დიდ ძალისხმევას საჭიროებს.

რაც შეეხება რეგიონული მედიის სტრუქტურულ და ფუნქციურ თავისებურებებს, შეიძლება ითქვას, რომ რეგიონული მედია მარტივი სტრუქტურული ერთეულია და რადიკალურად განსხვავდება ცენტრალური არხებისაგან. მან კურსი დასავლურ სტანდარტებზე აიღო, რადგან მის ფუნქციონირებაში აქტიურადაა ჩართული სიტყვის თავისუფლების დამცველი ორგანიზაციები, დასავლური ფონდები, თუმცა ფინანსური კრიზისი მაინც დიდ გავლენას ახდენს რეგიონული მედიის განვითარებაზე.

რეგიონულ პრესასა და ტელევიზიებში მცირე საშტატო შემადგენლობაა: დამფუძნებელი, გენერალური დირექტორი ან რედაქტორი, რომელიც მენეჯერის ფუნქციებსაც ითავსებს და მთლიანად არხის ინდივიდუალობას აყალიბებს, პროდიუსერი, ხმის რეჟისორი, რამდენიმე ოპერატორი და 5-6 კორესპონდენტი.

რაც შეეხება გაზეთს, მისი აწყობა და დაკაბადონება დედაქალაქში ხდება, სულ 500-800 ეგზემპლარად გამოდის და ხშირად სრულად არ იყიდება.

თემატური და ჟანრობრივი თვალსაზრისით, რეგიონული მედია მრავალფეროვანია, მიუხედავად იმისა, რომ აქცენტი

ძირითადად საინფორმაციო მიმართულებაზე კეთდება, მხატვრული, შექმენებითი და გასართობი ხასიათის თოქ-შოუებიც გვხვდება მათ საეთერო ბადეებში. ამგვარი შოუები სხვადასხვა სახელწოდებებით გადის „პირდაპირი ეთერი“, „დილოგი“, „ფორუმი“, „თემა“ და ა.შ.

აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ მას შემდეგ, რაც ცენტრალურ არხებზე გაქრა სოციალ-პოლიტიკური ხასიათის გადაცემები, მისი გადარჩენა, ფაქტობრივად, რეგიონულ მაუწყებლობას მოუხდა. ამ ტიპის გადაცემებს სახალხო ფორუმის სახე აქვს და ხალხს საშუალებას აძლევს საჯაროდ გამოხატოს საკუთარი შეხედულებები, აზრები.

მიუხედავად იმისა, რომ უკანასკნელ დროს რეგიონული მედია დამოუკიდებელია მათგან, ვისაც აშუქებს, ჟურნალისტური გამოძიების მაგალითებს სატელევიზიო პროგრამებში თითქმის ვერ ვხვდებით. პრესა კი ცდილობს საკუთარ ფურცლებზე ისეთი თემები გამოამხეუროს, რომელიც დაფარული და გასაიდუმლოებულია.

როგორც ცნობილია, საერთოდ მედიის ძირითად ფუნქციებად საინფორმაციო, პროპაგანდისტულ და რეკრეატიულ პრობლემებს მოიაზრებენ. მაგრამ, იქიდან გამომდინარე, რომ რეგიონული მედია არის არა სოციალური ცვლილებების წყარო, არამედ საზოგადოებრივი ცხოვრების მჩვენებელი და მას დღევანდელი გადასახედიდან უდიდესი მისია აკისრია, მისი ფუნქციებიც გარკვეულწილად უნდა გაფართოვდეს. ამიტომ ცალკეულ ინდივიდებსა თუ სოციალურ ჯგუფებზე ზემოქმედებისას მისი ფუნქციები ასე წარმოდგება: ინფორმაციული, საზოგადოებაში ინტეგრაციის, პიროვნების იდენტიფიცირების, მიმღებლობის უზრუნველყოფის, მობილიზაციისა და გართობის.

ამგვარად, ჩვენ პუბლიკაციაში შევეცადეთ წარმოგვეჩინა რეგიონული მედიის ფუნქციური და სტრუქტურული ინდივიდუალობა. იმ დროს, როდესაც წინა პლანზე წამოიწია მედიის დეცენტრალიზაციის საკითხმა, რეგიონული მედიის საქმიანობა მეტად საპასუხისმგებლო გახდა. სწორედ რეგიონულმა მედიამ უნდა მოამარაგოს ლოკალური აუდიტორია ინფორმაციით და მათთვის ხელმისაწვდომი გახადოს თავისუფალი სიტყვა, ხელი შეუწყოს რეგიონში ცნობადობის ამაღლებასა და სამოქალაქო აქტივობების ზრდას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

გაჩეჩილაძე, 1999 - გაჩეჩილაძე დ. დამოუკიდებელი ტელემაუწყებლობის განვითარება საქართველოში. სადისერტაციო მაცნე ფილოლოგიურ მეცნიერებათა კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად წარმოდგენილი ნაშრომისა. თბილისი, თსუ გამომცემლობა, 1999.

იბერი, 2003 - იბერი ე., რადიოჟურნალისტიკა, თბ., 2003

https://matsne.gov.ge/index.php?option=com_idmssearch&view=docView&id=2244324, 03.04.2014

Shorena GaboShvili

THE STRUCTURE AND FUNCTION OF THE REGIONAL MEDIA

summary

This article examines the role regional media play in constructing a region's publics. It examines how journalists at one regional media conceptualise the public and investigates how these concepts are played out through a series of articles from the same newspaper. It is difficult to have a mission of the regional media. Consumers and citizens value the role local and regional content plays in their lives; local and regional news in particular helps to inform people about what is going on in their local community, while news and other types of local content contribute towards reflecting cultural identity and representing diversity and alternative viewpoints.

ახალი ამბების აგების პრინციპები

ახალი ამბების აგების ტრადიციული პრინციპი ეგრეთ წოდებული თავდაყირა პირამიდაა, რომელსაც ახალი ამბების მედიაში იყენებენ. „იგი განსაკუთრებით საგაზეთო ფორმატს შეეფერება. აქ მთავარი იდეა ფაქტების მნიშვნელობის მიხედვით მიწოდებაში მდგომარეობს. ჟურნალისტები, დიდი ხანია, მიხვდნენ, რომ უამრავი ადამიანი ძირითადად მხოლოდ სათაურებს კითხულობს, სხვები პირველ რამდენიმე წინადადებას ან ერთ-ორ პარაგრაფს გადაავლებენ თვალს და შემდეგ ამბავზე გადადიან. აქედან გამომდინარე, საჭიროა, მნიშვნელოვანი ფაქტები დასაწყისშივე განლაგდეს, კონტექსტი საინტერესოდ აიგოს და, რაც ასევე მნიშვნელოვანია, ყოველივე ამის გაგებას დიდი ინტელექტი არ უნდა დასჭირდეს“ (დეფლორი, 2009: 200).

ახალი ამბების სტრუქტურული აგებულება გარკვეულად ჩამოყალიბებულ სისტემას ეფუძნება. ამბის აგების პრინციპების სწორად გააზრება ტექსტის ფორმისა და შინაარსის შესაბამისობაში მოყვანას განაპირობებს. სტრუქტურის დეტალური მდგომარეობს შემდეგში:

- პირველ ეტაპს განეკუთვნება ტექსტის მთავარი ნაწილის, დეტალების ჯამური ხასიათის ვარიანტი, ლიდი;
- პირველ ეტაპზე წარმოდგენილი თეზისის გავრცობა;
- ფონური ნაწილი – არგუმენტაცია, დასაბუთების ნაწილი (საჭიროების შემთხვევაში);
- ბოლო ეტაპზე, მოცემული ამბის მეორეხარისხოვანი ინფორმაცია (არსებობის შემთხვევაში).

საყურადღებოა ახალი ამბის დაწერისა და დალაგების მენჯერიული სქემა. უმთავრესი კითხვა, რომლის პასუხიც საკუთარ თავში უნდა მოძებნოს ჟურნალისტმა, ის გახლავთ, თუ რის დაწერა ან რის თქმა სურს მას აუდიტორიისათვის. ამ კითხვის პასუხის მოძებნისა და გადაწყვეტილების სისწორეში დარწმუნება საკითხს მნიშვნელოვნად ამარტივებს. პირველყოვლისა:

- ✓ გამოყავით თქვენი ჩანაწერებიდან დეტალური, აზრობრივი ცენტრი;

✓ გამოყავით მასალა, რომელიც განამტკიცებს, განმარტავს, განაწვრივს დედააზრს;

✓ მნიშვნელობის მიხედვით დააღაგეთ მეორეხარისხოვანი მასალა;

✓ გადაწყვიტეთ, პირდაპირ ლიდს არჩევთ თუ გადავადებულს;

✓ წერისას ეცადეთ, რომ ცალკეულ ნაწილებს შორის იყოს რბილი გადასვლა;

✓ წაიკითხეთ დასრულებული ტექსტი:

ა) დარწმუნდით, რომ განამტკიცეთ, დაასაბუთეთ და განავრცეთ დედააზრი.

ბ) შეამოწმეთ სიზუსტე, ლაკონიურობა და სიცხადე.

გ) შეამოწმეთ გრამატიკული, ლექსიკური და სტილური გამართულობა.

✓ თუკი, ამ ზემოთ ჩამოთვლილი 6 საფეხურიდან, რომელიმეზე რამე არ მოგეწონებათ, და სავარაუდოდ, არ მოგეწონებათ, – ხელახლა დაწერეთ (მენჩერი ..., 2013: 126).

ახალ ამბებზე მუშაობისას ერთი თემიდან მეორეზე გადასვლა ხდება მათი მნიშვნელობის შესაბამისად. არსებობს ამბები, რომლებიც ერთ ან რამდენიმე მნიშვნელოვან ქმედებაზეა აგებული. ამგვარად, არსებობს ერთი, ორი ან მრავალელემენტოვანი ამბავი. როდესაც საქმე გვაქვს მრავალელემენტოვან ამბავთან, ეს ბუნებრივად ნიშნავს, რომ ჟურნალისტი ასეთი ტიპის ახალ ამბავში მოცემულ ყველა ელემენტს თანაბარი სიძლიერის და მნიშვნელობის ფაქტად მიიჩნევს. სხვა შემთხვევაში ერთ-ერთ მათგანს დანარჩენებთან შედარებით მნიშვნელოვნად მიიჩნევდა.

ახალი ამბების სტრუქტურაზე მსჯელობისას ამოსავალი წერტილი ერთია – ყველაზე მნიშვნელოვანი ნაწილი, ტექსტის დედააზრი მასალის თავში უნდა განთავსდეს, შედარებით მეორეხარისხოვანი – ბოლოში.

საზოგადოების ყოველი წევრის ლეგიტიმური, კონსტიტუციური უფლებაა შეუზღუდავად მიიღოს მისთვის სასურველი ინფორმაცია (გარდა პირადი და საიდუმლო ინფორმაციისა). ასეთ დროს ლიდი საუკეთესო საშუალებაა. მისი დახმარებით უკეთ არკვევს, ღირს თუ არა წარმოდგენილი მასალების ბოლომდე გაცნობა.

მიუხედავად იმისა, რომ ე.წ. „თავდაყირა პირამიდის“ სტილი სადღეისოდაც აქტუალურია ახალი ამბების ჟურნალისტი-

კაში, გვხვდება აღნიშნული ფორმატის ალტერნატიული გზების მადიებლობის შემთხვევებიც. პარალელურ ალტერნატივათა ძიებას, ძირითადად „თავდაყირა პირამიდისათვის“ დამახასიათებელი პრინციპებით გამოწვეული შეხედულების შეგრძნება განაპირობებს. ასეთ დროს, ძირითადად მიმართავენ ისეთ ხერხებს, როგორებიც გახლავთ: ვრცელი დიალოგი, საკუთარი აზრის გამოთქმა, ობიექტურობის ჩანაცვლება შეხედულებათა ჩვენებით, სხვათა ღირებულებების წინა პლანზე წამოწევა, ტიპური, ზოგადი სახეების შექმნა და სხვ.

ახალი ამბების საწყის ნაკვეთში განთავსებული ლიდის საყოველთაოდ მიღებული ფორმის მიუხედავად, არსებობს შემთხვევები, როდესაც, ამბის სტრუქტურიდან გამომდინარე, მკითხველში დაძაბულობის გამოწვევის მიზნით, ჟურნალისტის მიერ ძირითადი აზრი, წინასწარი განზრახვით, ტექსტის შიდა ნაწილშია გადატანილი. ასეთ დროს, ჟურნალისტის მიერ, გადავადებული ლიდის გამოყენებასთან გვაქვს საქმე. აქვე უნდა ითქვას, რომ გადავადებული ლიდი ჟურნალისტის მიერ თხრობითი სტილის შერჩევისას გამოიყენება. რაც შეეხება ახალ ამბებს, მათში გადავადებული ლიდის გამოყენება საკითხისადმი არასწორ მიდგომად, კერძოდ, ჟურნალისტთა მიერ დაშვებულ ერთგვარ შეცდომადაა მიღებული და სტანდარტული ტიპის ახალი ამბებისთვის გამოუსადეგარია. საერთაშორისო ჟურნალისტურ პრაქტიკაში არის შემთხვევები გადავადებული ლიდის ახალ ამბებში გამოყენებისა, თუმცა ეს ძირითადად ისეთი შემთხვევებია, როდესაც მოცემულ ამბავს მკითხველი უკვე იცნობს ტელევიზიიდან, ინტერნეტიდან და ა.შ.

ამობრუნებული პირამიდის კონსტრუქციაში ლიდი გამორჩეულ ადგილზე, დასაწყისშია განლაგებული. ამ პირამიდის თავი ყველაზე მნიშვნელოვან, ღირებულ ინფორმაციას წარმოადგენს, რომელსაც თანდათან მეორეხარისხოვანი ინფორმაცია ენაცვლება. ეს, ერთის მხრივ, ხელსაყრელი გარემოებაა მასალის შემცირების აუცილებლობისას (ნაკლები მნიშვნელობის მქონე ნაწილის იოლად მოშორების თვალსაზრისით) და, მეორეს მხრივ, ხელს უწყობს მრავალრიცხოვანი და მრავალფეროვანი ინფორმაციის ნაკადის მიერ აუდიტორიისათვის თავის მობეზრების რისკის შემცირებას.

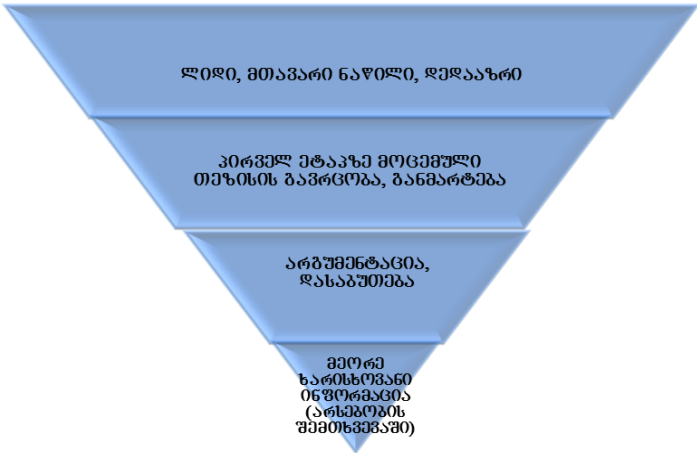
„ამობრუნებული პირამიდის პრინციპს ინტერნეტ-ჟურნალისტიკის ეპოქაშიც არ დაუკარგავს აქტუალურობა. მეტიც, მისი მნიშვნელობა გაიზარდა თუნდაც იმიტომ, რომ ვებგვერდზე

განთავსებული ყველა საინფორმაციო მასალის გაცნობა, მათი სიმრავლის გამო, არარეალურია. აღსანიშნავია, რომ ამობრუნებული პირამიდის მეთოდით აგებული სარეკლამო ტექსტიც მომგებიანია. მკითხველი თვალის ერთი შეველებით იღებს მთავარ საინფორმაციო გზავნილს, მეორეხარისხოვნისაგან მისი სელექცია ბუნებრივად, ძალდაუტანებლად ხდება.

ამობრუნებული პირამიდის პრინციპით აგებული მასალა ერთდროულად რამდენიმე მნიშვნელოვან შედეგს იძლევა:

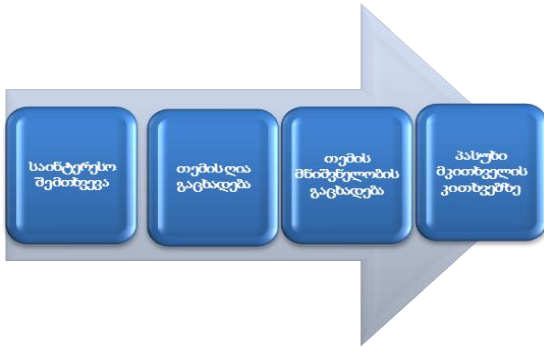
- აუდიტორიის ყურადღების მიპყრობა შესაძლებელია მომენტალურად;
- ძირითადი აზრი დასაწყისშივე მიეწოდება რეციპიენტს;
- მკითხველის, მაყურებლის ინტერესი თანდათანობით ღვივდება (ვეკუა ..., 2013: 234).

ამობრუნებული პირამიდის აქტუალურობის შესახებ ჰამილტონი და კრიმსკი მიუთითებდნენ, რომ ამ ფორმულის შესახებ ჟურნალისტიკის შემსწავლელ სტუდენტებს ყველაზე ხშირად ესმით. ეს სტრუქტურა თაობების განმავლობაში ახალი ამბების გადმოცემის ძირითადი სტანდარტი იყო. მის გასაგებად დახაზეთ სამკუთხედი, რომელიც ფუძის ნაცვლად წვერზე დგას. რეპორტიორი ყველაზე მნიშვნელოვან დეტალებს ზედა ნაწილში განალაგებს, ნაკლებად მნიშვნელოვანს კი – ქვედა ნაწილში. ამის შემდეგ, საჭიროების შემთხვევაში, სტატიის შემოკლებაც უფრო ადვილია – ამისათვის მხოლოდ ქვედა ნაწილის წაჭრაა საჭირო (ჰამილტონი ..., 2004: 74).

ჯორნელი“ სტატიის ასეთ სტრუქტურას იყენებს:

1. *საინტერესო შემთხვევა* – დაიწყეთ მაგალითით ან თემის ილუსტრაციით;
2. *თემის ღია გაცხადება* – **ლიდი**. იგი არ უნდა სცდებოდეს მეექვსე აბზაცს. ზოგჯერ ამ აბზაცს ეწოდება „ნატგრაფი“;
3. *თემის მნიშვნელობის გაცხადება* – აქ უნდა უპასუხოთ მკითხველის კითხვას „რატომ უნდა ვკითხოვოთ ამას?“
4. *პასუხი მკითხველის კითხვებზე* – რატომ ხდება ეს? რა გაკეთდა ამასთან დაკავშირებით? (მენჩერი ..., 2013: 131).

სწორად გააზრებულ ყოველ ახალ ამბავს მწყობრი, ლოგიკური სტრუქტურა გააჩნია. ამ სტრუქტურის ერთ-ერთ ძირითად საფუძველს მოულოდნელობა წარმოადგენს. მასალის დასაწყისშივე მთავარი აზრის ხაზგასმა მნიშვნელოვანია. ასევე მნიშვნელოვანია დედუქციის მეთოდით ხელმძღვანელობა, ანუ ყოველი ზოგადი მოცემულობიდან კონკრეტულ დეტალზე აქცენტირება.

გვხვდება ჟურნალისტის მიერ ინდუქციის მეთოდის გამოყენების შემთხვევებიც. იმისათვის, რომ მკითხველმა საინტერესო, სწორად აგებული ახალი ამბავი მიიღოს და მოწყენილობის გამო სხვა წყაროების ძებნის სურვილიც ნაკლებად გაუჩნდეს, ტექსტის განუყრელ სტრუქტურულ ელემენტებად უნდა იქცეს დიალოგი, მოვლენათა აღწერა და მოქმედების განვითარების ჩვენება. ამ ფორმულის გამოყენება საგრძნობლად ამარტივებს ჟურნალისტის მიერ ჩაფიქრებული იდეის სასურველი ფორმით რეალიზების პროცესს.

ზემოთ ჩამოთვლილ კომპონენტაგან ერთ-ერთის (აღწერის) შესახებ საინტერესო მოსაზრებას გამოთქვამდა „სტანდარდ ტაიმზის“ ჟურნალისტი ევერეტ ალენი. იგი წერდა: „მე ძალიან მჭამს აღწერის. ვცდილობ, მკითხველს ვაგრძნობინო, რომ იგი ხედავს, გრძნობს გემოსა და სუნს, შეუძლია შეეხოს და მოისმინოს ის, რაც შემთხვევის დროს ხდებოდა“ (დამოწმებულია მენჩერის ნაშრომიდან, 2013: 131).

მენჩერის აზრით, ახალი ამბების აუცილებელი კომპონენტებია: განსხვავების დანახვა და ახალი ამბების შეგრძნება.

- განსხვავების დანახვა – თუ ჟურნალისტი ვერ შეამჩნევს არსებით განსხვავებებს ერთი და იმავე სახის სხვადასხვა ამბავს შორის, მაშინ ერთი სტატია ავარიის შესახებ მეორე ასეთ სტატიას დაემსგავსება, ერთი ნეკროლოგი – ათობით სხვას... როგორც კი ჟურნალისტი (ა) მოიფიქრებს, თუ რა აუცილებელი კომპონენტები დასჭირდება მის ამბავს, და (ბ) მოიძიებს ფაქტებს, რომლებიც გამოარჩევს ამ ამბავს სხვებისგან, ამბავი უკვე მზად იქნება დასაწერად. ბოლო ნაბიჯია მნიშვნელოვანი ან უნიკალური ელემენტის საფუძველზე ლიდის შედგენა.

- ახალი ამბის შეგრძნება – არსებითად, ეს ლოგიკური აზროვნების საქმეა (მენჩერი, 2013: 136).

ლიდი ჟურნალისტური ნაწარმოების დასაწყისში წამძვარებული, არაუმეტეს სამი ათეული სიტყვის მოცულობითი ნაწილია, რომელიც შექმნილია მოცემული ამბის შესახებ მკითხველისათვის წინმსწრები ზოგადი წარმოდგენის შესაქმნელად. სწორად შედგენილი ლიდის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი დეტალია – გადმოსაცემი ამბის ძირითადი დედააზრის საკუთარ თავში სრულყოფილად მობილიზება, მკითხველის დაინტერესება და ბიძგი, თხზულების სრული ტექსტის ბოლომდე წასაკითხად.

მაშასადამე, ლიდის დანიშნულებაა მკითხველს ბუნებრივად, ძალის დატანების გარეშე შეუძღვეს ახალი ამბის წიაღში და აუდიტორია ოპერატიულად ამყოფოს საქმის კურსში.

მკვლევართა შორის არსებობს გარკვეული აზრთა სხვადასხვაობა ლიდის სახეთა დიფერენცირების საკითხთან დაკავშირებით. მენჩერის შეხედულებით, იგი პირდაპირი და გადავადებულია, ხოლო პროფ. შ. გაგოშიძის მიერ მოცემული კლასიფიკაციით სახეთა რაოდენობა იზრდება და მათი ჩამონათვალი შემდეგნაირად გამოიყურება:

- *შემაჯამებელი ლიდი;*
- *მარტივი ლიდი;*
- *დრამატული ლიდი;*
- *ციტირებული ლიდი;*
- *ხატოვანი აღწერა, სცენები;*
- *რეაქცია, მოვლენის შედეგი;*
- *ანალიზის შემცველი ლიდი;*
- *სიტუაციური შეტყობინება;*
- *კითხვითი ხასიათის ლიდი;*
- *მოკლე და მკვეთრი ლიდი;*
- *გაკვირვების გამომხატველი;*
- *კონტრასტის შემცველი;*
- *სარეკლამო;*
- *სტატისტიკური და სხვ.*

ჩამოთვლილთა გარდა გვხვდება ლიდის ნაირსახეობებად დიფერენცირების სხვა შემთხვევებიც. ასეთი მიდგომა ლიდების სახეობად დაშლისადმი ძირითადად დაფუძნებულია გასაშუქებელი მასალის შინაარსზე, რაც, ვფიქრობთ, საკითხისადმი არაეფექტური მიდგომაა. ამ ლოგიკით ლიდის სახეები შეიძლება კიდევ დიდი რაოდენობით გამოიყოს. მაგალითად: კრიმინალური, კომედიური, ემოციური და სხვ.

საინფორმაციო სააგენტო „ასოშეიტედ პრესის“ მთავარი კონსულტანტის დოქტორ ფლეშის მიხედვით, ლიდზე მუშაობა ჟურნალისტის შემოქმედების ერთ-ერთი საპასუხისმგებლო მხარეა, რადგანაც თუ საინტერესო, გონებამახვილურ ლიდს დაწერ, მაშინ მკითხველს შენს მასალას წააკითხებ, წინააღმდეგ შემთხვევაში მას გულგრილად გვერდს აუვლის. სხვა მექანიზმებს შორის დოქტორი ფლეში კარგი ლიდის დაწერის საწინდრად მიიჩნევს მასალის დამახასიათებელი დეტალების ორიგინალური კუთხით წარმოჩენას, რათა ემოციური ზეგავლენა მოვახდინოთ მკითხველზე. ლიდი ისეთი ხასიათისა უნდა იყოს, რომ მისი აღქმისას ადამიანის ყველა გრძნობამ მიიღოს მონაწილეობა – სმენამაც, მხედველობამაც, შეხების მგრძნობელობამაც და თვით ყნოსვამაც კი. თუ ზემომოყვანილ მოთხოვნებს ჟურნალისტი დააკმაყოფილებს, მაშინ იგი ჭეშმარიტი პროფესიონალია (გაგოშიძე, 1996: 199). უამრავი ჟურნალისტის აზრით, ახალ ამბავზე მუშაობა ლიდის წერით იწყება. ლიდის სასიცოცხლო არტერიის პოვნა არც ისე იოლი საქმეა და ამიტომ ყველაზე რთულად კარგი ლიდის შექმნა მიიჩნევა.

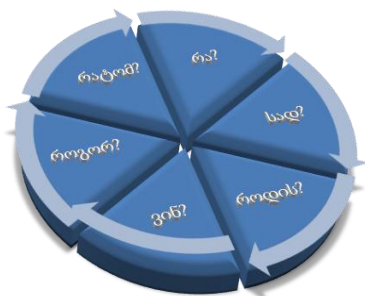
გონებაში არეულ უამრავ ფიქრში, აზრსა და სიტყვაში სწორედ ის მთავარი უნდა დაიჭიროთ, რომელიც ნათლად და საინტერესოდ გადმოსცემს ძირითად სათქმელს. სრულიად უადგილო და არაფრის მომცემი იქნებოდა სადღეგრძელოს მაგვარი, მაღალფარდოვანი სიტყვების გროვის დაყენება, რათა ახალი ამბის დასაწყისის ჩათვალეიერების შემდეგ მკითხველს არ დარჩეს გაურკვეველობის შეგრძნება იმასთან დაკავშირებით, თუ რას შეეხება თქვენი თხზულება კონკრეტულად. ეს სრული ფიასკო იქნებოდა.

მწერალი ჰენრი ფერლი ამბობს: „ყოველმა ჟურნალისტმა, რომელსაც ერთხელ მაინც უწვალა ლიდზე, იცის, რატომ მოითხოვს ეს ამდენ გარჯას. მწერლისთვის ეს ისევე მნიშვნელოვანია, როგორც მკითხველისთვის. მისი წერისას გონება კონცენტრირებულია, გაიძულებს, გადაწყვიტო, რა იყო ამბავში ყველაზე მნიშვნელოვანი, რის ხაზგასმა გასურს. წერის დროს ეს საბოლოო ფორმას აძლევს დანარჩენ ამბავსაც“ (მენჩერი, 2013: 105).

„ვაშინგტონ პოსტის“ ჟურნალისტის თომას ბოსუელის აზრით, „როგორც კი მთავარ ღერძს, ძაფს იპოვი, დანარჩენი ამბები, ილუსტრაციები და ციტატები მარგალიტებად აეცმება ამ ძაფზე. ძაფი შეიძლება ძალიან სადა ჩანდეს, მარგალიტები კი მეტისმეტად ბზინავდეს, მაგრამ სწორედ ძაფი ქმნის ყელსაბამს“ (მენჩერი, 2013: 105). გარდა ფაქტის ან მოვლენის მთავარი ღერძის აღმოჩენისა, მნიშვნელოვანია ზოგიერთი პრინციპის დაცვა. კერძოდ, მოკლე და ადვილად საკითხავ ტექსტს ობიექტურობა და სიზუსტე არ უნდა შეეწიროს, ხოლო კონკრეტულ სახელებთან და ხატოვან გამონათქვამებთან ერთად სწორად უნდა შეირჩეს ერთი, ორი ან მრავალი ელემენტის მქონე ლიდის გამოყენების აუცილებლობა.

ზემოთ ვთქვით, რომ კარგი ლიდის შესაქმნელად უმთავრესი პრობლემა ახალ ამბავში ძირითადი აზრის გამოკვეთა და მთავარი იდეის სწორად მიგნებაა. ამ პრობლემის გადაჭრა იმ კითხვების პასუხებშია საძიებელი, რომლებიც სავარაუდოდ მკითხველს გაუჩნდებოდა ტექსტის კითხვისას. კერძოდ, „ვინ?“ „რა?“ „როდის?“ „სად?“ „რატომ?“ და „როგორ?“. ეს ის ძირითადი კითხვებია, რომელთა პასუხებიც ლიდის საფუძველს წარმოადგენს. ეს ექვსი დაბლიუს, ზოგიერთ მკვლევართან კი ხუთ დაბლიუს პლიუს ჰაში პრინციპია. იგი ახალ ამბავში ექვს კითხვაზე პასუხის გაცემას გულისხმობს. სახელი ექვსი

დაბლიუ ან ხუთ დაბლიუს პლიუს ჰაში (6W/5W+H). ამ კითხვების ინგლისური შესატყვისების პირველი ბგერებიდან მომდინარეობს, კერძოდ: „ვინ?“ „სად?“ „რა?“ „რატომ?“ „როდის?“ და „როგორ?“ (ინგლისურად: „Who?“ „Where?“ „What?“ „Why?“ „When?“ „How?“) როგორც ხედავთ, აქ მხოლოდ ხუთი კითხვა იწყება „W“-ზე, თუმცა ამ პრინციპს ზოგჯერ „ექვსი დაბლიუს“ სახელწოდებით, ზოგჯერ კი ხუთ დაბლიუს პლიუს ჰაშის სახელწოდებით მოიხსენიებენ.

მოცემული სქემიდან გამომდინარე, ჟურნალისტი უნდა ცდილობდეს, საკუთარ ჟურნალისტურ თხზულებაში პასუხები მოუძებნოს ისეთ კითხვებს, როგორებიცაა: სად მოხდა ესა თუ ის ამბავი, ვის ეხებოდა, ვინ და რა განცხადება გააკეთა, რა არის ამ ამბავში ყველაზე მნიშვნელოვანი და მისთ.

„ჟურნალისტიკა უნდა მოიპოვოს ინფორმაცია იმ თემის შესახებ, რომელსაც მკითხველისათვის ყველაზე საინტერესოდ მიაჩნია, ამის შემდეგ კი მოპოვებული მონაცემებისა და ციტატების გამოყენებით სტატია უნდა დაწეროს. იმის მიუხედავად, რომ „ცხელი ამბების“ რეპორტაჟების სისტემაზე ჯერ კიდევ ცხარე კამათი მიმდინარეობს, ჟურნალისტები სრულიად ცალსახა შეზღუდვებს ემორჩილებიან. კითხვებს „ვინ?“ „რა?“ „სად?“ და „როდის?“ გაცილებით მეტი ყურადღება ექცევა, ვიდრე კითხვებს „რატომ?“ და „როგორ?“ (ჰამილტონი ..., 2004: 83).

კარგი ლიდისთვის დამახასიათებელი მომდევნო თავისებურება მისი ეფექტური და არამოსაწყენი ბუნებაა. ლიდი, რომელიც სრულად ვერ ითავსებს მთავარ სათქმელს და, ამასთან, მშრალი, ემოციებისგან დაცლილი სიტყვებით იკვებება, ჟურნალ-

ლისტის დაბალი პროფესიული კომპეტენციის ერთ-ერთ ძირითად საზომდაც გამოდგება. კარგი ლიდის ორგანული ნაწილია ეფექტური, ხატოვანი სიტყვა-გამოთქმები, მოკლე ლაკონური წინადადებები. მნიშვნელოვანი ინფორმაციის მოკლე, მკითხველისთვის ადვილად აღსაქმელ წინადადებებში ჩატევა ჟურნალისტური ოსტატობის მაჩვენებელია.

„ასოშიტედ პრესი“ ეუბნება თავის ჟურნალისტებს: როდესაც ლიდის სიგრძე 20-25 სიტყვას გასცდება, შემოკლების დროა. შეიძლება ამოაგდოთ:

- არასაჭირო წინადადებები;
- „და“ და „მაგრამ“ კავშირიანი რთული წინადადებები;
- ზუსტი თარიღი და დრო, თუკი ეს არსებითი არ არის

(მენჩერი, 2013: 122).

მასალის მომზადებისას ჟურნალისტმა თავი უნდა აარიდოს ჟარგონულ და ტრაფარეტულ გამოთქმებს, ზედაპირულ შეფასებებს. ახალი ამბებისათვის წამგებიანია რთული, მოუქნელი წინადადებებიც. ყოველივე ეს აუდიტორიის რეალური ნაწილის მოზიდვის წინაპირობაა.

კარგი ახალი ამბავი ყველა საჭირო სემანტიკს უნდა აერთიანებდეს და რომელიმე მხარის გაძლიერება არ უნდა ხდებოდეს ოპერატიულობის, აქტუალურობის, სიზუსტის, შინაარსობრივი სისრულის და სხვა სასურველი ფაქტორების ხარჯზე.

და ბოლოს, წარმოგიდგინებ დეფლორისა და დენისის მიხედვით გამოკვეთილ რამდენიმე განსხვავებულ ჟურნალისტურ სტილს, რომელთა მეშვეობით ხდება ფაქტების განსხვავებულად გაშუქება.

- სენსაციური სტილი - ფაქტი მეორეხარისხოვნად ითვლება, უპირატესობა ენიჭება სკანდალს;
- ობიექტური ჟურნალისტიკა - მთავარი ფაქტისადმი ობიექტური მიდგომაა;
- „ახალი“ ჟურნალისტიკა - „თავდაყირა პირამიდის“ ალტერნატიული გზა, საზოგადოებისათვის უშუალოდ მიმართვის სურვილი;
- დამარწმუნებელი ჟურნალისტიკა - სადაც გარკვეული შესვლულებებია გამოთქმული და ჟურნალისტის მიერ საკუთარი პოზიციის აქტიური დაცვის მცდელობაა წარმოდგენილი;
- სამოქალაქო, ანუ საჯარო ჟურნალისტიკა - საზოგადოებრივი პრობლემის დიაგნოსტიკისა და მათი გადაჭრის გზების ძიება (დეფლორი..., 2009: 201).

პრესაში ლიდის გამოყენება ძირითადად მრავალგვერდიანი გამოცემების მომხმარებელთ უიოლებს საქმეს. თუმცა, ნებისმიერ შემთხვევაში, თუ ამ ჟურნალისტურ ხერხს მივმართავთ, ლიდზე და მის სტრუქტურულ აგებულებაზე, მის ყველა ძირითად თავისებურებაზე ერთმნიშვნელოვნად სწორი წარმოდგენა უნდა გვქონდეს. ლიდის არასწორ გამოყენებას შეუძლია უაღრესად საინტერესო ინფორმაციასაც კი დაუკარგოს მიმზიდველობა, ელფერი და ნეგატიურად აისახოს ჟურნალისტის საქმიანობის ეფექტურობაზე.

ნათქვამის მიუხედავად, თუ მაინც გადაწყვეტთ ლიდის გამოყენებას, ზედმიწევნით გააზრებული და დაცული უნდა იყოს მისთვის დამახასიათებელი, საერთაშორისო ჟურნალისტურ სამყაროში მიღებული სტანდარტიზებული მოთხოვნები.

ამრიგად, ახალი ამბის საზოგადოებისათვის მისაწოდებლად მომზადება, როგორც ამბობენ, „კეთება“, საჭიროებს მისი სტრუქტურის ცოდნას და თეორიული ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების უნარს. მომზადებული ამბავი კითხვადი უნდა იყოს. ამისათვის ისეთი რამდენიმე გასაღების პოვნაა საჭირო, როგორებიცაა:

- კარგად მოფიქრებული სათაური, რომელიც აიძულებს მკითხველს გაეცნოს ამბავს;
- ასახული რეალობა;
- სიზუსტის დაცვა;
- აუდიტორიაზე გავლენის მოხდენა;
- (6W/5W+H) პრინციპის გამოყენება;
- შედეგის გათვლა;
- გრამატიკული სიზუსტის დაცვა;
- ამბავი მომზადება პუბლიცისტური ენით (ენის ზედმეტი გაუბრალოება ან პირიქით, სამეცნიერო ენა აქ ნაკლებად გამოდგება);
- გადამოწმება;
- კიდევ ერთხელ წაკითხვა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

გაგოშიძე, 1996 – გაგოშიძე შ., ჟურნალისტის საფუძვლები, თბილისი, 1996.

დეფლორი...., 2009 – დეფლორი მ., ევერეტ დენისი, მასობრივი კომუნიკაციის გააზრებისათვის, თბილისი, 2009.

ვეკუა ..., 2013 - ვეკუა მ., რუე ჟ. (იდუის ავტორები),
ჟურნალისტიკა, თბილისი, 2013.

მენჩერი ..., 2013 - მენჩერი მ., ახალი ამბების გაშუქება და
წერა, თბილისი, 2013.

ჰამილტონი ..., 2004 - ჰამილტონი ჯ. მ., კრიმსკი ჯ.
ჩაეჭიდეთ პრესას (ამბავი საგაზეთო ცხოვრებაზე), თბილისი,
2004.

Alexandre Mgebrishvili

PRINCIPLES OF PREPARING THE NEWS

Summary

The article deals with the principles of constructing the news. The results of the research were established in the following way: to make news for the society. As they say “making” needs the knowledge of the structure and the skill of using theoretical knowledge into practice. In addition, the story should be readable. It requires: Well-considered title that makes a reader to get introduced to the news; Reflected reality; Accurate reporting; Influencing on the audience; Using (6W/5W+H) principle; Exchanging the results; Defending grammatical accuracy; Preparing news in journalistic language, (scientific language can be used less); Editing; Rereading.

**პორტრეტი, როგორც ლიტერატურული
ჟურნალისტიკის სახეობა**

პორტრეტი თავდაპირველად ხელოვნებათმცოდნეობის სფეროში ჩამოყალიბდა და განისაზღვრება როგორც „კონკრეტული ადამიანის ან ადამიანთა ჯგუფის ფერწერული, გრაფიკული, სკულპტურული ან ფოტოგრაფიული გამოსახულება“ (უცხო სიტყვათა ლექსიკონი, 1989: 401). პორტრეტის მთავარი პრინციპია გამოსახულების მსგავსება ორიგინალთან, მოდელის ზუსტი გამოსახვა და მისი არა მხოლოდ გარეგნული, არამედ სულიერი და ინდივიდუალური ნიშნების წარმოჩენაც.

პორტრეტი ფართოდ გამოიყენა მხატვრულმა ლიტერატურამ. ლიტერატურათმცოდნეობის ლექსიკონის განმარტებით: „პორტრეტი არის ადამიანის თვალტანადობის გამოსახულება, დახატული სიტყვით...“ (ჭილაია, 1971: 355). მოგვიანებით პორტრეტმა მედიასივრცეშიც „შეაღწია“ და იგი ლიტერატურული ჟურნალისტიკის ჟანრად იქცა.

პორტრეტის ტრანსფორმაციას ხელი შეუწყო გასული საუკუნის 60-იან წლებში ამერიკულ და დასავლურ მედიაში ე. წ. ახალი ჟურნალისტიკის დამკვიდრებამ, რომელიც ლიტერატურული ჟურნალისტიკის სახელწოდებით არის ცნობილი.

ლიტერატურული ჟურნალისტიკის სფეროში პირველი ნაწარმოები ეკუთვნის ცნობილ ამერიკელ მწერალს ტრუმენ კეპოტს, რომელმაც თავისი თხზულების საფუძველად გამოიყენა ნამდვილი ამბავი, კანზასში მომხდარი სასტიკი მკვლელობა – ერთი ოჯახის ამოწყვეტის ისტორია და მხატვრულად ასახა რომანში „ცივისსხლიანი მკვლელობა“. რომანს წინ უძღოდა მრავალწლიანი გამოძიება: პირდაპირი და ხანგრძლივი დაკვირვების მეთოდი, ფაქტებისა და დოკუმენტების მოძიება, მსხვერპლთა ნათესავებთან და მსჯავრდებულებთან გასაუბრება და ა.შ., რამაც ავტორს შესაძლებლობა მისცა დიდძალი დოკუმენტური მასალა მხატვრულად დაემუშაებინა და ჟურნალისტიკისა და ლიტერატურის კომპონენტების სინთეზით, როგორც თავად აღნიშნავდა, „ხელოვნების სერიოზული ახალი ფორმა“ შეექმნა. ამ ნოვატორობამ ტრუმენ კეპოტს ლიტერატურული ჟურნალისტიკის ფუძემდებლის სახელი დაუმკვიდრა და ბევრი მიმდევარიც გამოუჩნდა. მათ შორის გამო-

რჩეულია თომას ვუდფი, რომელმაც ლიტერატურული ჟურნალისტიკის მანიფესტიც კი შეიმუშავა და წაუშდღვარა 1975 წელს გამოცემულ ანთოლოგიას სათაურით „ახალი ჟურნალისტიკა“. ასევე ლიტერატურულ ჟურნალისტიკაში ნაყოფიერად მოღვაწეობდნენ გაი თაღესი, კეტენ ელტონ კიზი, ნორმან ლაიმერი და სხვები.

ლიტერატურული ჟურნალისტიკის დამახასიათებელი ნიშნების მოძიება შეიძლება ქართულ ჟურნალისტიკაშიც – ილია ჭავჭავაძის, აკაკი წერეთლის, სერგეი მესხის, ნიკო ნიკოლაძისა და სხვათა შემოქმედებაში, განსაკუთრებით შესასწავლია გასული საუკუნის ქართველი მოდერნისტი მწერლების მემკვიდრეობა, რომელშიც ლიტერატურული ჟურნალისტიკის მიმართულებით ნოვატორული ძიებები იკვეთება. ეს მომავალი კვლევის საგანია.

„ახალმა ჟურნალისტიკამ“ ერთმანეთთან დააკავშირა ჟურნალისტიკა და ლიტერატურა და იგი ტრადიციული ჟურნალისტიკისაგან იმით განსხვავდება, რომ, ერთი მხრივ, წარმოაჩენს სინამდვილეს – არსებულ რეალობასა და გარემოს, რეალურ ისტორიებსა და პიროვნებებს და, მეორე მხრივ, მედიატექსტის შესაქმნელად იყენებს მხატვრული ლიტერატურის სპეციფიკურ კომპოზიციურ და გამოსახვით ლიტერატურულ-სტილისტურ ხერხებს და მოსაგს მას მხატვრული საბურველით.

ლიტერატურული ჟურნალისტიკის კლასიკურ ჟანრებს შორის ერთ-ერთი მათგანია მედიაპორტრეტი/პროფაილი, რომლის ასახვის ობიექტია არსებული საზოგადოების ცნობილი თუ უცნობი ადამიანების ისტორიები, რომლებიც გამორჩეულები არიან გარკვეული დამსახურებების მიხედვით და აუდიტორიის ინტერესს იწვევენ. დღეს თითქმის ყველა მასობრივი ინფორმაციის საშუალება – პრესა, რადიო, ტელევიზია თუ ინტერნეტმედია აქტიურად იყენებს პორტრეტის ჟანრს და პროფესიულად მომზადებული პროფაილი მაღალხარისხოვანი ბეჭდური თუ სამაუწყებლო მედიის ნიშანია.

რაც შეეხება ტერმინს, სიტყვა პორტრეტი (portrait) ფრანგული სიტყვიდან მომდინარეობს და სახეს, გამოსახულებას ნიშნავს. ამერიკულ და დასავლურ მედიაში პორტრეტის პარალელურად გავრცელებულია ტერმინები „პროფაილი“ და „დოსიე ადამიანის შესახებ“. თანამედროვე ქართულ ჟურნალის-

ტიკაში უფრო ხშირად გამოიყენება ტერმინები „პორტრეტი“, „პროფილი“ და „პროფაილი“, იშვიათად – „დოსიე“.

მედიაპორტრეტი წარმოადგენს ზოგადად პორტრეტის, როგორც მხატვრულ-ესთეტიკური ფენომენის ერთგვარ სახეობას. მისი ძირითადი საგანი, კვლევისა და ასახვის ობიექტია ადამიანი და მის სტრუქტურას დოკუმენტური და მხატვრულ-ლიტერატურული ელემენტების ერთიანობა განსაზღვრავს. მასში გამოიყენება „როგორც პუბლიცისტიკისთვის დამახასიათებელი მეცნიერული (დოკიკური) მეთოდები, ისე მხატვრული ლიტერატურის, ხელოვნების მეთოდებიც. ამიტომ აქვს მას შერეული, ცნებით-სახეობრივი სტრუქტურა“ (იბერი, 2003: 215). პორტრეტში ორი ნაკადია შერწყმული – მხატვრული და ინფორმაციულ-ანალიტიკური ელემენტები. ერთი მხრივ, პორტრეტში კონკრეტული პიროვნება, რეალური ადამიანი წარმოჩნდება თავის ბუნებრივ ამკლუაში, რეალურ გარემოში, სადაც სინამდვილის ამსახველი სურათები და ეპიზოდებია წინა პლანზე წამოწეული – აქ ჟურნალისტური სტილია დომინანტური, ხოლო, მეორე მხრივ, პორტრეტი შეისწავლის ადამიანის ხასიათს, მისი სულის მოძრაობას, გრძნობებსა თუ ინტერესებსა და, ამდენად, ფსიქოლოგიზმი, რომელიც დამახასიათებელია სახისმეტყველებისთვის, ფართოდ გამოიყენება ჟურნალისტიკაშიც და მასალას მეტ ექსპრესიულობასა და ემოციურობას სძენს.

მედიაპორტრეტში მხატვრული სახის გარკვეულ მოდიფიკაციასთან გვაქვს საქმე და აქ ტიპიზაციის მეთოდია დამკვიდრებული, თუმცა იგი განსხვავდება მხატვრულ ნაწარმოებში ტიპიზაციის ტრადიციული ხერხებისგან, რომელიც ხელოვნებისთვისაა ნიშანდობლივი და გამონაგონს ემყარება: „ავტორი თავს უყრის თავის ცხოვრებისეულ დაკვირვებებსა და შთაბეჭდილებებს და წარმოსახვის ძალით ქმნის გარკვეულ განზოგადებულ ტიპს, რომელიც მხატვრულ ნაწარმოებში ინდივიდის სახით არის წარმოდგენილი, მაგრამ მრავალი სხვა ადამიანისთვის დამახასიათებელი თვისებების მატარებელია“ (იბერი, 2003: 221). დოკუმენტური სახის შექმნისას ავტორი მრავალი ადამიანის სხვადასხვა თვისებას ერთ პირს ვერ მიაკუთვნებს, რამდენადაც მისი გმირი რეალური პიროვნებაა და იმ თვისებას ვერ მიაწერს, რაც მას არ ახასიათებს. ამიტომ „იგი რეალურ სინამდვილეში ეძებს კონკრეტულ პიროვნებას, რომელიც, თავად წარმოადგენს „ტიპს“ და იღვის შესაბამის

ტიპური თვისებები აქვს. ტიპიზაციის ეს მეთოდი პუბლიცისტიკის საკუთრებად იქცა“ (იბერი, 2003: 222). თავისთავად, დოკუმენტურობა სულაც არ ნიშნავს გამონაგონის მეთოდის უარყოფას, მაგრამ ის აუცილებლად რეალური ფაქტებიდან და მოვლენებიდან უნდა მომდინარეობდეს. ავტორი ვერ მოიგონებს გმირის სახეს, მას ვერ მიაწერს იმ თვისებებს, რაც არ გააჩნია, მაგრამ შეუძლია გაამდიდროს იგი მის ხასიათზე დაკვირვებითა და წარმოდგენებით და გადმოსცეს გმირთან ურთიერთობით გამოწვეული საკუთარი ემოციებიც“.

ბეჭდურ მედიაში რეციპიენტის ცნობიერებაში გმირის სახე წარმოიქმნება მთხრობელის მიერ, ანუ ჟურნალისტი გადმოსცემს გმირის აზრებს და ახასიათებს მას, ხოლო სამაუწყებლო მედიაში – ტელევიზიასა და რადიოში, რესპონდენტის შეხედულებებს ავტორი კი არ გადმოსცემს, არამედ თავად გმირი – რეალური პიროვნება, რომელიც მონოლოგის ანდა ავტორთან დიალოგის მეშვეობით გამოხატავს თავის აზრებსა და განწყობას. ცხადია, თვითგამოხატვის მეთოდი უფრო ეფექტურია ტელევიზიაში, რამდენადაც ხმის გარდა, ჩვენ გამოსახულებასაც ვხედავთ და ბევრი დეტალი – ადამიანის გარეგნობა, გარემო, მეტყველების მანერა და ა.შ ეკრანზე უკეთესად ჩანს. საერთოდ, პერსონაჟის პორტრეტირება ელექტრონულ მედიაში მჭიდროდ უკავშირდება წარმოსახვით პროცესს და რეციპიენტს საშუალებას აძლევს უკეთ გაიცნოს გმირის პერსონა. ამდენად, ყოველთვის მომგებიანია ისეთი გმირის შერჩევა, ვისაც თვითგამოხატვა და ინდივიდუალობის გამოქვეყნება შეუძლია გულწრფელად, სახიერად და ემოციურად. არსებობენ „ფონოგენიური“, ანუ „რადიოგენური“ და „ტელეგენური“ ადამიანები და მათი მოძებნა უნდა შეეძლოს ჟურნალისტს. გმირი თუ კარგი მოსაუბრეა, პროფაილის ავტორს დიდი ძალისხმევა არც სჭირდება მისი ხასიათის „გასახსნელად“, მაგრამ „სიტყვაძუნწ“ რესპონდენტთან ურთიერთობა, ზოგჯერ სირთულეებთან არის დაკავშირებული, თუმცა ესეც პროფესიული ხელოვნების საქმეა და გამოცდილი ჟურნალისტი მოახერხებს სათანადო გარემოს შექმნასა და გმირის საინტერესო მხარეების გამოქვეყნებას.

პორტრეტის ერთ-ერთი მთავარი პერსონაჟი თავად ჟურნალისტიცა, რომელიც დამკვირვებელიც არის და მთხრობელიც. მის „დაკვირვებულ თვალს“ შეუძლია შეამჩნიოს ის საინტერესო დეტალები, რომლებიც ამ პიროვნებას გამოარჩევს

სხვებისგან და სრულ ინფორმაციას მიაწვდის აუდიტორიას. ამის თაობაზე ამერიკელი პუბლიცისტი უილიამ სინგერი აღნიშნავს: „ადამიანზე წერა ნიშნავს შეადწინოთ სუბიექტის ცხოვრებაში სწორედ იმ კუთხით, რა კუთხითაც ერთი ისტორია განსხვავდება მეორისაგან“ (გერსამია, 2011: 65).

ჟურნალისტის პროფესიონალიზმზე, ურთიერთობის კულტურაზე, კომპეტენტურობაზე და, ასევე, მის ლიტერატურულ-სტილისტურ ხელწერაზე ბევრად არის დამოკიდებული გმირის ხასიათისა და სახის საინტერესოდ გადმოცემა. პორტრეტში ავტორი თავადაც ხდება პერსონაჟი და ხშირ შემთხვევაში საკუთარ პიროვნულ თვისებებსაც კი ავლენს. მასალას პორტრეტირებისთვის, ძირითადად ჟურნალისტი ირჩევს და თხრობის განვითარებაც დამოკიდებულია მასზე, მის პიროვნებათშორისი კომუნიკაციის უნარზე. იგი „მისდევს თავისი გმირის ცხოვრებას და მოღვაწეობას, ხატავს ხასიათს, ცდილობს გამოიკვლიოს და გადმოსცეს პირის საქციელის მოტივაციები, ჩაუდრმაგდეს გმირის შინაგან სამყაროს, დახატოს მისი ფსიქოლოგიური პორტრეტი და სოციალური სახე“ (ჩართოლანი, 2008: 132).

პერსონაჟის პორტრეტირება შეუძლია როგორც მთხრობელს, ისე სხვა პერსონაჟს, რომელიც ერთგვარი წყაროა ინფორმაციის და შეიძლება იყოს მეგობარი, ოჯახის წევრი ან თანამოაზრე და ა. შ. აქ კომუნიკაციის ორი ასპექტი იკვეთება – კომუნიკაცია ავტორსა და პერსონაჟს შორის და კომუნიკაცია ავტორსა და გმირის ახლობლებს შორის. ამ შემთხვევაში დასკვნებს ჟურნალისტთან ერთად მასალის პერსონაჟებიც აკეთებენ და თავად ავტორიც ხშირად ნაწარმოების გმირადაც მოიაზრება. „კარგი პორტრეტის/პროფაილის შესაქმნელად ავტორმა გარკვეულწილად უნდა შეითავსოს არა მხოლოდ ინტერვიუერისა და ჟურნალისტ გამომძიებლის, არამედ მწერლისა და ფსიქოლოგის ამპლუაც კი“ (ჟურნალისტიკა, 2013: 243). ასეთი მიდგომა მას ეხმარება უფრო ცოცხალი და შთამბეჭდავი სახეების შექმნაში.

სინთეზური ხასიათის გამო, პორტრეტი სხვა პუბლიცისტური ჟანრებისგან სტრუქტურითა და თხრობის გამორჩეული მანერით განსხვავდება. მასზე მუშაობის დროს, ფართოდ გამოიყენება პირდაპირი და ხანგრძლივი დაკვირვების მეთოდი, როგორც ანალიზურ და საგამომძიებო ჟურნალისტიკაშია. იგი ჟურნალისტური გამოძიების შედეგია და „მასში პერსონაჟის

ხასიათის, მისი ბიოგრაფიის ასახვა არა მარტო ჟურნალისტის წარმოსახვაა, არამედ პუბლიცისტური ფაქტია. აქ იკვეთება არა ზოგადად ადამიანი ან გარესამყარო, არამედ კონკრეტული პიროვნება და მისი მიკროსამყარო“ (გერსამია, 2011: 62). პორტრეტი მრავალკომპონენტია და სხვადასხვა ჟანრის ელემენტების შერწყმით მოგვითხრობს პიროვნების ისტორიას. იგი გამოირჩევა დრამატული ნაწარმოების კომპოზიციური წყობით/არქიტექტონიკით, გამოსახვითი საშუალებების სიმრავლით, ექსპრესიულობითა და მხატვრული მუხტით. რეპორტაჟული თხრობა, დოკუმენტების ანალიზი, ინტერვიუების მეტოდი, ციტირება, მხატვრული სახე-სიმბოლოების მოხმობა, პარადელფიზმისა და ასოციაციების ხერხები და სხვ. მედია-პორტრეტის ძირითადი მახასიათებლებია. მთლიანობაში ეს არის „ადამიანის ისტორია“ თავისი ემოციებითა და განცდებით. პერსონაჟის პორტრეტირება, ამავე დროს გვიჩვენებს ეპოქისათვის დამახასიათებელ ტიპურ ნიშნებსაც, სოციალური გარემოს და ადამიანთა ურთიერთობების დამახასიათებელ პრობლემატიკასაც. ამდენად, სინამდვილის ასახვა ხდება კომუნიკაციის პროცესში და იმ ტექსტობრივი სტრუქტურების საშუალებით, როგორცაა სამეტყველო-კომპოზიციური ფორმები – თხრობა, აღწერა და მსჯელობა.

როგორც ნებისმიერი ლიტერატურული ტექსტის, ასევე პორტრეტის სიუჟეტური კომპოზიციის კონცეფცია ტიპურია. მას უნდა ჰქონდეს პროლოგი, კვანძის შეკვრა, ე. წ. წინაისტორია და ეპილოგი. ჟურნალისტიკაში „პროფილი მინიდრამაა თავისი დიალოგით, მოქმედებითა და აღწერილობით, მთავარი გმირის, მისი მეგობრებისა და მასთან დაახლოებული პირების სიტყვები და ქმედებები ჟურნალისტის მიერ ჩასმულ ფონურ ინფორმაციასა და განმარტებებთან ერთად ერთი ადამიანის ცხოვრების სურათს ქმნის“ (მენჩერი, 2013: 302).

საბჭოთა ჟურნალისტიკაში პროფაილი ცნობილია პორტრეტული ნარკვევის სახელწოდებით და მას იდეოლოგიურ-პროპაგანდისტული დატვირთვა ჰქონდა. მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ, მედიატექსტის ესთეტიკურ სამოსელზე ზრუნვამ ხელი შეუწყო ჟურნალისტიკაში მხატვრულ-პუბლიცისტური ჟანრების ჩამოყალიბებას. მათ შორის დიდი პოპულარობით სარგებლობდა პორტრეტული ნარკვევი, რომელიც ეფექტურად გამოიყენებოდა ახალი – საბჭოთა ცხოვრების „აღმშენებელი“ ადამიანების წარმოსახენად. სტახანოველების, მექანიზატორე-

ბის, მეჩაიეების, მწველავების, კომკავშირლების და ა.შ. პორტრეტებით გადატვირთული იყო მაშინდელი ბეჭდური მედია თუ რადიო-ტელეეთერი, სადაც ტენდენციურად „იძვრებოდა“ ახალი დროის გმირების - საბჭოთა ადამიანების პათეტიკური და აღტიკებით შთაგონებული სახეები, რომლებსაც მხოლოდ სოციალისტური სამშობლოს ინტერესები და კომუნისტური იდეალები „ასულმდგმულებდათ“. ასეთი გმირების ჩვენება ზოგიერთ ნარკვევში რეალობის საზღვრებსაც სცილდებოდა და ხშირად კომიკურ ელფერსაც იძენდა. ამის ერთ-ერთი ტიპური ნიმუშია ნარკვევი „მთავრობის წევრი“, რომელიც სოციალისტური შრომის გმირს, მეჩაიე ქსენია სარსანიას პორტრეტს გვიხატავს. „ჩვენში სიტყვა ჩაი და მისი სახელი ერთად წარმოითქმის. თითქოს ჩაის ბუჩქი და იგი ერთ დღეს დაიბადა, ისე განუყოფელია ერთმანეთისაგან ჩაის დავაჟკაცება და ადამიანის ზრდა. შეიძლება მისნობად მივიჩნიოთ ჩაის ბუჩქისა და ადამიანის მეგობრობა, მაგრამ უცხოეთიდან გადმონერგილმა ჩაის ბუჩქმა და ზუგდიდელმა ქსენია სარსანიამ ისე შეიცნეს და შეიყვარეს ერთმანეთი, რომ მათი დამოკიდებულება უახლოეს ნათესაურ ურთიერთობას მოგვაგონებს“ (იბერი..., 2009: 105). ჩაის ბუჩქზე შეყვარებულმა მეჩაიემ საოცარი რამ შეიძლო – ლუბა შენგელაიასთან შეჯობებისას მან 8 კგ. ჩაის ფოთლის ნორმის ნაცვლად მოკრიფა 60 კგ. ჩაის ფოთლი, ხოლო „1940 წლის ერთ დღეს იმდენი ჩაი მოკრიფა, რომ მისი დღიური შრომის ნაყოფი ვერ დაძრა სამტონიანმა ავტომანქანამ“ (იბერი..., 2009: 105). ფაქტების ასეთი ჰიპერბოლიზაცია ობიექტურ სინამდვილეს ამახინჯებდა და გმირის გაიდევლებული სახე ყალბად და სასაცილოდაც კი წარმოჩნდებოდა, მაგრამ ეს დღესაა დიმილისმომგვრელი, როგორც ჩანს, მაშინდელ საზოგადოებაში სასურველ შედეგსაც აღწევდა და დიდი მოწონებითაც სარგებლობდა.

ყოველივე ეს უკვე საბჭოთა ჟურნალისტიკის ისტორიის კუთვნილებაა. დღეს პროფილი საუკეთესო საშუალებაა თანამედროვე ადამიანის ფენომენის წარმოსაჩენად, ცნობილი თუ უცნობი პიროვნებების ისტორიების ფართო საზოგადოებისათვის გასაცნობად და „დღეს ადამიანის შესახებ ინფორმაციის შეგროვებამ, მსოფლიო მასშტაბით, იმდენად ფართო ხასიათი მიიღო, რომ მასობრივი კომუნიკაციის თითქმის ყველა ფორმამ შეითვისა იგი“ (გერსამია, 2011: 61).

პორტრეტზე მუშაობისას ხდება ადამიანის ხასიათის „კვლევა“, მისი სამყაროს დოკუმენტური ასახვა, პიროვნების ფსიქოლოგიური დახასიათება და სხვა ელემენტების შესწავლა, რომლებიც ჟურნალისტს ეხმარება პიროვნების პორტრეტის აგებაში. შეიძლება პორტრეტი ვრცელი იყოს და ბეჭდურ მედიაში ერთ გვერდსაც იკავებდეს, რადიოსა თუ ტელევიზიაში 15-20 წუთამდე და მეტსაც აღწევდეს, გააჩნია რა პროფესიისაა გმირი. თუ იგი ხელოვნების მოღვაწეა, მაგ., მომღერალი, მსახიობი და ა.შ. აქ საილუსტრაციო მასალა (მის მიერ განხორციელებული როლების აუდიო-ვიდეოკლიპები ან მუსიკალური ნომრების მოხმობა) ადვილად „აიტანს“ ვრცელ ფორმატს და აუდიტორიისთვისაც არ იქნება მოსაწყენი. საინფორმაციო-გასართობ ან სხვა კრებითი ტიპის პროგრამებში პორტრეტი არ უნდა აღემატებოდეს 5-7 წუთს და ლაკონიურად უნდა იყოს ნაჩვენები გმირის სახე, რაც ჟურნალისტური ოსტატობის საქმეა.

პორტრეტში ძალიან ეფექტურია გმირთან დიალოგის გამოყენება, რომელიც რეციპიენტს ეხმარება მისი აზრებისა და შეხედულებების უკეთ გარკვევასა და ხასიათში წვდომაში. გმირის წარსული, აწმყო და მომავალი – ეს ის მომენტებია, რომელიც მისი ცხოვრების მრავალ ასპექტს წარმოაჩენს. ჟურნალისტურ დისკურსში ძირითადად გამოიყენება აწმყო დრო, რაც ინფორმაციის „აქტუალიზებაში“ მდგომარეობს. აქ გასათვალისწინებელია პერსონაჟის ტექსტის ენობრივ-ვერბალური განზომილებებიც.

ქართულ მედიაში ხშირად იბეჭდება და ტელე-რადიო-არხებით გადაიცემა პროფაილები ხელოვნებისა და კულტურის ცნობილ მოღვაწეებზე. მაგ.: ჟურნალი „ცხელი შოკოლადი“ სისტემატურად ბეჭდავდა ადამიანების ისტორიებს რუბრიკით „პერსონა“, ასევე აქტიურად იყენებენ პორტრეტის ფორმას „ლიბერალი“, „ტაბულა“, „ლიტერატურული პალიტრა“ და სხვა მედიასაშუალებები. ამ ჟანრის სიმრავლით გამოირჩევა საპატრიარქოს ტელევიზიისა და რადიოს „ერთსულოვნებისა“ და საზოგადოებრივი მაუწყებლის ტელე-რადიოგადაცემები ცნობილ საზოგადო და სასულიერო პიროვნებებზე, მეცნიერების, ხელოვნებისა თუ კულტურის მოღვაწეებზე და სხვა.

განსაკუთრებული გადაცემები ადამიანებზე, რომლებიც თავიანთი ცხოვრების წესით გახდნენ მისაბამები და საზოგადოების სასარგებლო საქმიანობაში აქტიურად გამოიჩინეს თავი

ვი. გადაცემები მომზადდა სხვადასხვა ასაკისა თუ პროფესიის ადამიანებზე, რომლებიც სწორედ ტელეკომპანია „იმედის“ ეთერით გაიცნო საზოგადოებამ. საქართველოს პრეზიდენტმა ამ პროექტის მონაწილეები მედლებით „სამოქალაქო თავდადებისათვის“ დააჯილდოვა. გასული წლის „იმედის გმირის“ გამარჯვებულის ტიტული მოიპოვა სამცხე-ჯავახეთის რეგიონის, ადიგენის მკვიდრმა, სპორტსმენმა მინდია შაინიძემ, რომელმაც საკუთარ სახლში სპორტული დარბაზი მოაწყო და თანასოფელელ და მიმდებარე სოფლის ბავშვებს უსასყიდლოდ ავარჯიშებდა.

ამდენად, მედიაპორტრეტი წარმოადგენს ახალი ჟურნალისტიკის – ლიტერატურული ჟურნალისტიკის უკვე კლასიკურად ქცეულ სახეობას და როგორც მხატვრულ-პუბლიცისტურ ფენომენს, ისტორიული და კულტუროლოგიური ღირებულებაც გააჩნია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

გერსამია, 2011 – გერსამია მ., ელემენტარული ნაწილაკები ჟურნალისტიკაში, თბ., 2011.
იბერი, 2003 – იბერი ე., რადიოჟურნალისტიკა, თბ., 2003.
იბერი..., 2009 – იბერი ე., მჟავანაძე თ., ტალახაძე ნ., საქართველოს რადიოს ისტორია, თბ., 2009.
მენჩერი, 2013 – მენჩერი ე., ახალი ამბების გაშუქება და წერა, 2013.
ჟურნალისტიკა, 2013 – ჟურნალისტიკა, იდეის ავტორები ვეკუა მ., რუე ჟ., თბ., 2013.
უცხო სიტყვათა ლექსიკონი, 1989 - უცხო სიტყვათა ლექსიკონი, შემდგენელი მ. ჭაბაშვილი, თბ., 1989.
ჭილაია, 1971 – ჭილაია ა., ლიტერატურისმცოდნეობის ძირითადი ცნებები, თბ., 1971.
ჩართოლანი, 2008 – ჩართოლანი გ., ტელე-რადიოჟურნალისტიკა, თბ., 2008.

PORTRAIT AS A KIND OF LITERARY JOURNALISM

Summary

In the article is considered one of the varieties portrait,/ profile features and transformation process of literary journalism, which has connected journalism and literature and assisted in establishment of new journalism, which is known by the name literary journalism. Also on the basis of empirical material, it is considered specific characteristics of mediaportrait, in print or electronic media (Radio-TV) composite and literary-stylistic methods of portrait creation.

Journalism portrait represents artistic-publicistic phenomenon and it as any kind of portrait has historical and cultural values.

თემურ ჯგუასელის წიგნი „კვამლის სინდრომი“

მხატვრულ შემოქმედებას საოცარი ძალა აქვს. მხატვრული ნაწარმოების აღქმის პროცესი ერთგანზომილებიანი როდია. უშუალო ემოციური განცდა, შემოქმედის აზრის ლოგიკის წვდომა, მხატვრული ასოციაციების სიმდიდრე, - აი, ის ელემენტები, რომლებიც აღქმის პროცესში მონაწილეობს. მხატვრული შემოქმედებითი პროცესის მიზანიც მის საზღვრებს მიღმა მდებარეობს და უშუალოდ უკავშირდება მკითხველს. თუ მხატვრულმა ნაწარმოებმა გავლენა მოახდინა მკითხველზე, შემოქმედს მიზნისთვის მიუღწევია უკვე. ამ თვალსაზრისით თემურ ჯგუასელის შემოქმედების შესწავლა საინტერესო სურათს ხატავს. უნდა ითქვას, რომ ჯგუასელის მხატვრული შემოქმედების გაცნობისთანავე მყარდება ინტელექტუალურ-შემოქმედებითი ურთიერთკავშირი, იგივე მხატვრული კომუნიკაცია ავტორსა და მკითხველს შორის. მკითხველი მხატვრული პროცესის მონაწილე ხდება (ბორევი 1988: 274). დიდი შინაგანი განცდით, მაგრამ ლაღად, შესაშური ქართულით მიჰყვება სტრიქონი სტრიქონს. იძვრება საოცარი მხატვრული სახეები, ერთმანეთში ირევა სიზმარი და ცხადი, აწმყო და წარსული. სულის ურთულესი და უშორესი ხვეულები ამოდის ზედაპირზე. თვითშემეცნების, ცოდვათა შეგრძნების, ადამიანადყოფნის თემები, მხატვრული განსახოვნების ჰიპოდემურ-პარადემული განასერი საოცარ ელფერს ანიჭებს თხრობას. ამას ემატება მამულის მძაფრი განცდა (წამყვანი მოტივი თემურ ჯგუასელის შემოქმედებისა) და საოცარი იუმორი, ამტყველებული არა მარტო ლიტერატურული ქართულით, არამედ გურული დიალექტით; ცრემლი და ღიმილი, ტირილი და სიცილი, მწუხარება და სიხარული, აზრის სიღრმე და სინათლე, და რაც მთავარია, აზროვნების ესთეტიზაცია იტაცებს მკითხველს (სირაძე, 2000: 211).

წიგნი „კვამლის სინდრომი“ გამოიცა 2001 წელს. წიგნის რედაქტორია პაატა ნაცვლიშვილი. ანატაციაში იგი წერს: „კვამლის სინდრომი“ თემურ ჯგუასელის მეორე წიგნია. პირველი „წინ წინაპრებისკენ“ 1999 წელს გამოიცა და მისთვის

ავტორს ნიკო ნიკოლაძის სახელობის პრემია მიენიჭა. პირველისა არ იყოს, თემურ ჭკუასელის ახალ წიგნშიც ძნელი გასარკვევია, სად მთავრდება რეალური და სად იწყება გამონაგონი. აქ შესულია სამი სრულიად განსხვავებული ნაწარმოები, ნარკვევით დაწყებული, ე. წ. პატარა რომანით დამთავრებული. მათ შორის ავტორს სამი ფრაგმენტი ჩაურთავს თავისი მომავალი წიგნიდან“ (ნაცვლიშვილი, 2001: 2). ფიქრობ, წიგნში შესული თხზულებები ავტორის გარკვეულ ჩანაფიქრს ემსახურება. ამას გვაფიქრებინებს სამეცნიერო წრეებში მიღებული თვალსაზრისი ნაწარმოების სათაურის თაობაზე, რომ ნებისმიერი წიგნისა თუ თხზულების გასაღები მისსავე სათაურში დევს. ეს აზრი ემყარება თემურ ჭკუასელის რომანის მთავარი გმირის სამსონის საინტერესო თვალთახედვას: „შენს მიწაზე რომ ცეცხლი დაინთება... ამ ცეცხლიდან ამოსული კვამლი ბავშვის თვალებს ირჩევს ყოველთვის იმიტომ, რომ მერე, მოწიფულობაში, კვამლის სინდრომი დაემართოს. კვამლისსინდრომიან ხალხს უყვარს ქვეყანა და კვამლისსინდრომიანი ხალხი იძინებს დამდამობით სამშობლოზე თავმიდებული. კვამლისსინდრომიანი ხალხი რომ გადაშენებას იწყებს, მათ ადგილს ცალფეხსინდრომიანი ხალხი იკავენს მაშინვე, ანუ ქვეყანა რომ ცალფეხზე ჰკიდიათ და ეს ცხოვრება რომ ყურძნით სავსე საწანხელი ჰგონიათ, ჩამდგარან შიგნით ბინძური ფეხებით და წურავენ და წურავენ ცხოვრებას“ (ჭკუასელი 2001: 112-113). წიგნის ყურადღებით გაცნობამ კიდევ უფრო განმიმტკიცა თვალსაზრისი. მამულის სიყვარული, მასზე ფიქრი და ზრუნვა, თითოეული ქართველის ზნეობრივ-მორალური აღზრდა, თვითჩაღრმავება და თვითაღზრდა არის ის გზები, რაც აერთიანებს ერთი სათაურის ქვეშ მოთავსებულ თხზულებებს. ამას ემატება უმთავრესი ბიბლიურ-ევანგელური მოტივი ცოდვით დაცემისა, მაგრამ ამაზე ქვემოთ.

წიგნი იწყება ნარკვევით „სიყვარულის კარდიოგრამა“, ფიქრები იური როსტის სტატიის წაკითხვის შემდეგ. ნარკვევში ავტორი მსჯელობს ქართველთა ხასიათზე, სიყვარულისა და მეგობრობის გასაოცარ ნიჭზე, იხსენებს რეზო დვალის ვილს, თენგიზ აბულაძეს, ევგენი ლეონოვს, რომელიც საავადმყოფოდან გამოიპარა და გულის საკარდიოგრამაზე სერჰანტინებით შეკრული იასამნების თაიგულები მიართვა თენგიზ აბულაძეს. თ. ჭკუასელი წერს: „იმ საკარდიოგრამაზე სერჰანტინების გარეშე იასამნები, თუ უფრო ადრე არა, ერთ კვირაში

მაინც დაჭკნებოდა და გადაიყრებოდა. გულისცემამ კი მარადიულობა არგო წილად, ძმობის, ქედმოსხრის, პატივისცემის, მოწიწების სიყვარულით გამთბარი ურთიერთობის სიმბოლოდ აქცია“ (ჭკუასელი, 2001: 13).

ნარკვევს მოსდევს „ფრაგმენტი მომავალი წიგნიდან“. მასში ავტორი ამქვეყნად მოსვლის ისტორიულ მისიას ეხება. მისი აზრით, ძნელია იყო ადამიანი, აქ წამყვანი აზრის ესთეტიზაციაა: „ერთ მშვენიერ დღეს, ნაკრძალად რომ გამოგვაცხადონ და როგორც ნაღდ ნაკრძალში უყრიან ეგერები საჭმელს ცხოველებს, ჩვენც ასე რომ დაგვაპურონ, გაგვათბონ, ჩაგვაცვან და დაგვახურონ, ქვეყანად მაინც ვერ ვიქცევით, რადგან ქვეყანას ადამიანები სჭირდება, ადამიანად ქცევას კი კითხვები უნდა...ვინ ვართ, რანი ვართ, საიდან მოვდივართ? რა უნდა ვაკეთოთ?... საღათას ძილით გვძინავს, ამიტომ ჩამოვიყვანე ის მამალი იაპონიიდან, უდროო დროს რომ იყიველოს... ძილშიც რომ შეგვახსენოს, რომ სიფხიზლე გემართებს... ჩვენი მთავარი გასაჭირი იცით, რა არის? ჩვენი ცხოვრება და ყოფიერება ერთმანეთს აღარ ემთხვევა, სხვადასხვა სიბრტყეშია... ჩვენი ქცევები არ ემთხვევა ჩვენს შეფასებებს. ესაა ტრაგედია. წინაპართა მიერ შექმნილი ღირებულებები მხოლოდ თეორიად გვექცა და პრაქტიკაში ვეღარ ვიყენებთ...“ (ჭკუასელი, 2001: 15-16).

ავტორის ფიქრი ცხოვრების საზრისზე გრძელდება მომდევნო ნაწარმოებშიც „ვევლინა“. ანსამბლი ქართული ხმები საფრანგეთს ეწვია. მასპინძელ ოჯახში ისინი გაიცნობენ ვეველინას, რომელსაც შვილის სიკვდილის მერე დაეკარგა ცხოვრების აზრი, ვეველინას მეოთხედი ქართული სისხლი აქვს. ქართული სიმღერის მოსმენაზე, წინაპართა გენი იღვიძებს მასში. თხზულებაში საოცარი პოეტური ოსტატობითაა შესრულებული ნატერის ხის სცენა. ქართულმა სიმღერამ ისე შეძრა ვეველინა, კაბის ბოლო შემოიხია და შეაბა ხეზე, მას მიბაძა ანსამბლის ყველა წევრმა. ავტორი თხზულების ბოლოს კითხულობს: „ნეტავი როგორი იქნებოდა ამქვეყნიური ცხოვრება, კაცობრიობას ერთადერთი იარაღი რომ შეექმნა, შურისძიების კი არა, მიტევების ბუმერანგი? ეშველებოდა კი რამე ჩვენს ქვეყანას?“ (ჭკუასელი 2001: 38).

ისევ სამშობლოზე ფიქრი გვხვდება წიგნის შემდეგ ნაწილში „მეორე ფრაგმენტი მომავალი წიგნიდან“. იაპონიიდან ჩამოყვანილმა მამალმა იყივლა. „ყველა ფანჯარა ღია იყო. ვინ ქვემოთ ჩამოსულიყო და ვინ ღია ფანჯარას მომდგარი ხა-

რობდა. გახარებული მართონა გარბოდა სასაფლაოსაკენ, რომ კაპიტნისათვის ეხარებინა ყივილი მამლისა, იმ კაპიტნისათვის, რომლის სახელის ხსენებას ვერიდებოდნენ, ეგონათ, რომ ჩვეულებრივი სიტყვების მიღმა იყო კაპიტანი... რომ მასზე თქმული ნებისმიერი სიტყვა, მის ხსოვნას ჩვეულებრივ მოვლენად გადააქცევდა..“ (ჭკუასელი 2001: 40).

ბიბლიური სახისმეტყველებითაა დატვირთული ეს ფრაგმენტი, ცოდვათა შეგრძნების გზით თვითშემეცნებას, პიროვნების განწმენდას და ამადლებას ისახავს მიზნად. თვითშემეცნება თვითჩადრმავეების შედეგია. თვითჩადრმავება წარსულთან მიბრუნებით ხდება, თემურ ჭკუასელისთვის თვითჩადრმავება კვამლის სინდრომია, თუ არ შეიცანი საკუთარი თავი, ვერ შეიცნობ კაცობრიობას, რადგან შენ კაცობრიობის წევრი ხარ. სწორედ პიროვნების შემეცნების პროცესია გადმოცემული რომანში „კვამლის სინდრომი“.

ავტორი ჩვეული ოსტატობით ძერწავს რომანის მთავარი პერსონაჟის, სამსონის შინაგან განცდას. თხზულება საოცარი სიზმრით იწყება: „ცეცხლი არ იყო ახალი დანთებული, მაგრამ ბაბილოს შუაცეცხლურ დიალექტზე მოგიზგიზე აღს მაინც ამოჰყვა ბინდისფერი კვამლი, ჯერ ზევით, კრამიტებისკენ აპირებდა თითქოს გზის გაგნებას, მერე კი, მზაკვრულად და მოულოდნელად, ჩემი თვალებისკენ გადმოუხვია. მეც მზად ვიყავი ამისთვის, გამოცდილი მქონდა მისი სივერაგე, თავი სასწრაფოდ გადავხარე და თითქმის ბოლომდე მოხუჭული ქუთუთოებიც შევაგებე კვამლის მეწინავეს, მაგრამ, გაგიგონია? ამჯერადაც დავაგვიანე და ისევ ამეწვა, ამბოლდა და ამიცრემლიანდა თვალები და თან ქსუტუნიც დავიწყე - ფუტი იქით, ალი აქეთ! ფუტი იქით, ალი აქეთ!“ (ჭკუასელი, 2001: 42). სიზმარი სამსონს ბავშვობაში აბრუნებს, გურიის სოფელ ბაბილოში, სადაც ის, ობოლი სამსონი, ბებია გახარდა. თხზულებიდან ირკვევა, რომ 30 წელია სამსონი ბაბილოში არ ყოფილა, ბებია ჯარში ყოფნის დროს გარდაეცვალა. იქიდან დაბრუნებულს სახლი გაყიდული დახვდა, სოფლიდან ისე წავიდა, არავის უნახავს, არც ბებიის საფლავი იცის. სამსონი თბილისში ცხოვრობს, მარტოხელაა, უამრავი მეგობარი ჰყავს მარტო საქართველოში კი არა საზღვარგარეთაც... გამოღვიძებული სამსონი მანქანით მიემგზავრება ბაბილოში. გზა ბევრი წინააღმდეგობითაა სავსე. ამ გზას მხოლოდ გურიაში როდი მიჰყავს ავტორი, ეს გზა ამავე დროს სულიე-

რი წიადსვლაცაა, საკუთარი თავის შეცნობის, განჩხრეკის გზა. ეს გზა არაა იოლი, ადამიანები ხშირად გავეუბრებართ საკუთარ თავს, გვეშინია სულში ჩახედვის, საკუთარი შეცდომების აღიარების, სამსონმა კი ძნელად, მაგრამ შეძლო. მთავარი აქაც, როგორც სხვა ნაწარმოებებში, აზროვნების ესთეტიზაციაა. აზრია აქ მშვენიერი და ამადლებული, აზრი, რომელიც ცოდვის გაცნობიერებას ემსახურება. „ამ ოცდაათი წლის განმავლობაში რამდენჯერ დაგესიზმრა შენი გამზრდელი ბებია და რამდენჯერ სთხოვე ბებიაშენს შენდობა? რად უნდა, ბიჭო, ბებიის სახლის ნახვას სახლი და სასტუმრო! არ მითხრა ახლა ამ დღით ხომ დამესიზმრაო... არც ის სიზმარი დაგესიზმრებია შენ, რადგან, რამე რომ დაგესიზმროს სამსონ, იმან უნდა შეგაწუხოს, იმაზე უნდა ფიქრობდე დღე და ღამე, ძილშიც რომ ჩაგყვეს და სიზმარშიც დაგატკბოს ან დაგტანჯოს. ამიტომ არ ყოფილა დილის სიზმარი შენი, კი ხედავდი, მაგრამ შენი არ იყო, შენმა ბავშვობამ გამოგიგზავნა იგი, გამოგიგზავნა ზუსტად ისე, როგორც ოდესღაც მას ჰქონდა ნანახი, აბა, ახალ სიზმარს ხომ ვერ მოიგონებდა? თან მთლიანად კი არ გამოგიგზავნა, ბოლო ჩამოატრა, სამსონ, შესაშინებლად აღარ გაგიმეტა და, რაც განახა იმაზე მოსანატრებელი კი რაღა უნდა იყოს, ბიჭო, ამ ქვეყანაზე, მშობლიური კვამლის სუნი და ბებიის ხელების ნაზი სითბო, რომელსაც მღუღარე წყალშიაც კი გრძნობ ბუნწულა ფეხებზე, შეგამოწმა, სამსონ, საკუთარმა ბავშვობამ შეგამოწმა, თუ მთლად გადაგვარებული არაა, ამ სიზმარმა უნდა ჩამოიყვანოსო და თან, ყოველი შემთხვევისათვის, სიზმარი რომ წავიდა, კვამლის სუნი დაგიტოვეს ოთახში სამსონ“ (ჭკუასელი, 2001: 109).

საუბარი საკუთარ თავთან კიდევ უფრო აძლიერებს ავტორის განცდას. თხზულებაში გადმოცემული მგზავრობის ეპიზოდები საესეა სიზმარ-ცხადით, მოგონებებით, ერთმანეთს ენაცვლება ნანახი და განცდილი. ავტორს გზადაგზა შემოჰყავს პერსონაჟები: ძაბული, თამარა, კარლო თუ დემეტრე, ამირანი, სხვანი და სხვანი. მათი მხატვრული სახეების შექმნისას ავტორი მკითხველს უხატავს ზნედაცემული საზოგადოების, პირველხატს დაცილებული ადამიანების საშინელ სურათებს. ძნელია ადამიანად ყოფნა, ძალიან ძნელი. „არა, სამსონ, ვერასოდეს ვერ ისწავლი ჭკუას, ამქვეყნად ვისაც კი გადაეყრები, ყველაში კაცს როგორ ეძებ? აღარ უნდა დაანებო ბიჭო, თავი ამას? მწარედ რომ ტყუედები და საათობით გი-

ტირის მერე გული, საკუთარი გული მაინც არ გეცოდება?“ - შეუძახებს თავს თ. ჭკუასელი. ნაწარმოებში ბევრი საინტერესო ეპიზოდია მოცემული. მოგონებები რუსის ჯარზე, ისრაელზე... ფიქრი, ძიება... და ბოლოს შეხვედრა ბავშვობასთან: „ქვისკენ ჩამოსაჯდომად რომ წავედი, ახორის ჩრდილიდან ლამაზი ბავშვი გამოვიდა მთვარის შუქზე მოულოდნელად. აკი არაგინ იქნება სახლშიო, ასე არ თქვა ჩაღხიამ? - ვისი ხარ, ბიბია, შენ? - ვისი ვარ და... შენ ვისიც ხარ, მეც იმის ვარ ზუსტად... მართლა ვერ მიცანი, სამსონ? სამსონი ვარ მეც...“ (ჭკუასელი, 2001: 2011).

ბავშვობასთან შეხვედრის ეპიზოდი დატვირთულია მნიშვნელოვანი თემებით, რომელთა შორის მნიშვნელოვანია ათას ერთი გზის ქვეყნის ამბავი. აქ ავტორი წარმოთქვამს ერთ მნიშვნელოვან ფრაზას - აზროვნებადანაყული ხალხი. აზროვნებადაუნაყავად არავის შეეძლო მისვლა ხელმწიფესთან. წუთისოფელი დაუნდობელია. ანადგურებს სინდისს, პატიოსნებას. უმეტესობას თვითგადარჩენის ინსტიქტი აზროვნებას ანაყინებს. მხოლოდ ერთი გზაა დარჩენილი - ქვეყნად აზროვნებადანაყულთა გზა. ავტორის აზრით, „აზროვნება ერთადერთ გზაზე გაველილ კაცს არ ენაყება მხოლოდ. საკუთარ სხეულში შედის ის გზა, სულს გაივლის და ისევ გარეთ გამოდის.“ ეს არის მონანიების გზა. აზროვნება აქაც ესთეტიზებულია. თ. ჭკუასელის აზრით, „მხოლოდ ფიქრიანი ხალხის აზროვნება არ ინაყება... მხოლოდ აზროვნებადაუნაყველი ხალხის ხვედრია მონანიება, მონანიება, რომელიც აღსარებაზე გაცილებით მეტია და ძნელი, რადგან აღსარება მოძღვართან ხდება და აღსარების შემდეგ ცოდვებსაც მოგიტყვებენ უცილობლად, მონანიება კი მხოლოდ საკუთარ თავთან ხდება და მონანიების დროს ცოდვების მიტევება კი არა მისი გააზრება ხდება მხოლოდ“ (ჭკუასელი, 2001: 2020).

წიგნი მთავრდება „კიდევ ერთი ფრაგმენტით მომავალი წიგნიდან“. ზედ ბორცვის თავზე ყელი გამოჭრეს გიორგი თერთაძეს. ბორცვის თავი სიმბოლურად განასახიერებს გოლგოთას. ბორცვზე პატარა ნერგია, გიორგიზე ოდნავ მაღალი. ავტორი წერს: „ხე არავის შეუნჯდრევიო, ისე მოსწყდა ორი წვეთი მის ფოთლებს და გიორგის თავთან ჩამუხლულს ღოყაზე ჩამოუგორდა. წამიერად ზემოთ აახედა ინსტინქტმა, ფოთლებისაკენ, მერე ერთხელ კიდევ შეიგინა...“ სხვა რა მოეთხოვებოდა მკვლელს... თემურ ჭკუასელი აქაც ჩვეულ

ხერხს მიმართავს. მხატვრულ სახეებზე მეტად მკითხველს აზრის სიღამაზე, აზრის სიღრმე ატყვევებს. ავტორი ჩვეული ოსტატობით მსჯელობს: „... ქართველმა კაცმა ... კარგად იცის, რა უმაღლესი და თან გაუგებარი სასჯელია ყელში დანის გამოსმა. გენეტიკურია ეს ცოდნა, საუკუნეებს ამოყოლილი და ყოველდღიურობაში შემორჩენილი. ე, ბიჭო, არ დამღუპო, დანა არ გამომიხვია ყელში! ან - ე, ბიჭო, ყელი არ გამომჭრა!.. თავისთავად ხომ არ გაჩნდებოდა სიტყვათა ეს კომპლექსი, გამოცდილებას მოაქვს ყველაფერი. იცოდა ეს გიორგი თეთრაძემ, იცოდა, რასაც უპირებდნენ და სწორედ ესაა აუტანელი. ოღონდ იმდენად აუტანელი, შენ რომ ვერასოდეს ვერ გაიგებ. თუ ღმერთი არ გაგიწყრა და ოდესმე თავად არ მოგაბჯინეს ყელთან დანა, ისე ვერასოდეს ვერ გაიგებ, რას გრძნობდა და განიცდიდა მაშინ გიორგი თეთრაძე. ვარაუდად კი იმას იტყვი კაცი, რომ, ეტყობა, ტკივილის მოლოდინი უფრო დიდი ტკივილია, ვიდრე თავად ტკივილი, ეტყობა, საშინელების მოლოდინი უფრო დიდი საშინელებაა, ვიდრე თავად საშინელება და, ეტყობა, სიკვდილის მოლოდინიც უფრო დიდი სიკვდილია, ვიდრე თავად სიკვდილი“ (ჭკუასელი, 2001: 223). ამ სიტყვებით მთავრდება წიგნი „კვამლის სინდრომი“, რაციონალურისა და ემოციურის, ობიექტურისა და სუბიექტურის, ცნობიერისა და ქვეცნობიერის, ზოგადისა და ინდივიდუალურის, საზრისისა და ღირებულების ერთიანობა, იდეურ-თემატკურად ერთიანი კრებული. მასში ერთმანეთს ერწყმის იდეები და პლასტიკური სახეები, რომლებიც ქმნიან საოცარ მხატვრულ რეალობას, ავტორისა და პერსონაჟთა მეტყველების სტილი, ბიბლიურ-ევანგელური ნაკადი, თვითშემეცნების, თვითგანწყმენდისა და მონანიების მრავალსაუკუნოვანი მოტივები მარადიულ სიცოცხლეს ანიჭებენ ამ დიდებულ წიგნს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- ბორევი, 1986 - ბორევი ი., ესთეტიკა, თბ., 1986.
ნაცვლიშვილი, 2001 - ნაცვლიშვილი პ., ანოტაცია წიგნში „კვამლის სინდრომი“, თბ., 2001.
სირაძე, 2000 - სირაძე რ., სახისმეტყველება, თბ., 2000.
ჭკუასელი, 2001 - ჭკუასელი თ., კვამლის სინდრომი, თბ., 2001.

A BOOK – “SMOKE SYNDROME” BY TEMUR CHKUASELI

Summary

Temur Chkuaseli's book- "Smoke Syndrome" is a very interesting material to find out the author's worldview and aesthetic point of view. The book consists of several essays of different genre. However, I think that the book serves the author's certain thoughts. It is the love of Motherland and its care. Moral upbringing of each Georgian and self upbringing are the ways which unites essays under one heading. It is added by the main Biblical- Evangelical motive of falling sins. The book is read in a very interesting way.

Readers become accomplice of the artistic process from the very beginning. Lines follow after lines in an enviable Georgian with large inner feelings. Amazing artistic characters are created, certainty and dream are mixed. Themes of self-awareness, feeling sins, being a human and artistic paradigmatic reflection give amazing cooler to the narration.

It is added with strong feelings towards the Motherland (a leading motive of Temur Chkuaseli's work) and amazing humor - not only in literary Georgian, but in Gurian dialect; Tears and smiles, cries and laughter, sorrow and joy, depth of thought and light, and most importantly of esthetic thinking –attract the readers' attention. The book „Smoke Syndrome" is the unity of efficiency and emotionality, objectivity and subjectivity, conscious and subconscious, general and individuality. The speech style of the author and the characters, the Biblical and Evangelical stream, the motive of self-awareness and repentance give an eternal life to this great work.

თარგმანი

ჟორჟ შტაინერის, პოლ დე სინეტიის და ალექსი ტადიუს საშუბრის ადაპტირებული თარგმანი

ჟორჟ შტაინერი – კემბრიჯის უნივერსიტეტის ფილოსოფოსი, ესეისტი. იგი არის აგრეთვე 2005 წელს გამოცემული წიგნის „ფიქრები ევროპის შესახებ“ ავტორი

პოლ დე სინეტი – წიგნისა და ლიტერატურის დეპარტამენტის დირექტორი

ალექსი ტადიუ – ოქსფორდის ფრანგული სახლის დირექტორი

ამ სამ ადამიანს შორის საუბარი მიმდინარეობს ინტერვიუს სახით. რესპონდენტი, რა თქმა უნდა, ჟორჟ შტაინერია.

კითხვა: თქვენს მიმოხილვაში თქვენ აირჩიეთ ევროპა, რომელიც განსაკუთრებით მდიდარი და ქაოტურია თავისი ისტორიის გამო. რატომ?

პასუხი: მიუხედავად იმისა, რომ შეკითხვა საკმაოდ პირადულ საკითხს ეხება, იგი მაინც სიამოვნებით პასუხობს და ასახელებს მიზეზებს:

პირველი პირადულია. 1974 წელს მას მიანიშნეს, რომ კემბრიჯში აღარ ექნებოდა არანაირი ოფიციალური მომავალი შედარებითი ლიტერატურის სასწავლებლად. სწორედ ამ დროს მან მიიღო ძალიან კარგი შეთავაზება ერთი ამერიკელი პროფესორისაგან. შტაინერის მეუღლე წარმოშობით ნიუ-იორკიდან იყო და ამიტომ მას კიდევ ერთით მეტი მიზეზი ჰქონდა, რომ დასთანხმებოდა შემოთავაზებას და დაეტოვებინა ევროპა, მაგრამ იგი მაინც ყოყმანობდა, ამიტომ დაელაპარაკა მამამისს. მამამ მოუსმინა და მშვიდად უპასუხა, რომ გადაწყვეტილება მისი მისაღებია, მაგრამ ევროპის დატოვება და ამერიკაში გადასვლა ნიშნავს, რომ ჰიტლერმა გაიმარჯვა. ჰიტლერმა მართლაც დაიფიცა, რომ ებრაელები ვერ შეძლებდნენ შეენარჩუნებინათ სიცოცხლე ევროპაში. იგი ძალიან კარგად მიხვდა, რისი თქმა სურდა მამამისს და მიიღო გადაწყვეტილება დარჩენილიყო ევროპაში. ცოტა ხნის შემდეგ მას შესთავაზეს ზო-

გადი ლიტერატურის კათედრა ქენევაში. იგი წავიდა ქენევაში დატვირთული მუშაობის 25 წლიანი გამოცდილებით.

მეორე და მთავარი მიზეზი, რის გამოც მან უარი თქვა ამერიკაში გამგზავრებაზე, იყო ის, რომ იგი ევროპაში ეწეოდა პოლიგლოტის ცხოვრებას: შტაინერი ასწავლის და შრომებს აქვეყნებს 4 ენაზე, ცხოვრობს გერმანიაში, ინგლისში, საფრანგეთსა და იტალიაში. მას ძალიან გაუჭირდებოდა, როგორც თვითონ უწოდებს, ამერიკული „მონოგლიტიზმის“ ატანა. მას თვალახვეულს შეუძლია გითხრათ, თუ სად იმყოფება დაახლოებით 20 კმ-ის ფარგლებში ევროპაში. ევროპაში არის სხვანაირი სურნელი, აქცენტები და უსასრულო სიმდიდრე. მიუხედავად იმისა, რომ ნიუ-იორკი და კალიფორნია დიდი ხელამაზის შტატებია, შეუძლებელია მიხვდე, რომელ სასტუმროში ხარ. რა თქმა უნდა, თავისუფალი და ღია სივრცე დიდი ძალაა, მაგრამ მისთვის ღმერთი ცოტა უფრო დეტალებშია და ეს არის ევროპის გენია.

კითხვა: როგორ უნდა განისაზღვროს და გაძლიერდეს ეს მულტილინგვიზმი ისე, რომ იგი „მონოგლიტიზმმა“ არ განდევნოს?

პასუხი: ფაუნისა და ფლორის სიკვდილი აღიარებულია და ცუდია, მაგრამ ენის სიკვდილიც სერიოზულია, შეიძლება უფრო მეტადაც სერიოზული, ვიდრე რომელიმე სახეობების გაქრობა. ენა, რომელიც კვდება, საბოლოოდ ქრება. ყოველწლიურად 100 თუ 120 ენა კვდება მსოფლიოში. თითოეული ენა უნიკალური და უსაზღვროდ მდიდარია. ადამიანის გამოცდილება სხვადასხვანაირად აისახება თითოეულ ენაში.

ანგლო-ამერიკელის პლანეტარული ტრიუმფი არ არის მხოლოდ ეკონომიკური, პოლიტიკური, სამხედრო სიძლიერის მაჩვენებელი ფაქტორი 1945 წლის შემდეგ. ამ დროისათვის ანგლო-საქსონების ლინგვისტიკური დომინანცია თითქმის გლობალურია მაშინ, როდესაც ფრანგულმა ასე უკან დაიხია. ანგლო-ამერიკულის შესწავლა სწრაფად ხდება. თუ პოლ ვალერის დაუფუჯერებო, ინგლისურის სწავლა შეიძლება 20 საათში. საბედნიეროდ, ფრანგულის შესწავლა არ შეიძლება ასე სწრაფად. მეორე მხრივ, ანგლო-ამერიკული შეიცავს იმ იმედს, რომელიც დაკავშირებულია დასავლეთისკენ მოგზაურობის დაპირებასთან. სხვა ენების შესწავლა კი დაკავშირებულია მოწყენილობასა და ტანჯვასთან. ეს არის ანგლო-ამერიკულის დიდი სიძლიერე.

დღეს ინგლისურს სწავლობენ რუსეთში, ჩინურ სკოლებში და ა.შ. თურქი პილოტი, რომელიც უნდა დაეშვას სეულში, ლაპარაკობს ინგლისურად, ასევე ლაპარაკობენ ინგლისურად სადისპეტჩერო პუნქტები, ჰიროსიმას უნივერსიტეტის ჟურნალი შედგენილია ინგლისურად. კაფკა უნდა ყოფილიყავი, რომ მოგეწონა ყველაფერი ეს, მაგრამ ეს ერთადერთი შანსია ახალგაზრდა იაპონელი მაძიებლისათვის მისი შრომების გამოსაცემად. ყველაფერი მოაქვს მოთხოვნილებას. ინგლისური გახდა ისეთივე სამეცნიერო ენა, როგორც წინათ ლათინური იყო ევროპაში XVII საუკუნის ჩათვლით. ინგლისური გახდა სამეცნიერო ენა და სწორედ ამიტომ ბატონობს ჩვენს დღევანდელ ტექნოლოგიურ სამყაროზე, კომპიუტერებიც კი ინგლისურად ლაპარაკობენ. კომპიუტერი რომ ბანგლადეშში გამოეგონებინათ, ის სულ სხვანაირად ილაპარაკებდა. ეს მთავარია, რადგან ეს ნიშნავს, რომ ბაეში, რომელიც იწვებს კომპიუტერის გამოყენებას, უკვე ლაპარაკობს ანგლო-საქსონურად.

კითხვა: როგორი მომავალი შეიძლება ვუწინასწარმეტყველოთ ამ ინგლისურ-საქსონურ ლინგვისტიკას?

პასუხი: 1. ანგლო-ამერიკული იშლება, ქუცმაცდება ნელა, მაგრამ საფუძვლიანად. ამ ჰიპოთეზის თანახმად შეიძლება გამოიჩნდეს ნიგერიული, კანადური, ახალ ზელანდიური, ავსტრალიური, კარიბული და ა.შ. ინგლისურის დექსიკონები და ბუნებრივია, ენები ხელახლა გახდებოდა ნაწილობრივ ადგილობრივი ენები.

2. მეორე შესაძლებლობა არის ის, რომ სხვა ენა შეცვლის ინგლისურს როგორც პლანეტის ენა. ზოგიერთი ფიქრობს, რომ ეს იქნება ჩინური, მაგრამ ის ხომ ძნელი ენაა. შესაძლებელია ეს იყოს ესპანური, რომელიც დღეს ერთადერთი კონკურენტი ანგლო-საქსონურისა. იგი დინამიურია და პროგრესირდება. დღეს ლოს-ანჯელესი ესპანოფონური ქალაქია და სან-ფრანცისკოც უახლოვდება მას. ლათინური ამერიკის 280 მილიონი ესპანურს ლაპარაკობს, ბრაზილიის გარდა.

3. მესამე ვარაუდი უკავშირდება ინდოეთს და მის გაძლიერებას. ინდოეთი მოსახლეობის რაოდენობით ჩინეთს გაუსწრებს 2050 წელს. პრობლემა ისაა, რომ ამჟამად ინდოეთში 480 ენა თანაარსებობს. თუ კი ჰინდური, რომელსაც გააჩნია დინამიკა და მეცნიერული გაბარიტი, გაძლიერდება, ანგლო-საქსონურის დაცემა შესაძლებელია.

მაგრამ სინამდვილეში არავინ იცის, რა მოხდება, ეს მხოლოდ ვარაუდებია. დღეს მხოლოდ შეიძლება ითქვას, რომ სხვა ენები, რომლებიც იბრძვიან სიცოცხლის შესანარჩუნებლად, თავს მდარედ იცავენ.

კითხვა: თუ გაგვარძლებთ პოლიგლოტიზმის იდეას, თქვენ ზუსტად ამბობთ, რომ ევროპის გაგება შეუძლებელი იქნება, თუ არ გამოვალთ კონკრეტული იდეებიდან (ლაპარაკია კონფერენციაზე, რომელიც ეხებოდა „ფიქრებს ევროპაზე“).

ამ კითხვაზე რესპონდენტი ორ შესაძლებელ პასუხს იძლევა. ევროპული პოლიგლოტიზმი ევროპის დაშლასაც ნიშნავს. ჩნდება სიძულვილი, ზიზღი, ეჭვიანობა, ნაციონალიზმი, თუმცა ეს შეგარძნებებიც ლინგვისტიკაა. ყველაზე ტრაგიკული, რაც ევროპაში მოხდა, ეს არის ბასკების შემთხვევა. ლინგვისტიკური სიძულვილის მაგალითია ბელგია. ლუვენის უნივერსიტეტი ლინგვისტიკურად დაყოფილია.

ევროპული მულტილინგვიზმის როლი ღრმად ორაზროვანია. თუ რეალური ესპერანტო დაეხმარებოდა ევროპას ერთმანეთის გაგებაში, იგი უსაზღვროდ გადარბილებოდა კულტურული, შემოქმედებითი და ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით.

კითხვა: რას ნიშნავს დღეს ევროპისათვის ათენი-იერუსალიმის მემკვიდრეობა?

პასუხი: ათენისა და იერუსალიმის ორმაგი მემკვიდრეობით, ერთდროულად კონფლიქტურიდან და სინკრეტულიდან, წარმოიშვა ევროპაში ყველა სახის თეოლოგიური, ფილოსოფიური და პოლიტიკური არგუმენტაცია. იყო ევროპელი, ეს ნიშნავს შეეცადო შეათანხმო მორალურად, ინტელექტუალურად და ეგზისტენციალურად მტრული იდეები, მოთხოვნები. არა მხოლოდ ათენისა და იერუსალიმის მემკვიდრეობამ შექმნა ევროპა, არამედ ეს საფუძველია მთელი დასავლეთის ცივილიზაციისა. თუმცა ატიკურ და ებრაულ იდეალებს შორის კომპრომისები არასოდეს ყოფილა ადვილი. ალბათ, ამ ორი მემკვიდრეობის გაერთიანების სიძნელის გამო, თანამედროვე ცივილიზაცია მათ დაშორდა. ათენ-იერუსალიმის დუეტი წარსულს ეკუთვნის. დღეს ბევრი რელიგიური ფანატიზმია და არა რწმენა.

დღეს პოპის, როკის, ჰიპ-პოპის სამყარო ახალგაზრდობისათვის იმდენად უნივერსალურია, რომ ერთსა და იმავე დროს ვლადივოსტოკში, რიო დე ჟანეიროში და პატაგონიაში მდურიან ერთსა და იმავე ჰიტს, ცეკვავენ ერთსა და იმავე ცეკვას.

ვერც ერთმა კლასიკურმა კულტურამ ვერ შეძლო ამის შეჩერება.

ათენი და იერუსალიმი დამოკიდებულია მეხსიერების ხელოვნებაზე. ღირებულებათა გადაცემა ხდება გულიდან. დღეს, ინფორმატიკის ერაში, აღარ სწავლობენ გულით, რადგან კომპიუტერი შეიცავს იმაზე მეტს, ვიდრე ყველა ადამიანის გაერთიანებული ტვინი.

კითხვა: იდეების მოძრაობაში არის ალბათ, დადებითი ასპექტი?

პასუხი: მართლაც არსებობს დადებითი ასპექტი, რადგან სწორედ კულტურებს, ენებსა და რელიგიებს შორის არსებულმა სიმბიოზმა შექმნა ევროპა. მაგრამ ჩვენ არაფერი ვიცით ხანგრძლივ შერევაზე. ჩვენ აღმოვჩნდით ეთნიკური ჯგუფების შემცირებასთან, რასობრივ სიძულვილთან, თითქოს მთელ ევროპაზე გადაიჭიმა გეტო.

კითხვა: დღეს ვხედავთ ევროპული ლიტერატურის მრავალრიცხოვან ისტორიებს, ევროპული ფილოსოფიის ლექსიკონებს. თქვენ, რომელიც ასე დიდხანს ასწავლიდით ლიტერატურას, ფიქრობთ, რომ რეალურად არსებობს ევროპული ლიტერატურა, რომელიც დაიყვანება ეროვნული ლიტერატურის შეჯამებამდე. არ არის ლექსიკონი, სადაც ჩაჩრილი არ იყოს დიკენსი, რასინი, შექსპირი და ა.შ.

პასუხი: ერთ დღეს ერთმა ჟურნალისტმა ჰკითხა გენერალ დე გოლს, ვინ იყო სამი ყველაზე დიდი ევროპელი მწერალი ევროპაში. დე გოლმა უყოყმანოდ უპასუხა – დანტე, გოეთე და შატობრიანი. ჟურნალისტს გაუკვირდა, რომ დე გოლმა შექსპირი არ დაასახელა, რაზეც მან უპასუხა: „თქვენ თქვით ევროპელი მწერალი“, და ის მართალიც იყო, რადგან შექსპირი უნივერსალურია, და ის არ არის ევროპელი მწერალი.

ევროპის პირველი ლინგვა ფრანკა ლათინური იყო თითქმის I მსოფლიო ომამდე. როდესაც ლათინური ენა გაქრა ხმარებიდან, პირველი კონტრ-ფენომენი დაიწყო ოსკარ უაილდმა: მან ფრანგულად დაწერა „სალომე“ და სხვა ტექსტები, შემდეგ იყო კონრადი, რომელმაც მიატოვა პოლონურად წერა ინგლისურის გამო, და იწყება ძალიან დიდი პერიოდი, რომელმაც მოგვცა ნაბოკოვი, ბეკეტი, ბორჟი და სხვები, რომლებიც მრავალ ენაზე წერენ. ეს ბილინგვიზმი საოცრებაა, რომელიც უპირისპირდება გულუბრყვილო სტერეოტიპს, რომელიც მოითხოვს, რომ დიდი პოეტი თუ დიდი მწერალი უნდა წერდეს თა-

ვის მშობლიურ ენაზე. ნაბოკოვის ამერიკული ერთ-ერთი დიდი ქმნილებაა, ხოლო ბორჟის ინგლისური პოეზია საოცრებაა.

თუ შესაძლებელია, რომ იყოს უფრო და უფრო მეტი ლიტერატურული ინტერლინგვა, ეს იქნებოდა ერთდროულად საინტერესო და უზომოდ პოზიტიური. მაგრამ, მეორე მხრივ, ეს დიდი დანაკლისი იქნებოდა იმ თვალსაზრისით, რაც ეხება ენის უნივერსალურ გენიას ამა თუ იმ სამყაროს გადმოსაცემად.

კითხვა: ეს ნიშნავს, რომ ევროპული ლიტერატურა განიცდის უკან სვლას?

პასუხი: მე არ მჯერა ევროპული ლიტერატურის, მე მჯერა ანგლო-ამერიკული ლიტერატურისა.

კითხვა: პესიმისტურად ხართ განწყობილი ევროპის მიმართ.

პასუხი: არა, რადგან შტაინერს ჰგონია, რომ მომავალი მეტად საინტერესო იქნება. იგი თვლის, რომ ჩვენი დროის ერთ-ერთი დიდი ფსიქოლოგიური კრიზისი გამომდინარეობს იქიდან, რომ არ ვაძლევთ ახალგაზრდებს დიდი შეცდომის დაშვების შანსს. ამიტომ მათ არასოდეს არ ექნებათ სრულფასოვანი ცხოვრება. ჩვენს თაობა ჰქონდა დიდი შეცდომების დაშვების შანსი. ჩვენს ახალგაზრდობაში ჩვენ შეგვეძლო გვეჩხუბა, მიგვეძღვნა ჩვენი სიცოცხლე სიონიზმისადმი, კომუნიზმისადმი, სოციალიზმისა თუ ფაშიზმისადმი. ეს იდეოლოგიები, რა თქმა უნდა, იყო საშინელი შეცდომები, მაგრამ განა კიდევ უარესი არ არის არ დაეშვა შეცდომა ემაწვილობაში?

ნიკარაგუაში ომის დროს მან უთხრა თავის მოსწავლეებს, რომ მათი მამები და ბაბუები წავიდოდნენ, მიუხედავად იმისა, რომ იქ სიკვდილი ელოდებოდათ, და მათ ჰკითხა, რომელიმე მათგანი წავიდოდა თუ არა ნიკარაგუაში. მათი პასუხი იყო კოლექტიური წერილი – თუ ისინი წავიდოდნენ საომრად მემარცხენეებისათვის, ისინი დაიხოცებოდნენ საშინელი სტალინიზმისათვის, მაგრამ თუ იომებდნენ Contras-ს წინააღმდეგ, მაშინ სიცოცხლეს გასწირავდნენ FBI-სა და CIA-სთვის. ეს კი ნიშნავს, რომ გასწირავდნენ სიცოცხლეს ასევე საზიზღარი ნეოფაშიზმისათვის. მათ დაასკვნეს “We will not be had again”, რაც ძალიან ძნელი სათარგმნი გამონათქვამია, ანუ სტუდენტები მათ არ მისცემდნენ უფლებას მახეში მოემწყვდიათ ისინი. ეს არ იყო ცინიზმი, ეს უფრო შორსმჭვრეტელური სიმშვიდე იყო. საშინელებაა იცოდე ეს 19 წლის ასაკში. მერე რაღა

უნდა ქნა? თუ ახალგაზრდებს ვერ ვასწავლით შემოქმედებით სიგიჟეს, რა საჭიროა მაშინ სწავლება?

კითხვა: თქვენ ამბობთ, რომ ევროპამ თითქმის დაკარგა იდეალი, რომ ის გახდა კომერციული კონსტრუქცია. ევროპული დონის უნივერსიტეტს შეუძლია შეასრულოს რაიმე როლი?

პასუხი: ბრიუგეში არის კოლეჯის მსგავსი ევროპული უნივერსიტეტი. როცა ის დააარსეს, დიდი იმედების მომცემი იყო, მაგრამ არ გამართლდა. თუმცა იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ გამართლდეს. კმარა გაღარიბება, სტანდარტიზაცია, პლანირება. სტანდარტიზება გაღარიბებას ნიშნავს. ევროპა არის ძნელი პოლიტიკური პროექტი კულტურაში წამოჭრილი პრობლემებით. ევროპელები დაიღალნენ თავიანთი მძიმე წარსულით. ყოველ ფეხის ნაბიჯზე გამოჩენილ ადამიანთა მემორიალური დაფები გვაგონებს ადამიანთა ხოცვა-ჟლეტას, ტანჯვას, ზიზღს და მსხვერპლთა საუკუნებს. ყველგან მონუმენტებია, რომლებიც გვაგონებს ინდივიდუალურ თუ კოლექტიურ მკვლელობებს.

კითხვა: თქვენ ამას უწოდებთ მოგონებათა სუვერენიტეტს, ეს ძალიან ლამაზი გამოთქმაა.

პასუხი: არასოდეს არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ჩვენ გადავიტანეთ ორი მსოფლიო ომი, რომლებიც ევროპულ სამოქალაქო ომებს წარმოადგენენ. არის გაკვეთილები, რომლებიც ჯერ კიდევ შეიძლება მივიღოთ ევროპისგან – სულიერი თუ ტოლერანტული გაკვეთილები. ევროპამ შეიძლება შეძლოს და გახდეს ჰუმანიზმის ყაიდის ლაბორატორია, რათა შეეცადოს და გადაარჩინოს ის, რისი გადარჩენაც შეიძლება წარსულიდან. მაგრამ ეს ძნელი წამოწვევაა. თუ ევროპას ისევ შეუძლია გაკვეთილების მიცემა, ეს ნამდვილად არ იქნება ძალის თუ ბატონობის გაკვეთილები. ამჟამად ევროპას ხლეჩს ზიზღი და სიძულვილი, რომლის შეჩერებაც აუცილებელია. ბალკანეთში უსიამოვნების აღმოსაფხვრელად ევროპას დასჭირდა ამერიკელების მოხმობა. ამერიკის სიძულვილს ევროპის მიმართ აქვს ღრმა და გამამართლებელი მიზეზები. მოსალოდნელია ევროპაში აღდგეს მძვინვარება, მონტენეგრო და სლოვენია აფეთქების ზღვარზეა, თურქეთი უარს ამბობს ხელი მოაწეროს ადგილობრივ და ტექნიკურ შეთანხმებას ჩრდილო კვიპროსში. თუ ეს ნიშნავს, რომ ევროპამ მოათავა თავისი სავალი გზა და მას აღარ აქვს ავტონომიური მომავალი, მაშინ ეს

შეესაბამება ზემო ხსენებულ ცივილიზაციათა და იდეოლოგიების სიკვდილს.

აბსურდულია იმის დაშვება, რომ ევროპა შეძლებს მეტოქეობა გაუწიოს ამერიკის შეერთებული შტატების ეკონომიკურ, სამხედრო და ტექნიკურ სიძლიერეს. უკვე აზია და განსაკუთრებით ჩინეთი ევროპის გასწრების გზაზე დგას დემოგრაფიული, ინდუსტრიული და, ბოლოს, გეოპოლიტიკური სიდიდის თვალსაზრისით. ევროპის იმპერიალიზმისა და დიპლომატიური ჰეგემონიის ეპოქა ისევე გაქრა, როგორც რიშელიესა და ბისმარკის სამყარო. ევროპას აღარ უნდა ჰქონდეს იმის პრეტენზია, რომ ძლიერია და უნდა შეეცადოს შეინარჩუნოს თავმდაბლობა და სულიერი სიმხნევე.

COLLECTION I' PENSER Y'EUROPE

Diversité et culture, Paris 2007

შტაინერი, 2007 - George Steiner, Entretien avec Paul de Sinety et Alexis Tadié. P. 76-88

თარგმანი და ადაპტირება ეკუთვნის ეთერ მელქაძეს

**„ვეფხისტყაოსნის“ ზეპირად გადაცემის
ტრადიციისათვის არამატერიალური კულტურული
მემკვიდრეობის კვლევის სტატუსის მინიჭება**

2015 წლის 1 ოქტომბერს, სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ჩატარდა „გულანის“ გაფართოებული სხდომა, რომელიც მიეძღვნა საქართველოში „ვეფხისტყაოსნის“ ზეპირად გადაცემის ტრადიციისათვის არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსის მინიჭებას.

უნივერსიტეტს ეწვივნენ საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს გენერალური დირექტორის მოადგილე დავით ლომიტაშვილი, არამატერიალური მემკვიდრეობის განყოფილების უფროსი მარინე თაქთაქიშვილი, ამავე განყოფილების მთავარი სპეციალისტი სალომე ხშიადაშვილი.

სტუმრებმა დააჯილდოვეს ის სტუდენტები, რომლებიც მონაწილეობდნენ სააღრიცხვო ბარათის მომზადებაში. შეხვედრას ასევე ესწრებოდა მათემატიკის მასწავლებელი, „ვეფხისტყაოსნის“ ზეპირად მცოდნე თემურ ხუციშვილი, რომელმაც სტუდენტებს გაუზიარა საკუთარი ემოციები „ვეფხისტყაოსნის“ ზეპირად ცოდნასთან დაკავშირებით.

ამ ღონისძიებას კი წინ უსწრებდა მოსამზადებელი სამუშაოები. პროექტზე მუშაობა მიმდინარე წლის მაისში მარინე თაქთაქიშვილისა და სალომე ხშიადაშვილის სტუმრობით დაიწყო. შეხვედრის პირველი დღე გაცნობითი ხასიათისა იყო: კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის სააგენტოს მუშაობასა და მიღწევებს გაეცანით, შევიტყვეთ მათ კავშირებზე UNESCO-სთან. მეორე დღეს სტუმრებმა იმუშავა სტუდენტთა ჯგუფთან სააღრიცხვო ბარათის შევსების წესებისა და პრინციპების გასაცნობად და შესასწავლად; სტუდენტები გაეცნენ ბარათებს, მისი შევსების წესებს, სხვა ბარათების შინაარსს. აღნიშნულ შეხვედრას ვესწრებოდით ქართული ფილოლოგიის მიმართულების სტუდენტები ჩვენს ხელმძღვანელ ქალბატონ ნესტან სულავასთან ერთად.

ტექნიკური საკითხების შემდეგ თემის შერჩევაზე გადავედით. მთავარი პირობა ის იყო, რომ საკითხი შოთა რუსთაველისა და მისი გენიალური პოემის „ვეფხისტყაოსნის“ ირგვლივ

უნდა ყოფილიყო; სტუმრების ჩამოსვლის გადამწყვეტი საფუძველიც სწორედ შოთა რუსთაველის მშობლიურ მხარესთან სიახლოვე გახდა, რასაც წერილობითი და ზეპირი წყაროები უჭერენ მხარს.

ქალბატონ ნესტან სულავას დახმარებითა და სტუდენტთა ინიციატივით ყურადღება შეჩერდა იმ ტრადიციაზე, რომელიც ერთ დროს საკმაოდ ფეხმოკიდებული იყო, დღეს კი მის შენარჩუნებას ხელის შეწყობა სჭირდებოდა. სათაური ამგვარად ჩამოყალიბდა: „ვეფხისტყაოსნის“ ზეპირად გადაცემის ტრადიცია. ჯგუფებმა სპონტანურად გავაკეთეთ პირველი ბარათი, რომელიც, რა თქმა უნდა, დახვეწას საჭიროებდა. ამის შემდეგ იყო ინტენსიური შეხვედრები საკითხთან დაკავშირებით, შედგა ძირითადი ჯგუფი, რომელმაც ქალბატონი ნესტანის დახმარებითა და დიდი ძალისხმევით შეადგინა ბარათი, რომელმაც საბოლოო სახე კონსულტანტების, ქალბატონების მკა თაქთაქიშვილისა და სალომე ხშიადაშვილის წინადადებების გათვალისწინების შედეგად მიიღო.

ბარათის ერთ-ერთი საკითხი იყო ვეფხისტყაოსნის ზეპირად გადაცემის ტრადიცია ადრე და ახლა. ძველად, როდესაც აღნიშნული პოემის ხელნაწერი ფართო მასისთვის ხელმიუწვდომელი იყო, მისი გაგრძელება ძირითადად ზეპირმეტყველებით იყო შესაძლებელი. „ვეფხისტყაოსნის“, როგორც განძს, თაობიდან თაობას ზეპირად გადასცემდნენ. იგი მნიშვნელოვან ადგილს იჭერდა ყველა ქალის მზითევში, რათა ქართველ დედას „ვეფხისტყაოსნის“ ტრადიციებსა და მაღალზნეობრივ იდეალებზე აღეზარდა შვილები, ესწავლებინა მოყვასის სიყვარული, ჩაენერგა სიკეთის გამარჯვების რწმენა და ბოროტების დათრგუნვის აუცილებელი გრძნობა; სიყვარულისა და მეგობრობის აუცილებლობა, რომელსაც უნდა დამყარებოდა ადამიანთა ურთიერთობები. XXI საუკუნეში კი პოემა ყველასთვის ხელმისაწვდომია; ძნელად მოიძებნება ოჯახი, რომ არ ჰქონდეს „ვეფხისტყაოსნის“ ერთი ეგზემპლარი მაინც; მისი ზეპირად მცოდნეების რიცხვი კი ცოტადეობა და გადაცემის ტრადიცია საფრთხის წინაშე დგას. ამ პრობლემის გადაჭრის გზები მოცდებნეთ ჩვენ: თითოეულმა ქართველმა ოჯახმა უნდა იცოდეს „ვეფხისტყაოსნის“ მნიშვნელობა, ყველა ბავშვი დაბადებისთანავე შოთა რუსთაველის პოემის უკვდავ სტრიქონებს ისმენდეს, რადგან იგი, შემეცნებით და ესთეტიკურ ღირებულებასთან ერთად, აღმზრდელობითი ხასიათისაცაა. მასში ყველას

შეუძლია თავისი თავისა და მისთვის საინტერესო, ყურადსაღები საკითხის პოვნა. თუ ფილოლოგი აქ ეძებს მის მხატვრულ სიდიადეს, ისტორიკოსს თამარის ეპოქის მოვლენების ანარეკლის ძიება აინტერესებს. იგი პატრიოტიზმის გრძნობას აძლიერებს, მიჯნურებს ერთმანეთს უფრო მეტად აყვარებს, მეგობრების ურთიერთობას მჭიდროს ხდის ეს პოემა. ჩვენ ის უნდა ვისწავლოთ, ვისაც რის მიღება და აღქმა შეგვიძლია პოემისაგან. ამ საქმეში კი ჩვენი სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი გვიწყოფს ხელს. ჩვენს უნივერსიტეტში მიმდინარე წლის დეკემბერში დაგეგმილია „ვეფხისტყაოსნის“ ზეპირად მცოდნეების კონკურსის ჩატარება. საყურადღებოა ის ფაქტი, რომ ახალციხეში ერთ-ერთმა ზეპირად მცოდნემ, ჩვენ მიერ ხსენებულმა ბატონმა თემურ ხუციშვილმა, შექმნა მოსწავლე ჯგუფი და მათ უსასყიდლოდ ასწავლის „ვეფხისტყაოსანს“, რომელიც ნამდვილად არაა თაროზე შემოსადები წიგნი, არამედ იგი, რუსთაველის სიტყვების მიხედვით, „ხელიხელ საგოგმანებია“.

ჩვენმა შრომამ შედეგი გამოიღო და „ვეფხისტყაოსნის“ ზეპირად გადაცემის ტრადიციას არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი მიენიჭა, რამაც დიდი სიხარული მოგვგვარა სტუდენტებს, პროფესორ-მასწავლებლებს, უნივერსიტეტის თანამშრომლებს, სამცხე-ჯავახეთის მკვიდრო, საზოგადოდ, შოთა რუსთაველისა და „ვეფხისტყაოსნის“ მოყვარულებსა და თავყვანისმცემლებს.

*ქართული ფილოლოგიის II კურსის სტუდენტები
მარიამ კაკანაძე, ჯულიეტა ელგაძიანი*

ხელმოწვანელი ნუსხან სულაბა

„გულანში“ სამეცნიერო სტატიის წარმოდგენისა და გამოქვეყნების ახალი სტანდარტები

მაკა კაჭკაჭიშვილი-ბერიძე

„გულანმა“ დაარსებიდან დღემდე მნიშვნელოვანად შეუწყო ხელი სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამეცნიერო საქმიანობის განვითარებას. მან გააგრძელა და წლების განმავლობაში შეინარჩუნა უნივერსიტეტში არსებული ტრადიციები სამეცნიერო მიმართულებით. გამოცემას აქვს საკმარისი პოტენციალი, რომ ავტორთა ნააზრვეი ხელმისაწვდომი გახადოს უცხოელი მკითხველისათვის.

2016 წლიდან „გულანი“ ავტორებს სამეცნიერო სტატიების წარმოდგენისა და გამოქვეყნების ახალ სტანდარტებს სთავაზობს. გაფართოვდება სარედაქციო საბჭო, შეიცვლება სტატიათა რეცენზირების წესი, სტატიების სტრუქტურა და სხვ. მიზანი „გულანის“ საერთაშორისო ბრუნვაში მაქსიმალურად ჩართვაა, რაც გამოქვეყნებული სტატიების ძირითად დებულებებსა და დასკვნებს ხელმისაწვდომს გახდის უცხოენოვანი აუდიტორიისათვის. ავტორთათვის შემოთავაზებული სიახლეები ძირითადად ეყრდნობა მსოფლიოში ცნობილი გამოქვეყნება „ელსევიერის“ სტანდარტებს.

„გულანის“ თემატიკა: „გულანში“ ქვეყნდება სამეცნიერო სტატიები ენათმეცნიერების, ლიტერატურათმცოდნეობის, ისტორიის, ეთნოლოგიის, არქეოლოგიის, ჟურნალისტიკის, განათლებისა და სამართალმცოდნეობის მიმართულებებით.

მასალის ტიპები: „გულანში“ დაიბეჭდება სრულფასოვანი (ორიგინალური) სტატია, ანგარიში, რეცენზია, ფოლკლორული და დიალექტოლოგიური ტექსტები.

სტატიის წარდგენა (დეკლარაცია): სტატიის წარდგენა გულისხმობს, რომ ნაშრომი არ გამოქვეყნებულა მანამდე (გარდა აბსტრაქტისა, გამოქვეყნებული ლექციის ნაწილისა, აკადემიური თეზისისა) და არც არის გათვალისწინებული მისი გამოქვეყნება.

ენა: სტატიები შეიძლება გამოქვეყნდეს ქართულად და ინგლისურად, რომელიმე სხვა ენაზე სარედაქციო საბჭოს გადაწყვეტილებით. ქართულ ენაზე დაწერილ სტატიას უნდა ახლდეს აბსტრაქტი (რეზიუმე) ქართულ და ინგლისურ ენებზე. უცხო ენაზე დაწერილ სტატიას თან უნდა ახლდეს ძირითადი

შინაარსი 2 გვერდზე ქართულ ენაზე და აბსტრაქტი (რეზიუმე) ინგლისურ ენაზე. სტატია, რომელიც რეცენზენტთა და სარედაქციო კოლეგიის დასკვნით აკმაყოფილებს საერთაშორისო სტანდარტებს, დაიბეჭდება გაშლილი რეზიუმით (2 გვერდზე) ქართულ და რეზიუმით ინგლისურ ენაზე.

აბსტრაქტი (რეზიუმე) წარმოდგენილი უნდა იყოს კარგი ინგლისურით (ამერიკული ან ბრიტანული ინგლისურით, მაგრამ არა მათი ნარევი). ავტორებს, რომლებიც ფიქრობენ, რომ მათ ინგლისურენოვან ხელნაწერს სჭირდება რედაქტირება, რომ გამოირიცხოს შესაძლო გრამატიკული ან მართლწერის შეცდომები და ტექსტები სამეცნიერო ინგლისურ ენაზე შესწორდეს, სურვილის შემთხვევაში, შეუძლიათ გამოიყენონ ინგლისური ენის რედაქტირების მომსახურება.

ტექნიკური პარამეტრები: სტატია წარმოდგენილი უნდა იყოს A 4 ფორმატით. სტატიის მოცულობა, გამოყენებული ლიტერატურის ჩამონათვალისა და სხვა ტიპის დანართების ჩათვლით, არ უნდა აღემატებოდეს კომპიუტერზე 1 ინტერვალით და 11 შრიფტით ნაბეჭდ ერთ საავტორო თაბასს (40 ათასი ნიშანი) ან 20 კომპიუტერულ გვერდს;

სტატიის წარმოდგენა აუცილებელია ერთ ნაბეჭდ ეგზემპლარად, ელექტრონულ ვერსიასთან ერთად (**MS word**, ქართული სტატია შრიფტით **AcadNusx**, ხოლო უცხოურ ენაზე ტექსტი - **Times New Roman**);

სტატიის სტრუქტურა

სტატიის სათაური: დაიცავით მოკლე, ინფორმაციული სტილი, შეეცადეთ სათაური იყოს სპეციფიკური (არა ზოგადი) და ასახავდეს სტატიის შინაარსს. მოერიდეთ შემოკლებებს, აბრევიატურებს, ორიენტირდით მაქსიმალურად ფართო საზოგადოებაზე;

ავტორი/ავტორები: სტატიის სათაურის ქვემოთ (მარჯვენა მხარეს) უნდა მიეთითოს ავტორის (ავტორების) სრული სახელი, გვარი, აკად. ხარისხი, თანამდებობა, ტელეფონი, ელ. ფოსტა;

აბსტრაქტი (რეზიუმე): აბსტრაქტი (რეზიუმე) უნდა იყოს ინფორმაციული, სტატიის ძირითადი შინაარსის ამსახველი, აღწერდეს კვლევის მიზანს, აჯამებდეს კვლევის ძირითად შედეგებს და წარმოაჩინდეს მის თეორიულ და პრაქტიკულ მნიშვნელობას; უნდა იყოს სტრუქტურირებული, ე. ი. მის-

დევედეს სტატიის აგების ლოგიკას. აბსტრაქტი გამოყოფილია ცალკე სტატიისგან. ამიტომ, მითითებები თავიდან უნდა იქნეს აცდლებული;

აბსტრაქტში (რეზიუმეში) კატეგორიულად უნდა ავიცილოთ თავიდან ზოგადი, არაფრისმთქმელი სიტყვები, რაც მხოლოდ ზრდის ტექსტის მოცულობას, მაგრამ ხელს არ უწყობს სტატიის შინაარსის გახსნას. მოკლედ, უნდა იყოს არსებითად ორიგინალური; საჭიროა მოკლე და ფაქტობრივი აბსტრაქტი (რეზიუმე) (მაქსიმუმ 250 სიტყვა, დაახლოებით კომპიუტერული ერთი გვერდი);

საკვანძო სიტყვები: სტატიას თან უნდა ახლდეს სწორად შერჩეული საკვანძო სიტყვები (keywords); მათი მაქსიმალური რაოდენობა უნდა იყოს 8. გამოიყენეთ მხოლოდ მიღებული შემოკლებები;

სტატიის შესავალი: გამოკვეთილი უნდა იყოს: პრობლემის არსი; თქვენი მიზნები; როგორია თქვენი ჰიპოტეზა; თქვენი ნაშრომის მნიშვნელობა; რა იყო გაკეთებული ადრე (ლიტერატურის მიმოხილვა, გამოყავით რამდენიმე ყველაზე საინტერესო და ორიგინალური ნაშრომი, მათ შორის უკანასკნელი გამოცემები. რეკომენდირებული არ არის დიდი რაოდენობა დამოწმებული ლიტერატურისა, რომელსაც კავშირი არა აქვს თემასთან, ან არამიზნობრივი ჩანართები საკუთარ მიღწევებზე); რა შედეგებს მიადწიეთ. წარმოდგენილი უნდა იყოს ლაკონურად.

მეთოდი: სტატია უნდა იყოს მეთოდოლოგიურად სწორად აგებული, ანუ უნდა ჩანდეს კვლევის თანამედროვე მეთოდების გამოყენება. აღწერეთ როგორ შეისწავლეთ დასმული საკითხი: მოიყვანეთ ვრცელი ინფორმაცია;

შედეგები: შედეგები უნდა იყოს ნათელი და მოკლე. დალაგეთ ეს პარაგრაფი ჰიპოთეზების მიხედვით. შედეგებს აქ არ განიხილავთ. მონაცემების გასახოგადებლად გამოიყენეთ გასაგები ცხრილები და სურათები; ცხრილები, სურათები და ტექსტი არ უნდა იმეორებდეს ერთმანეთს; სურათების დასახელებებს უნდა ჰქონდეს დამოუკიდებელი მნიშვნელობა; მოწოდებული მასალა უნდა წარმოდგეს ინტერპრეტირებულად: მკითხველები ხშირად უყურებენ ჯერ დიაგრამებს, სქემებს – შემდეგ კითხულობენ. ამიტომ დიაგრამები უნდა იყოს გასაგები და ინფორმაციული;

თითოეულ ილუსტრაციას უნდა ჰქონდეს წარწერა. წარწერები დაწერეთ ცალკე და არა ილუსტრაციაზე. წარწერა უნდა შეიცავდეს სათაურს და მოკლე აღწერას. გააკეთეთ მოკლე წარწერა, მაგრამ განმარტეთ ყველა გამოყენებული სიმბოლო და აბრევიატურა;

ტექსტში გამოყენებული ცხრილები თანმიმდევრულად დანომრეთ. სქოლიო ჩასვით ცხრილების ქვემოთ პატარა ასოებით. თავი აარიდეთ ვერტიკალურ მწკრივებს. ყურადღება მიაქციეთ, რომ ცხრილებში წარმოდგენილი მონაცემები არ იმეორებდეს სტატიის სხვა პარაგრაფებში აღწერილ შედეგებს.

მსჯელობა: ეს პარაგრაფი უნდა იკვლევდეს ნაშრომის შედეგების მნიშვნელობას და არ იმეორებდეს მათ. ზოგჯერ შედეგების და მსჯელობის პარაგრაფების გაერთიანება მისაღებია (შედეგები და მსჯელობა). თავი აარიდეთ ვრცელ ციტატებსა და გამოქვეყნებული ლიტერატურის მიმოხილვას. გამოკვეთეთრას ნიშნავს თქვენი შედეგები (რა მნიშვნელობა აქვთ მათ). მსჯელობა უმნიშვნელოვანესი ნაწილია, იგი უნდა შეესაბამებოდეს შედეგებს. არ ღირს იმ ნაშრომების იგნორირება, რომელთა შედეგები ეწინააღმდეგება თქვენსას – გამართეთ მათთან დისკუსია და დაარწმუნეთ მკითხველი თქვენს სისწორეში. განიხილეთ თქვენი შედეგების ფარული შინაარსი, შეადარეთ თქვენი შედეგები მანამდე არსებულს.

დასკვნები: ნაშრომის მთავარი დასკვნები შეიძლება წარმოდგენილ იქნეს დასკვნის პარაგრაფში, რომელიც შესაძლოა ან ცალკე პარაგრაფად იყოს წარმოდგენილი, ან ქვეპარაგრაფის სახით შედეგებისა და მსჯელობის პარაგრაფში.

მადლიერება: სტატიის ბოლოს, ცალკე პარაგრაფში, შენიშვნებამდე, მადლიერება გამოხატეთ ყველა იმ ადამიანის მიმართ, რომლებიც დაგეხმარნენ კვლევისას. ეს პარაგრაფი არ მიუთითოთ სქოლიოს სახით სათაურთან ან სხვაგვარად.

სქოლიო: შეეცადეთ, ხშირად არ გამოიყენოთ სქოლიო. თუ რაიმე მნიშვნელოვანია, ის ტექსტში ჩაწერეთ, სხვა შემთხვევაში გამორიცხეთ. სქოლიო დანომრეთ არაბული ციფრებით თანმიმდევრულად. ტექსტის დამუშავების პროგრამების უმეტესობა აკეთებს სქოლიოებს ტექსტში, რაც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს. სხვა შემთხვევაში განსაზღვრეთ სქოლიოს ადგილი ტექსტში და მიუთითეთ სქოლიოები ცალკე სტატიის ბოლოს.

წყაროები

ციტატები ტექსტში: გაითვალისწინეთ, რომ ყველა წყარო, რომელიც მოყვანილია ტექსტში, ასევე მითითებულია წყაროთა ჩამონათვალშიც და პირიქით. გამოუქვეყნებელი შედეგები და პირადი კავშირები არ არის რეკომენდირებული იყოს წყაროთა ჩამონათვალში, მაგრამ შეიძლება აღნიშნული იყოს ტექსტში. თუკი ეს წყაროები მითითებულია წყაროთა ჩამონათვალში, მაშინ ის უნდა აკმაყოფილებდეს ჟურნალში წყაროთა მითითების სტანდარტულ სტილს. წყაროში აღნიშნული ციტატა - „ბეჭდვაში“ ნიშნავს, რომ ნაშრომი გამოსაქვეყნებლად მიღებულია.

მითითების სტილი: სამეცნიერო პუბლიკაციაში ციტირებული წინადადებისა თუ აბზაცის შემდეგ მრგვალ ფრჩხილებში უნდა დაისვას ინდექსი, სადაც მიეთითება ავტორის ვინაობა, ნაშრომის გამოცემის წელი და შესაბამისი გვერდი, მაგ.: (თაყაიშვილი, 1920: 23).

ლიტერატურის დამოწმების წესი:

დასახელებული ლიტერატურა ლაგდება ანბანთრიგზე. ინდექსის ფორმა კი განისაზღვრება შემდეგი წესით:

წიგნი ერთი ავტორით –

კეკელიძე, 1987 – კეკელიძე კ., ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია (V-XVIII სს.), თბ., 1987;

უსპენსკი, 2001 – Успенский Ф., История Византийской Империи, т. 2, М., 2001.

წიგნი ორი ან მეტი ავტორით –

მეფისაშვილი... 1989 – მეფისაშვილი რ., თუმანიშვილი დ., ბანას ტაძარი, თბ., 1989.

რედაქტირებული ან შედგენილი წიგნი:

ქრონიკები, 1897 – ქრონიკები და სხვა მასალა საქართველოს ისტორიისა და მწერლობისა, შეკრებილი, ქრონოლოგიურად დაწყობილი და ახსნილი თ. ჟორდანიას მიერ, წ. 2, ტფ., 1897;

თაყაიშვილი, 1913 – ძველი საქართველო, ტ. II, რედ.ქ. თაყაიშვილი, ტფ., 1913.

სტატია ჟურნალიდან ან გაზეთიდან –

შანიძე, 1962 – შანიძე აკ., ბასილი ეზოსმოძღვრის ისტორიული თხზულების ერთი შერყენილი ადგილის გამართ-

ვისათვის, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები, 1962, ტ. 99.

საგაზეთო სტატია ავტორისა და სათაურის გარეშე –
ივერია, 1897 – გაზ. „ივერია“, ტფილისი, 1897, №2.

საენციკლოპედიო ან ქრესტომათიული სტატია –
შოშიაშვილი, 1975 – შოშიაშვილი ნ., აბუსერისძენი, ქსე. ტ. 1, თბ., 1975;

სილოგავა, 2001 – Силогава В., Анисская Эпархия, Православная Энциклопедия, т. II, М., 2001.

საისტორიო წყარო –

ბასილი ეზოსმოძღვარი, 1959 – ბასილი ეზოსმოძღვარი, ცხოვრება მეფეთ-მეფისა თამარისი, ქართლის ცხოვრება, ტ. II, ტექსტი დადგენილი ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით ს. ყაუხჩიშვილის მიერ, თბ., 1959;

ჟამთააღმწერელი, 1987 – ჟამთააღმწერელი, ასწლოვანი მატინე, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა რევაზ კიკნაძემ, თბ., 1987.

ხელნაწერთა აღწერილობა – A ფონდის აღწერილობა, 1973 - ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის (A) კოლექციისა, ტ. II, ელ. მეტრეველის რედაქციით, თბ., 1973;

S ფონდის აღწერილობა, 1959 – ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, ყოფილი ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების (S) კოლექციისა, ტ. I, ელ. მეტრეველის რედაქციით, თბ., 1959.

ერთი ავტორის ერთსა და იმავე წელს გამოცემული რამდენიმე წიგნი:

1) **კაკაბაძე, 1921ა** – კაკაბაძე ს., დასავლეთ საქართველოს საეკლესიო საბუთები, წ. 1, ტფ., 1921;

2) **კაკაბაძე, 1921ბ** – კაკაბაძე ს., დასავლეთ საქართველოს საეკლესიო საბუთები, წ. 2, ტფ., 1921.

ციფრული წიგნის დასამოწმებლად იხელმძღვანელებთ ნაბეჭდი წიგნის მითითებისთვის არსებული წესებით. სტანდარტული ელემენტების გარდა ბიბლიოგრაფიაში ინტერნეტში განთავსებული წიგნებისთვის მიუთითეთ URL მისამართი და წვდომის თარიღი. გაითვალისწინეთ, რომ მხოლოდ URL მისამართი არ არის საკმარისი; დაურთეთ მაქსიმალური ინფორმაცია გამოცემის შესახებ, რათა მკითხველს შეეძლოს წყაროს

მოძებნა იმ შემთხვევაშიც კი, თუ URL მისამართი შეიცვლება. თუ გვერდის ნომრები არ არის აღნიშნული, ციტირებული მონაკვეთის ადგილმდებარეობა მიუთითეთ აღწერილობითად, მაგ. წამძღვარებული ქვესათაურით.

ს.: 1. სახელი გვარი, სათაური, გამოცემის ნომერი (გამოცემის ადგილი: გამომცემელი, წელი), **ქვესათაურის „ქვესათაური“ ქვეშ**, URL მისამართი (წვდომის თარიღი).

1. **სამორა, 2000** - Julian Samora, and Patricia Vandel Simon, A History of the Mexican-American People, rev. ed. (East Lansing, MI: Julian Samora Research Institute, Michigan State University, 2000), **under “Civil War in Mexico,”**<http://www.jsri.msu.edu/museum/pubs/MexAmHist/chapter14.html#six> (19.12.2005).

ბ.: გვარი, სახელი. სათაური. გამოცემის ნომერი. გამოცემის ადგილი: გამომცემელი, წელი. URL მისამართი (წვდომის თარიღი).

სამორა, 2000 - Samora, Julian, and Patricia Vandel Simon. A History of the Mexican-American People. Rev. ed. East Lansing, MI - Julian Samora Research Institute, Michigan State University, 2000. <http://www.jsri.msu.edu/museum/pubs/MexAmHist/chapter14.html#six> (19.12.2005).

სხვა ელექტრონულ ფორმატში გამოქვეყნებული (mag.: CD-ROM, Microsoft Reader e-book) წიგნების მითითებისას მიუთითეთ წიგნის ფორმატიც.

ს.: 1. სახელი გვარი, სათაური (გამოცემის ადგილი: გამომცემელი, წელი), **წიგნის ფორმატი**.

თომასი, 2001 -Thomas H. Davenport and John C. Beck, The Attention Economy: Understanding the New Currency of Business (Cambridge, MA - Harvard Business School Press, 2001), **TK3 Reader e-book**.

ბ.: გვარი, სახელი. სათაური. გამოცემის ადგილი: გამომცემელი, წელი. **წიგნის ფორმატი**.

ჰელმანი, 2004 - Hellman, Hal. Great Feuds in Technology - Ten of the Liveliest Disputes Ever. New York: John Wiley, 2004. **Rocket e-book**.

შესაძლებელია ინტერნეტ წყაროები წყაროთა ჩამონათვალში შევიდეს ან მათი ცალკე ჩამონათვალი გაკეთდეს (მაგალითად, წყაროთა ჩამონათვალის შემდეგ) სხვადასხვა სათაურით.

სტატიის აგების მოკლე ინსტრუქცია

სათაური

(მოკლე, ინფორმაციული, უნდა ასახავდეს
სტატიის შინაარსს)
სახელი, გვარი (სრული)

უნივერსიტეტი;
აკად. ხარისხი,
თანამდებობა,
ტელეფონი, ელფოსტა;

აბსტრაქტი

აბსტრაქტი (რეზიუმე) უნდა იყოს ინფორმაციული, სტატიის ძირითადი შინაარსის ამსახველი, აღწერდეს კვლევის მიზანს, აჯამებდეს კვლევის ძირითად შედეგებს და წარმოაჩინდეს მის თეორიულ და პრაქტიკულ მნიშვნელობას; უნდა იყოს სტრუქტურირებული, ე. ი. მისდევდეს სტატიის აგების ლოგიკას. მოკლე და ფაქტობრივი აბსტრაქტი (რეზიუმე) (მაქსიმუმ 250 სიტყვა).

საკვანძო სიტყვები: მათი მაქსიმალური რაოდენობა უნდა იყოს 8.

1. შესავალი

პრობლემის არსი; მიზნები; ჰიპოტეზა; ნაშრომის მნიშვნელობა; ლიტერატურის მიმოხილვა, თქვენი წვლილი; რა შედეგებს მიაღწიეთ.

2. მეთოდი

როგორ შეისწავლეთ დასმული საკითხი: არ აღწეროთ პროცედურები, რომელთა შესახებ მონაცემები ადრე გაქვთ გამოქვეყნებული; მიუთითეთ მეთოდები, საშუალებები, მოწყობილობები და აღწერეთ გამოყენებული მასალა.

3. შედეგები

დააღაგეთ ეს პარაგრაფი ჰიპოთეზების მიხედვით. შედეგებს აქ არ განიხილათ. ცხრილები, სურათები და ტექსტი არ უნდა იმეორებდეს ერთმანეთს;

4. მსჯელობა (ზოგჯერ შედეგების და მსჯელობის პარაგრაფების გაერთიანება მისაღებია).

ეს პარაგრაფი უნდა იკვლევდეს ნაშრომის შედეგების მნიშვნელობას და არ იმეორებდეს მათ. განიხილეთ თქვენი

შედევების შინაარსი, შეადარეთ თქვენი შედეგები მანამდე არსებულს.

5. დასკვნები

ნაშრომის მთავარი დასკვნები შეიძლება წარმოდგენილ იქნეს დასკვნის პარაგრაფში, რომელიც შეიძლება ან ცალკე პარაგრაფად იყოს წარმოდგენილი, ან ქვეპარაგრაფის სახით შედეგების და მსჯელობის პარაგრაფში.

მითითების სტილი:

სამეცნიერო პუბლიკაციაში ციტირებული წინადადებისა თუ აბზაცის შემდეგ მრგვალ ფრჩხილებში უნდა დაისვას ინდექსი, სადაც ქართულ ენაზე მიეთითება ავტორის ვინაობა, ნაშრომის გამოცემის წელი და შესაბამისი გვერდი, მაგ.: **(თაყაიშვილი, 1920: 23);**

გამოყენებული ლიტერატურა:

დასახელებული ლიტერატურა ლაგდება ანბანთრიგზე.

კეკელიძე, 1981 - კეკელიძე კ., ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია (V-XVIII სს.), თბ., 1981;

უსპენსკი, 2001 - Успенский Ф., История Византийской Империи, т. 2, М., 2001.

შინაარსი

მერაბ ბერიძე

უნივერსიტეტის ოცდახუთწლოვანი იუბილე 5

მაკა კაჭკაჭიშვილი-ბერიძე

იუბილეს შემაჯამებელი დღე 19

ქართული და ზოგადი ენათმეცნიერება

ნათელა ბერიძე

„ცნობილი“ თუ „ცნობადი“ 35

ლიტერატურათმცოდნეობა

დადი ბეთხოშვილი

წუთისოფლის ბაზრება ალექსანდრე ქაზაგბის
პოეზიაში 49

მაია ივანიძე

შალვა ამირეჯიბი – ქართული ემიგრანტული
მწერლობის წარმომადგენელი 60

ვახტანგ ინაური

ეროვნული ძირების საკითხი ბრიტოლ რობაქიძის
„გველის პერანგში“ 67

ქეთევან ხალადაია

ვაჟა-ფშაველას „ბაკურისა“ და ევრიპიდეს „მემეას“
იღუპრ-თემატური ბადაკვეთა 73

ნესტან სულაგა

„წმ. ილარიონ ქართველის ცხოვრება“ და კაბიოგრაფიული
ქანრის სპეციფიკა 78

ირინა ჯიშკარიანი

აბსურდი და იუმორი სერბი დოვლათოვის
შემოქმედებაში 99

ისტორია და რელიგია

მედეა ბურდული

სამედიცინო მომსახურება ქნის ხეობაში დარჩენილ
და იძიდან დევნილ მოსახლეობაში 116

რომან გოგოლაური

ციხისჯვარელ-ჯაყელთა ვინაობის საკითხისათვის 129

ღარეჯან ქუეყნაძე

პანთეონში და პროქარტოველი მავკაღიანი ბებებო
სამცხე-ჯავახეთში 1917-1921 წლებში 138

მარინე შონია

თურქეთ-საქართველოს ურთიერთობები XX-XXI
საუკუნეების მიჯნაზე ქურნალ „ჩვენებურის“
პუბლიკაციების მიხედვით 146

არქეოლოგია

თამარ მათიაშვილი

მნათობის ბაგოხსახულება ციხიაბორის კომპლექსის
ბლიპტიკურ მასალაში 155

განათლება, პედაგოგია, მეთოდია

მარიანა ბალასანიანი

ზოგიერთი მეთოდოლოგიური ასპექტი რუსული ენის
სწავლების პროცესში 168

ლალი ბერიძე

გერმანული მოღალური ზმნების სწავლების ზოგიერთი
საკითხი 172

თეა თათენაშვილი

ახალი ტექნოლოგიები და საბანამანათლებლო
სივრცე 180

მარეხ ნათენაძე

ტესტის შემუშავებისა და შეფასების ზოგიერთი
პედაგოგიური ასპექტი 189

ირმა ქურდაძე

სკოლის დირექტორი რობორტ მენეჯერი 198

ნატო ყრუაშვილი

ვასილ კოკტონაშვილის პედაგოგიური და
საზოგადოებრივი მოღვაწეობის შესწავლისათვის 203

გულნარა ჯანოვა

შემთხვევის ანალიზის მეთოდის ეფექტურობა
ინგლისური ენის სწავლებაში 211

ჟურნალისტიკა

შორენა გაბოშვილი

რეპროდუქციული მედიის ფუნქციურ-სტრუქტურული
თავისებურებანი 218

ალექსანდრე მღებრიშვილი

ახალი ამბების ამბების პრინციპები 223

ნანული ტალახაძე
 კორტრეტი, როგორც ლიტერატურული ქურნალისტიკის
 სახეობა 235

შეხვედრები

ქეთინო გრძელი შვილი
 თემურ ჭკუასელის წიგნი „კვამლის სინდრომი“ 245

თარგმანი

ეთერ მეღაჭაძე
 ქორეპეტიციის, ანუ დე სინეტიის და ალექსი ტალიის
 საუბრის ალვატირებული თარგმანი 253

ინფორმაცია

მარიამ კაპანაძე, ჯუღელტა ელბაქიანი
 „ვეფხისტყაოსნის“ ზეპირად გადაცემის ტრადიციისათვის
 არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის კვლევის
 სტატუსის მინიჭება 261

მაკა კაჭკაჭიშვილი-ბერიძე
 „ბუღანში“ სამეცნიერო სტატიების წარმოღობისა და
 გამოქვეყნების ახალი სტანდარტები 264

CONTENT

Merab Beridze
 UNIVERSITY 25TH ANNIVERSARY 5

Maka Kachkachishvili-Beridze
 SUMMARY OF THE ANNIVERSARY DAY 19

Georgian and General Linguistics

Matela Beridze
 “TSNOBILI” OR “TSNOBADI” 48

Literature Studies

Dali Betkoshvili
 UNDERSTANDING THE WORLD IN ALEXANDRE
 KAZBEGI'S POETRY 59

Maia Ivanidze	
SHALVA AMIREJIBI-THE REPRESENTATIVE OF GEORGIAN EMIGRANT LITERATURE	66
Vakhtang Inauri	
ONE OF THE MOST IMPORTANT NOVELS – “THE SNAKE SHIRT“	72
Ketevan Salaghaia	
IDEOLOGICAL AND THEMATIC SIMILARITY IN VAJA- PSHAVELA’S “BAKURI” AND EVRIPIDE’S “MEDEA”	77
Nestan Sulava	
“THE LIFE OF ST. ILARION KARTVELI“ AND THE SPECIFICITY OF HAGIOGRAPHICAL GENRE	98
Irina Jishkariani	
ABSURD AND HUMOUR IN SERGEI DOVLATOV’S WORKS	115
History and Religion	
Medea Burduli	
MEDICAL SERVICE OF REMAINED AND DISPLACED POPULATION IN KSANI GORGE	128
Roman Gogolauri	
ON IDENTIFYING THE PERSONALITY OF THE JAKELS FROM TSIKHIJVARI	137
Darejan Jujunadze	
PANTURKISH AND PROGEORGIAN MUSSULMAN BEGS IN SAMTSKHE-JAVAKHETI IN 1917-1921	145
Marine Shonia	
TURKISH-GEORGIAN RELATIONSHIP AT THE EDGE OF XX-XXI CC. ACCORDING TO THE PUBLICATIONS OF THE JOURNAL “CHVENE BURI”	154
Archaeology	
Tamar Matiashvili	
CLEY IMPRINTS OF TSIKHIAGORA	162
Education, Pedagogy and Methodology	
Mariana Balasarian	
PRESENT REFORMS IN THE EDUCATIONAL SYSTEM ARE CONSTRUCTED ON THE INNOVATIONAL REORGANIZATION IN THE EDUCATIONAL PROGRAM	171

<i>Iali Beridze</i>	
SOME ISSUES ON TEACHING GERMAN MODAL VERBS	179
<i>Tea Tatenashvili</i>	
NEW TECHNOLOGIES AND EDUCATIONAL SPACE	187
<i>Marekh Natenadze</i>	
SOME PEDAGOGICAL ASPECTS FOR DEVELOPING AND EVALUATING THE TEST	197
<i>Irma Kurdadze</i>	
THE SCHOOL PRINCIPAL, A MANAGER	202
<i>Nato Kruashvili</i>	
ABOUT VASIL KOPTONASHVILI'S PEDAGOGICAL AND PUBLIC ACTIVITY	210
<i>Gulnara Janova</i>	
THE EFFECTIVENESS OF CASE STUDY METHODS IN TEACHING ENGLISH	217
Journalism	
<i>Shorena GaboShvili</i>	
THE STRUCTURE AND FUNCTION OF THE REGIONAL MEDIA	222
<i>Alexandre Mgebrishvili</i>	
PRINCIPLES OF PREPARING THE NEWS	234
<i>Nanuli Talakhadze</i>	
PORTRAIT AS A KIND OF LITERARY JOURNALISM	244
Meetings	
<i>Ketevan Grdzlishvili</i>	
A BOOK – “SMOKE SYNDROME” BY TEMUR CHKUASELI	252
Translation	
<i>Eter Melkadze</i>	
THE ADAPTED TRANSLATION OF GEORGES STEINER; PAUL DE SINETY AND ALEXIS TADIÉS CONVERSATION ...	253
Information	
<i>Mariam Kapanadze, Juleta Elbakvani</i>	
GRANTING THE STATUS OF INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE TO THE TRADITION OF RECITING “THE KNIGHT IN THE PANTHER'S SKIN” ORALLY	261

Maka Kachkachishvili-Beridze

NEW STANDARDS OF PRESENTING AND PUBLISHING OF
SCIENTIFIC ARTICLES IN “GULANI” 264

საგამომცემლო ჯგუფი: ლარისა გურგენიძე
ლია ზედგინიძე

გამომცემლობა

„ახალციხის უნივერსიტეტი“

ქ. ახალციხე, რუსთაველის ქ. №106,
ტელ.: 0(365)22-19-90, 591-41-12-78
ელ. ფოსტა: contact@sjuni.edu.ge